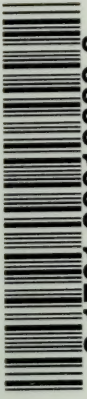
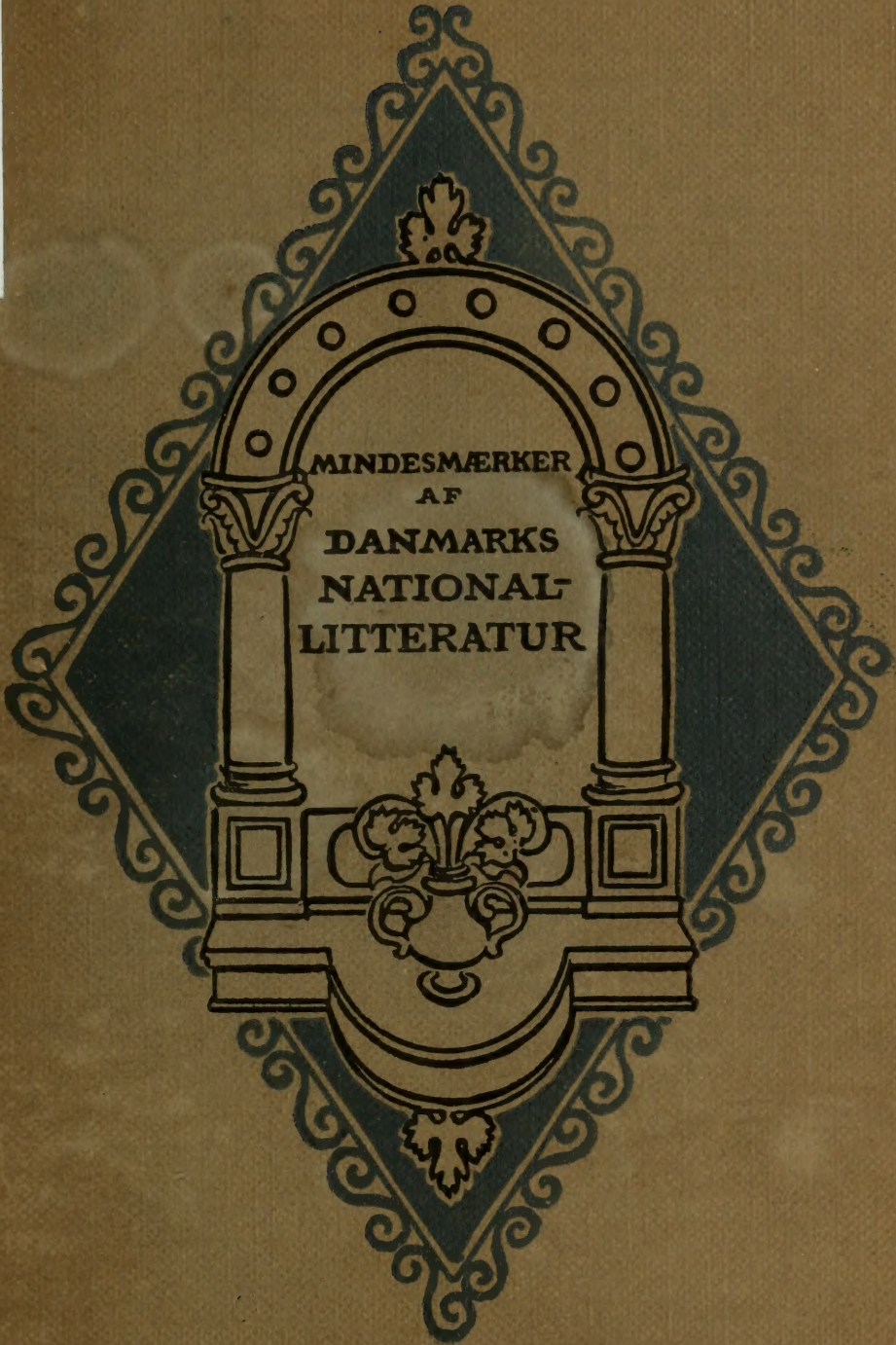

SØREN KIERKEGAARD
UDVALG OG INDLEDNING
VED CARL KOCH

3 1761 08819688 6

UNIVERSITY
OF
TORONTO
LIBRARY

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

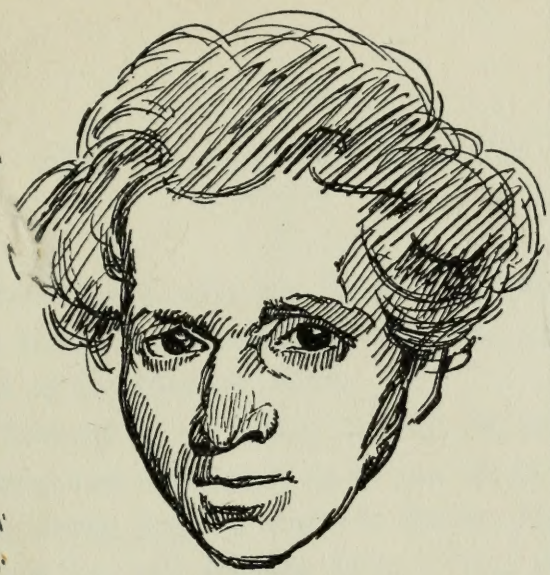
SØREN KIERKEGAARD

**MINDESMÆRKER
AF
DANMARKS
NATIONAL-
LITTERATUR**

**UDGIVNE AF
VILH. ANDERSEN
I
SØREN KIERKEGAARD**

Da Nor.
A 5447m

SØREN KIERKEGAARD
UDVALG OG INDLEDNING
VED
CARL KOCH

985-26
28/9/09

GYLDENDALSKE BOGHANDEL NORDISK FORLAG
KØBENHAVN 1908. KRISTIANIA

SØREN KIERKEGAARD

I.

Da Søren Kierkegaard efter sin Faders Død besøgte sin Slægts Hjemegn, var han, som Optegnelserne i hans Lommebog viser, stærkt optagen af Lynghedens Alvor.

„Jeg tæller Timerne, til jeg skal se Sæding. Jeg kan aldrig erindre nogen Forandring med min Fader, og nu skal jeg se de Steder, hvor han som fattig Dreng vogtede Faar, de Steder, jeg paa Grund af hans Beskrivelse har haft Hjemve efter.“ — „I den Aroma, som Hø altid udbreder, at staa lige uden for Porten til det lille Sted i den sildige Aftenbelysning; Faarene drive hjem og afgive Forgrunden; mørke Skyer, afbrudte af de enkelte stærke Lysglimt, som Skyer have, der tyde paa Blæst, — i Baggrunden højner Heden sig, — — blot jeg maatte ret kunne huske Indtrykket af denne Aften.“ „Heden maa netop være skikket til at udvikle kraftige Aander, her ligger Alt nøgent og afsløret for Gud, og her have ikke de mange Adspredelser hjemme, de mange Krinkelkroge, hvori Bevidstheden kan skjule sig, og hvorfra Alvoren saa ofte har ondt ved at indhente de adspredte Tanker. Her maa Bevidstheden slutte sig bestemt og nøjeregnende om sig selv. Hvor skulde jeg henfly for dit Aasyn, maa man vel med Sandhed sige her paa Heden.“

Han fandt her i Genkendelse sit eget: Tungsinde, der isolerer sig fra alt andet i erindrende Stemning.

Begge Forældrene, Michael Pedersen Kierkegaard og Anne Sørensdaughter Lund, vare fra den jyske Hede, han fra det sandede Sogn

Sæding ved Ringkøbing, hun fra Brande længere inde i Landet. Fra Moderen, som døde i hans 21de Aar, fik han ingen kendelig Indflydelse; han nævner hende aldrig i sine Optegnelser. Desto mere virkede Faderen.

Denne rejste allerede som ungt Menneske fra Sæding til København, kom til Handelen, fik siden selv en Forretning som Hosekræmmer og blev en rig Mand. Paa sine ældre Dage opgav han Forretningen og levede af sine Penge. Skarpt Vid og dybt Tungsind prægede ham. For sit pietistisk farvede Kristenliv søgte han Næring i Hernhuternes Sal i Stormgade, senere hos J. P. Mynster.

Faderens Indflydelse paa Drengen blev ejendommelig ensidig, dels fordi Moderen traadte saa helt tilbage, dels fordi han var en ældre Mand — 57 Aar gl. ved S. K.s Fødsel 1813 —, dels fordi han overvældede ham med sit Tungsind. Han opdrog hans Forstand, hans Vid og hans Fantasi. Han virkede stærkt paa ham i religiøs Henseende med Lidelseshistoriens Kristendom. Han gjorde ham ensom. Og hans Indflydelse blev dobbelt stærk, fordi Sønnen anede en gaadefuld mørk Baggrund for Faderens Liv. „Den Glæde at være Barn har jeg aldrig haft.“

Under denne Paavirkning udvikles især hans Fantasi og hans Tungsind.

Hans Fantasi ejer en uhyre Spændkraft. Den giver hans Tanker Dristighed og sætter ham i Stand til at gennemføre sine psykologiske Eksperimenter til de inderste Dybder. Den hvilede sig i Mellemrum af „indolent Melankoli“, „i næsten vegetativ Henslumren“, hvor han samlede Stemning, for derefter at rejse sig til store Kraftanstrengelser, fulde af Glæde og Friskhed. Den gjorde hans Vid lynsnart og spillende. Den gav hans Tungsind Dybde og Storhed. Den gav hans Samvittighed en overordentlig Følsomhed. Den gav ham en stor Evne til at faa noget ud af sine egne Oplevelser. De mangedobles i deres Betydning for ham selv og omdigtes i stærkt forstørret Maalestok.

Han havde ikke den Evne ved sund Forglemmelse at skille sig af med besværlige og hindrende sjælelige Byrder. Han bar paa dem i lidenskabelig Erindring, følte deres Tryk tydeligere og tydeligere og lærte i denne Erindring, hvad de glemsomme slet ikke aner. „Min Lidenskab er at erindre“, siger han. Men han tilføjer ogsaa: „For mig er intet farligere end at erindre. Har jeg først erindret et Livsforhold ..., faar jeg først Tid til at gøre den Erfaring, jeg alt ofte nok har gjort, at Erindring mætter rigeligere end al Virkelighed, — saa er det forbi. Et saadant Livsforhold er allerede gaaet ind i Evigheden og har ingen timelig Interesse.“

Kierkegaard følte sit Tungsind som „oprindeligt“, lænket sammen med hele sin Natur. Han sætter det i Forbindelse med en Grundulykke, et Misforhold i hans legemlig-sjælelige Bygning, som han undertiden — med Paulus' Udtryk — kalder sin Pæl i Kødet. Men hvori dette Misforhold bestod, er ikke opklaret.

Efter at have gaaet i Borgerdydskolen fra sit ottende Aar blev han Student 1830 og valgte i Overensstemmelse med Faderens Ønske det teologiske Studium. Men i en Aarrække drev han dog især andre Studier, Filosofi og Æstetik. De to filosofiske Hovedskikkelser, som mest optog ham, var Sokrates og Hegel. Saa forskellige de end var, fremmede de dog begge hans subjektive Aandsretning, hans Uforknythed som Tænker og hans konstruktive Evne. To danske Tænkere satte Spor i hans Udvikling, Sibbern og Poul Møller. Ved Siden heraf laa hans æstetiske Læsning. Det var dansk og især tysk nyere Digtning, ogsaa Folkesange, Sagn og Eventyr, som mest gjorde Indtryk paa ham. En Sans for det fantastiske dunkle, de anelsesfulde og stemningsfulde Dybder nærmedes herved og dannede Udfyldning til hans Klarhedstrang.

I Aaret 1838 døde Faderen, 82 Aar gl. Kort i Forvejen havde S. K. faaet Oplysning om det mørke Punkt i Faderens Liv, som han havde anet. Han beskriver det saaledes: „Det forfærdelige med den Mand, der engang som lille Dreng, da han gik og vogtede

Faar paa den jydsk Hede, led meget ondt, sultede og var forkommen, paa en Høj stod op og forbandede Gud; — og den Mand var ikke i Stand til at glemme det, da han var 82 Aar gammel.“ Det virkede paa S. K. saaledes, at han nu helt forstod Faderen. Hans Ærbødighed og Medfølelse blev større end før. Han førte nu sit eget erindrende Tungsind — ligesom Faderens — tilbage til hin gamle Hændelse og forstod, at hans Liv var bestemt til at gøre Bod; det gjaldt nu at træde i Faderens kristeligt strenge Fodspor. Hele Forholdet til Faderen satte dybe Spor i hans Sind og hans Virksomhed og genfindes, mere eller mindre omdigtet, paa flere Steder i hans Skrifter, især i „Stadier“ („Den stille Fortvivlelse“, „Salomons Drøm“) „Afsluttende Efterskrift“ og „Indøvelse i Kristendom“.

I 1840 blev S. K. teologisk Kandidat. Samme Aar forlovede han sig med en ganske ung Pige, Regine Olsen, men hævede Forbindelsen efter omtrent et Aars Forløb. Han elskede hende, men ikke med sunde, nutidige, glade Ønsker, derimod i stemningsfuld, vemodig Erindren. Tungsindet, som efter den første Glæde hurtigt kom igen, overbeviste ham snart om, at han ikke kunde gøre hende lykkelig. Hans Religiositet gjorde hende forstemt. Han søgte derfor, hvor højt han end elskede hende, at hæve Forlovelsen, men mødte hendes Fortvivlelse og vendte tilbage til hende. Men hans Overbevisning om, at de aldrig kunde blive lykkelige, stod fast. Han søgte derfor nu ved Haardhed og Urimelighed at gøre hende ked af Forholdet og „arbejde hende fri.“ Det lykkedes til Dels, og Forholdet blev hævet. Hun blev et Par Aar efter gift. Han følte dybt sit Ansvar, men fandt efterhaanden Hvile i den Tanke, at han, Undtagelsen, havde maattet bringe dette Offer for hendes Lykke. Dette Forhold fik dyb Betydning for hans Sjæleliv og Virksomhed og blev, ligesom Forholdet til Faderen, for ham en Indvielse i Omraader, hvor faa kommer hen. Rundt om i hans Skrifter er der Spor deraf. Især i tre Bøger gives en digterisk Genfremstilling af Sagen. I „Gentagelsen“ belyses den vemodigt erindrende Kærlig-

hed, i „Frygt og Bæven“ den frivillige Opofrelse af Lykken, i „Stadier paa Livets Vej“, tredje Del, Tungsindet og hele Sagens Forløb. Forlovelsestidens forskellige Stadier skildres her. Opsigelsesbrevet er aftrykt ordret. Kun eet Moment er her overdrevet: K.s Forstillelsesevne var i Virkeligheden ikke nær saa stor, som han troede og fremstillede det her. K. har tilegnet hende („En Ubenævnt, hvis Navn en Gang vil nævnes“) „To Taler ved Altergangen om Fredagen“ (1851), „og med dem det hele Forfatterskab“. Brevene fra ham til hende, som efter hendes Død (1904) er udgivne, viser ved deres urolige og tit kunstlede Præg, at der aldrig var lykkelig Hvile i Forholdet. De smukkeste er de, hvori han flere Aar efter erindrere det hele.

Kierkegaards personlige Forhold til Kristendommen var i hans Ungdom, skønt han aldrig opgav eller fornægtede den, et Forhold paa Afstand. Faderens Død førte ham dog nærmere. Han hørte og beundrede Biskop Mynster, „min Faders Præst.“

I Samtaler paa Gaden med fremragende Mænd, paa lange Køreture i Nordsjælland, i Teatret, søgte han Adspredelse. Kun til een, Emil Boesen, havde han et fortroligere Forhold. Fra sit tyvende Aar førte han Dagbog over Ideer og Udkast.

II.

De to Oplevelser, Faderens Død og Forlovelsen, som begge trykkede hans Tungsind dybere ind, satte ham i Gang. Han blev Forfatter. „Se Andersen, han kan fortælle Eventyret om Lykkens Galosker, men jeg kan fortælle Eventyret om Skoen, der trykker. Eller rettere, det kunde jeg fortælle, men just fordi jeg ikke vil fortælle det, men gemmer det i dyb Tavshed, derfor kan jeg fortælle adskilligt andet.“

Hans Forfattervirksomhed, som var indledet med „Af en endnu

levendes Papirer" (1838) og Magisterdisputatsen „Om Begrebet Ironi" (1841) tager nu Fart med „Enten — Eller, et Livsfragment af Victor Eremita" (1843.)

Vi møder her Kierkegaards betydningsfulde Fremstilling af de tre Livsanskuelser, den æstetiske, den etiske og den religiøse. Han valgte her og i en Række senere Værker at skrive under Pseudonymer, fordi han mindst af alt vilde docere, men æggende fremstille Sagen eller Problemet til Læserens personlige Valg, Selvprøvelse og Selvarbejde. I første Del lader han Personerne A. og Johannes Forførelsen udvikle deres æstetiske Livsanskuelse gennem Strøtanker („Diapsalmata") Afhandlinger og en Dagbog. I anden Del udtaler den etiske Anskuelses Talsmand, „Assessoren", sig i Afhandlinger om Ægteskabets æstetiske Gyldighed og om Ligevægten mellem det æstetiske og det etiske i Personlighedens Udarbejdelse. Værket ender med en opbyggelig Tale om den Tanke, at „mod Gud have vi altid Uret."

Kærnen i den æstetiske Anskuelse er Nydelse, hvad enten det nu er sanselig Nydelse, æstetisk-kunstnerisk Nydelse eller den glimrende Begavelses Nydelse, der i Følelsen af sin — den enkeltes — Overlegenhed vender sig med Spot mod det almindelige, dagligdags, arbejdende Samfundsliv, dets Spidsborgerlighed og dets Ægteskab. Der gives med Vilje ingen Bedømmelse af dette Standpunkt; dets Konsekvenser drages ikke af en udenfor staaende, men dets Repræsentanter faar Lov til, uforstyrrede af S. K.s egen Mening at udtale sig saa alsidigt og saa uforbeholdent, at dets indre Væsen og dets Følger derigennem aabenbarer sig for Læseren. Saa maa han selv dømme om Værdien.

S. K.s Æstetikere maa ses paa Baggrund af Romantikken. De er begyndte som lyse, tiliidsfulde Romantikere og redder sig nu efter deres Skuffelser ind i det æstetiske. Det festfyldte Øjeblik, den isolerede Undtagelse fra andre Mennesker, Geniet, det enkelte Lyspunkt i det sædvanlige Livs Graa, det er deres Værdier. Æste-

tikerens bedste Glæde er Mozarts Don Juan, den geniale Musik om den geniale Forfører, den sejrige Modstander af det daglige Liv, Ægteskabet og Arbejdet. Selv af Lidelse og Sorg destillerer han Nydelse i Følelsen af at være den beundrede, misundte, geniale Ulykkelige. Men netop fordi han isolerer det festlige Øjeblik fra Tidens almindelige Gang og sig selv fra de almindelige Mennesker, bliver hans Anskuelse af Livet uden Sammenhæng, ligesom „det Ord Schnur i Leksikonnet, der for det første betyder en Snor, for det andet en Sønnekone; der manglede blot, at det for det tredje skulde betyde en Kamel, for det fjerde en Støvekost.“

Naar Livets Skygger falder over disse Æstetikere, minder de om Arthur Schopenhauer, ogsaa en skuffet Romantiker, der trøster sig over Verdens dybe Elendighed ved Beundring for Geniet. Som de skønneste Træer ikke bærer Frugt, som Templerne ikke er Menneskeboliger, saaledes tjener Geniet ikke nyttige Hensigter. Et genialt Menneske, der udfører nyttig Bestilling, er som en kostbar Vase, der bruges til Kogekar. Det er Schopenhauers Ord, men de passer i Victor Eremitas Mund.

Men naar Solen skinner paa dem, ligner de Kavallererne i Gösta Berlings Saga, der ikke udfører noget som helst klogt og nyttigt, men kun hvad der er kavallermæssigt. Disse Riddere af hundrede Eventyr er uskyldigere og enfoldigere end S. K.s Æstetikere, men det æstetiske Motto (fra „Stadier“): „In vino veritas“ kunde godt staa over Ekebys Hoveddør. —

Kærnen i den etiske Livsanskuelse er, at Livets Mening ligger i det lykkelige Arbejde og i den begejstrede Beslutning, hvormed man overtager og fastholder sin Pligt i det virkelige Livs Forhold. Især i Ægteskabet finder Etikeren sin Livssfære og Genstanden for sin Lovprisning. Det daglige Arbejde, Tidens Længde, Fællesskabet med andre Mennesker, det stille rindende Liv er hans Værdier, i skarp og bevidst Modsætning til Æstetikernes Forherligelse af Øjeblikket og Undtagelsen. Derfor kan Etikeren sige: „Som

Brud er Kvinden skønnere end som ung Pige, som Moder er hun skønnere end som Brud, som Hustru er hun et godt Ord paa et godt Sted, og med Aarene bliver hun skønnere. Etikerer har derfor netop Sammenhæng i sit Liv.

Atter her er det ikke K.s Hensigt at docere, men at lade Etikerer udtale sig uhindret. Der gives altsaa slet ikke en Teori, en human Etik. Det er en sjælelig Livsform, her fremstilles, en Maade at føle og leve paa, en ejendommelig Vibreren i Sjælen, forskellig fra den Vibreren, som er det særegne for Æstetikerne.

Det religiøse Standpunkt er kun antydet i Slutningstalen.

„Enten-Eller“ gjorde overordentlig Opsigt. Kierkegaards over mange Toner raadende Stil, hans Tankerigdom og Oprindelighed var med eet Slag paa Højden.

Kierkegaards Stil er paavirket fra tre forskellige Sider. Den hegelske Filosofi er den ene. Hvor bitter en Modstander han end blev af den, dens indviklede Sprog og dens Udtryksmaade frigjorde han sig aldrig for. Dens tekniske Udtryk og Tanker vender tilbage, hvor man mindst skulde vente det. Dette er en Hindring for Forstaaelsen af ham, tit et Slør af Taage, som maa bort, for at hans Tankers fastere Omrids kan komme til Syne. Den næste Paavirkning kommer fra Bibelen og de deraf prægede Opbyggelsesskrifter. Mange Steder efterligner han skuffende det gamle Testamentes Stil. Overalt i „Diapsalmata“, i „Forførerens Dagbog“, i Assessorens Afhandlinger dukker bibelske Vendinger op, altsaa ogsaa paa Steder, hvor de passer mindre godt eller helt daarligt. Andre Steder giver de Fremstillingen en stor Højhed. Enkelte Steder har forældede og udanske Udtryk fra den gamle Bibeloversættelse fristet Kierkegaard ved den Vanens Højtidelighed, hvormed de virker paa Øret. — Men den tredie Strøm, som gaar ind i hans Stil og præger den, kommer fra Folkeeventyret. De store Eventyrskikkelser, Faust og Don Juan, har efterladt utallige Spor i hans Skrifter. Deres Slægtning Aladdin er ogsaa med. Tusind og een Nats

vidunderlige Verden er stadig i Nærheden. Æsops Fabler, danske Folkeviser, Grimms Eventyr anvendes mange Steder.

Bibelen gav hans Stil en mærkelig Alvor, Eventyret gav den Sødme og Dybde.

Men disse Ejendommeligheder optages og samles af hans Originalitet. Og de betinger den vidunderlige Smidighed, hvormed han kunde bøje det danske Sprog til at udtrykke det mangfoldige. —

Endelig maa man spørge, i hvilket Forhold Kierkegaard personlig har staaet til disse Livsanskuelser. Hvilken var hans egen?

Svaret maa blive: som Muligheder har han kendt dem, og de har udøvet dybtgaaende Indflydelse paa ham.

Man staar paa en Bakke og ser hen over et Landskab, der ligger i Taage. Saa hæver en højtliggende Del af Egnen sig op af Taagerne, Gaarde og Træer dukker frem. Men det holder sig ikke. Taagerne driver atter hen over det, og det er borte. — Saaledes hæver den æstetiske Livsanskuelse sig op, som en Mulighedernes Verden, eventyrlig lokkende. Meget i Kierkegaards Sind, alt det spillende og glimrende, hans rige Stemningsliv og hans Ironi forstaar dette og tiltales deraf. Hans økonomisk uafhængige Stilling virkede i samme Retning. Men det blev aldrig andet end en Mulighed. Og da Kierkegaard skrev „Enten-Eller“, saa han paa det æstetiske som en Sfære, han afgjort ikke selv levede i, om end han kendte dens Stemninger til Bunds.

Og nu det etiske! Hjemmet, hvor de fleste Mennesker ellers lærer denne milde, menneskelige Side af Livet at kende, gav ikke Kierkegaard nogen Indvielse i saa Henseende. Ingen Indtryk fra Moderen! Hos Faderen saa han vel Punktlighed og Strenghed, men ikke frugtbart Arbejde — han levede jo af sine Penge —, og ikke Fællesfølelse med andre Mennesker — han var jo en Undtagelse. — Han var opdraget i Tungsind og Ironi, ikke i glad og aaben Hengivelse i Livet, dets Arbejde og Lykke.

Men i Forlovelsestiden dukkede denne Egn frem over Taagerne

som en Mulighed. Sikkert har Billedet af den unge Pige, som ikke var pikant, ikke genial, ikke hidsende, men yndig og mild, god Datter fra et godt Hjem, vinket ham ind i den etiske Sfære. Men Taagerne drev atter hen over denne milde Egn. Det blev kun en Mulighed. Denne Livsanskuelse blev aldrig hans, og dens Grundbestemmelser tabte mere og mere deres Betydning for ham.

I Indledningen til den stærkt selvbiografiske Dagbog i „Stadier“ fortælles det, at der i den Æske, som gemmer Manuskriptet, tillige findes nogle Smaating: en Teaterplakat, en Rose i en Sølvkapsel og et udrevet Blad af det nye Testamente. Det er de tre Stadier, det æstetiske, det etiske og det religiøse. Saaledes indfattede Kierkegaard sin Kærlighedshistorie i sin Erindrings og sin Digtningens Sølv, men Rosen var vissen.

III.

I „Enten-Eller“ gaar Udviklingen fra den æstetiske Livsanskuelse op til Resignationen overfor Gud, mod hvem vi altid har Uret. I „Frygt og Bæven, dialektisk Lyrik af Johannes de Silentio“ (1843) gaar S. K. et Skridt videre ind i det religiøse. Dette Skridt betegnes ved en Kollision mellem det etiske og Guds absolute Fordring, en Kollision, som fører til, at det etiske skydes til Side, for at et højere Formaal kan naas. Der sker „en teleologisk Suspension af det etiske“. Dette illustreres psykologisk især ved Fortællingen om Abraham, der ofrer Isak. Det store ved Abraham, det, der gør ham til „Troens Fader“, er nemlig, at han fastholder Troen paa „det umulige“ og bevarer Haabet, ogsaa for dette Liv, men vel at mærke ikke i Kraft af menneskelig Forstand og Beregning, men i Kraft af Troen paa det absurde. Dette kan kun ske i Skjulthed. Ti medens et Menneske kan forklare den etiske almene Fordring, som han føler sig stillet overfor, for andre Men-

nesker og finde Forstaaelse hos dem, er det derimod umuligt for Abraham at gøre sit paradokse Mellemværende med Gud forstaaeligt for andre. Ja han kan ikke en Gang gøre det forstaaeligt for sig selv ved almenyldige Grunde. Det kan kun fastholdes i Anfægtelse, i Frygt og Bæven. Men denne Fastholdelse af det absurde er netop Troens rette Kendetegn.

Samtidig med dette Skrift udkom „Gentagelsen, et Forsøg i den eksperimenterende Psykologi af Constantin Constantius“, begge til Dels skrevne under et Ophold i Berlin i Sommeren 1843. Om deres Tilblivelse skriver han til E. Boesen: „I de forløbne Maaneder havde jeg i Indolens pumpet et alvorligt Styrtebad op; nu har jeg trukket i Snoren, og Ideerne vælte ned over mig; — — — sunde, glade, trivelige, muntre, velsignede Børn, let fødte og dog alle med min Personligheds Modermærke.“ „Frygt og Bæven“ forholder sig til „Gentagelsen“ i Henseende til Stil som gribende lyrisk Alvor til glimrende munter Kvikhed. I Indholdet er de parallelte. Ved Gentagelse forstaas her en gennem haarde Prøvelser tilkæmpet Genvindelse af den tabte endelige Lykke, men i en ny Sfære, den religiøse. Dette belyses gennem Fremstillingen af et ulykkeligt elskende ungt Menneske, som dog kun naar til en digterisk erindret Gentagelse af den tabte Lykke, medens den gammeltestamentlige Hiobs Skikkelse staar i Baggrunden som Repræsentant for den egentlige Gentagelse, et ejendommeligt Sidestykke til Abraham i „Frygt og Bæven“.

Juni 1844 bragte atter et Bogpar og dermed et Fremskridt i Tankegangen. I den lille, men indholdstunge Bog: „Philosophiske Smuler eller en Smule Philosophi af Johannes Climacus“ nærmer S. K. sig, efter i de to foregaaende Bøger at have bestemt Troens Væsen psykologisk, til selve det kristelige Problem: hvad det er at være en kristen. Udgangspunktet er Platons Dialog „Menon“ og det Spørgsmaal, som her fremsættes, om Sandheden kan læres. Sokrates svarer herpaa, at hvert Menneske har egentlig Sandheden

i sig selv; han behøver kun at mindes derom. Og dette er da ogsaa det eneste, som det ene Menneske i denne Henseende kan gøre for det andet. Lærerens Person har altsaa forsvindende Betydning. Han er kun Anledning til, at den lærende opdager den Sandhed, der bor i ham selv. Nu anstilles det Tankeeksperiment, at Sandheden ikke saaledes findes i Mennesket, og Følgerne heraf undersøges. Sandheden maa da gives udefra gennem en Aabenbarelse, en historisk Fremtræden i Tiden af Sandheden. Den, der—under Forudsætning af Tankeeksperimentet—skal give Mennesket Sandheden, kan da ikke være en Lærer af kun tilfældig Betydning, men maa have væsentlig Betydning og være en guddommelig Lærer, hvem den lærende aldrig kan glemme, lige saa lidt som han kan glemme Øjeblikket for hans Fremtræden, Tidens Fylde. Her bliver da Tale om et Forhold i Tro, og Troens Genstand er ikke Læren, men Læreren. For at Læreren skal kunne give den lærende Sandheden og Betingelserne for at kunne modtage denne, maa han være Guden, og for at kunne sætte den lærende i Besiddelse af den maa han være Mennesket. Denne Modsigelse er Troens Genstand og er Paradokset. — Alt dette fremtræder ikke i docerende Form, men som et Tankeforsøg, opført paa den tænkte Forudsætning, at Mennesket ikke har Sandheden i sig selv.

Der manglede nu en dybere Undersøgelse af denne tænkte Forudsætning. Det er den, der er anstillet i „Begrebet Angst, en simpel, psykologisk paapegende Overvejelse i Retning af det dogmatiske Problem om Arvesynden af Vigilius Haufniensis“ (1844.) Her fremstilles med uhyre Rigdom og Dybde den stigende Trinrække af Angstens Former, fra den dunkle Angst for det ondes Mulighed, der endnu ikke er Skyld, men forbereder Springet over i Synden, til mere og mere bevidste Tilstande, til sidst Angsten for det gode og paa den anden Side den Angst, som frelser gennem Troen.

Og for at indskærpe, at det i disse Spørgsmaal ikke gælder om at docere upersonligt og modtage denne Doceren upersonligt, ud-

sendte S. K. samtidig med „Begrebet Angst“ den lille muntre Bog „Forord, Morskabslæsning for enkelte Stænder af Nicolaus Notabene“. Den er rettet mod Heiberg, R. Nielsen og andre Hegelianere og deres „philosophiske Optimisme, i hvilken vi allerede flere Aar befinde os overordentlig vel, ja salige,“ og minder drillende om, at de personlige Livsspørgsmaal nok ligger adskillig dybere, end denne glatte Modefilosofi mente.

Jævnside med denne Række Skrifter, der alle udkom psevdonymt, ligger imidlertid en anden, meget forskellig derfra. Kort efter „Enten — Eller“ udkom „To opbyggelige Taler, derefter med Mellemrum 3, 4, 2 og 3 opbyggelige Taler, alle i 1843, næste Aar atter 4 saadanne. Alle disse Taler bærer S. K.s eget Navn paa Titelbladet, de er alle helligede Mindet om hans Fader og henvender sig, som det hedder i Forordet, til „hin Enkelte, hvem jeg med Glæde og Taknemlighed kalder min Læser“. De betegner altsaa det Standpunkt, K. selv vilde kalde sit eget. De skal vise, hvad den sidste Hensigt er med alle de fra forskellige Standpunkter skrevne pseudonyme Skrifter. De præges af en almindelig, ikke særlig kristelig Religiositet. Stilen er højtidelig som en Prædiken ved Aftengudstjenesten i en stille Kirke. Om deres Skæbne siger K. selv: „Med venstre Haand rakte jeg „Enten Eller“ ud i Verden, med højre „To opbyggelige Taler“, men alle greb de eller saa godt som alle med deres højre efter min venstre Haand.“

IV.

Med mægtig Energi havde Kierkegaard arbejdet. Et Udtryk herfor er, at han bestandig tænkte: „Endnu kun denne Bog og saa ikke mere“, og at Drift og Evne til en ny alligevel meldte sig. Fra Begyndelsen havde han egentlig ikke tænkt sig at blive religiøs Forfatter, men „hurtig at udtømme det digteriske — og saa ud paa en Landsbypræstegaard.“ Men Produktionstrangens uvilkaarlige Fart

rev ham med. Mere og mere tydeligt saa han hele sin Forfattervirksomhed som en religiøs Opgave. Og naar han saa tilbage, saa han ogsaa mere og mere tydeligt Planen deri, ja saa hele sit Liv med alle dets Oplevelser som en Opdragelse just til at udføre denne Opgave. Det er dette, han kalder „Styrelsens Part i mit Forfatterskab“.

Værket kunde synes afsluttet med „Smuler“ og „Begrebet Angst“. Men nu tager K. atter sit Emne op, udvider og varierer det endnu vældigere end før. Det er dette, der sker i de to Værker „Stadier“ og „Afsluttende Efterskrift“. Det er, som naar man under en Bjærgbestigning er kommet til et Punkt, der ligger nogle Hundrede Fod over det sidste Hvilested, men ellers paa samme Side af Bjærget. Det er den samme Egn, man ser hen over, men Udsigten er alligevel langt større.

„Stadier paa Livets Vej, Studier af forskellige, udgivne af Hilaris Bogbinder“ (1845) fremstiller ligesom „Enten — Eller“ de tre Livsanskuelser, men Viddet i Æstetikerens Indlæg er muntrere end i „Enten Eller“, Assessorens Afhandling er lettere og varmere, og al Nordsjællands Ynde er i de Stemningsbilleder, hvori Tankerne er indfattede. Medens det religiøse i „Enten — Eller“ kun var antydnet i Slutningstalen, ligger Hovedvægten i „Stadier“ netop paa dette Punkt. Bogens tredie Del er nemlig en Dagbog af en ung Mand, som paa Grund af sit Tungsind maa bryde sin Forlovelse og derefter knuges af Tanken om sin egen Skyld, men under dette dog finder Forsoning i sit religiøse Forhold. Denne Dagbog, maaske det mærkeligste af alt, hvad K. har skrevet, peger baade tilbage og fremad. Den peger tilbage til Faderens Brøde og til Forlovelsen og er derved en Hovedkilde til Kierkegaards Biografi. Og den indeholder som i Spire den Række Tanker, som han i de følgende Aar udfolder. Som Type paa det religiøse fremstilles nemlig et Menneske med et indadvendt Sjæleanliggende, som han ikke

kan forklare for andre, og som han derfor er ene om. Heri ligger de tre Grundtanker: Inderligheden, Paradokset, den enkelte.

Det store Værk „Afslottende uvidenskabelig Efterskrift til de filosofiske Smuler, mimisk pathetisk dialektisk Sammenskrift, eksistentielt Indlæg af Johannes Climacus“ (1846) danner Midtpunktet i Forfatterskabet. K. fremstiller her sine Tanker med Front mod Hegel, der vilde give et absolut, i sig selv som i en Cirkel hvilende Tanke-system, og hvis Filosofi havde faaet en Eftersommer i Danmark (Heiberg, Martensen, R. Nielsen.). Overfor den Lethed, hvormed Spekulationen her fik alt til at passe, anbringer han Vanskelighederne, det virkelige, ansvarsfulde Livs Svælg, hvorover kun Personlighedens, Valgets Spring fører. Bogen behandler „Smulernes“ Problem: „hvad det er at være en kristen“, og dens inderste Kærne er den Sætning: „Subjektiviteten er Sandheden“. „Dersom en, der lever midt i Kristendommen, gaar op i Guds Hus, i den sande Guds Hus, med den sande Forestilling om Gud i Viden, og nu beder, men beder i Usandhed: og naar en lever i et afgudisk Land, men beder med Uendelighedens hele Lidenskab, skønt hans Øje hviler paa en Afguds Billede; hvor er saa mest Sandhed? Den ene beder i Sandhed til Gud, skønt han tilbeder en Afgud; den anden beder i Usandhed til den sande Gud og tilbeder derfor i Sandhed en Afgud.“ Denne Subjektivitet vil K. her fremvise i sin fulde Egen-dommelighed og Selvstændighed, isoleret og frigjort for alt det, hvormed den i Regelen blandes og forveksles. Troen maa saaledes frigøres for alle falske Støtter, fra de saakaldte historiske Beviser, som man har søgt at føre for Kristendommens Sandhed ud fra Bibel og Trosbekendelse, — Kristendommens Sandhed kan hverken bevises eller modbevises paa denne Maade —, og fra de Tankebeviser, hvormed man har søgt at gøre den mere sandsynlig; — Kristendommen er netop Paradokset. Troen maa endvidere isoleres fra Sjælens udvortes Interesser: „Jeg ved ikke, om man skal le eller græde over at høre den Ramse: et godt Levebrød, en smuk Kone, Helbred,

Rang med Justitsraader — og saa den evige Salighed.“ Først da kommer den i Inderlighed fastholdte Lidenskab for den evige Salighed til sin Ret. Subjektiviteten maa endelig isoleres fra alle andre Mennesker, saa man føler sig som den enkelte, „ene i en lille Baad paa 70,000 Favne Vand.“ Paa dette Punkt maa der holdes Vagt, thi her er Tidens store Skade. Det er blevet gjort for let at være kristen; nu maa derfor Vanskelighederne derved vises. Eller hvad der er det samme: der maa vækkes Uro i Retning af Inderlighed.

Her udfoldes Kierkegaards Grundtanke: Isolationen. Han peger her paa den enkelte Personligheds indre Valg, et Valg, ingen kan lade en anden gøre for sig, ikke Videnskaben, ikke andre Mennesker, men som det er det enkelte Menneskes Ansvar og Højhed selv at gøre. Som alle K.s Værker ordner sig om denne store og vanskelige Bog, saaledes ordner hans Tanker sig om denne Grundtanke. Der er her tilraabt Menneskets Personlighed et manende og opmuntrende Ord om Selvstændighed og indre Midtsamling, som længe vil lyde.

V.

„Afsluttende Efterskrift“ danner Afslutning paa Forfatterskabets første Del. Anden Del har til Forudsætning nogle personlige Oplevelser.

I December 1845 rettede Kierkegaard i en Bladartikel et hvast Angreb paa Vittighedsbladet „Corsaren“. Følgen var, at Bladet i længere Tid overvældede ham og især hans ydre Fremtræden med Haan. Dette gjorde det dybeste Indtryk paa ham. Følelsen af at være til Latter voldte ham ulidelig Pine. Hans Udbrud og Overvejelser i Dagbøgerne om denne Sag fylder flere Hundrede Sider. Saaret lægedes ikke før hans Død.

Man kan sagtens paatale den store og sygelige Overdrivelse, som han her gjorde sig skyldig i. Det er let at kalde det uværdigt, umandigt, ømskindet, til Højhedsvanvid grænsende Selvovervurdering osv. Der er hermed sagt saa saare lidt. Ti hvor er Grænsen og Maalestokken i denne Henseende? Er det Idealet at have en læderhudet Sjæl, der intet lærer af Indtrykkene? Eller hvor dybt maa Indtrykkene gaa ind? Hvor længe skal man gaa med dem? Hvor er Grænsen mellem Ømskindethed og Finfølelse? Det er umuligt at svare herpaa.

Hovedsagen er, om et Menneske faar noget ud af sine Oplevelser. Og dette er i højeste Grad Tilfældet med Søren Kierkegaard. Sagen antog for hans Fantasi uhyre Dimensioner og gav ham Indvielse i nye Rækker af sjælelige Oplevelser. Jesu frivilligt overtagne Lidelse forstod han som aldrig før; han havde jo nu selv oplevet noget, som mindede derom. En hel Side af Kristendommen, Lidelsen, Selvføringen, rykkede ham nær. Og det ironiske, halvt velvillige Blik, hvormed han før saa paa Samtiden, blev mørkere og skarpere.

En anden Hændelse rettede dette skarpe Blik særlig imod Kirken.

I Sommeren 1846 stiftede han Bekendtskab med nogle Skrifter af en bornholmsk Præst, Adler, som efter at have været Hegelianer blev religiøst rystet. Siden blev han afsat som sindssyg. Ogsaa dette satte Rækker af Tanker i Bevægelse hos K. Det forekom ham som en Dom over den bestaaende Kirke, at en Mand, som var præsteviet og Tilhænger af Martensens Teologi, kunde virke som Præst og saa først opleve et kristeligt Gennembrud. Hvad trængte Kirken da til? Til virkelig Forkyndelse af Kristendommens Ideal, til en ekstraordinær Kristen, et Sandhedsvidne, til den vilde Fugls Flugt over de tammes Hoveder." En Mand som Adler kunde ganske vist ikke gøre denne Gerning. Han var snarere som „den bange for-tumlede Fugl, der med Angstens Vingeslag styrter foran Uvejret“.

Men hvem da? Undertiden forekom det ham, at det maatte blive ham selv.

Corsarstriden satte Tanken om Lidelsen i Bevægelse hos Kierkegaard, Adlersagen Tanken om Sandhedsvidnet. Fra den Tid spiller Forestillingen om „det lidende Sandhedsvidne“ en stor Rolle i hans Skrifter.

Hertil kom hans egen religiøse Udvikling. Efterhaanden kom han Kristendommen nærmere i personlig Tilegnelse, især i disse Aar. Han følte Fred deri. „Der er“, siger han i Dagbogen, „i alt i mit Liv Tungsind, men saa igen en ubeskrivelig Salighed. Jeg har ganske bogstavelig levet med Gud, som man lever med en Fader.“ Kristus var, som Kierkegaard selv havde sagt, kommet ind gennem de lukkede Døre. — Og han følte tillige Kristendommens absolute ideale Fordring.

Saaledes betegner disse Aar paa en Gang en personlig Fordybel-
se i Kristendommen og en stigende Uvilje mod den bestaaende Kirke. Ud af denne Situation fremgaar anden Del af Kierkegaards Forfatterskab. —

Paa Overgangen imellem de to Dele ligger imidlertid to opbyggelige Skrifter, Kierkegaards ypperste, nemlig „Opbyggelige Taler i forskellig Aand“, og „Kjærlighedens Gjerninger, nogle christelige Overvejelser i Talens Form“, begge fra 1847. Det tunge og noget skruede, der præger de tidligere, er her borte; Tankerne er langt rigere, den personlige Indsats større. Især førstnævnte Bog, der bestaar af den klare og store (160 S.) „Lejlighedstale“ om at ville Eet, tre Taler om Lillierne paa Marken og Fuglene under Himlen, og kristelige Taler om Lidelsernes Historie, danner Højden af Kierkegaards opbyggelige Skrifter. Der er mere Varme end i de tidligere, mere Hvile end i de senere. Fremskridtet ind i det kristelige er her aabenbart. En Grad længere fremme i denne Henseende en endelig en tredje Bog, „Christelige Taler“ (1848). Tonen er her saa afgjort kristelig, at Kierkegaard af personlige Sandheds-

grunde tøvede længe med Udgivelsen og først efter store Sjæle-
kampe besluttede at sætte sit eget Navn paa Titelbladet.

Det første Hovedskrift i anden Del er „Sygdommen til Døden, en christelig psykologisk Udvikling til Opbyggelse og Opvækkelse af Anticlimacus“ (1849). Hvad „Begrebet Angst“ forberedte, udføres her i en Fremstilling af Syndens Væsen som eet med Fortviv-
lelse. Udgangspunktet er, at Mennesket er et Selv, men i dette uhyre Fortrin for Dyret ligger den Mulighed at kunne fortvivle. At have set denne Mulighed i dens fulde Udstrækning er den kristnes Fortrin fremfor andre, at være helbredet derfor er den kristnes Salighed. Saa fremstilles Fortvivlelsens forskellige For-
mer i stigende Række. En Mangfoldighed af skarpe, ved Eksempler rigt oplyste Analyser sammenholdes her af den strængeste Tankeplan.

Herved banede Kierkegaard Vej for det egentlige Hovedværk: „Indøvelse i Christendom, af Anticlimacus, udgivet af S. K.“ (1850). Efter en i de mildeste Toner holdt Indledning, „Indbydel-
sen“, en Udvikling af Jesu Ord: „Kommer hid alle I, som arbejde og ere besværede, og jeg vil give Eder Hvile“, følger „Standsnin-
gen“. „Men hvad er her da at standse ved?“ spørges der. „Ved det, som i samme Øjeblik uendeligt forandrer alt, ... ved det, som er uendelig vigtigere og uendelig mere afgørende: Indbyderen“, den fornedrede, lidende Jesus Kristus. Det er Samtidigheden med den fornedrede Kristus, der er Kristendommens Prøvesten. Men dette er i Kirken bleven tilsløret. Man har givet det Udseende af, at det efterhaanden gennem de 1800 Aar var blevet bevist mere og mere, at Kristus er Gud, „saaledes at Troen paa ham, det som den Gang var det urimeligste af alt, nu var blevet som Fod i Høse.“ Man har derved glemt Forargelsens Mulighed, glemt, at i ham er de to mest modsatte Bestemmelser sat sammen, det at være Gud og det at være et enkelt Menneske. Man har derved egentlig afskaffet Kri-
stendommen. Det gælder nu om at indføre den igen. Men den, der

vil gøre det ved at bekende Kristus, vil blive forfulgt derfor. — Kun Syndsbevidstheden kan forcere et Menneske ind i den Rædsel, som Kristendommen er, men i samme Øjeblik forvandler det kristelige sig og er idel Naade og Mildhed.

Gennem en Udmaling af, hvordan Nutidsmenneskers Samtidighed med Kristus vilde tage sig ud, gennem en stor Undersøgelse af det bibelske Begreb Forargelse og gennem en Række Taler fremstilles disse Grundtanker, ikke til rolig Beskuelse, men tilspidsede med en rystende Lidenskabens Højhed til et frygteligt alvorligt Spørgsmaal. Samtiden skulde stilles Ansigt til Ansigt med Kristendommens Fordring, som her var „tvunget op til et Idealitetens Højeste“.

Men hvad saa? Var det Bogens Mening at opfordre Mennesker til at virkeliggøre den ideale Fordring i Livet, blive Sandhedsvidne og lide derfor? Denne Slutning synes afgjort at maatte fremgaa af Bogen. Men Kierkegaard drog den alligevel ikke. Hans Stilling paa dette Punkt er overordentlig betegnende for ham selv og blev bestemmende for hans Livs sidste Kamp. Denne kan kun forstaas i Lys heraf. Sagen var ham i højeste Grad personlig. Ti naar han havde fremstillet det kristelige Livs Ideal for sin Samtid, maatte i næste Øjeblik det Spørgsmaal melde sig: hvorfor gør du det ikke selv gældende i Virkeligheden? Med andre Ord: burde han, som havde set Idealet, ikke selv blive det lidende Sandhedsvidne? I Dagbøgerne kan man se hans indre Selvprøvelsens Strid bølge frem og tilbage i dyb Sanddruhed. Men Slutningen blev, at han ikke kunde blive Sandhedsvidne. „Gud har ladet mig faa en Opgave, som jeg end ikke ved Tillid til ham kan løfte i den højeste Form, jeg maa tage den i en lavere Form.“ Han følte, at han med sin Natur og sine Kræfter kun kunde gøre opmærksom paa Idealet.

Heraf fulgte, at han ikke kunde lade „Indøvelse“ udmunde i en Opfordring til at blive Sandhedsvidne. Han maatte give Sagen en

anden Vending. „Enhver især skal“, hedder det, „i stille Inderlighed ydmyge sig under, hvad det dog vil sige i strængeste Forstand at være en kristen“, oprigtig for Gud tilstaa sin Afstand fra dette Ideal og henfly til Naaden ogsaa for denne Indrømmelse.

Den samme Tankegang lagde Kierkegaard frem med blød og kærlig Alvor i det lille Skrift: „Til Selvprøvelse, Samtiden anbefalet“ (1851.)

Saaledes udmundede disse Skrifter i et Spørgsmaal til den bestaaende Kirke: Hvad siger du om det kristelige Ideal? Tør du paa-staa, at det er dette, du hævder og udtrykker ved din Tilværelse? Eller vil du ydmygt og aabent erkende din Afstand derfra? Af Svaret vilde det afhænge, om Kierkegaard skulde forkynde Naaden og Mildheden — Antydninger heraf findes i Talerne om „Ypperstepræsten, Tolderen, Synderinden“ (1849) — eller lade Uvejret bryde løs.

VI.

Naar Kierkegaard saaledes rettede et Spørgsmaal til den bestaaende Kirke, saa han hen til Biskop Mynster som dens ypperste Repræsentant. — Overfor Grundtvig følte han kun Uvilje, og han forstod ham ikke. I hans Anskuelse om Kristi Menighed og dens Forhold til Statskirken saa han kun „dette Falskneri at ville reformere uden at ville lide og bringe Offer.“ Men til Biskop Mynster var han knyttet ved Beundring fra sin Ungdom og ved Minder fra Faderens Tid. Men Mynster var nu en gammel Mand. Kierkegaard fik intet Svar fra ham. Ti et Par vage Ytringer, der strejfer Kierkegaard i helt andre Punkter, kan ikke regnes som et Svar. Og da hele Kierkegaards Virksomhed havde stilet mod et saadant, maatte den gaa i Staa. Hans Produktion standser da i omtrent tre Aar.

Atter var det et Stød udenfra, som satte ham i Gang. I en Præ-

diken kort efter Mynsters Død i Januar 1854 kaldte Martensen denne „et af de rette Sandhedsvidner“. Kierkegaard saa heri Svaret paa sit Spørgsmaal, og udslyngede — dog først i December 1854 — sin Indsigelse: „Var Biskop Mynster et Sandhedsvidne? Er dette Sandhed?“ At kalde Mynster saaledes, hedder det, er at lege Kristendom, thi et Sandhedsvidne er det for sin Tro lidende, hudflettede, forfulgte Vidne. Og Mynster vilde efter Kierkegaards Opfattelse selv have indrømmet sin Afstand. Hermed begyndte Striden, som K. førte først i Bladartikler, siden i Skriftet „Øjeblikket Nr. 1—9“.

Kierkegaard fik adskillige Svar, men de bidrog kun til at drive ham længere ud. Hans oprindelige Sætning: „Biskop Mynster var ikke et Sandhedsvidne“ udvides og forstærkes efterhaanden. Det hedder nu: „Den officielle Kristendom er ikke Kristendom“, siden „Det nye Testaments Kristendom er slet ikke til“, til sidst: „Kristendommen er slet ikke kommen ind i Verden“. De voldsomste Angreb rettes paa Statskirken med dens tusinde Præster, der med Familiie lever højt af at forkynde, at Kristus blev bespyttet, med dens Barnedaab og Altergang, der er bleven til Verdslighed, og dens Ægtevielser, som Præsterne beforder, skønt det var deres Pligt efter det nye Testamente at fraraade dem. Og til sidst ligger Ulykken hos Kvinden, i Familielivet og Slægtsforplantelsen. Det yderste Led af hele Kierkegaards Tankerække og tillige den egentlige Maalestok, hvormed han maalte Kirken, dannes af Udtalelser som disse: „Kristendommen aander i dette, at der er Had mellem Gud og Menneske“. „At være kristen vil derfor sige, at du paa enhver Maade skal martres“.

Kierkegaard kalder sig under alt dette ikke kristen og ikke Sandhedsvidne, men „et afgjort Polititalent“, som kan gøre opmærksom paa Idealet og paa Afstanden derfra, og som kan udtale Fordømmelsen, naar denne Afstand ikke aabent indrømmes.

K.s Udtalelser staar ikke isolerede overfor hans tidligere Skrif-

ter, men fremgaar egentlig af „Indøvelse i Kristendom“. De har aldeles ikke deres Grund i en Afstand fra Kristendommen, men i hans ubetingede Respekt for det, han kaldte Kristendommens Ideal. Hertil svarer ogsaa hans personlige religiøse Stilling. Endnu i Sommeren 1855, midt i den voldsomste Strid, udkom en opbyggelig Tale om „Guds Uforanderlighed“. Den slutter saaledes: „Naar-somhelst et Menneske kommer til dig, i hvilken Alder, til hvilken Tid paa Dagen, i hvilken Tilstand, dersom han kommer oprigtig, han finder altid din Kærlighed lige varm, du Uforanderlige!“

K.s Helbred var altid svagt. I Oktober 1855 blev han syg og lod sig indlægge paa Frederiks Hospital. Her døde han d. 11. November. Af hans Samtaler paa Dødslejet med Ungdomsvennen Emil Boesen ses det, at han paa dennes Spørgsmaal: „... og det er jo alt, fordi du tror paa og henflyr til Guds Naade i Kristus?“ svarede: „Ja naturligvis, hvad andet.“ Men den hellige Nadver vilde han ikke have af en Præsts Haand.

VII.

Isolationen er Kierkegaards bærende Grundtanke. Han vil isolere det religiøse ud fra det æstetiske og det etiske, Troen ud fra Beviserne, den enkelte ud fra Mængden, Kristendommen ud fra alt det, den er sammenblandet og forvekslet med. Til at gøre denne Gerning var han godt rustet ved sin Sjæls hele Bygning og ved sine Oplevelser.

Men der er en Dobbeltthed i den Maade, hvorpaa han gør denne Grundtanke gældende.

Mere og mere betonedes han Isolationen som en blivende Tilstand, som det sidste og eneste. Dette fik vidt rækkende Følger, og det viser sig overalt i hans Tanker, især i de sidste Aar.

Derfor blev Begreberne Gud og Menneske bestemt saaledes, at

der lagdes det dybest mulige Svælg imellem dem. Ikke det menneskelige, ikke det etiske danner Udgangspunktet for at komme til Gud, men snarere dets Modsætning. Der bliver egentlig kun en smal svævende Bro tilbage, som forbinder dem, nemlig Paradokset, det absurde. Og til sidst er det, som endog denne Bro skal brydes ned, og saa hedder det: „Gud er din Dødsfjende.“ Livsfjendsk Askese maatte blive Følgen heraf, og saadanne Synsmaader bredte sig ogsaa mere og mere.

Heraf fulgte det konstruerede, som præger Kierkegaards Kristusbillede: de to mest modsatte Bestemmelser, det at være Gud og det at være Menneske, slaas sammen, og det udkomne kaldes Troens Genstand.

Og hermed var det atter givet, hvordan Kirken, dens Væsen og Historie maatte bedømmes. Ikke alene Samtidens Kristenliv maatte forkastes, naar det maalttes med denne Maalestok, men Pietisme, Lutherdom, Middelalder, Oldkirke og til sidst Aposteltid: „Kristendommen er slet ikke kommet ind i Verden, det blev ved Forbilledet.“

To Ting bidrog især hertil, dels asketiske Tankespirer, som han tog i Arv fra den lutherske Orthodoxi, dels hans Oplevelser, især det, at den etiske Livssfære mere og mere forsvandt for hans Blik. Naar det religiøse og det kristelige skildres, bliver det derfor ikke de etiske Bestemmelser — Tidens Længde, Væksten, det historiske —, der anvendes dertil, men Begreberne fra den æstetiske Livsanskuelse — Øjeblikket, Geniet, Eventyret. For Victor Eremita staar som Livets Højdepunkt en glansfuld Festnat, der som et Eventyr stiger op og atter sporløst forsvinder, ja skal forsvinde, saa at Festsalen endog straks nedbrydes af fire Haandværkssvende. For „Øjeblikkets“ Kierkegaard er Kristendommen et idealt og forfærdende Eventyr, der rejser sig over Synskredsen og atter synker ned, uden at gaa ind i Tiden, uden at faa Historie. Og med samme Hjærtenslyst som de fire Haandværkssvende giver

Kierkegaard sig til at nedbryde det tomme Hus. Saaledes mødes det æstetiske og det religiøse. Det etiske blev kun en Parenthes.

Her ligger det tragiske hos Kierkegaard. Derfor endte hans sidste Kamp, trods hans Overlegenhed i Evner og Lidenskab, ikke med en Sejr, men med en tragisk Konflikt.

Skal Kierkegaards Grundtanke komme til sin Ret, maa den reddes ud af dette. Isolationen maa opfattes som et Gennemgangspunkt, en Dør, som man ikke bliver staaende i, men gaar igennem, en Snævring, der ikke ender blindt, men fører ud til et frit Rum og ud til andre Mennesker. Denne Opfattelse er ikke fremmed for Kierkegaard. En hel Side af hans Sjæl, den sunde og lyse, peger i denne Retning. I denne følte han sig som Idealets Tjener. Den stemmede med hans eget religiøse Forhold, som ikke var Angst for Dødsfjenden, men Hvile hos Kærlighedens Gud.

Hvis dette fastholdes, faar hans Tanker deres Begrænsning, men beholder deres Betydning. De mister end ikke deres Kraft, selv om de kommer under helt andre aandelige Omgivelser. Isolationen er da ikke alene hans Grundtanke, men hans Bedrift. Og vi er saa langt fra at være færdige dermed, at vi snarere er ved Begyndelsen af den rette Tilegnelse. Maaske er denne Tilegnelse vanskelig. Men dog vil Mennesker atter og atter drages ind i den. Ti hans Sjæls Udvikling er saa egenartet, hans personlige Indsats saa stor og hans Tale saa rig. Han skrev ikke en Verslinje, men er en stor Digter. Gennem hans Værker klinger en stærk og mangeartet Stemning, fra vild Gru til rolig Fred, fra gnistrende Vid til nynnende Mildhed.

Carl Koch.

DIAPSALMATA

(UDDRAG)

Hvad er en Digter? Et ulykkeligt Menneske, der gemmer dybe Kvaler i sit Hjerte, men hvis Læber ere dannede saaledes, at idet Sukket og Skriget strømme ud over dem, lyde de som en skøn Musik. Det gaar ham som de ulykkelige, der i Phalaris's Okse langsomt pintes ved en sagte Ild, deres Skrig kunde ikke naa hen til Tyrannens Øre for at forfærde ham, for ham lød de som en sød Musik. Og Menneskene flokkes om Digteren og sige til ham: syng snart igen, det vil sige, gid nye Lidelser maa martre Din Sjæl, og gid Læberne maa vedblive at være dannede som forhen; thi Skriget vilde blot ængste os, men Musikken den er liflig. Og Recensenterne træde til, de sige: det er rigtigt, saaledes skal det være efter Æstetikens Regler. Nu det forstaar sig, en Recensent ligner ogsaa en Digter paa et Haar, kun har han ikke Kvalerne i Hjertet, ikke Musikken paa Læberne. Se derfor vil jeg hellere være Svinehyrde paa Amagerbro og være forstaaet af Svinene end være Digter og være misforstaaet af Menneskene.

*

*

*

Jeg taler helst med Børn; thi om dem tør man dog haabe, at de kan blive Fornuft-Væsener; men de, der ere blevne det — Herre Jemini!

*

*

*

Jeg gider slet ikke. Jeg gider ikke ride, det er for stærk en Bevægelse; jeg gider ikke gaa, det er for anstrengende;

jeg gider ikke lægge mig ned, thi enten skulde jeg blive liggende, og det gider jeg ikke, eller jeg skulde rejse mig op igen, og det gider jeg heller ikke. Summa Summarum: jeg gider slet ikke.

* * *

Der er som bekendt Insekter, der dø i Befrugningens Øjeblik, saaledes er det med al Glæde, Livets højeste og yppigste Nydelses-Moment er ledsaget af Døden.

* * *

Foruden min øvrige talrige Omgangskreds har jeg endnu een intim Fortrolig — mit Tungsind; midt i min Glæde, midt i mit Arbejde vinker han ad mig, kalder mig til en Side, om jeg end legemlig bliver til Stede. Mit Tungsind er den trofasteste Elskerinde, jeg har kendt, hvad Under da, at jeg elsker igen.

* * *

Alderdommen realiserer Ungdommens Drømme: det ser man paa Swift, han byggede i sin Ungdom en Daarekiste, i sin Alderdom gik han selv i den.

* * *

Cornelius Nepos fortæller om en Feltherre, der blev holdt indesluttet med et betydeligt Kavalleri i en Fæstning, at han hver Dag lod Hestene piske, at de ikke skulde tage Skade af den megen Stillestaaen — saaledes lever jeg i denne Tid som en belejret; men for ikke at tage Skade af den megen Stillesidden græder jeg mig træt.

* * *

Jeg siger om min Sorg, hvad Engelskmanden siger om sit Hus: min Sorg *is my castle*. Mange Mennesker anse det at have Sorg for at være en af Livets Bekvemmeligheder.

* * *

Det er derfor, at „Aladdin“ er saa styrkende, fordi dette Stykke har den geniale, barnlige Dristighed i de mest for-

De fleste klage over, at Verden er saa prosaisk, at det gaar ikke til i Livet som i Romanen, hvor Lejligheden altid er saa gunstig; jeg klager over, at det ikke er i Livet, som i Romanen, hvor man har haardhjertede Fædre, og Nisser og Trolde at bekæmpe, fortryllede Prinsesser at befri. Hvad er alle saadanne Fjender tilsammentagne imod de blege, blodløse, sejglivede, natlige Skikkelser, hvilke jeg kæmper med, og som jeg selv giver Liv og Tilvær.

* * *

Min Betragtning af Livet er aldeles meningsløs. Jeg antager, at en ond Aand har sat et Par Brillor paa min Næse, hvis ene Glas forstørrer efter en uhyre Maalestok, hvis andet Glas formindsker efter samme Maalestok.

* * *

Af alle latterlige Ting forekommer det mig at være det allerlatterligste at have travlt her i Verden, at være en Mand, der er rask til sin Mad og rask til sin Gjerning. Naar jeg derfor ser en Flue i det afgørende Øjeblik sætte sig paa en saadan Forretningsmands Næse, eller han bliver overstænket af en Vogn, der i endnu større Hast kører ham forbi, eller Knippelsbro gaar op, eller der falder en Tagsten ned og slaar ham ihjel, da ler jeg af Hjertens Grund. Og hvo kunde vel bare sig for at le? Hvad udrette de vel, disse travle Hastværkere? Gaar det dem ikke, som det gik hin Kone, der i Befippelse over, at der var Ildløs i Huset, reddede Ildtangen? Hvad mere redde de vel ud af Livets store Ildebrand?

* * *

Jeg mangler overhovedet Taalmodighed til at leve. Jeg kan ikke se Græsset gro, men naar jeg ikke kan det, saa gider jeg slet ikke set derpaa. Mine Anskuelser ere flygtige Betragtninger af en „fahrender Scholastiker“, der i største Hast

styrter gennem Livet. Man siger, vor Herre mætter Maven før Øjnene; det kan jeg ikke mærke: mine Øjne er mætte og kede af alt, og dog hungrer jeg.

* * *

Naar jeg staar op om Morgenens, gaar jeg straks i Seng igen. Jeg befinder mig bedst om Aftenen, i det Øjeblik jeg slukker Lyset, trækker Dynen over Hovedet. Endnu engang rejser jeg mig op, ser mig med en ubeskrivelig Tilfredshed om i Værelset, og saa god Nat, ned under Dynen.

* * *

Hvad jeg duer til? Til ingen Ting eller til hvad som helst. Det er en sjælden Fermhed; mon den vil blive paaskønnet i Livet; Gud ved, om de Piger finde en Plads, der søge Kondition som Ene pige eller i Mangel deraf som Hvadsomhelst.

* * *

Lad Andre klage over, at Tiden er ond; jeg klager over, at den er ussel; thi den er uden Lidenskab. Menneskenes Tanker ere tynde og skrøbelige som Kniplinger, de selv ynkværdige som Kniplings-Piger. Deres Hjertes Tanker ere for usle til at være syndige. For en Orm vilde det maaske kunne anses for Synd at nære saadanne Tanker, ikke for et Menneske, der er skabt i Guds Billede. Deres Lyster ere adstadige og dorske, deres Lidenskaber søvnige; de gøre deres Pligter, disse Kræmmersjæle; men tillade sig dog ligesom Jøderne at beklippe Mønten en lille Smule; de mene, at om vor Herre holder nok saa ordentlig Bog, kan man nok slippe godt fra at narre ham lidt. Pfui over dem! Derfor vender min Sjæl altid tilbage til det gamle Testamente og til Shakespeare. Der føler man dog, at det er Mennesker, der taler; der hader man, der elsker man, myrder sin Fjende, forbander hans Afkom gennem alle Slægter, der synder man.

* * *

Min Tid deler jeg saaledes: den halve Tid sover jeg, den anden halve drømmer jeg. Naar jeg sover, drømmer jeg aldrig, det var Synd; thi at sove det er den højeste Genialitet.

* * *

Det at være et fuldkomment Menneske er dog det højeste. Nu har jeg faaet Ligtorne, det er dog altid noget til Hjælp.

* * *

Mit Livs-Resultat bliver slet intet, en Stemning, en enkelt Farve. Mit Resultat faar en Lighed med hin Kunstners Maleri, der skulde male Jødernes Overgang over det røde Hav, og til den Ende malede hele Væggen rød, idet han forklarede, at Jøderne vare gaaede over, Ægypterne vare druknede.

* * *

De fleste Mennesker haste saa stærkt efter Nydelsen, at de haste den forbi. Det gaar dem, som det gik hin Dværg, der bevogtede en bortført Prinsesse i sit Slot. En Dag tog han sig en Middagssøvn. Da han en Time efter vaagnede op, var hun borte. Hurtigt trækker han sine Syvmils-Støvler paa; med eet Skridt er han hende langt forbi.

* * *

Min Sjæl er saa tung, at ingen Tanke mere kan bære den, intet Vingeslag mere løfte den op i Æteren. Bevæges den, da stryger den kun langs hen med Jorden som Fuglenes lave Flugt, naar det blæser op til et Tordenvejr. Over mit indre Væsen ruger en Beklemmelse, en Angst, der aner et Jordskælv.

* * *

Disse to bekendte Violinstrøg! Disse to bekendte Violinstrøg her i dette Øjeblik, midt paa Gaden. Har jeg tabt Forstanden, er det mit Øre, der af Kærlighed til Mozarts Musik har ophørt at høre, er det en Belønning af Guderne at skænke

mig al Verdens kostbareste Vine lifligt blandede i en Pokal, da vilde jeg give ham hans Afsked, indtil han lærte, at Nydel- sen ikke ligger i, hvad jeg nyder, men i at faa min Villie.

* * *

Det er altsaa ikke mig, der er mit Livs Herre, jeg er en Traad med, der skal spindes ind i Livets Kattun! Nu vel, kan jeg end ikke spinde, saa kan jeg dog klippe Traaden over.

* * *

For mig er intet farligere end at erindre. Har jeg først erin- dret et Livsforhold, saa er Forholdet selv ophørt. Man siger, at Adskillelse hjælper til at opfriske Kærlighed. Det er ganske sandt, men den opfrsker den paa en ren poetisk Maade. At leve i Erindringen er det fuldendteste Liv, der lader sig tænke, Erindringen mætter rigeligere end al Virkelighed, og den har en Tryghed, som ingen Virkelighed ejer. Et erin- dret Livsforhold er allerede gaaet ind i Evigheden og har ingen timelig Interesse mere.

* * *

Der hører dog en stor Naivetet til at tro, at det skal hjælpe at raabe og skrigte her i Verden, som om derved ens Skæbne blev forandret. Man tage den, som den bydes, og af- holde sig fra alle Vidtløftigheder. Naar jeg i min Ungdom kom paa en Restauration, da sagde jeg ogsaa til Opvarteren: et godt Stykke, et meget godt Stykke, af Ryggen, ikke for fedt. Opvarteren hørte maaske næppe mit Raab, end mindre at han skulde agte derpaa, end mindre at min Røst skulde kunne trænge ud i Køkkenet, bevæge Forskæreren, og selv om alt dette skete, saa var der maaske ikke et godt Stykke paa den hele Steg. Nu raaber jeg aldrig mere.

* * *

Den sociale Stræben og den denne ledsagende skønne Sympati udbreder sig mere og mere. I Leipzig har der dan-

Indbildninger, af ængstende Drømme, af urolige Tanker, af bange Anelser, af uforklarede Angester. Denne Lænke er „saare smidig, blød som Silke, giver efter for den stærkeste Anspændelse og kan ikke slides itu.“

*

*

*

Det er besynderligt nok, det er altid det samme, der gennem alle Livets Aldere beskæftiger en, og man kommer altid lige vidt, eller snarere, man gaaer tilbage. Da jeg var 15 Aar gammel, skrev jeg i den lærde Skole med megen Salvelse om Beviserne for Guds Tilværelse og Sjælens Udødelighed, om Begrebet Tro, om Miraklets Betydning. Til examen artium skrev jeg en Afhandling om Sjælens Udødelighed, hvorfor jeg tilkendtes præ ceteris; senere vandt jeg Prisen for en Afhandling om denne Materie. Hvo skulde tro, at jeg efter en saa solid og meget lovende Begyndelse, i mit 25de Aar skulde være kommet dertil, at jeg ikke kan føre et eneste Bevis for Sjælens Udødelighed. Især erindrer jeg fra min Skoletid, at en Afhandling af mig om Sjælens Udødelighed blev overordentlig rost og oplæst af Læreren, saavel paa Grund af Indholdets som Sprogets Fortrinlighed. Ak, ak, ak! denne Afhandling har jeg for længe siden kastet bort. Hvilken Ulykke! I den vilde maaske min tvivlende Sjæl bleven fængslet, saa vel ved Sproget som ved Indholdet. Saa er det da mit Raad til Forældre, Foresatte og Lærere at foreholde de Børn, der ere dem betroede, at gemme de danske Afhandlinger, der skrives i det 15de Aar. At give dette Raad er det eneste, jeg kan gøre til Menneskeslægstens Bedste.

*

*

*

Til Sandhedens Erkendelse er jeg maaske kommen; til Salighed visselig ikke. Hvad skal jeg gøre? Virke i Verden, svare Menneskene. Skulde jeg da meddele Verden min Sorg, levere et Bidrag mere til at bevise, hvor sørgeligt og usselt

tankefuld og forklarer Billederne med sagte Stemme, næsten hviskende, og ved min Side sidder et Barn og lytter til, skønt det husker alt, førend jeg fortæller det.

* * *

Solen skinner saa skønt og livligt ind i mit Værelse, Vinduet staar aabent i det næste; paa Gaden er alt stille, det er Søndag-Eftermiddag; jeg hører tydelig en Lærke, der uden for et Vindue i en af Nabogaardene slaar sine Triller, uden for det Vindue, hvor den smukke Pige bor; langt borte fra en fjern Gade hører jeg en Mand raabe med Rejer; Luften er saa varm, og dog er hele Byen som uddød. — Da mindes jeg min Ungdom og min første Kærlighed — da jeg længtes, nu længes jeg kun efter min første Længsel. Hvad er Ungdom? En Drøm. Hvad er Kærligheden? Drømmens Indhold.

* * *

Noget vidunderligt er der hændt mig. Jeg blev henrykket i den syvende Himmel. Der sad alle Guderne forsamlede. Af særlig Naade tilstodes den Gunst mig at gøre et Ønske. „Vil du,“ sagde Merkur, „vil du have Ungdom, eller Skønhed, eller Magt, eller et langt Liv, eller den skønneste Pige, eller en anden Herlighed af de mange, vi har i Kramkisten, saa vælg, men kun een Ting.“ Jeg var et Øjeblik raadvild, derpaa henvendte jeg mig til Guderne saaledes: Højstærede Samtidige, jeg vælger een Ting, at jeg altid maa have Latteren paa min Side. Der var ikke en Gud, der svarede et Ord, derimod gave de sig alle til at le. Deraf sluttede jeg, at min Bøn var opfyldt, og fandt, at Guderne vidste at udtrykke sig med Smag; thi det havde jo dog været upassende, alvorligt at svare: det er dig indrømmet.

DEN ULYKKELIGSTE

Der skal som bekendt et Steds i England være en Grav, der ikke udmærker sig ved et pragtfuldt Monument eller en vemodig Omgivelse, men ved en lille Indskrift — „den ulykkeligste“. Man skal have aabnet Graven, men intet Spor fundet af et Lig. Vækker det mest Forundring, at man ikke fandt et Lig, eller at man aabnede Graven? I Sandhed besynderligt, at man har givet sig Tid til at efterse, om det fandtes nogen i den. Naar man paa et Epitafium læser et Navn, da fristes man let til at tænke, hvorledes mon hans Liv henrandt her i Verden, man kunde ønske at stige ned i Graven til ham for at samtale med ham. Men denne Indskrift, den er saa betydningsfuld! En Bog kan have en Titel, der giver en Lyst til at læse Bogen, men en Titel kan i sig være saa tankerig, saa personlig tiltalende, at man aldrig vil læse Bogen. I Sandhed, denne Indskrift er saa betydningsfuld, alt eftersom man er stemt, rystende eller glædelig — for hver den, der i sit stille Sind hemmelig maaske havde trolovet sig med den Tanke, at han var den ulykkeligste. Men jeg kan tænke et Menneske, hvis Sjæl ikke kender slige Sysler, ham har det været en Opgave for hans Nysgerrighed at faa at vide, om der virkelig fandtes nogen i denne Grav. Og se, Graven var tom! Er han maaske staaet op igen, har han maaske villet spotte Digterens Ord:

— — i Graven er Fred,
Dens tavse Beboer af Sorgen ei ved;

fandt han ingen Hvile, end ikke i Graven, vandrer han maa-ske igen ustadig om i Verden, har han forladt sit Hus, sit Hjem, blot ladet sin Adresse tilbage! Eller er han endnu ikke funden, han, den ulykkeligste, hvem end ikke Eumeniderne forfølge, til han finder Templets Dør og de ydmygt bedendes Bænk, men hvem Sorgerne holde i Live, Sorgerne følge til Graven!

Skulde han ikke være funden, da lader os, kære συμπαρνεκρωμενοι, som Korsriddere tiltræde en Vandring, ikke til hin hellige Grav i det lykkelige Østen, men til hin sørgelige Grav i det ulykkelige Vesten. Ved hin tomme Grav ville vi søge ham, den ulykkeligste, visse paa at finde ham, thi som de troendes Længsel stunder til den hellige Grav, saaledes drages de ulykkelige mod Vesten til hin tomme Grav, og enhver opfyldes af den Tanke, at den er bestemt for ham.

Eller skulde en saadan Overvejelse ikke være en værdig Genstand for vor Betragtning, vi, hvis Virksomhed, at jeg skal efterkomme vort Selskabs hellige Skikke, er Forsøg i den aforistiske tilfældige Andagt, vi, der ikke tænke og tale aforistisk, men leve aforistisk, vi, der leve ἀφορισμενοι og *segregati*, som Aforismer i Livet, uden Samfund med Menneskene, udelagtige i deres Sorger og deres Glæder, vi, der ikke er Medlydere i Livets Larm, men ensomme Fugle i Nattens Stilhed, kun en enkelt Gang forsamlede for at opbygges ved Forestillinger om Livets Usselhed, om Dagenes Længde og Tidens uendelige Varighed, vi kære συμπαρνεκρωμενοι, som ikke tro paa Glædens Spil, eller Daarernes Lykke, vi som intet tro paa uden paa Ulykken.

Se, hvor de trænger sig frem i talløs Mængde, alle de ulykkelige. Dog, mange ere de, som tro sig kaldede, faa ere de udvalgte. En Adskillelse skal der befæstes imellem dem — et Ord, og Hoben forsvinder; udelukkede ere nemlig, ubudne Gæster alle de, som mene, at Døden er den største Ulykke, som bleve ulykkelige, fordi de frygte Døden;

thi vi, kære συμπαρανεκρωμενοι, vi, som de romerske Soldater, frygte ikke Døden, vi kende værre Ulykke, og først og sidst frem for alt — det at leve. Ja hvis der var et Menneske, der ikke kunde dø, hvis det er sandt, hvad Sagnet fortæller om hin evige Jøde, hvorledes skulde vi tage i Betænkning at erklære ham for den ulykkeligste? Da lod det sig forklare, hvorfor Graven var tom, for at betegne, at den ulykkeligste var den, der ikke kunde dø, der ikke kunde slippe ned i en Grav. Da var Sagen afgjort, Svaret let; thi ulykkeligst var den, der ikke kunde dø; lykkelig den, der døde i sin Alderdom, lykkeligere den, der døde i sin Ungdom, lykkeligst den, der døde, idet han blev født, allerlykkeligst den, der aldrig var født. Men saaledes er det ikke, Døden er en fælles Lykke for alle Mennesker, og forsaavidt som derfor den ulykkeligste ikke er funden, da maa han være at søge indenfor denne Begrænsning.

Se, Hoben forsvandt, Tallet formindskedes. Ikke siger jeg nu: skænker mig Eders Opmærksomhed, thi jeg ved, jeg har den; ikke: laaner mig Eders Øren; thi jeg ved, de tilhøre mig. Eders Øjne funkler, I rejse Eder i Sæderne. Det er en Væddestrid, som det vel er værd at være med i, en Kamp endnu forfærdeligere, end om den var paa Liv og Død; thi Døden frygte vi ikke. Men Belønningen, ja den er stoltere end nogen anden i Verden, og vissere; thi den, der er forsikret om, at han er den ulykkeligste, han behøver jo ikke at frygte Lykken, han skal ikke smage den Ydmygelse i sin sidste Stund at maatte raabe: Solon, Solon, Solon!

Saa aabne vi da en fri Konkurrence, fra hvilken ingen hverken ved Stand eller Alder skal være udelukket. Udelukket er ingen uden den lykkelige og den, som frygter Døden — velkommen er ethvert værdigt Medlem af de ulykkeliges Menighed, Højsædet bestemt for enhver virkelig ulykkelig og Graven for den ulykkeligste. Min Stemme lyder ud i Verden, hører den, alle I, som kalde Eder ulykkelige i Verden, men som ikke frygte Døden. Min Stemme lyder

tilbage i Tiden; thi ikke vilde vi være sofistiske nok til at udelukke de afdøde, fordi de ere døde, thi de have jo levet. Jeg besværges Eder, tilgiver, at jeg et Øjeblik forstyrrer Eders Ro; møder ved den tomme Grav. Tre Gange raaber jeg det ud i Verden, hører det, I ulykkelige; thi ikke er det vor Hensigt her i en Afkrog af Verden at afgøre denne Sag imellem os. Stedet er fundet, hvor den maa afgøres for Alverden!

Dog førend vi gaa over til at afhøre de enkelte, lader os gøre os skikkede til at sidde her som værdige Dommere og Medstridere. Lader os styrke vor Tanke, væbne den mod Ørets Besnærelse; thi hvilken Stemme er vel saa indsmigrende som den ulykkeliges, hvilken saa bedaarende som den ulykkeliges, naar han taler om sin egen Ulykke. Lader os gøre os værdige til at sidde som Dommere, Medstridere, at vi ikke tabe Oversigten, ikke forvirres af de enkelte; thi Sorgens Veltaienhed er uendelig og uendelig opfindsom. Vi ville dele de ulykkelige i bestemte Flokke, og kun en for hver bliver stedet til Orde; thi dette ville vi ikke nægte, at intet enkelt Individ er det ulykkeligste, men at der er en Klasse; men derfor ville vi ikke tage i Betænkning at tilkende Repræsentanten for denne Klasse Navnet: den ulykkeligste, ikke tage i Betænkning at tilkende ham Graven.

I alle Hegels systematiske Skrifter er der et Afsnit, der handler om den ulykkelige Bevidsthed. Med en inderlig Uro og Hjertebanken gaar man altid til Læsningen af saadanne Undersøgelser, med Frygt for, at man skal faa for meget eller for lidet at vide. Den ulykkelige Bevidsthed det er det Ord, der blot tilfældigt anbragt i Talens Løb kan faa Blodet til at isne, Nerverne til at gyse, og nu, saa udtrykkelig udtalt, ligesom hint hemmelighedsfulde Ord i en Fortælling af Clemens Brentano: *tertia nux mors est* — kan bringe en som en Synder til at skælve. Ak lykkelig den, der ikke har mere med den Sag at gøre end at skrive en Paragraf derom; endnu lykkeligere den, der kan skrive den følgende.

Den ulykkelige er nu den, der har sit Ideal, sit Livs Indhold, sin Bevidstheds Fylde, sit egentlige Væsen paa en eller anden Maade uden for sig. Den ulykkelige er altid sig selv fraværende, aldrig sig selv nærværende. Men fraværende kan man aabenbar være enten i den forbigangne eller den tilkommende Tid. Herved er tilstrækkelig hele den ulykkelige Bevidstheds Territorium omskrevet. For denne faste Begrænsning ville vi takke Hegel, og nu, da vi ikke blot er Filosofer, der paa Afstand se dette Rige, ville vi som Indfødte nøjere iagttage de forskjellige Stadier, der ligge heri. Den ulykkelige er altsaa fraværende. Men fraværende er man, naar man enten er i den forbigangne eller den tilkommende Tid. Udtrykket maa her urgeres; thi det er aabenbart, hvad Sprogvidenskaben ogsaa lærer os, at der er et *tempus*, der er nærværende i en forbigangne Tid, og et *tempus*, der er nærværende i en tilkommende; men tillige lærer samme Videnskab os, at der er et *tempus*, der er *plus quam perfectum*, hvori der intet præsens er, og et *futurum exactum* af samme Beskaffenhed. Dette er de haabende og de erindrende Individualiteter. Disse ere vel i en vis Forstand, for saa vidt de nemlig ere alene haabende eller alene erindrende, ulykkelige Individualiteter, dersom ellers kun den Individualitet, der er sig selv nærværende, er den lykkelige. Imidlertid kan man dog ikke i streng Forstand kalde en Individualitet ulykkelig, der er præsens i Haab eller i Erindring. Det, her nemlig maa udhæves, er, at han er præsens deri. Vi ville ogsaa se deraf, at eet Slag, det være iøvrigt saa tungt, som det være vil, umuligt kan gøre et Menneske til det ulykkeligste. Eet Slag kan nemlig kun berøve ham Haabet og derved gøre ham præsens i Erindringen, eller Erindringen og derved præsens i Haabet. Vi gaa nu videre og ville nu se, hvorledes den ulykkelige Individualitet nærmere maa bestemmes. Først betragte vi den haabende Individualitet. Naar han nu som haabende (og altsaa forsaavidt ulykkelig) Individualitet ikke er sig selv præsens-

tisk, saa bliver han i strængere Forstand ulykkelig. Et Individ, der haaber et evigt Liv, er vel nok i en vis Forstand en ulykkelig Individualitet, for saa vidt han giver Afkald paa det nærværende, men er dog ikke i streng Forstand ulykkelig, fordi han er sig selv præsentisk i dette Haab og kommer ikke i Strid med Endelighedens enkelte Momenter. Kan han derimod ikke blive sig selv præsentisk i Haabet, men taber sit Haab, haaber igen og saaledes fremdeles, saa er han sig selv fraværende, ikke blot i den nærværende, men ogsaa i den tilkommende Tid, saa have vi en Formation af ulykkelige. Betragt vi den erindrende Individualitet, saa er det ligesaa. Kan han blive sig selv nærværende i den forbigangne Tid, saa er han ikke i streng Forstand ulykkelig; men kan han ikke dette, men bliver bestandig sig selv fraværende i den forbigangne Tid, saa have vi en Formation af ulykkelige.

Erindringen er fortrinsvis de ulykkeliges egentlige Element, som naturligt er, fordi den forbigangne Tid har den mærkelige Egenskab, at den er forbi, den tilkommende, at den skal komme, og man kan derfor i en vis Forstand sige, at den tilkommende Tid ligger den nærværende nærmere, end den forbigangne gør det. For at nu den haabende Individualitet skal blive præsentisk i den tilkommende Tid, maa den have Realitet, eller rettere, den maa faa Realitet for ham; for at den erindrende Individualitet skal blive præsentisk i den forbigangne Tid, maa den have Realitet for ham. Men naar den haabende Individualitet vil haabe en tilkommende Tid, som dog ingen Realitet kan faa for ham, eller den erindrende vil erindre en Tid, som ingen Realitet har haft, saa have vi de egentlige ulykkelige Individualiteter. Det første skulde man ikke tro var muligt eller anse for rent Vanvid, imidlertid er det ikke saa; thi vel haaber den haabende Individualitet ikke noget, der ikke har Realitet for den; men den haaber noget, den selv ved ikke kan realiseres. Naar nemlig en Individualitet, idet den mister Haabet, i Stedet for at blive en erindrende Individualitet, vil vedblive at være en

haabende, saa have vi en saadan Formation. Naar en Individualitet, idet han mister Erindringen, eller idet han intet har at erindre, ikke vil blive haabende, men vedblive at være en erindrende, saa have vi en Formation af ulykkelige. Hvis saaledes et Individ fortabte sig i Oldtiden eller i Middelalderen eller hvilken som helst anden Tid, men saaledes, at denne havde en afgjort Realitet for ham, eller han fortabte sig i sin egen Barndom eller Ungdom, saaledes at denne havde haft en afgjort Realitet for ham, saa var han egentlig ingen i streng Forstand ulykkelig Individualitet. Vilde jeg derimod tænke mig et Menneske, der selv ingen Barndom havde haft, da denne Alder var gaaet forbi ham uden egentlig Betydning, men som nu f. Eks. ved at blive Lærer for Børn opdagede alt det skønne, der ligger i Barndommen, og som nu vilde erindre sin egen Barndom, altid stirre tilbage paa den, saa var han vel et ret passende Eksempel. Baglæns vilde han da komme til at opdage Betydningen af det, der for ham var forbi, og som han dog vilde erindre i sin Betydning. Tænkte jeg mig et Menneske, der havde levet uden at fatte Livets Glæde eller dets Nydelse, og som nu i sit Dødsøjeblik fik Øje derfor, tænkte jeg mig, at han ikke døde, hvilket vilde være det heldigste, men levede op igen, uden derfor at leve om igen, saa vilde han vel kunne komme i Betragtning, hvor der blev Spørgsmaal om, 'hvo der var den ulykkeligste.

Haabets ulykkelige Individualiteter have aldrig det smertelige ved sig som Erindringens. De haabende Individualiteter have altid en mere glædelig Skuffelse. Derfor vil den ulykkeligste altid være at søge blandt Erindringens ulykkelige Individualiteter.

Dog vi ville gaa videre, vi ville tænke os en Kombination af de tvende beskrevne, i strengere Forstand ulykkelige Formationer. Den ulykkelige haabende Individualitet kunde ikke blive sig selv præsentsk i sin Haaben, ligesom den ulykkelige erindrende. Kombinationen kan kun være

denne, at det, der forhindrer ham i at blive præsentisk i sin Haaben, er Erindringen, det, der forhindrer ham i at blive præsentisk i Erindringen, er Haabet. Dette ligger deri paa den ene Side, at han bestandig haaber, hvad der skulde erindres; hans Haab bliver bestandig skuffet, men idet det bliver skuffet, opdager han, at det ikke kommer deraf, at Maalet bliver skudt længere ud, men deraf, at han er Maalet forbi, at det allerede er oplevet eller skulde være oplevet, og saaledes gaaet over i Erindringen. Paa den anden Side erindrer han bestandig, hvad han skulde haabe; thi det tilkommende har han allerede i Tanken taget op, i Tanken har han oplevet det, og dette oplevede erindrer han, i Stedet for at han skulde haabe det. Det, han altsaa haaber, ligger bag ved ham, det, han erindrer, ligger foran. Hans Liv er ikke baglæns, men i en dobbelt Retning bagvendt. Sin Ulykke vil han snart mærke, om han end ikke fatter, hvori det egentlig ligger. For at han imidlertid ret skal faa Lejlighed til at føle den, træder Misforstaaelsen til, der i hvert Øjeblik paa en besynderlig Maade spotter. Han nyder til daglig Brug den Ære at blive anset for at være ved sine fulde fem, og dog ved han, at hvis han vilde forklare et Menneske, hvorledes det egentlig hænger sammen med ham, saa vilde han blive erklæret for afsindig. Dette er til at blive afsindig over, og dog bliver han det ikke, og dette er netop hans Ulykke. Hans Ulykke er, at han er kommen for tidlig til Verden og derfor bestandig kommer for sildig. Han er bestandig ganske nær ved Maalet, og i samme Øjeblik er han borte derfra, han opdager da, at det, der nu gør ham ulykkelig, fordi han har det, eller fordi han er saaledes, netop er det, der for nogle Aar siden vilde have gjort ham lykkelig, hvis han havde haft det, medens han blev ulykkelig, fordi han ikke havde det. Hans Liv har ingen Betydning ligesom hin Ancæus's, om hvem det er Skik og Brug at sige, at intet vides om ham uden dette, at han gav Anledning til et Ordsprog:

πολλα μεταξυ πελει κυλικος και χειλεος ακρου,

som om dette ikke var mer end nok. Hans Liv kender ingen Ro og har intet Indhold, han er sig ikke præsentsk i Øjeblikket, ikke præsentsk i den tilkommende Tid, thi det tilkommende er oplevet, ikke i den forbigangne Tid, thi det forbigangne er endnu ikke kommet. Saaledes jages han om som Latone til Hyperboræernes Mørke, til Ækvators lyse Ø, og kan ikke komme til at føde og er bestandig som en fødende. Ene sig selv overladt staar han i den vide Verden, han har ingen Samtid, han kan knytte sig til, ingen Eftertid, han kan haabe paa, thi hans Eftertid er allerede forbi. Ene har han lige over for sig den hele Verden som det Du, med hvilket han ligger i Konflikt; thi hele den øvrige Verden er for ham kun een Person, og denne Person, denne uadskillelig paatrængende Ven, det er Misforstaaelsen. Han kan ikke blive gammel, thi han har aldrig været ung; han kan ikke blive ung, thi han er allerede bleven gammel; han kan paa en Maade ikke dø, thi han har jo ikke levet; han kan paa en Maade ikke leve, thi han er jo allerede død; han kan ikke elske, thi Kærlighed er altid præsentsk, og han har ingen nærværende Tid, ingen tilkommende, ingen forbigangen, og dog er han en sympatetisk Natur, og han hader Verden, kun fordi han elsker den; han har ingen Lidenskab, ikke fordi han mangler den, men fordi han i samme Øjeblik har den modsatte, han har ikke Tid til noget, ikke fordi hans Tid er opfyldt af andet, men fordi han slet ingen Tid har; han er afmægtig, ikke fordi han mangler Kraft, men fordi hans egen Kraft gør ham afmægtig.

Dog snart er vel vort Hjerter hærdet nok, vort Øje tilstoppet, om end ikke lukket. Vi have hørt Overvejelsens besindige Stemme, lader os fornemme Lidenskabens Veltalenhed, kort, fyndig, som al Lidenskab er det.

Der staaer en ung Pige. Hun klager over, at hendes Elsker er bleven hende utro. Derpaa kan ikke reflekteres. Men hun elskede ham alene i den ganske Verden, hun elskede ham af sin hele Sjæl, af sit ganske Hjerter og af al sin Tanke — saa kan hun jo erindre og sørge.

Er det et virkeligt Væsen eller er det et Billede, er det en levende, der dør, eller en død, der lever — det er Niobe. Hun mistede alt paa engang; hun tabte, hvad hun gav Livet, hun tabte, hvad der gav hende Livet! Ser op til hende, kære συμπαρανεκρωμενοι, hun staaer lidt høiere end Verden, paa en Gravhøj som en Mindesten. Men intet Haab vinker hende, ingen Fremtid bevæger hende, ingen Udsigt frister hende, intet Haab uroliger hende — haabløs staaer hun forstenet i Erindring; hun var ulykkelig et Øjeblik, i samme Øjeblik blev hun lykkelig, og intet kan tage hendes Lykke fra hende, Verden veksler, men hun kjender ingen Omskiftelse, og Tiden kommer, men for hende er der ingen tilkommende Tid.

Se hist hvilken skøn Forening! Den ene Slægt rækker den anden Haanden! Er det til Velsignelse, til trofast Sammenhold, til glade Danse? Det er Oedips forstødte Slægt, og Stødet forplanter sig og knuser den sidste — det er Antigone. Dog hende er der sørget for; en Slægts Sorg er nok for et Menneskeliv. Hun har vendt Haabet Ryggen, hun har ombyttet dets Ustadighed med Erindringens Troskab. Saa bliv da lykkelig, kære Antigone! Vi ønske dig et langt Liv, betydningsfuldt som et dybt Suk. Gid ingen Glemsel maa berøve dig noget! Gid Sorgens daglige Bitterhed maa rækkes dig rigelig!

En kraftfuld Skikkelse viser sig; men han er jo ikke ene, han har altsaa Venner, hvorledes kommer han da her? Det er Sorgens Patriark, det er Hjob — og hans Venner. Han mistede alt, men ikke ved eet Slag; Herren tog, og Herren tog, og Herren tog. Vennerne lærte ham at fornemme Tabets Bitterhed; thi Herren gav, og Herren gav, og Herren gav og en uforstandig Hustru i Tilgift. Han tabte alt; thi hvad han bevarede, det ligger uden for vor Interesse. Ærbødighed tilkommer ham, kære συμπαρανεκρωμενοι, for hans graa Haar og hans Ulykke. Han tabte alt; men han havde besiddet det.

Hans Haar er graat, hans Hoved bøjet, hans Aasyn falden, hans Sjæl bekymret. Det er den forlorne Søns Fader, Han mistede som Hjob, hvad ham var kærest i Verden, dog Herren tog det ikke, men Fjenden; han tabte det ikke; men han taber det; det er ikke taget bort fra ham, men det forsvinder. Ikke sidder han hjemme ved Arnestedet i Sæk og Aske; han er staaet op fra sit Hjem, har forladt alt for at søge den fortabte; han griber efter ham, men hans Arm naar ham ikke, han raaber efter ham, men hans Stemme naar ham ikke. Dog haaber han, om end gennem Taarer, han øjner ham, om end gennem Taager, han indhenter ham, om end i Døden. Hans Haab gør ham bedaget, og intet binder ham til Verden uden det Haab, han lever for. Hans Fod er træt, hans Øje dunkelt, hans Legeme søger Hvile, hans Haab lever. Hans Haar er hvidt, hans Legeme affældigt, hans Fod standser, hans Hjerte brister, hans Haab lever. Rejser ham op, kære *συμπαρανεκρωμενοι*, han var ulykkelig.

Hvo er den blege Skikkelse, kraftløs som en Skygge af en død! Hans Navn er glemt, mange Aarhundreder er forløbne siden hine Dage. Han var en Yngling, han var begejstret. Han søgte Martyriet. I Tanken saa han sig naglet til Korset og Himlen aaben; men Virkeligheden var ham for tung, Sværmeriet forsvandt, han fornægtede sin Herre og sig selv. Han vilde bære en Verden, men han forløftede sig paa den; hans Sjæl blev ikke knust, ikke tilintetgjort, den blev brudt, hans Aand værkbruden, hans Sjæl blev lam. Lykønsker ham, kære *συμπαρανεκρωμενοι*, han var ulykkelig. Og dog han blev jo lykkelig, han blev jo, hvad han ønskede at blive, han blev Martyr, om hans Martyrium end ikke blev, hvad han havde villet, at nagles til Korset eller kastes for de vilde Dyr, men levende at brændes, langsomt at fortæres af en sagte Ild.

En ung Pige sidder hist saa tankefuld. Hendes Elsker blev hende utro — derpaa kan ikke reflekteres. Unge Pige, betragt Forsamlingens alvorlige Miner, den har hørt forfærdeligere Ulykker, dens dristige Sjæl fordrer endnu større. Ja,

men jeg elskede ham alene i den hele Verden, jeg elskede ham af min hele Sjæl, af mit ganske Hjerte, af al min Tanke. — Sligt have vi jo allerede hørt een Gang før, træt ikke vor utaalmodige Længsel; du kan jo erindre og sørge. — Nej, jeg kan ikke sørge; thi han var mig maaske ikke utro, han var maaske ingen Bedrager — hvorledes, du kan ikke sørge? trød nærmere, udvalgte blandt Piger, tilgiv den strenge Censor, at han et Øjeblik vilde støde dig tilbage, du kan ikke sørge, saa kan du jo haabe — Nej, jeg kan ikke haabe; thi han var en Gaade. Vel, min Pige, jeg forstaar dig, du staar højt paa Ulykkens Stige; betragter hende, kære Συμπαρανεκρωμενοι, hun svæver næsten paa Ulykkens Spidse. Dog du maa dele dig, du maa haabe om Dagen, sørge om Natten, eller sørge om Dagen, haabe om Natten. Vær stolt; thi af Lykken skal man aldrig være stolt, men vel af Ulykken. Du er vel ikke den ulykkeligste, men er det ikke Eders Mening, kære Συμπαρανεκρωμενοι, at vi tilkende hende et hæderligt *accessit*. Graven kunne vi ikke tilkende hende, men Pladsen nærmest ved den.

Thi der staar han, Udsendingen fra Sukkenes Rige, Lidelsernes udkaarne Yndling, Sorgens Apostel, Smertens tavse Ven, Erindringens ulykkelige Elsker, i sin Erindren forvirret af Haabets Lys, i sin Haaben skuffet af Erindringens Skygger. Hans Hoved er besværet, hans Knæ er slappet, og dog hviler han sig kun paa sig selv. Han er mat og dog hvor kraftfuld, hans Øjne ser ikke ud til at have udgydt, men drukket mange Taarer, og dog flammer der en Ild deri, der kunde fortære hele Verden, men ikke en Splint af Sorgen i hans eget Bryst; han er bøjet, og dog varsler hans Ungdom ham et langt Liv, hans Læber smiler ad den Verden, der misforstaar ham. Staar op, kære Συμπαρανεκρωμενοι, bøjer Eder, Sorgens Vidner, i denne høitidelige Time. Jeg hilser dig, store Ubekendte, hvis Navn jeg ikke ved, jeg hilser dig med din Hæderstitel: den ulykkeligste. Vær hilset her i dit Hjem af de ulykkeliges Menighed, vær

hilset ved Indgangen til den ydmyge lave Bolig, der dog er stoltere end alle Verdens Paladser. Se Stenen er væltet fra, Gravens Skygge venter dig med sin liflige Kølighed. Dog Tiden er maaske ikke endnu, lang maaske Veien; men vi love dig oftere at forsamles her for at misunde Dig din Lykke. Saa modtag da vort Ønske, et godt Ønske: gid ingen maa forstaa dig, men alle misunde dig; gid ingen Ven maa slutte sig til dig, gid ingen Pige maa elske dig, gid ingen hemmelig Sympati maa ane din ensomme Smerte; gid intet Øje maa udgrunde din fjerne Sorg; gid intet Øre maa opspore dit lønlige Suk! Eller forsmaar din stolte Sjæl sligt medlidende Ønske, foragter du den Lindring, saa gid da Pigerne maa elske dig, gid de frugtsommelige i deres Angst maa ty til dig; gid Mødrene maa haabe paa dig, gid den døende maa søge Trøst hos dig; gid de unge maa slutte sig til dig, gid Mændene maa bygge paa dig; gid Oldingen maa gribe efter dig som efter en Støttestav — gid den hele Verden maa tro, at du er i Stand til at gøre den lykkelig. Saa lev da vel, du den ulykkeligste! Dog, hvad siger jeg: den ulykkeligste, den lykkeligste burde jeg sige, thi dette er netop en Lykkens Gave, som ingen kan give sig selv. Se Sproget brister, og Tanken forvirres; thi hvo er vel den lykkeligste uden den ulykkeligste, og hvo den ulykkeligste uden den lykkeligste, og hvad er Livet andet end Afsindighed, og Troen end Daarskab, og Haabet end Galgenfrist, og Kærlighed end Eddike i Saaret.

Han forsvandt, og vi staa atter ved den tomme Grav. Saa ville vi da ønske ham Fred og Hvile og Lægedom, og al mulig Lykke, og en snar Død, og en evig Forglemmelse, og ingen Ihukommelse, at end ikke Mindet om ham skal gøre en anden ulykkelig.

Staar op, kære Συμπαρανεκρωμένοι! Natten er forbi, Dagen begynder atter sin utrættede Virksomhed, aldrig, som det synes, ked af, evig og evig at gentage sig selv.

FORFØRERENS DAGBOG

(UDDRAG)

Hvilken foryngende Magt har dog ikke en ung Pige, ikke Morgenluftens Friskhed, ikke Vindens Susen, ikke Havets Kølighed, ikke Vinens Duft, ikke dens Liflighed — intet i Verden har denne foryngende Magt.

Hvorfor kan I nu dog ikke være kønt rolige? Hvad har I nu bestilt denne hele Morgenstund andet end ruske i min Markise, trække i mit Refleksions-Spejl og Snoren ved samme, lege med Klokkestrengen fra tredje Etage, støde mod Ruderne, kort paa enhver Maade forkynde Eders Tilvær, som om I vilde vinke mig ud til Eder? Ja Vejret er godt nok, men jeg har ingen Lyst, lad mig blive hjemme . . . I kaade overgivne Zefyrer, I glade Dreng, I kan jo gaa alene; hav Eders Morskab som altid med de unge Piger. Ja jeg ved det, ingen forstaar saa forførerisk at omfavne en ung Pige som I; det er forgæves, hun vil sno sig fra Eder, hun kan ikke vikle sig ud af Eders Slynger — og hun vil det heller ikke; thi I køle og svale, ophidse ikke . . . Gaar Eders egen Gang! lad mig blive udenfor . . . Saa har I ingen Fornøjelse deraf, mener I, I gør det ikke for Eders egen Skyld . . . Nu vel, jeg gaar med; men paa to Betingelser. For det første. Der bor paa Kongens Nytorv en ung Pige, hun er meget dejlig, men hun har tillige den Uforskommenhed ikke at ville elske mig, ja hvad værre er, hun elsker en anden, og det gaar saa vidt, at de spadserer med hinanden under Armen. Klok-

ken I ved jeg, at han skal hente hende. Nu love I mig, at de stærkeste Blæsere blandt Eder forblive skjulte et eller andet Sted i Nærheden indtil det Øjeblik, da han med hende træder ud af Gadedøren. I samme Moment, som han vil dreje ned ad Store Kongensgade, styrter dette Detachment sig frem, tager paa den høfligste Maade Hatten af Hovedet paa ham, og fører den med en jævn Fart, netop paa en Alens Distance foran ham; ikke hurtigere, thi da var det tænkeligt, han vendte hjem igen. Han tror bestandig i næste Sekund at gribe den; han slipper end ikke hendes Arm. Paa den Maade føre I ham og hende gennem Store Kongensgade, langs Volden til Nørreport, til Højbroplads . . . Hvor lang Tid kan der medgaa dertil? jeg tænker cirka en halv Time. Klokkeren halv to præcis kommer jeg fra Østergade. Naar hint Detachment nu har ført de elskende midt ud paa Pladsen, da gøres et voldsomt Angreb paa dem, ved hvilket I ogsaa rive hendes Hat af, splitte hendes Krøller ad, bortføre hendes Sjal, medens under alt dette hans Hat jublende gaar højere og højere til Vejrs; kort I frembringer en Konfusion, saa hele det højstærede Publikum, ikke jeg alene, udbryder i en Skoggerlatter, Hundene begynde at gø, Taarn-Vægteren at klemte. I mage det saaledes, at hendes Hat flyver hen til mig, som bliver den lykkelige, der skal overrække den. — For det andet. Den Afdeling, der følger mig, lystrer hvert mit Vink, holder sig inden for Sømmelighedens Grænser, fornærmer ingen smuk Pige, tillader sig ingen større Frihed, end at hendes barnlige Sjæl kan under den hele Spøg bevare sin Glæde, Læben sit Smil, Øjet sin Rolighed, og Hjertet blive uden Angst. Vover en af Eder at bære sig anderledes ad, skal Eders Navn være forbandet. — Og nu af Sted til Liv og Glæde, til Ungdom og Skønhed; viser mig, hvad jeg ofte har set, hvad jeg aldrig bliver træt af at se, viser mig en skøn, ung Pige, udfolder hendes Skønhed for mig saaledes, at hun selv bliver end skønnere; eksaminerer hende saaledes, at hun har Glæde af denne Eks-

amination! — — — Jeg vælger Bredgaden, men jeg kan, som I ved, kun disponere over min Tid til halv to. — —

Der kommer en ung Pige, pyntet og stram, ja det er ogsaa Søndag i Dag . . . Svaler hende en Smule, tilvifter hende Kølighed, glider i sagte Stømninger hen over hende, omfavner hende med Eders uskyldige Berøring! Hvor aner jeg Kindens fine Rødmen, Læben farves stærkere, Barmen løfter sig . . . ikke sandt, min Pige, det er ubeskriveligt, det er en salig Nydelse at indaande denne friske Luftning? Den lille Krave vugger sig som et Blad. Hvor sundt og fyldigt hun aander. Hendes Skridt sagtnes, hun næsten bæres af den sagte Luftning, som en Sky, som en Drøm . . . Blæser lidt stærkere, i længere Drag! . . . Hun samler sig; Armene trække sig nærmere ind til Barmen, som hun bedækker forsigtigere, at ikke et Vindpust skal være for nærgaaende, at det ikke smidigt og køligt skal snige sig ind under den lette Bedækning . . . Hun rødmer sundere, Kinden bliver fyldigere, Øjet gennemsigtigere, Gangen mere taktfast. Al Anfægtelse forskønner et Menneske. Enhver ung Pige burde forelske sig i Zefyren; thi ingen Mand forstaar dog saaledes som den, idet den strider med hende, at forhøje hendes Skønhed . . . Hendes Legeme bøjer sig lidt forover, Hovedet ser mod Fodens Spids . . . Standser lidt! det er for meget, hendes Figur bliver bred, taber sin skønne Smalhed . . . Svaler hende lidt! Ikke sandt, min Pige, det er vederkvægende, naar man er bleven varm, da at føle disse forfriskende Gysninger; man kunde aabne sin Favn af Taknemmelighed, af Glæde over Tilværelsen . . . Hun vender Siden til . . . Nu hurtigt et kraftfuldt Pust, at jeg kan ane Formernes Skønhed! . . . Lidt stærkere! at Draperiet kan slutte mere nøjagtigt . . . Det er for meget! Stillingen bliver uskøn, det lette Fodskifte forstyrres . . . Hun vender sig atter om . . . Blæser nu til, lader hende forsøge sig! . . . Det er nok, det er for meget: hendes ene Krølle er falden ned, . . . vil I se at styre Eder! — — Der kommer et helt Regiment opmarcherende:

Die eine ist verliebt gar sehr;
Die andre wäre es gerne.

Ja det er unægteligt en daarlig Ansættelse i Livet at gaa med sin tilkommende Svoger under den venstre Arm. Det er for en Pige omtrent det samme, som det er for en Mand at være Ekstraskriver . . . Men Ekstraskriveren kan avancere; han har tillige sin Plads i Kontoret, er med ved overordentlige Lejligheder, det er ikke Svigerindens Lod; men saa er til Gengæld hendes Avancement ikke saa langsomt — naar hun avancerer og forflyttes over i et andet Kontor . . . Blæser nu lidt rask op! Naar man har et fast Punkt at slutte sig til, saa kan man nok gøre Modstand . . . Centrum trænger kraftigt frem, Vingerne kunne ikke følge . . . Han staar fast nok, ham kan Vinden ikke rokke, dertil er han for tung — men ogsaa for tung til, at Vingerne vilde kunne hæve ham fra Jorden. Han stormer frem for at vise — at han er et tungt Legeme; men jo mere ubevæget han staar, desto mere lide Pigebørnene derunder . . . Mine skønne Damer, maa jeg ikke være til Tjeneste med et godt Raad: lad De den tilkommende Mand og Svoger udenfor, forsøg at gaa alene, og De skal se, De vil have meget mere Fornøjelse deraf . . . Blæser nu lidt sagtere! . . . hvor de tumle sig i Vindens Bølger; snart figurere de lige overfor hinanden paa Siden ned af Gaden — kan nogen Dansemusik frembringe en lystigere Munterhed, og dog udmatter Vinden ikke, den styrker . . . Nu feje de ved Siden af hinanden for fulde Sejl ned ad Gaden — kan nogen Vals mere forførerisk rive en ung Pige med sig, og dog trætter Vinden ikke, men bærer . . . Nu vende de dem om til Manden og Svogeren . . . Ikke sandt, lidt Modstand er behagelig, man strider gerne for at komme i Besiddelse af, hvad man elsker; og man naar nok, hvad man kæmper for, der er en højere Styrelse, der kommer Kærligheden til Hjælp, se derfor har Manden Vinden med sig . . . Har jeg ikke indrettet det rigtigt: naar man selv har Vinden paa Ryggen, saa kan man let styre den elskede forbi,

men naar man har den mod sig, saa kommer man i en behagelig Bevægelse, saa flyr man hen til den elskede, og Vindens Pust gør en sundere, og mere fristende, og mere forførerisk, og Vindens Pust køler Læbens Frugt, der helst vil nydes kold, fordi den er saa hed, som Champagne heder, idet den næsten isner . . . Hvor de le og snakke, — og Vinden tager Ordene bort — er her nu ogsaa noget at tale om? — og de le atter og bøje sig for Vinden, og holde paa Hatten, og vogte paa Fødderne, . . . Standser nu, at de unge Piger ikke blive utaalmodige og vrede paa os eller bange for os! — — Ret saa, resolut og gewaltig, det højre Ben foran det venstre . . . Hvor ser hun sig dristig og kæk om i Verden Ser jeg ret, hun holder jo en under Armen, altsaa forlovet. Lad se, mit Barn, hvilken Present Du har faaet paa Livets Juletræ . . . O ja! det ser virkelig ud til at være en meget solid Forlovet. Hun er da i Forlovensens første Stadium, hun elsker ham — vel muligt, men dog flagrer hendes Kærlighed, vid og rummelig, løst om ham; hun ejer endnu den Kærlighedens-Kaabe, der kan skjule mange . . . Blæser lidt til! . . . Ja naar man gaar saa stærkt, saa er det intet Under, at Hattebaandene stramme sig mod Vinden, at det ser ud som bare disse, lig Vinger, denne lette Skabning — og hendes Kærlighed — ogsaa den følger som et Elverslør, Vinden leger med. Ja naar man saaledes ser Kærligheden, saa ser den saa rummelig ud; men naar man skal iføre sig den, naar Sløret skal sys om til en Daglig-Kjole — saa bliver der ikke Raad til mange Puf . . . I Gud bevares! Naar man har haft Mod til at vove et afgørende Skridt for hele Livet, saa skulde man ikke have Kurage til at gaa lige lukt mod Vinden. Hvo tvivler derom? jeg ikke; men ingen Hidsighed, min lille Frøken, ingen Hidsighed. Tiden er en slem Tugtemester, og Vinden er heller ikke daarlig . . . Driller hende lidt! . . . Hvor blev Lommetørklædet af? . . . jo, De fik det dog igen . . . Der gik det ene Hattebaand løs . . . Det er rigtig højst generende for den tilkommende, som er nærværende . . . Der kommer en

Veninde, som De skal hilse paa. Det er første Gang, hun ser Dem som forlovet; det er jo for at vise Dem som saadan, at De er her i Bredgade og fremdeles agter Dem ud paa Langelinie. Saavidt jeg ved, er det Skik, at Ægtefolkene den første Søndag efter Brylluppet gaa i Kirke, de Forlovede derimod paa Langelinie. Ja en Forlovelse har virkelig i Almindelighed ogsaa meget tilfælles med Langelinie . . . Pas nu paa, Vinden tager i Hatten, hold lidt paa den, bøj Hovedet ned . . . Det er dog fatalt, De fik slet ikke hilst paa Veninden, fik ikke Rolighed til at antage den overlegne Mine, en forlovet Pige bør antage overfor de uforlovede . . . Blæser nu lidt sagtere! nu kommer de gode Dage . . . hvor hun klynger sig fast til den elskede, hun er saa langt foran ham, at hun kan vende Hovedet tilbage og se op paa ham og glæde sig over ham, hendes Rigdom, hendes Lykke, hendes Haab, hendes Fremtid . . . O min Pige, du gør for meget af ham . . . Eller har han ikke mig og Vinden at takke for, at han ser saa kraftfuld ud? Og har du selv ikke mig og de svage Luftninger, der nu helbrede dig og bringe din Smerte i Glemsel, at takke for, at du selv ser saa livsfrisk, saa længselsfuld, saa anende ud?

Og jeg vil ikke have en Student,
Som ligger og læser om Natten,
Men jeg vil have en Officer, .
Som gaar med Fjer udi Hatten.

Det ser man straks paa dig, min Pige, der er noget i dit Blik . . . Nej du er ingenlunde tjent med en Student . . . Men hvorfor just en Officer? Skulde en Kandidat, der var færdig med Studeringerne, skulde han ikke kunne gøre det samme? . . . I dette Øjeblik kan jeg hverken tjene Dig med en Officer eller med en Kandidat. Derimod kan jeg tjene Dig med nogle tempererede Kølinger . . . Blæser nu lidt op! . . . Det var ret, kast Silkesjalet tilbage over Skulderen; gaa ganske langsomt, saa bliver Kinden nok lidt blegere, og Øjets Glans ikke saa heftig . . . Saaledes. Ja lidt Motion især i et saadant

dejligt Vejr som i Dag, og saa lidt Taalmodighed, saa faar De nok Officeren. — — Det er et Par, der er bestemt for hinanden. Hvilken Taktfasthed i Gangen, hvilken Sikkerhed i den hele Optræden, bygget paa gensidig Tillid, hvilken *harmonia præ-stabilita* i alle Bevægelser, hvilken suffisant Grundighed. Deres Stillinger er ikke lette og gratiøse, de danse ikke med hinanden, nej der er Varighed i dem, en Djærvhed, som opvækker et ubedrageligt Haab, som indgyder gensidig Agtelse. Jeg vædder paa, deres Livsanskuelse er denne: Livet er en Vej. Og til at gaa med hinanden under Armen gennem Livets Glæder og Sorger, synes de ogsaa bestemte. De harmonere i den Grad, Damen har endogsaa opgivet Fordringen paa at gaa paa Fliserne . . . Men, I kære Zefyrer, hvorfor have i saa travlt med det Par? Det synes ikke at være værd at lægge Mærke til. Skulde der være noget særdeles at bemærke? . . . dog Klokken er halv to, af Sted til Højbroplads.

Tak gode Tilfælde, tag min Tak! Rank var hun og stolt, hemmelighedsfuld og tankerig var hun som en Gran, eet Skud, een Tanke, der dybt fra Jordens Indre skyder op mod Himlen, uforklaret, sig selv uforklarlig, et Hele, som ikke har Dele. Bøgen sætter Krone, dens Blade fortælle om, hvad der er foregaaet under den, Granen har ingen Krone, ingen Historie, sig selv gaadefuld — saaledes var hun. Hun var sig selv skjult i sig selv, selv steg hun op af sig selv, en hvilende Stolthed var der i hende som Granens dristige Flugt, skønt den er naglet til Jorden. Et Vemod var der udgydt over hende som Skovduens Kurren, en dyb Længsel, som intet savnede. En Gaade var hun, som gaadefuldt ejede sin egen Opløsning, en Hemmelighed, og hvad er alle Diplomaters Hemmeligheder mod denne, en Gaade, og hvad i al Verden er saa skønt som det Ord, der løser den? Hvor er dog Sproget saa betegnende, saa prægnant: at løse, hvilken Tve-tydighed ligger heri, hvor skøn og hvor stærk gaar den ikke gennem alle de Kombinationer, hvori dette Ord forekommer!

Som Sjælens Rigdom er en Gaade, saa længe Tungens Baand ikke er løst, saaledes er en ung Pige ogsaa en Gaade. — — Tak, gode Tilfælde, tag min Tak! Dersom jeg i Vinterens Tid havde faaet hende at se, da havde hun vel været indsvøbt i den grønne Kaabe, forfrossen maaske, og Naturens Ublidhed havde i hende forklejnet sin egen Skønhed. Nu derimod, hvilken Lykke! Jeg fik hende at se første Gang paa Aarets skønneste Tid i Forsommeren ved Eftermiddags-Belysning. Vinteren har nu ogsaa sine Fordele. En brillant oplyst Balsal kan vel være en flatterende Omgivelse for en balklædt ung Pige; men dels viser hun sig sjælden her aldeles til sin Fordel, netop fordi alt opfordrer hende dertil, en Opfordring, der, hvad enten hun giver efter for den eller gør den Modstand, virker forstyrende; dels minder alt om Forgængelighed og Forfængelighed og fremkalder en Utaalmodighed, der gør Nydelsen mindre kvægende. Til visse Tider vilde jeg vel ikke undvære en Balsal, jeg vilde ikke undvære dens kostbare Luksus, ikke dens ubetalelige Overflod af Ungdom og Skønhed, ikke dens mangfoldige Spil af Kræfter; men jeg nyder da ikke saa meget, som jeg svælger i Mulighed. Det er ikke en enkelt Skønhed, der fængsler, men en Totalitet; et Drømmebillede svæver en forbi, hvori alle disse kvindelige Væsener konfigurere sig mellem hinanden, og alle disse Bevægelser søge noget, søge Ro i eet Billede, som ikke ses.

Det var paa den Sti, der ligger mellem Nørre- og Østerport. Klokken var omtrent halv syv. Solen havde tabt sin Magt, kun Erindringen om den bevaredes i et mildt Skær, der udbredte sig over Landskabet. Naturen aandede friere. Søen var stille, blank som et Spejl. Blegdammens hyggelige Bygninger spejlede sig i Vandet, som et langt Stykke ud var mørkt som Metal. Stien og Bygningerne paa den anden Side belystes af afmægtige Solstraaler. Himlen var klar og ren, kun en enkelt let Sky gled ubemærket hen over den, bedst at bemærke, naar man fæstede Øjet paa Søen, over hvis blanke Pande den forsvandt. Intet Blad rørte sig. —

Det var hende. Mit Øje har ikke bedraget mig, om end den grønne Kaabe har gjort det. Uagtet jeg nu i saa lang Tid havde været forberedt, var det mig dog umuligt at beherske en vis Uro, en Stigen og Falden ligesom Lærkens, der over de hosliggende Marker steg og faldt i sin Sang. Hun var alene. Hvorledes hun var paaklædt, har jeg atter glemt, og dog har jeg nu et Billede af hende. Hun var alene, beskæftiget, aabenbart ikke med sig selv, men med sine egne Tanker. Hun tænkte ikke, men Tankernes stille Syslen vævede et Længselsens Billede for hendes Sjæl, som Anelsen ejede, uforklarligt som en ung Piges mange Sukke. Hun var i sin skønneste Tid. En ung Pige udvikles ikke i den Forstand som en Dreng, hun vokser ikke, hun fødes. En Dreng begynder straks at udvikle sig og bruger lang Tid dertil. En ung Pige fødes længe og fødes voksen. Deri hendes uendelige Rigdom; i det Øjeblik, hun er født, er hun voksen, men dette Fødsels-Øjeblik kommer silde. Derfor fødes hun to Gange, anden Gang naar hun gifter sig, eller rettere i dette Øjeblik hører hun op at fødes, først i dette Moment er hun født. Det er ikke blot Minerva, der springer ud af Jupiters Pande fuldbaaren, ikke blot Venus, der dukker op af Havet i sin fulde Ynde, saaledes er enhver ung Pige, hvis Kvindelighed ikke er bleven fordærvet ved det, man kalder Udvikling. Hun vaagner ikke successivt, men paa een Gang, derimod drømmer hun desto længere, naar Folk ikke er ufornuftige nok til for tidlig at kalde paa hende. Men denne Drømmen er en uendelig Rigdom. — Hun var beskæftiget ikke med sig selv, men i sig selv, og denne Beskæftigelse var en uendelig Fred og Hvile i sig selv. Saaledes er en ung Pige rig, at omfatte denne Rigdom gør en selv rig. Hun er rig, skønt hun ikke ved, at hun ejer noget; hun er rig, hun er en Skat. Stille Fred hvilede der over hende og lidt Vemod. Hun var let at løfte paa med Øjet, let som Psyke, der bæres bort af Genier, endnu lettere; thi hun bar sig selv. Lad Kirkens Lærere stride om Madonnas Himmelfart, den forekommer mig ikke

ubegribelig, thi kun tilhørte ikke mere Verden; men en ung Piges Lethed den er ubegribelig og spotter Tyngdens Love. — Hun bemærkede intet og troede sig desaarsag heller ikke bemærket. Jeg holdt mig i fjern Afstand og indsugede hendes Billede. Hun gik langsomt, ingen Ilsomhed forstyrrede hendes Fred eller Omgivelsens Ro. Ved Søen sad en Dreng og fiskede, hun stod stille, betragtede Vandspejlet og det lille Flod. Hun havde vel ikke gaaet saa stærkt, dog søgte hun en Afkølelse; hun løste et lille Tørklæde, der under Sjalet var knyttet om Halsen; en sagte Luftning fra Søen omviftede en Barm, hvid som Sne og dog varm og fuld. Drengen syntes ikke at være tilfreds over at have et Vidne til sin Fangst, han vendte sig om med et temmelig flegmatisk Blik og betragtede hende. Han gjorde virkelig en latterlig Figur, og jeg kan ikke fortænke hende i, at hun kom til at le ad ham. Saa ungdommeligt hun lo; dersom hun havde været ene med Drengen, tror jeg ikke, hun havde været bange for at slaas med ham. Hendes Øje var stort og straalerigt; naar man skuede ind i det, da havde det en dunkel Glans, der lod dets uendelige Dyb ane, idet det var umuligt at trænge ind deri; rent var det og uskyldigt, mildt og roligt, fuldt af Skælmeri, da hun smilede. Hendes Næse var fint bøjet; da jeg saa hende fra Siden, trak den sig ligesom ind i Panden, blev derved lidt kortere og lidt mere kæk. Hun gik videre, jeg fulgte. Heldigvis var der flere spadserende paa Stien; medens jeg vekslede et Par Ord med en og anden, lod jeg hende vinde lidt Forspring og indhentede hende da snart igen og befriede mig saaledes fra den Nødvendighed at maatte gaa paa Afstand lige saa langsomt som hun. Hun gik mod Østerport. Jeg ønskede at se hende nærmere uden at blive set. Paa Hjørnet ligger der et Hus, fra hvilket dette maatte kunne lykkes mig. Jeg kendte Familien og behøvede altsaa blot at gøre den en Visit. Jeg ilede hende forbi med hurtige Skridt, som om jeg ikke i fjerneste Maade agtede paa hende. Jeg kom

et langt Stykke forud, hilste til højre og venstre paa Familien og bemægtigede mig derpaa det Vindue, der vendte ud til Stien. Hun kom, jeg saa, og saa, medens jeg paa samme Tid udspandt en Passiar med Teselskabet i Dagligstuen. Hendes Gang overbeviste mig let om, at hun ikke havde gennemgaaet nogen betydelig Danseskole, og dog var der en Stolthed i den, en naturlig Adel, men en Mangel paa Agtpaagivenhed paa sig selv. Een Gang mere end jeg egentlig havde regnet paa, fik jeg hende at se. Fra Vinduet af kunde jeg ikke se langt ned ad Stien; derimod kunde jeg iagttage en Bro, som løber ud i Søen, og til min store Forundring opdager jeg hende derude igen. Det faldt mig ind, maaske hører hun til herude paa Landet, maaske har Familien Sommerværelser. Jeg var allerede i Færd med at fortryde mit Besøg af Frygt for, at hun skulde vende om og jeg tabe hende af Sigte, ja dette, at hun blev synlig paa Broens yderste Spidse, var ligesom et Tegn paa, at hun forsvandt for mig — da hun viste sig nærved. Hun var gaaet Huset forbi, i en Fart griber jeg efter min Hat og min Stok for, om muligt, endnu mange Gange at komme hende forbi og atter bag efter hende, indtil jeg havde opdaget hendes Bolig — da jeg ved min Ilsomhed støder til en Dames Arm, der just var i Færd med at præsentere Te om. Et frygteligt Skrig opløftes, jeg staar med Hat og Stok, ene bekymret for at komme bort, og for om muligt at give Sagen en Vending og motivere min Retirade, udbryder jeg med Patos: som Kain vil jeg være landflygtig fra dette Sted, der saa dette Tevand spildt. Men som om alt havde sammensvoret sig imod mig faar Værten den fortvivlede Ide at ville kontinuere min Bemærkning og erklærer højt og dyrt, at jeg ikke faar Lov til at gaa, førend jeg har nydt en Kop Te, selv præsenteret Damerne den spildte Te og saaledes gjort alt godt igen. Da jeg holdt mig fuldkommen overbevist om, at min Vært vilde i nærværende Tilfælde anse det for en Høflighed at bruge Vold, saa var her intet andet for end at blive. — Hun var forsvunden.

Cordelia hedder hun altsaa, Cordelia! Det er et smukt Navn, ogsaa dette er af Vigtighed, da det ofte kan virke meget forstyrrende i Forbindelse med de ømmeste Prædikater at maatte nævne et uskønt Navn. Jeg kendte hende allerede langt borte, hun gik med to andre Piger paa venstre Fløj. Deres Gangs Bevægelse syntes at tyde paa, at de snart vilde gøre en Standsning. Jeg stod paa Gadehjørnet og læste Plakaten, medens jeg bestandig holdt Øje med min ubekendte. De toge Afsked med hverandre. De to vare for modentlig gaaet et Stykke af deres Vej, thi de toge en modsat Retning. Hun lagde Vejen hen ad mit Gadehjørne til. Da hun var gaaet et Par Skridt, kom der en af de unge Piger løbende efter hende og raabte højt nok til, at jeg kunde høre det: Cordelia! Cordelia! Derpaa kom den tredje til; de stak Hovederne sammen til et Gehejmeraad, hvis Hemmeligheder jeg forgæves med mit fineste Øre søgte at opfange; derpaa lo de alle tre, og i et noget hurtigere Tempo ilte de ned ad den Vej, de to indsloge. Jeg fulgte efter. De gik ind i et Hus ved Stranden. Jeg ventede en Tid lang, da der jo var al Sandsynlighed for, at Cordelia vilde snart vende tilbage alene. Dette skete imidlertid ikke.

Cordelia! Det er dog virkelig et fortræffeligt Navn, saaledes hed jo ogsaa Lears tredje Datter, denne udmærkede Pige, hvis Hjerte ikke boede paa hendes Læber, hvis Læber var stumme, naar hendes Hjerte havde udvidet sig. Saaledes og med min Cordelia. Hun ligner hende, det er jeg vis paa. Men i en anden Forstand bor dog hendes Hjerte paa hendes Læber, ikke i Form af Ord, men paa en mere hjertelig Maade i Form af et Kys. Hvor var hendes Læber svulmende af Sundhed! Aldrig saa jeg dem skønnere.

Tanten giver sit Samtykke, derom har jeg da heller aldrig næret den fjerneste Tvivl. Cordelia følger hendes Raad. Hvad min Forlovelse angaar, da skal jeg ikke rose mig af, at den

er poetisk, den er i alle Maader højst flistrøs og spidsborgerlig. Pigen ved ikke, om hun skal sige Ja eller Nej; Tanten siger Ja, Pigen siger ogsaa Ja, jeg tager Pigen, hun tager mig — og nu begynder Historien.

Saa er jeg da forlovet; det er Cordelia ogsaa, og det er nok omtrent det hele, hun ved den Sag betræffende. Dersom hun havde en Veninde, som hun vilde tale oprigtigt med, saa vilde hun vel sige: „Hvad det hele skal betyde, det begriber jeg virkelig ikke. Der er noget hos ham, som drager mig til ham, men hvad det er, kan jeg ikke blive klog paa, han har en underlig Magt over mig, men elske ham, det gør jeg ikke og vil maaske aldrig komme til det, derimod vil jeg godt kunne holde ud at leve med ham, og derfor ogsaa blive ret lykkelig med ham; thi han fordrer vist ikke saa meget, naar man blot holder ud med ham.“ Min kære Cordelia! maaske fordrer han mere, og til Gengæld mindre Udholdenhed. — Af alle latterlige Ting er dog en Forlovelse den allerlatterligste. Ægteskabet er der dog Mening i, om end denne Mening er mig ubekvem. En Forlovelse er en ren menneskelig Opfindelse og gør ingenlunde dens Inventør Ære. Den er hverken det ene eller det andet og forholder sig til Elskov, som den Strimmel, Pedellen har ned ad Ryggen, forholder sig til en Professor-Kjole. Nu er jeg da Medlem af dette hæderlige Selskab. Det er ikke uden Betydning; thi det er dog, som Trop siger, først ved selv at være Kunstner, at man erhverver sig Ret til at bedømme andre Kunstnere. Og er ikke en Forlovet ogsaa en Dyrehavs-Kunstner?

Det er da en Lykke, at jeg har min Onkels Hus. Dersom jeg vilde bibringe et ungt Menneske Afsmag for Tobak, da vilde jeg føre ham ind i et eller andet Røgværelse paa Regensen; naar jeg ønsker at bibringe en ung Pige Afsmag for at være forlovet, saa behøver jeg blot at introducere hende her. Som der paa Skræddernes Lavshus søge lutter Skræd-

dere, saaledes søge her lutter forlovede. Det er et forfærdelig Kompagni at være geraadet i, og jeg kan ikke fortænke Cordelia i, at hun bliver utaalmodig. Naar vi ere samlede *en masse*, tror jeg, vi stille ti Par, foruden de annekterede Ba-tailloner, der til de store Højtider komme til Hovedstaden. Vi forlovede kunne da ret nyde Forlovelsens Glæder. Jeg møder Cordelia paa Alarmpladsen for at give hende Afsmag paa disse forelskede Haandgribeligheder, disse forliebte Haandværksfolks Klodderagtigheder. I eet væk, den ganske Aften durch, hører man en Lyd, som om en gik omkring med en Fluesmække — det er de elskendes Kys. Man er i dette Hus i Besiddelse af en elskværdig Ugenerthed; man søger end ikke Krogene, nej! man sidder om et stort rundt Bord. Ogsaa jeg gør Mine til at behandle Cordelia paa samme Vis. Jeg maa til den Ende i høj Grad gøre Vold paa mig selv. Det var virkelig oprørende, om jeg tillod mig at fornærme hendes dybe Kvindelighed paa den Maade. Jeg vilde gøre mig selv større Bebrejdelser derfor, end naar jeg bedrager hende. Overhovedet kan jeg tilsikre enhver Pige, der vil betro sig til mig, en fuldkommen æstetisk Behandling: kun ender det med, at hun bliver bedraget; men det staar ogsaa i min Æstetik, thi enten bedrager Pigen Manden eller Manden Pigen. Det var interessant nok, hvis man kunde faa et eller andet litterært Udgangsøg til at tælle op i Eventyr, Sagn, Folkeviser, Mytologier, om det oftere er en Pige, der er troløs, eller en Mand.

Omgivelsen og Rammen har dog en stor Inflydelse paa en, er noget af det, der indpræger sig fastest og dybest i Hukommelsen, eller rettere i den hele Sjæl, og derfor heller ikke glemmes. Hvor gammel jeg end skulde blive, vil det dog altid blive mig en Umulighed at tænke Cordelia under andre Omgivelser end i dette lille Værelse. Naar jeg da kommer og besøger hende, lukker Pigen mig i Almindelighed ind ad Salsdøren; selv kommer hun ind fra sit Værelse,

og idet jeg lukker Salsdøren op for at træde ind i Dagligstuen, lukker hun den anden Dør op, saa vore Øjne mødes straks i Døren. Dagligstuen er lille, hyggelig, staar næsten paa Overgangen til at være et Kabinet. Skønt jeg nu har set den fra saa mange forskellige Synspunkter, saa bliver det mig dog kærest at se den fra Sofaen. Hun sidder der ved min Side, foran staar et rundt Tebord, over hvilket et Bordtæppe er udbredt i rige Folder. Paa Bordet staar en Lampe dannet i Form af en Blomst, der kraftig og fyldig skyder sig op for at bære dens Krone, over hvilken igen et fint udskaaret Slør af Papir hænger ned, saa let, at det ikke kan ligge stille. Lampens Form erindrer om Østerlandenes Natur, Slørets Bevægelse om de milde Luftninger i hine Egne. Gulvet er skjult af et Tæppe, flettet af en egen Art Vidier, et Arbejde, der straks forraader sin fremmede Herkomst. I enkelte Øjeblikke lader jeg nu Lampen være den ledende Ide i mit Landskab. Jeg sidder da med hende henstrakt paa Jorden under Lampens Blomst. Til andre Tider lader jeg Vidiætæppet fremkalde Forestillinger om et Skib, en Officers-Kahyt — vi sejle da midt ude paa det store Ocean. Da vi sidde langt borte fra Vinduet, skue vi umiddelbart ind i Himlens uhyre Horizont. Ogsaa dette forøger Illusionen. Naar jeg da sidder ved hendes Side, da lader jeg sligt vise sig som et Billede, der iler lige saa flygtigt over Virkeligheden, som Døden gaar over ens Grav. — Omgivelsen er altid af stor Vigtighed, især for Erindringens Skyld. Ethvert erotisk Forhold maa være gennemlevet saaledes, at det er en let at tilvejebringe et Billede, der ejer alt det skønne deraf. For at det skal kunne lykkes, maa man især være opmærksom paa Omgivelsen. Forefinder man ikke denne efter Ønske, saa maa den tilvejebringes. For Cordelia og hendes Kærlighed passer Omgivelsen aldeles. Hvilket forskelligt Billede viser sig derimod ikke for mig, naar jeg tænker paa min lille Emilie, og dog, hvorledes passede ikke atter Omgivelsen? Hende kan jeg ikke tænke mig, eller rettere, hende vil jeg kun erindre mig i den lille

Havestue. Dørene stode aabne, en lille Have foran Huset begrænsede Udsigten, tvang Øjet til at støde an herimod, til at standse, inden det dristigen fulgte Landevejen, som forsvandt i det fjerne. Emilie var yndig, men ubetydeligere end Cordelia. Omgivelsen var ogsaa beregnet herpaa. Øjet holdt sig ved Jorden, det stormede ikke dristigt og utaalmodigt frem, det hvilede sig paa den lille Forgrund; Landevejen selv, om end den romantisk fortabte sig i det fjerne, virkede dog mere saaledes, at Øjet gennemløb den Strækning, der laa for det, vendte hjem igen for atter at gennemløbe den samme Strækning. Værelset var Jorden. Omgivelsen om Cordelia maa ingen Forgrund have, men Horisontens uendelige Dristighed. Hun maa ikke være ved Jorden, men svæve, ikke gaa, men flyve, ikke frem og tilbage, men evigt fremad.

Naar man selv er forlovet, saa bliver man ret til Gavns indviet i de forlovedes Naragtigheder. For nogle Dage siden træder Lic. Hansen op med den elskværdige unge Pige, han er bleven forlovet med. Han betroede mig, at hun var yndig, det vidste jeg i Forvejen, han betroede mig, at hun var meget ung, det vidste jeg ogsaa, endelig betroede han mig, at det var netop derfor, han havde valgt hende, for selv at danne hende til det Ideal, der altid havde foresvævet ham. Herre Gud, saadan en sølle Licentiat — og en sund, blomstrende, livsglad Pige. Nu er jeg en temmelig gammel Praktiker, og dog nærmer jeg mig aldrig til en ung Pige anderledes end som til Naturens *Venerabile* og lærer først af hende. For saa vidt jeg da kan have nogen dannende Indflydelse paa hende, er det ved atter og atter at lære hende igen, hvad jeg har lært af hende.

Min Cordelia!

Min Kærlighed fortærer mig, kun min Stemme bliver tilbage, en Stemme, der har forelsket sig i dig, overalt tilhvisker dig, at jeg elsker dig. O! trætter det dig at høre denne

Stemme? Overalt omgiver den dig; som en mangfoldig, ustadig Omfatning lægger jeg min gennemreflekterede Sjæl om dit rene, dybe Væsen.

Din Johannes.

Min Cordelia.

Man læser i gamle Fortællinger, at en Flod forelskede sig i en Pige. Saaledes er min Sjæl som en Flod, der elsker dig. Snart er den stille og lader dit Billede spejle sig dybt og ubevæget i sig, snart indbilder den sig at have fanget dit Billede, da bruser dens Bølger for at forhindre dig fra atter at slippe bort; snart kruser den sagte sin Overflade og leger med dit Billede, stundom har den tabt det, da bliver dens Bølge sort og fortvivlet. — Saaledes er min Sjæl: som en Flod, der har forelsket sig i dig.

Din Johannes.

En gammel Filosof har sagt, naar man nøjagtig nedskriver alt, hvad man oplever, saa er man, inden man ved et Ord af det, Filosof. Jeg har nu i længere Tid levet i Forbindelse med de Forlovedes Menighed. Nogen Frugt maa jo dog et saadant Forhold yde. Jeg har tænkt paa at samle Materialier til et Skrift, betitlet: Bidrag til Kyssets Teori, alle ømt elskende helliget. Det er i øvrigt mærkeligt, at der intet Skrift eksisterer om denne Sag. Hvis det da lykkes mig at blive færdig, vil jeg tillige afhjælpe et længe følt Savn. Skulde denne Mangel i Litteraturen have sin Grund i, at Filosoferne ikke tænke over sligt, eller i, at de ikke forstaa sig paa sligt? — Enkelte Vink vil jeg allerede være i Stand til at meddele. Til et fuldstændig Kys fordres, at det er en Pige og en Mand, der er de handlende. Et Mandfolkekys er smagløst eller har, hvad værre er, Afsmag. — Dernæst tror jeg, at et Kys kommer Ideen nærmere, naar en Mand kysser en Pige, end naar en Pige kysser en Mand. Hvor der i Aarenes Løb er tilvejebragt Indifferens i dette Forhold, der har Kysset tabt sin Betydning. Dette gælder om det ægteska-

belige Huskys, hvormed Ægtefolkene, i Mangel af Serviet, tørre hinanden om Munden, idet der siges: Velbekom's. — Er Afstanden i Alder meget stor, saa ligger Kysset uden for Ideen. Jeg erindrer, i en Pigeskole i en af Provinserne havde den ældste Klasse en egen Terminus: at kysse Justitsraaden, et Udtryk, hvormed de forbandt en intet mindre end behagelig Forestilling. Oprindelsen til denne Terminus var følgende. Lærerinden havde en Svoger, der levede i Huset hos hende, han havde været Justitsraad, var en ældre Mand og tog sig nu i Kraft heraf den Frihed at ville kysse de unge Piger. — Kysset maa være Udtryk for en bestemt Lidenskab. Naar en Broder og en Søster, der ere Tvillinger, kysse hinanden, er det Kys intet rigtigt Kys. Om et Kys, der falder af i en Juleleg, gælder det samme, item et stjaalet Kys. Et Kys er en symbolsk Handling, der intet har at betyde, naar den Følelse, den skal betegne, ikke er til Stede, og denne Følelse kan kun være til Stede under bestemte Forhold. — Vil man gøre Forsøg paa at inddele Kysset, kan man tænke sig flere Inddelings-Principper. Man kan inddele det med Hensyn til Lyden. Desto værre strækker Sproget her ikke til i Forhold til mine Iagttagelser. Jeg tror ikke, at al Verdens Sprog havde et fornødent Forraad af Onomatopoietika for at betegne de Forskelligheder, jeg blot i min Onkels Hus har lært at kende. Snart er det smækkende, snart hvislende, snart klaskende, snart knaldende, snart drønende, snart fuldt, snart hult, snart som Kattun o. s. v., o. s. v. — Man kan inddele Kysset med Hensyn til Berøringen i det tangerende Kys, eller Kysset *en passant*, og det kohærerende. — Man kan inddele det med Hensyn til Tiden i det korte og i det lange. Med Hensyn til Tiden, gives der ogsaa en anden Inddeling, og denne er egentlig den eneste, der har behaget mig. Man gør da en Forskel mellem det første Kys og alle de andre. Det, hvorpaa der her reflekteres, er inkommensurabelt for det, der kommer til Syne ved de øvrige Inddelinger, det er indifferent mod Lyden, Berøringen, Tiden i Almindelighed.

Det første Kys er imidlertid kvalitativt forskelligt fra alle andre. Det er der kun faa Mennesker, der tænker paa, det var da Synd andet, end at der var een, der tænker derover.

Hun er min. Det betror jeg ikke Stjernerne, som Skik og Brug er, jeg ser egentlig ikke, hvad denne Efterretning kan beskæftige hine fjerne Kloder. Heller ikke betror jeg den til noget Menneske, end ikke til Cordelia. Denne Hemmelighed beholder jeg for mig selv alene, hvisker den ligesom ind i mig selv i de hemmelighedsfuldeste Samtaler med mig selv. Den attenterede Modstand fra hendes Side var ikke synderlig stor, derimod er den erotiske Magt, hun udfolder, beundringsværdig. Hvor er hun interessant i denne dybe Liden-skabelighed, hvor er hun stor, næsten overnaturlig! Hvor er hun saa bøjelig i at undgaa, saa smidig i at indsnige sig overalt, hvor hun opdager et ubefæstet Punkt! Alt er sat i Bevægelse, men i denne Elementernes Susen befinder jeg mig netop i mit Element. Og dog er hun ingenlunde selv i denne Bevægethed uskøn, ikke sønderreven i Stemninger, ikke adspiltet i Momenter. Hun er bestandig en Anadyomene, kun at hun ikke stiger op i naiv Ynde, eller i unbefangen Ro, men bevæget af Elskovens stærke Pulsslag, medens hun dog er Enhed og Ligevægt. Hun er fuldt erotisk rustet til Strid, hun kæmper med Øjets Pil, med Brynets Befaling, med Pandens Hemmelighedsfuldhed, med Barmens Veltalenhed, med Favns farlige Tillokkelser, med Læbens Bøn, med Kindens Smil, med hele Skabningens søde Længsel. Der er en Kraft i hende, en Energi, som var hun en Valkyrie, men denne erotiske Kraftfuldhed tempereres igen ved en vis smægtende Mathed, der er udaandet over hende. — For længe maa hun ikke holdes paa denne Spidse, hvor kun Angst og Uro kan holde hende staaende og forhindre hende fra at styrte om. I Forhold til saadanne Bevægelser vil hun snart føle, at Forlovelsen er for snever, for generende. Hun bliver selv den fristende, der forfører mig til at gaa ud over det almindeliges

Grænse, saaledes bliver hun sig det bevidst, og det er mig Hovedsagen.

Baandet brast, længselsfuld, stærk, dristig, guddommelig, flyver hun som en Fugl, der nu først faar Lov at udfolde sin Vingestrækning. Flyv, Fugl, flyv! I Sandhed, hvis denne kongelige Flugt var en Fjernelse fra mig, det vilde smerte mig, uendeligt dybt. Som hvis Pygmalions Elskede atter var bleven til Sten, saaledes vilde det være for mig. Let har jeg gjort hende, let som en Tanke, og nu skulde denne min Tanke ikke tilhøre mig! Det vilde være til at fortvivle over. Et Øjeblik før, det vilde ikke have beskæftiget mig, et Øjeblik senere, det skal ikke bekymre mig; men nu — nu — dette Nu, der er en Evighed for mig. Men hun flyver ikke bort fra mig. Flyv da, Fugl, flyv, løft dig stolt paa din Vinge, glid hen gennem Luftens bløde Rige, snart er jeg hos dig, snart skjuler jeg mig med dig i den dybe Ensomhed!

Hvorfor kan en saadan Nat ikke vare længere? Kunde Alektryon forglemme sig, hvorfor kan da Solen ikke være medlidende nok dertil? Dog nu er det forbi, og jeg ønsker aldrig mere at se hende. Naar en Pige har bortgivet alt, da er hun svag, da har hun tabt alt; thi Uskyld er hos Manden et negativt Moment, hos Kvinden er det hendes Væsens Gehalt. Nu er al Modstand umulig, og kun saa længe den er til, er det skønt at elske, naar den er ophørt, er det Svaghed og Vane. Jeg ønsker ikke at mindes om mit Forhold til hende; hun har tabt Duften, og de Tider ere forbi, da en Pige af Smerte over sin troløse Elsker forvandles til en Heliotrop. Afsked vil jeg ikke tage med hende; intet er mig modbydeligere end Kvindegraad og Kvindebønner, der forandre alt og dog egentlig ikke have noget at betyde. Jeg har elsket hende; men fra nu af kan hun ikke mere beskæftige min Sjæl. Hvis jeg var en Gud, da vilde jeg gøre for hende, hvad Neptun gjorde for en Nymfe, forvandle hende til en Mand.

Det var dog virkelig værd at vide, om man ikke skulde være i Stand til saaledes at digte sig ud af en Pige, at man kunde gøre hende saa stolt, at hun bildte sig ind, at det var hende, der var ked af Forholdet. Det kunde blive et ret interessant Efterspil, der i og for sig kunde have psykologisk Interesse og ved Siden deraf berige en med mange erotiske Iagttagelser.

IN VINO VERITAS

(UDDRAG)

Hvilken skøn Syssel at tilberede sig en Hemmelighed, hvor forførerisk at nyde den, og dog hvor betænkeligt stundom at have nydt den, hvor let, at den ikke bekommer en vel! Dersom nemlig nogen tror, at en Hemmelighed er uden videre transportabel, at den kan tilhøre en Ihænder, da fejler han, thi det gælder her: fra den spisende kommer Spisen; men dersom nogen tror, at man ved Nydelsen kun paadrager sig den Vanskelighed ikke at forraade den, da fejler han ogsaa, thi man forskylder jo tillige det Ansvar ikke at glemme den. Dog er det end modbydeligere at erindre halvt og forvandle sin Sjæl til et Transit-Oplag for havareret Gods. I Forhold til andre være da Glemsel det Silkegardin, der drages for, Erindringen den vestalske Jomfru, som gaar ind bag Gardinet; bag Gardinet er Glemselen atter, hvis det ikke er en ret Erindring, thi da er Glemselen udelukket.

Erindringen maa ikke blot være nøjagtig, den maa ogsaa være lykkelig; Erindringens Afpropning maa have gemt det oplevedes Duft, inden den forsegles. Som Druen ikke lader sig perse til enhver Tid, som Vejrliget i Persningens Tid har stor Indflydelse paa Vinen, saaledes lader det oplevede sig heller ej erindre eller inderindres til enhver Tid eller under enhver Omgivelse.

At erindre er ingenlunde identisk med at huske. Man kan

saaledes godt huske en Begivenhed til Punkt og Prikke uden derfor at erindre den. Hukommelsen er kun en forsvindende Betingelse. Ved Hukommelsen stiller det oplevede sig frem for at modtage Erindringens Indvielse. Forskellen skønnes allerede i Menneskealdernes Forskellighed. Oldingen taber Hukommelsen, der overhovedet er den Evne, som tabes først. Dog har Oldingen noget digterisk, han er i Folkeforestillingen profetisk, gudbeaandet. Men Erindringen er jo ogsaa hans bedste Kraft, hans Trøst, der trøster ham med det poetiske Fjernsyn. Barndommen har omvendt i høj Grad Hukommelse og Nemme, slet ikke Erindring. I Steden for at sige: Alderdommen glemmer ikke, hvad Ungdommen nemmer, kunde man maaske sige: hvad Barnet husker, erindrer Oldingen. Oldingens Brille, slibes til at se nærved med. Naar Ungdommen bruger Brillen, er Glasset til at se paa Afstand, thi den mangler Erindringens Kraft, hvilken er: at fjerne, at bringe paa Afstand. Imidlertid er Alderdommens lykkelige Erindring ligesom Barnets lykkelige Nemme Naturens Naadegave, der med Forkærlighed omfatter de tvende mest hjælpeløse og dog i en vis Forstand lykkeligste Afsnit af Livet. Men derfor er ogsaa Erindringen saa vel som Hukommelsen stundom kun Ihændelever af Tilfældigheder.

Skønt Forskellen mellem Hukommelse og Erindring er stor, forveksles de ofte. I Menneskelivet giver denne Forveksling Lejlighed til at studere Individets Dybde. Erindringen er nemlig Idealiteten, men som saadan ganske anderledes anstrengende og ansvarlig end den ligegyldige Hukommelse. Erindringen vil hævde et Menneske den evige Kontinuitet i Livet og sikre ham, at hans jordiske Tilværelse bliver *uno tenore*, eet Aandedrag, og udsigeligt i eet. Derfor frabeder den sig, at Tungen skal nødsages til atter og atter at slaa Sladder for at eftergøre Livs-Indholdets Sladder. Dette er Betingelsen for Menneskets Udødelighed, at Livet er *uno tenore*. Besynderligt nok er, saa vidt jeg ved, Jacobi den eneste, hos hvem man finder Ytringer om det forfærdelige i at

tænke sig selv udødelig. Det var ham stundom, som skulde Udødelighedens Tanke, hvis han fastholdt den lidt længer i det enkelte Øjeblik, forvirre ham Forstanden. Er Grunden den, at Jacobi var nervesvag? En stærk Mand, der har faaet haard Hud i Haanden alene ved at slaa i Prædikestolen eller Katederet, hver Gang han beviste Udødeligheden, føler ingen saadan Forfærdelse, og dog forstaar han sig jo paa Udødeligheden, thi at have haard Hud betyder paa Latin at forstaa sig paa noget til Gavns. Saa snart man imidlertid forveksler Hukommelse og Erindring, bliver Tanken ikke saa forfærdelig. For det første fordi man er modig, mandhaftig og robust, og for det andet fordi man slet ikke tænker Tanken. Der er saa vist mangan Mand, som har skrevet Erindringer af sit Liv, hvori der ikke var Spor af Erindring, og dog var jo Erindringerne hans Udbytte for Evigheden. I Erindringen trækker Mennesket paa det evige. Det evige er human nok til at honorere enhver Fordring og anse enhver for vederhæftig. Men det evige kan ikke for, at et Menneske gør sig selv til Nar — og husker i Stedet for at erindre og som en Følge deraf glemmer i Stedet for at erindre, thi hvad der huskes, det glemmes ogsaa. Men Hukommelsen gør igen Livet ugeneret. Ugeneret gennemgaar man de latterligste Metamofoser; selv i fremrykkede Aar leger man endnu Blindebuk, spiller endnu i Livets Lotteri og kan endnu blive til, hvad det skal være, uagtet man har været utrolig mange Ting. Derpaa dør man — og saa bliver man udødelig. Og skulde man dog ikke ogsaa netop ved at have levet saaledes have sikret sig rigeligt nok at erindre en hel Evighed? Ja, hvis Erindringens Hovedbog ikke var andet end en Kladder, hvori man smører det første det bedste ind. Men Erindringens Bogholderi er besynderligt. Man kunde sætte nogle saadanne Stykker frem til Opgave — dog ikke i Selskabsregning. En Mand taler Dag ud og Dag ind paa Generalforsamlinger og bestandig, om hvad Tiden fordrer, dog ikke catonisk-kedsommelig ved Gentagelsen, men bestandig

interessant og pikant følger han med Øjeblikket og siger aldrig det samme, *item* i Selskab kræver han sig og udmaaler sit Veltalenheds Forraad snart med Stryg-, snart med Top-Maal, bestandigt hilset med Haandklap, een Gang om Ugen i det mindste er der noget at læse om ham i Bladet, endog om Natten gavner han, sin Kone nemlig, ved selv i Søvn at tale om Tidens Fordring, som om han var paa Generalforsamling; en anden Mand tier, før han taler, og bringer det saa vidt, at han slet ikke kommer til at tale: de leve lige længe, her spørges om Facit: hvo har mest at erindre? En Mand forfølger een Tanke, een eneste, alene beskæftiget med den; en anden er Forfatter i syv Videnskaber og „afbrydes i sin betydningsfulde Virksomhed (det er en Journalist, som taler), just som han vilde omskabe Veterinær-Videnskaben“: de leve lige længe, her spørges om Facit: hvo har mest at erindre?

Egentlig kan man kun erindre det væsentlige, thi Oldingens Erindren er, som sagt, underlagt Tilfældighed; om Analogierne til hans Erindren gælder det samme. Det væsentlige betinges ikke blot ved sig selv, men ogsaa ved sit Forhold til den paagældende. Den, der har brudt med Ideen, kan ikke handle væsentlig, kan intet væsentligt foretage sig; det skulde da være at angre, der er den eneste ny Idealitet. Alt, hvad han ellers gjør, er uvæsentligt, trods de ydre Kendetegn. At tage sig en Kone er jo noget væsentligt; men den, som engang har jasket i Elskov, han kan gerne slaa sig for Panden og for Hjertet og paa R— af lutter Alvor og Højtidelighed; det bliver dog Fjas. Om hans Ægteskab angik et helt Folk, og der blev ringet med Klokkerne, og Paven holdt Vielsen, det er dog ikke for ham noget væsentligt, men væsentligen Fjas. Den ydre Larmen gør slet intet fra eller til, saa lidet som Fanfaren og at der præsenteres Gevær gør Tallotteriets Trækning til en væsentlig Handling for den Dreng, som trækker Lodderne. For at der skal handles væsentligen kommer det ikke væsentligen an paa, at der slaas paa Tromme. — Men det erindrede kan man heller ej glemme. Det

erindrede er ikke, som det huskede er ligegyldigt mod Hukommelsen, ligegyldigt mod Erindringen. Det erindrede kan man kaste bort, det vender tilbage ligesom Thors Hammer, og ikke blot saaledes, men det har en Længsel efter Erindringen som en Due, ja som den Due, der, hvor ofte den end sælges til andre aldrig kan blive en andens Ejendom, fordi den bestandigt flyver hjem. Men saa har ogsaa Erindringen selv udruget det erindrede, og denne Rugen er skjult og forborgen, lønlig og derfor ukrænket af nogen profan Viden: saaledes vil Fuglen ikke ruge over sit Æg, naar nogen fremmed har berørt det.

Hukommelsen er umiddelbar og kommes umiddelbart til Hjælp, Erindringen kun reflekteret. Derfor er det en Kunst at erindre. I Modsætning til at huske ønsker jeg med Themistokles at kunne glemme; men at erindre og at glemme ere ikke Modsætninger. Erindringens Kunst er ikke let, fordi den i Tilberedelsens Øjeblik kan blive forskellig, medens Hukommelsen kun har Fluktuationen mellem at huske rigtigt og at huske galt. Hvad er saaledes Hjemve? Det er noget husket, som erindres. Simpelt frembringes Hjemve derved, at man er borte. Kunsten vilde være, skønt man er hjemme, at kunne føle Hjemve. Dertil fordres Færdighed i Illusion. At leve hen i en Illusion, hvori det bestandigt dæmrer, aldrig dages, at reflektere sig ud af al Illusion er ikke saa vanskeligt, som at reflektere sig til Illusion, samt at kunne lade den virke paa sig med al Illusionens Magt, uagtet man er vidende. At trylle det forbigangne til sig er ikke saa vanskeligt som at trylle det nærmeste fra sig for Erindringen. Dette er egentlig Erindringens Kunst og Refleksionen i anden Potens.

For at tilvejebringe sig en Erindring hører der Kendskab til Stemningers, Situationers, Omgivelsers Modsætninger. En erotisk Situation, hvori Pointen var Landlivets hyggelige Afsidshed, lader sig stundom bedst erindre og inderindre i et Teater, hvor Omgivelsen og Larmen tvinger Modsætning-

gen frem. Altid er dog den ligefremme Modsætning ikke den lykkelige. Hvis det ikke var uskønt at bruge et Menneske som Middel, var det maaske stundom den lykkelige Modsætning for at erindre et erotisk Forhold at skaffe sig en ny Kærlighedshistorie blot for at erindre. — Modsætningen kan være yderst reflekteret. Yderspidsen af Refleksions-Forholdet mellem Hukommelse og Erindring er at bruge Hukommelsen mod Erindringen. Tvende Mennesker kunne af den modsatte Grund ikke ville se et Sted igen, der minder om en Begivenhed. Den ene aner slet ikke, at der er noget til, som hedder Erindring, men frygter blot Hukommelsen. Ude af Øje ude af Sind tænker han, naar han blot ikke ser, saa har han glemt. Den anden vil netop erindre, derfor vil han ikke se. Kun mod de ubehagelige Erindringer bruger han Hukommelsen. Den, der forstaar sig paa Erindringen, men ikke forstaar dette, har vel Idealiteten, men mangler Forfarenhed i at bruge *consilia evangelica adversus casus conscientiae*. Han vil vel endog anse Raadet for et Paradoks og være sky for at udholde den første Smerte, der dog altid er at foretrække ligesom det første Tab. Naar Hukommelsen atter og atter opfriskes, beriger den Sjælen med en Masse Detailler, som adspredter Erindringen. Angeren er saaledes en Erindren af Skyld. Rent psykologisk set tror jeg virkelig, at Politiet er Forbryderen behjælpelig i ikke at komme til at angre. Ved den idelige Optegnen og Repeteren af hans Levnetløb faar Forbryderen en saadan Hukommelses-Færdighed i at opramse sit Liv, at Erindringens Idealitet fordri- ves. Der hører stor Idealitet til virkeligt at angre straks; thi Naturen kan ogsaa hjælpe et Menneske, og den sildige Anger, der i Henseende til at huske er ubetydelig, er ofte den tungeste og dybeste. — Betingelsen for al Produktivitet er det at kunne erindre. Vil man ikke mere være produktiv, behøver man blot at huske det samme, man erindrende vilde producere, og Produktiviteten er gjort umulig, eller den vil blive en saa ækel, at man opgiver den jo før jo hellere.

Erindringens Fællesskab eksisterer egentligen ikke. En Art *quasi*-Fællesskab er en Modsætnings-Form, som den erindrende bruger for sit eget Vedkommende. Det frister stundom Erindringen bedst frem, at man lader, som betroede man sig til en anden, blot for bag ved denne Fortrolighed at gemme en ny Refleksion, hvori Erindringen bliver til for een selv. Med Hensyn til Hukommelsen kan man godt slaa sig sammen til gensidig Assistance. I denne Henseende ere Festmaaltider og Geburtsdags-Glæder, Elskovspanter og dyrebare Amindelser hensigtsmæssige ligesom at lægge Krølle i en Bog for at huske, hvor man slap, og ved Hjælp af Krøllerne at kunne være sikker paa at have læst hele Bogen igennem. Erindringens Perse derimod maa enhver træde alene. I og for sig ligger deri langt fra nogen Forbandelse. For saa vidt man altid er ene om en Erindring, er enhver Erindring en Hemmelighed. Selv om flere ere interesserede i, hvad der er den erindrende Erindringens Genstand, han er dog ene om sin Erindring, den tilsyneladende Offentlighed er blot illusorisk.

Det her fremsatte er mig selv til Erindring om Tanker og Tanke-sysler, der mange Gange og paa mange Maader have beskæftiget min Sjæl. Anledningen til, at de henkastedes er, at jeg nu føler mig stemt til at ville indfri en oplevet Begivenhed for Erindringen, til at ville optegne, hvad der allerede i nogen Tid har ligget færdigt husket og partielt ogsaa erindret. Det, jeg har at huske, er i Omfang lidet, Hukommelsens Arbejde for saa vidt let; derimod har jeg haft Vanskelighed ved ret at faa det ud for Erindringen, netop fordi det for mig er blevet noget ganske andet end for Dhrr. Deltagere, der formodentlig vilde smile ved at se en saadan Ubetydelighed tillagt noget som helst Værd, et kaadt Indfald, en fortvivlet Ide, som de selv vilde kalde det. Ja hvor lidet Hukommelsen her har for mig at betyde, ser jeg deraf, at det stundom er mig, som havde jeg slet ikke oplevet det, men selv digtet det.

Vel ved jeg, at jeg ikke saa snart skal glemme hint Gæ-

stebud, hvori jeg blev deltagende uden at være Deltager; men desuagtet kan jeg ikke beslutte mig til at slippe det, uden at have sikret mig et omhyggeligt απομνημονευμα af, hvad der for mig virkelig var *memorable*. — Erindringens erotiske Forstaaelse har jeg søgt at begunstige, derimod har jeg intet gjort for Hukommelsen. Erindringens Situation er dannet ved Modsætningen, og allerede i nogen Tid har jeg søgt at flette mig det erindrede ind i Omgivelsens Modsætning. Den pragtfuldt oplyste Spisesal, hvor Gæstebuddet holdtes, Lysrefleksionens berusende Straalehav frembragte en fantastisk Virkning. For saa vidt ønsker Erindringen en Modsætning, der ikke er fantastisk. Det eksalterede i Deltagernes Stemning, Festlighedens Larmen, Champagnens skummende Lyst erindres bedst i en stille, afsides Glemthed. Aandens Yppighed, som den svulmede i de talendes Stemning, erindres bedst i fredsom Tryghed. Ethvert Forsøg paa umiddelbart at komme Erindringen til Hjælp vilde kun være forfejlet og straffe mig med Efterabelsens Afsmag. — Saa har jeg da valgt Omgivelsen beregnet paa Modsætningen. Jeg har søgt Skovens Ensomhed, men ikke paa en Tid, hvor den selv er fantastisk, Nattens Stilhed vilde saaledes ikke have været begunstigende, fordi den ogsaa er i det fantastiske Potens. Jeg har søgt Naturens Fred netop en Tid, da den selv er mindst bevæget. Derfor har jeg valgt Eftermiddagens Belysning. For saa vidt det fantastiske her er til Stede, er det kun fjernt anet i Sjælen; derimod er intet mildere og fredeligere og mere beroligende end Eftermiddagens matte Glans. Og som en syg, der atter vindes for Livet, helst søger denne lindrende Kvægelse, som en aandelig anstrenget, der har lidt meget, helst søger denne Lise, saaledes har jeg af modsat Grund søgt den netop for at opnaa det modsatte.

Der ligger i Grib-Skov et Sted, som kaldes Ottevejskrogen; kun den finder det, som søger værdeligen, thi intet Kort angiver det. Navnet selv synes ogsaa at indeholde en Modsigelse, thi hvorledes kan et Sammenstød af otte Veje danne

en Krog, hvorledes kan det alfare og befarne forliges med det afsides og skjulte? Og hvad den ensomme flyr, er jo nævnet blot efter et Sammenstød af tre Veje: Trivialitet, hvor trivielt maa der da ikke være ved et Sammenstød af otte Veje? Og dog er det saaledes: der er virkelig otte Veje, men dog meget ensomt; afsides, skjult, lønligt er man der ganske nær ved et Hegn, som hedder Ulykkes-Hegnet. Modsigelsen i Navnet gør da Stedet blot mere ensomt, som Modsigelse altid gør ensom. De otte Veje, den megen Færdsel er kun en Mulighed, en Mulighed for Tanken, thi ingen befarer denne Vej uden et lille Insekt, der haster tværsover *lente festinans*; ingen befarer den uden hin flygtige Rejsende, der idelig ser sig om, ikke efter nogen, men for at undgaa alle, hin Flygtning, der selv i sit Skjulested ikke fornemmer den rejsendes Længsel efter Budskab fra nogen, hin Flygtning, hvem kun den dødbringende Kugle indhenter, der vel forklarer, hvorfor Hjorten nu blev stille, men ikke hvorfor den var saa urolig; ingen færdes paa denne Vej uden Vinden, om hvem det ikke vides, hvorfra den kommer, eller hvor den farer hen. Selv den, der lod sig bedrage af hin forføreriske Vinken, hvormed Indesluttetheden hist inde fanger efter Vandringsmanden, selv den, der fulgte den snævre Fodsti, som frister ind i Skovens Indelukke: selv han er ikke der saa ensom, som man er det ved de otte Veje, paa hvilke ingen rejser. Otte Veje og ingen Rejsende! Det er jo, som var Verden uddød, og den efterlevende bragt i den Forlegenhed, at der var ingen til at begrave ham; eller som var det hele Folkefærd vandret ud ad de otte Veje og havde glemt en! — Er det sandt, hvad Digteren siger: *bene vixit qui bene latuit*, saa har jeg levet vel, thi min Krog var godt valgt. Vist er det ogsaa, at Verden og alt, hvad som derudi befindes, aldrig tager sig bedre ud, end naar det ses fra en Krog, og man maa liste sig til at se; vist er det ogsaa, at alt, hvad der er hørt i Verden og skal høres, lyder lifligst og mest fortryllende hørt fra en Krog, naar man maa liste

sig til at lytte. Saa har jeg da oftere søgt ud til min Afkrog. Jeg kendte den før, længe før, nu har jeg lært ikke at behøve Natten for at finde Stilhed, thi her er altid stille, altid skønt, men skønnest synes det mig nu, naar Høstsolen holder Middagen og Himlen blaaner smægtende; naar Skabningen aander efter Heden, naar Kølingen giver sig løs, og Engens Blad sitrer vellystigt, medens Skoven vifter; naar Solen tænker paa Aftenen for at svale sig i Havet, naar Jorden skikker sig til Hvile og tænker paa Taksigelsen, naar de før Afskeden forstaa hinanden i den ømme Sammensmelten, der mørkner Skoven og gør Engen grønnere.

O venlige Aand, du, som bebor disse Steder, hav Tak, at du altid fredede om min Stilhed, hav Tak for hine Timer, tilbragte med Erindringens Syssel, hav Tak for dit Skjulested, som jeg kalder mit! Da vokser Stilheden som Skyggen, som Tavsheden vokser: en besværgende Trylleformel! Hvad er dog berusende som Stilhed! Thi hvor hurtigt end Drankeren bringer Bægeret til Læben, ikke vokser hans Beruselse hurtigt som Stilhedens, der vokser med hvert Sekund! Og hvad er det berusende Bægers Indhold kun en Draabe i Sammenligning med Tavshedens uendelige Hav, hvoraf jeg drikker! Og hvad er al Vinens Syden kun et stakket Bedrag mod Tavshedens Selvkog, der syder stærkere og stærkere! Men hvad er ogsaa hurtigt forsvundet som denne Svælgen — blot der tales! Og hvad er modbydeligt som Tilstanden, naar man pludselig rives ud deraf — værre end Drankerens Opvaagen, naar man i Tavsheden har glemt Mælet, undselig ved Ordets Lyden, stammende som den, hvis Tungebaand ikke blev løst, svækket som en overrasket Kvinde, for afmægtig i Øjeblikket til at kunne bedrage med Sproget! Tak da, du venlige Aand, at du holdt Overraskelsen og Afbrydelsen borte, thi den forstyrrendes Undskyldning gavner kun lidet. — Hvor ofte har jeg ikke betænkt dette! I Menneskevrirmlen bliver man ikke skyldig, naar man er uskyldig; men den ensomme Stilhed er hellig, derfor bliver alt skyldigt, hvad

der forstyrrer den, og Tavshedens kyske Omgængelse, naar den krænkes, taaler ingen Undskyldning eller hjælpes ved den, saa lidet som Blufærdigheden ved Forklaringer. Hvor har det smertet, naar det er hændt mig selv, og man staar der med en nagende Smerte i Sjælen, beskæmmet ved sin Brøde: at have forstyrret den ensomme! Forgæves vil Angeren udgrunde, hvad det er: denne Skyld er uudsigelig ligesom Tavsheden. Kun den, der uværdigt søgte Ensomheden, kun ham kan Overraskelsen gavne, som hvis et elskende Par end ikke der har Kraft til at danne en Situation. Er dette Tilfældet, da kan man tjene Eros og de elskende ved at vise sig, om end ens Fortjeneste bliver de elskende gaadefuld, som Skylden bliver det: at de stikke Hovederne tættere sammen af Vrede mod Forstyrreren, hvem de dog skyldte, at de gøre det. Men er det to elskende, der værdigen søge Ensomhed, hvor tungt da at overraske, hvor kunde man ikke forbande sig selv, som hvert det Dyr var forbandet, der nærmede sig Sinai! Hvo føler ikke dette, hvo kunde, naar han ser, skønt endnu uset, ikke ønske at være som en Fugl, der gynger sig vellystigt over de elskendes Hoved, at være som en Fugl, hvis Skrig er varslende for Elskov, at være som en Fugl, der smutter mellem Buskene, forførerisk at se paa, at være som den Natur-Ensomhed, der frister Eros, som den Genlyd, der bekræfter, at man er afsides, som den fjerne Larmen, der borger for, at de øvrige tage bort og lade de elskende tilbage! Og dette sidste Ønske er vel det bedste, thi da bliver man ensom, naar man hører de andre forsvinde. Den mest ensomme Situation i Don Juan er Zerlines; hun er ikke alene, nej hun bliver ene; man hører Korets Forsvinden, og ud af denne Larms fjerne Hændoen bliver Ensomheden hørlig og bliver Ensomheden til: I otte Veje, I førte kun bort fra mig alle Mennesker, og bragte mig blot mine egne Tanker tilbage.

Saa vær da hilst nu til Afsked, du dejlige Skov; vær hil-

set, du miskendte Eftermiddagens Time, der du intet tillyver dig, ikke som Morgenstunden, ikke som Aftenen, ikke som Natten vil betyde noget, men uden Fordring ydmygt nøjes med at være dig selv, nøjes med din landlige Smilen! Som Erindringens Arbejde altid er velsignet, saa har det ogsaa denne Velsignelse, at det selv bliver en ny Erindring, der atter fængsler; thi den, der een Gang förstod, hvad Erindring er, han er fangen for alle Evigheder og fanges i den samme; og den, der ejer een Erindring, er rigere, end om han besad hele Verden; og ikke blot den fødende, men frem for alt den erindrende er i velsignede Omstændigheder.

Det var en af de sidste Dage i Juli Maaned om Aftenen henved Kl. 10, at Deltagerne samlede sig til hint Gæstebud. Datum og Aarstal har jeg glemt; Sligt interesserer da ogsaa kun Hukommelsen, ikke Erindringen. Stemning og hvad der sorterer under Stemning er alene Erindringens Genstand; og som den ædle Vin vinder ved at passere Linien, fordi Vandpartiklerne fordampe, saaledes vinder Erindringen ogsaa ved at tabe Hukommelsens Vandpartikler: dog bliver Erindringen lige saa lidet derved en Indbildning, som den ædle Vin bliver det. — Deltagerne vare fem: Johannes med Tilnavn Forføreren, Victor Eremita, Constantin Constantius og endnu tvende, hvis Navn jeg just ikke har glemt, hvad der var temmelig ligegyldigt, men hvis Navn jeg ikke fik at vide. Det var, som havde disse tvende intet *proprium*; thi de nævnedes [bestandigt kun ved et Epitheton. Den ene blev kaldet: det unge Menneske. Han var vel heller ej mere end nogle og tyve Aar, slank og fint bygget, meget mørkladen. Udtrykket i hans Ansigt var tænksomt, men mere end dette behagede hans Mine, der elskelig og indtagende udprægede en Sjæle-Renhed, der harmonerede ganske med hans hele Skikkelses næsten kvindelige vegetative Blødhed og Gennemsigthed. Men denne ydre Skønhed glemte man dog igen over

det næste Indtryk, eller man beholdt det kun *in mente*, medens man betragtede en Yngling, der kun dannet, eller for at bruge et endnu sartere Udtryk, opdægget ved Tanken, næret ved sin Sjæls eget Indhold, intet havde haft med Verden at skaffe, hverken var bleven vakt og opflammet eller uroliget og forstyrret. Lig en Søvnngænger havde han Loven for sin Optræden i sig selv, og hans elskelige velvillige Mine angik ingen, men afspejlede kun Sjælens Grundstemning. Den anden kaldte de Modehandleren, hvilket var hans borgerlige Stilling. Af ham var det en Umulighed at faa et helt Indtryk. Han var klædt efter den allernyeste Mode, krøllet og parfumeret, duftende af *eau de Cologne*. Hans Optræden var i eet Øjeblik ikke uden Aplomb, men i næste Øjeblik antog hans Gang en vis dansende Festlighed, en vis Svæven, som hans Førlighed dog indtil videre satte en Grænse for. Selv naar han var mest onskabsfuld i sin Tale, havde hans Stemme bestandig noget af den Butik-Behagelighed, den Galanteri-Sødlighed, som vist var ham selv yderst modbydelig, og kun tilfredsstillede hans Trods. Naar jeg nu tænker paa ham, forstaar jeg ham vel bedre, end da jeg saa ham træde ud af Vognen og uvilkaarlig kom til at le. Imidlertid er der dog Modsigelse tilbage. Han har forgjort eller forhekset sig selv, ved sin Viljes Trolddom tryllet sig ind i en næsten fjantet Skikkelse, men har ikke ganske tilfredsstillet sig selv deri, hvorfor Refleksionen af og til titter frem.

Naar jeg nu tænker derpaa, forekommer det mig næsten absurd, at fem saadanne Mennesker faa et Gæstebud arrangeret. Der var da formodentlig heller aldrig blevet noget af, havde ikke Constantin Constantius været med. Hos en Konditor, hvor de stundom traf hinanden i et afsides Værelse, havde Sagen engang været bragt paa Bane imellem dem, men var falden aldeles igennem, da Spørgsmaalet blev, hvo der skulde staa i Spidsen. Det unge Menneske erklæredes uskikket, Modehandleren havde ikke Tid. Victor Eremita undskyldte sig vel ikke med, at han havde taget sig en Hustru

eller købt sig et Par Øksne, han skulde prøve; men om han end her vilde gøre en Undtagelse og komme, saa vilde han dog frabede sig den Høflighed at staa i Spidsen, „og talte herved til i Tide“. Dette fandt Johannes var et godt Ord paa rette Sted, thi efter hans Begreb var der kun een, der formaede at anrette et Gæstebud, det var den Dug, der breder sig og sætter alt frem, blot man siger: bred dig. En ung Pige var det ikke altid rigtigt at nyde i Hast, et Gæstebud kunde han ikke vente paa og var i Almindelighed ked af det længe forud. Dog, skulde der gøres Alvor af dette, fordrede han een Betingelse, at det blev indrettet paa auf einmal einzunehmen. Deri vare alle enige. Den hele Omgivelse skulde dannes fra ny, og alt tilintetgøres, ja førend man stod op fra Bordet maatte man endogsaa gerne fornemme Tilberedelserne til Tilintetgørelsen. Intet maatte blive tilbage, end ikke saa meget, sagde Modehandleren, som der bliver af en Kjole, naar den sys om til en Hat; intet, sagde Johannes, thi intet er ubehageligere end et Affektions-Stykke, og intet modbydeligere end at vide, at der et eller andet Sted er en Omgivelse, der paa en umiddelbar og næsvis Maade vil være en Virkelighed. Som nu saaledes Samtalen var bleven levende, rejste Victor Eremita sig pludseligen op, stiller sig ud paa Gulvet, vinker med Haanden som den, der befaler, holder Armen udrakt som den, der løfter en Pokal, og, som svingede han et Bæger, siger han: Med dette Bæger, hvis Duft allerede bedaarer min Sans, hvis kølige Hede allerede opflammer mit Blod, hilser jeg eder, kære Drikkebrødre, og byder eder Velkommen; med det samme Bæger ønsker jeg eder Velbekomme, forvissat om, at enhver er tilstrækkelig mættet blot af Talen om Gæstebuddet, thi vor Herre mætter Maven før Øjet, men Fantasien gør det omvendt. Derpaa stak han Haanden i Lommen, tog et Cigarfederal frem, udtog en Cigar og begyndte at ryge. Da Const. Constantius protesterede mod hans Magtfuldkommenhed til saaledes at forvandle det projecterede Gæstebud til et illusorisk Livs-

fragment, erklærede Victor, at han slet ikke troede, det lod sig realisere, og i ethvert Fald var der begaaet en Fejl ved, at det forud var blevet Genstand for Omtale. Hvad der skal være godt maa være straks; thi „straks“ er den guddommeligeste af alle Kategorier og fortjener at hædres som i Romersproget: *ex templo*, fordi den er det guddommeliges Udgangspunkt i Livet, saa hvad der ikke sker straks, er af det onde. Dog havde han ikke Lyst til at disputere derom; vilde de andre tale og handle anderledes, skulde han ikke sige et Ord, vilde de, at han ydeligere skulde udvikle sig, maatte det tillades ham at perorere, thi at foranledige en Diskussion ansaa han ikke for livsaligt.

Dette skete ogsaa, og da de andre opfordrede ham til at gøre det straks, taledes han saaledes. Et Gæstebud er i og for sig selv en vanskelig Sag, thi om det end er arrangeret med al mulig Smag og med Talent, saa hører der dog endnu noget til — Lykke nemlig. Jeg mener herved ikke, hvad en bekymret Madmoder nærmest kunde tænke paa, men noget andet, som ingen absolut kan sikre sig: et lykkeligt Sammenspil af Stemning og af Gæstebuddets Smaaomstændigheder, hin fine æteriske Strengelig, hin inderlige Musik, man ikke forud kan bestille hos nogen Stadsmusikant. Se derfor er det voveligt at begynde, thi slaar dette fejl, maaske endog straks fra Begyndelsen af, saa kan man i eet Gæstebud sætte saaledes af i Henseende til Stemning, at man i lang Tid ikke indhenter det. Kun Vane og Tankeløshed er Fader og Faddere til de fleste Gæstebud, og Manglen paa Kritik Skyld i, at man ikke opdager Ideløsheden. For det første burde der aldrig være Kvinder til Stede ved et Gæstebud. *In parenthesi* sagt bruger jeg det Ord: Kvinde, fordi jeg aldrig har yndet det Ord: Damer, og nu siden Grundtvig i sin grundtvigske Brage-Snak grundtvigsk har brugt dette Ord, saa — dog dette vedkommer ikke denne Sag. Kun i græsk Stil kan Kvinder bruges som et Kor af Danserinder. Da det væsentligen ved et Gæstebud kommer an paa, at der spises og drikkes, bør

Kvinden ikke være med; thi hun kan ikke gøre Fyldest, og kan hun gøre det, er det højst uskønt. Saa snart der er en Kvinde til Stede, bør det, at der spises og drikkes, nedsættes til en Ubetydelighed. At der spises og drikkes maa i det højeste være som en lille kvindelig Syssel, at man har noget at bruge Hænderne til. Især paa Landet kan et saadant lille Maaltid, der endogsaa helst maa henlægges til andre end de afgørende Spisetider, være yderst yndigt, og hvis det er det, skyldes det altid det andet Køn. At lade, som Engelskmanden gør, det andet Køn træde af, naar den egentlige Drikken begynder, er hverken det ene eller det andet, thi ethvert Anlæg bør være et Hele, og blot den Maade, jeg sætter mig til Bords og tager Kniv og Gaffel, staar i Forhold til det totale. Saaledes er et politisk Gæstebud en uskøn Tvefyldighed. Gæstebuddets Elementer vil man nedsætte til en Ubetydelighed, og Talerne vil man igen maa ikke have Betydning af, at de ere holdte *inter pocula*. Saa vidt ere vi vel enige, og vort Tal er, hvis der blev noget af vort Gæstebud, ogsaa rigtigt valgt, efter hin skønne Regel: ikke over Musernes, ikke under Gratiernes. Jeg fordrer nu den rigeste Overflødighed af alt, hvad der lader sig tænke. Om det end ikke alt er til Stede, maa Muligheden deraf være straks ved Haanden, ja svæve fristende over Bordet, endnu mere forførerisk end Synet. At gøre Gæstebud paa Svovlstikker eller ligesom Hollænderen paa et Stykke Sukker, hvoraf alle slikke, frabedes. Min Fordring derimod er vanskelig at tilfredsstille, thi Maaltidet selv maa være beregnet paa at vække og incitere hin unævnelige Higen, hvilken ethvert værdigt Medlem bringer med sig. Jeg fordrer, at Jordens Frugtbarhed er i vor Tjeneste, som spirede alt i samme nu, naar Lysten begærer det. Jeg fordrer en yppigere Overflod af Vin, end naar Mefistofeles blot behøver at bore i Bordet. Jeg fordrer en Belysning mere vellystig end Troidenes, naar de hæve Bjerget paa Søjler og danse i et Luehav. Jeg fordrer, hvad der mest ophidser Sansen, jeg fordrer hin Vellugtens liflige Ve-

derkvægelse, herligere end den findes i Tusind og een Nat. Jeg fordrer en Kølighed, der vellystigt opflammer Begærligheden og svaler over den tilfredsstillede Begærlighed. Jeg fordrer et Springvands ustandsede Opmuntring. Kunde Mæcenas ikke sove uden at høre et Springvands Pladsken, saa kan jeg ikke spise uden det. Misforstaa mig ikke, jeg kan spise tør Fisk uden det, men jeg kan ikke spise ved et Gæstebud uden det, jeg kan drikke Vand uden det, men jeg kan ikke drikke Vin ved et Gæstebud uden det. Jeg fordrer et Tjenerskab, udvalgt og skønt, som sad jeg ved Gudernes Bord, jeg fordrer Taffelmusik, stærk og dæmpet, og jeg fordrer, at den hvert Øjeblik skal være mig et Accompanement; og hvad Eder angaar, mine Venner, da gør jeg utrolige Fordringer. Se! paa Grund af alle disse Fordringer, hvilke ere lige saa mange Grunde imod, mener jeg, at et Gæstebud er et *pium desiderium*, og er jeg i denne Henseende saa langt fra at ville tale om en Gentagelse, at jeg antager, det end ikke lader sig gøre første Gang.

Den eneste, der egentligen ikke havde deltaget i hin Samtale, ej heller i Gæstebuddets Nederlag, var Constantin Constantius. Uden ham var det blevet ved Snakken. Han var kommen til et andet Resultat og mente, at naar man tog de andre med en Trumf, lod Ideen sig vel realisere. Der gik da nogen Tid hen, og baade Gæstebuddet og Talen derom var glemt, indtil pludselig en Dag Deltagerne modtog et Indbydelseskort fra Constantin til et Gæstebud samme Aften. Selskabets Symbolum var af Constantin betegnet: *in vino veritas*, fordi der vel maatte tales, ikke blot samtales, men der maatte ikke tales uden *in vino*, og ingen Sandhed maatte der høres uden som den er *in vino*, naar Vinen er et Forsvar for Sandheden og Sandheden et Forsvar for Vinen. — Stedet var valgt i en Skovegn, et Par Mil fra København. Salen, hvori der skulde spises, var ny dekoreret og paa enhver Maade gjort ukendelig; et mindre Værelse, der ved en Korridor skiltes fra Salen, var indrettet for et Or-

kester. Skodder og Forhæng vare anbragte for alle Vinduer, og bag disse stode Vinduerne aabne. Intimationen vilde Constantin skulde ligge i, at de kom kørende i Aftenstunden. Selv om man ved, at man kører til et Gæstebud, og Fantasien derfor et Øjeblik forsøger sig i det yppige, saa er dog Natur-Omgivelsens Indtryk for mægtigt til, at det ikke skulde sejre. At dette ikke skulde ske, var det eneste, Constantin frygtede, thi som der ingen Magt er, der saaledes ved at forskønne alt som Fantasien, saa er der heller ingen Magt, der saaledes kan forstyrre alt, naar det slaar fejl for en, idet den skal berøre Virkeligheden. Men at køre i en Sommeraften giver ikke Fantasien Retningen imod det yppige, men lige den modsatte. Om man end ikke ser og hører det, danner Fantasien dog uvilkaarligt et Billede af Aftenens hjemlige Længsel, saa man ser Piger og Karle vandre hjem fra Markarbejdet, hører Høstvognens ilsomme Raslen, forklarer selv det fjerne Brøl fra Engen som en Længsel. Saaledes frister Sommeraftenen det idylliske frem, kvæger selv et higende Sind med sin Beroligelse, bevæger selv den flyvende Fantasi til med autoktonisk Hjemve at dvæle ved Jorden som det Sted, man er kommen fra, lærer det umættelige Sind at nøjes med lidet, stiller en tilfreds, thi i Aftenstunden staar Tiden stille og Evigheden dvæler. — Saaledes ankom de i Aftenstunden: de indbudne; thi Constantin var tagen noget tidligere ud. Victor E., der laa paa Landet i Nærheden, kom ridende, de andre kørende, og just som deres Vogn kørte til Siden, svingede en holstensk Vogn ind ad Porten: et lystigt Kompagni af fire Haandværkssvende, hvilke bleve be- værtede for dernæst i det afgørende Øjeblik at have i Be- redskab som et Nedrivningskorps: saaledes ere Brandfolkene af modsat Grund til Stede i Teatret for straks at slukke.

Saa længe man er Barn, har man Fantasi nok til, om det var i en Time i det mørke Værelse at kunne holde sin Sjæl paa Spidsen, paa Forventningens Spidse; naar man er ældre,

virker Fantasien let til at gøre en ked af Juletræet, inden man faar det at se.

Fløjdørene aabnedes; Virkningen af den straalende Belysning, Køligheden, der strømmede dem i Møde, Vellugtens krydrede Bedaarelse, Anretningens Smagfuldhed overvældede et Øjeblik de indtrædende, og da der i det samme fra Orkesteret lød Toner af Ballet i Don Juan, forklaredes de indtrædendes Skikkelser, og som af Ærbødighed for en usynlig Aand, der omgav dem, standsede de et Øjeblik som den, hvem Beundring har vakt og som er opstanden til Beundring.

Hvo ved, hvad det lykkelige Øjeblik er, hvo har fattet dets Vellyst og ikke fornummet hin Angst, at der pludseligen skulde ske noget, det ubetydeligste, der dog er mægtigt til at forstyrre alt! Hvo har holdt Lampen i sin Haand og dog ikke følt Vellystens Besvimelse, fordi man blot behøver at ønske! Hvo har holdt, hvad der er vinkende, i sin Haand og ikke lært at have Haandlede smidigt til straks at slippe. — Saaledes stod de hos hinanden. Kun Victor stod noget afsondret, hensunken i sig selv; en Gysen gik ham gennem Sjælen, han skælvede næsten; da samlede han sin Sjæl og hilste Varslet med disse Ord: I skjulte, festlige, forføreriske Toner, der rev mig ud af en stille Ungdoms klosterlige Ensomhed og bedrog mig med et Savn, som var det en Erintring, forfærdeligt, som hvis Elvira end ikke var bleven forført, men kun havde begæret det! Udødelige Mozart, dig, hvem jeg skylder alt; dog nej, endnu skylder jeg dig ikke alt. Men naar jeg er bleven en Olding, hvis jeg nogen Sinde bliver det, eller naar jeg er bleven 10 Aar ældre, hvis jeg nogen Sinde bliver det, eller naar jeg er bleven gammel, hvis jeg nogen Sinde bliver det, eller naar jeg skal dø, thi dette ved jeg dog, jeg skal, da vil jeg sige: udødelige Mozart, dig, hvem jeg skylder alt, da vil jeg lade den Beundring, der er min Sjæls første og dens eneste, bryde frem af al sin Magt, iade den dræbe mig, hvad den dog ofte har villet. Da har

jeg beskikket mit Hus, da har jeg betænkt min Elskede, da har jeg tilstaaet min Kærlighed, da har jeg ganske sandet, at jeg skylder dig alt, da tilhører jeg dig ikke mere, ikke Verden, men kun Dødens alvorlige Tanke! — Nu lød fra Orkesteret hin Indbydelse, hvori Lysten jubler højest, svinger sig himmelstormende over Elviras smertelige Taksigelse, og let apostroferende gentog Johannes: *viva la liberta*; — *et veritas*, sagde det unge Menneske; — men fremfor alt *in vino*, afbrød Constantin dem, idet han selv tog Plads ved Bordet og opfordrede de andre dertil.

Hvor let er det ikke at gøre et Gæstebud, og dog har Constantin forsikret, at han aldrig mere vilde vove det! Hvor let er det ikke at beundre, og dog har Victor forsikret, at han aldrig vil give sin Beundring Ord, fordi et Nederlag er forfærdeligere end at blive Indvalid i Krigen! Hvor let er det ikke at begære, naar man har en Ønskekvist, og dog er det stundom forfærdeligere end at omkomme af Mangel!

De tog Plads ved Bordet. I samme Øjeblik var det lille Selskab midt ude paa Nydelsens uendelige Hav, som med et eneste Sæt. Enhver havde al sin Tanke, al sin Begæring til Gæstebuddet, havde gjort sin Sjæl flot for Nydelsen, der tilbødes i Overflødighed, og hvori Sjælen flød over. Den øvede Køresvend kendes paa, at han ved at lade det fnyssende Spand begynde med et eneste Sæt og holde dem ligelig sammen; den dannede Ganger er kendelig paa, at den rejser sig absolut afgørende i et eneste Spring: var en eller anden af Gæsterne maaske ikke saaledes, saa var Constantin en god Vært.

Saa spiste de da. Snart havde Samtalen flettet sin skønne Krans om Gæsterne, saa de sad bekransede; snart var Samtalen forelsket i Maden, snart i Vinen, snart i sig selv, snart var det, som vilde den betyde noget, snart igen betød den slet intet. Snart viklede Indfaldet sig ud, hint pragtfulde, der kun blomstrer een Gang, hint sarte, der lukker sig straks;

da lød der et Udbrud af den spisende: disse Trøfler ere superbe, nu et Tilraab af Værten: denne Chateau Margaux! Nu var Taffelmusikken bleven borte i Larmen, nu lød den atter. Snart stod Tjenerskabet stille som *in pausa* i det afgørende Øjeblik, naar en ny Ret sattes frem, eller en ny Vin bødes og nævntes ved Navn, snart blev der atter travlt. Nu indtraadte Tavsheden et Sekund, da gik atter Musikkens oplivende Aande over Gæsterne. Nu kastede den enkelte sig med en dristig Tanke i Spidsen for de samtalende, og de fulgte ham, næsten glemmende Maden, og Musikken lød bag efter, som den lyder efter de stormendes Jubel, snart hørtes kun Glassenes Larm og Tallerkenernes Klang, og Spisningens Gerning skete tavs, kun understøttet af Musikken, der festlig gik foran og atter kaldte Samtalen frem. — Saaledes spiste de.

Hvor fattigt er dog ikke Sproget i Sammenligning med hin vel intetsigende, men dog saa betydende Samklang af Lyd, i et Slag som ved et Gæstebud, hvilken end ikke den sceniske Fremstilling kan gengive, og hvorfor Sproget kun har et Par Ord! Hvor er dog Sproget i Ønskets Tjeneste saa rigt i Sammenligning med, naar det beskriver Virkelighed.

Kun en enkelt Gang traadte Constantin ud af sin Allestedsnærværelse, i hvilken man egentligen ikke mærkede hans Nærværelse. Straks i Begyndelsen fik han dem til, „for at mindes hin gemytlige Periode, da Mand og Kvinde sad sammen i Gæstebud“, at afsyngte en af de gamle Drikkeviser, et Forslag, der frembragte en ren parodisk Virkning, hvorpaa det maaske ogsaa var beregnet, og som nær havde taget Overhaand, da Modehandleren vilde, man skulde syngte den: naar jeg engang skal i Brudeseng, falderi, faldera. Da et Par Retter vare spiste, foreslog Constantin, at Gæstebuddet skulde ende med, at enhver holdt en Tale, dog maatte man sikre sig, at Taleren ikke fik Lov at flagre altfor ubestemt om. Han gjorde da tvende Betingelser. Først, at der ikke maatte tales før efter Maaltidet, og at ingen maatte tale, fø-

rend han havde drukket saa meget, at han kunde mærke Vinens Magt, eller at han var i den Tilstand, hvori man siger meget, man ellers ikke gider sige, uden at derfor Talens og Tankens Sammenhæng bestandig behøver at afbrydes af Hikke. Enhver skulde derfor, før han talte, højtideligt erklære, at han var i denne Tilstand. Et bestemt Kvantum Vin lod sig ikke normere, da Mættelses-Evnen kunde være forskellig. Herimod protesterede Johannes. Han kunde aldrig blive beruset, og naar han var kommen til et vist Punkt, blev han mere og mere ædru, jo mere han drak. Victor Eremita var af den Mening, at den eksperimenterende Refleksion, at man skulde passe paa at blive beruset, forhindrede den i at blive det. Skulde man blive beruset, maatte man blive det umiddelbart. Der samtaledes nu adskilligt om Vinens forskellige Forhold til Bevidstheden samt om, at det at have drukket megen Vin hos meget reflekterende Individer kunde ytre sig ikke ved nogen paafaldende *impetus*, men tværtimod ved en paafaldende kold Besindighed. Hvad Talernes Indhold angik, da foreslog Constantin, at der skulde tales om Elskov eller om Forholdet mellem Mand og Kvinde, dog maatte der ikke fortælles Kærlighedshistorier, men vel maatte der gerne ligge Historier til Grund for Opfattelsen.

Betingelserne bleve antagne. — Alle en Værts retfærdige og billige Fordringer til Gæster bleve opfyldte: de spiste, drak og drak og bleve drukne, som det hedder i det hebraiske, ω : de drak tappert.

Desserten blev fremsat. Havde Victor hidtil ikke faaet sin Fordring opfyldt, at høre et Vandsprings Plasken, hvad han da heldigvis for ham havde glemt igen siden hin Samtale, saa brusede nu Champagne i Overflod. —

Victor Eremita talde saaledes.

Som bekendt takker Plato Guderne for fire Ting, og for det fjerde takker han, fordi han var bleven samtidig med Sokrates. De tre første Goder, han nævner, har allerede en

tidligere græsk Filosof bragt Guderne sin Tak for; og slutter jeg, at det er Taksigelse værd. Ak! men vilde jeg end takke som hine Grækere, jeg kan jo dog ikke takke for, hvad der blev mig nægtet. Saa vil jeg da samle min Sjæl i Tak for det ene, der ogsaa blev mig givet: at jeg er bleven en Mand, ikke en Kvinde.

At være en Kvinde er noget saa besynderligt, saa blandet, saa sammensat, at intet Prædikat udtrykker det, og at de mange Prædikater, hvis man vilde bruge dem, sige hinanden imod paa en Maade, saa kun en Kvinde kan udholde det, ja hvad værre er, finde sig lykkelig derved. At hun i Virkeligheden betyder mindre end Manden, er ikke hendes Ulykke, end mindre hvis hun fik det at vide, thi det lader sig jo udholde, nej Ulykken er, at hendes Liv i den romantiske Bevidsthed er blevet meningsløst, saa hun det ene Øjeblik betyder alt, i det næste slet intet, uden nogen Sinde at faa at vide, hvad hun dog egentligen har at betyde, og dog er dette ikke Ulykken, men væsentlig er den den, at hun ikke kan faa det at vide, fordi hun er Kvinde. Jeg for mit Vedkommende, hvis jeg var Kvinde, vilde hellere være det i Orienten, hvor jeg var Slavinde; thi at være Slavinde, hverken mere eller mindre, er dog altid noget i Sammenligning med at være hu hej og ingen Ting.

Selv om en Kvindes Liv ikke havde saadanne Modsætninger, den Udmærkelse, hun nyder og som med Rette antages at tilkomme hende *qua* Kvinde, en Udmærkelse, hun ikke deler med Manden, peger allerede hen paa det meningsløse. Denne Udmærkelse er Galanteriets. At være galant mod Kvinden sømmer sig for Manden. Galanteriet bestaar nu ganske simpelt deri, at man opfatter den i fantastiske Kategorier, mod hvem man er galant. At være galant mod Manden er derfor en Fornærmelse, thi han frabeder sig Brugen af fantastiske Kategorier. Derimod er Galanteriet en Tribut til det smukke Køn, en Udmærkelse, der væsentligen tilkommer det. Ak! Ak! Ak! Var det nu endda en enkelt Kavalier, der var

galant, saa var Sagen ikke saa betænkelig. Men saaledes er det ikke. I Grunden er enhver Mand galant, han er det uvilkaarligt. Dette betyder altsaa, at det er Tilværelsen selv, der har regaleret det smukke Køn med denne *provenue*. Paa den anden Side, Kvinden tager uvilkaarligt derimod. Dette er atter Ulykken; thi at en enkelt gjorde det, maatte jo forklares anderledes. Altsaa er det her igen Tilværelsens egen Ironi. Skulde Galanteriet have Sandhed, maatte det være reciprok, og Galanteriet være den noterede Kurs for den opgivne Differens mellem Skønhed og Magt, List og Kraft. Men saaledes er det ikke, Galanteriet tilkommer væsentligen Kvinden, og det, at hun uvilkaarligt tager imod det, lader sig forklare af Naturens Omsorg for den svagere, den stedmoderligere behandlede, hvem en Illusion giver mere end Vederlag. Men denne Illusion er netop det fatale. Ikke sjældent er det Tilfælde, at Naturen kommer en vanheldet til Hjælp ved at trøste ham med en Indbildning, at han er den skønneste. Saa har jo Naturen gjort alt godt, han ejer jo endog-saa mere, end hvad en fornuftig Fordring kunde begære. Men at eje dette i en Indbildning, ikke at være trælbunden i Elenighed, men at være narret ind i en Indbildning, er jo en endnu dybere Spot. I den Forstand som en vanheldet er nu Kvinden meget langt fra at være verwahrlost, men vel i en anden Forstand, for saa vidt hun aldrig kan komme ud af den Illusion, hvormed Tilværelsen har trøstet hende.

Sammenfatter man en kvindelig Eksistens for inden for dens Helhed at udvise de afgørende Momenter, saa gør enhver kvindelig Eksistens et aldeles fantastisk Indtryk. Hun har i en ganske anden Forstand Vendepunkter i sit Liv end Manden; thi hendes Vendepunkter vende op og ned paa alt. I Tiecks romantiske Dramer finder man stundom en Person, der, forhen Konge i Mesopotamien, nu er Urtekræmmer i København. Netop saaledes fantastisk er enhver kvindelig Eksistens. Hedder Pigen Juliane, saa er hendes Liv følgende: „forhen Kejserinde i Elskovens vidtudstrakte Overdrev og

Titulær-Dronning af alle Fjanteriets Overdrivelser; nu Madam Petersen paa Hjørnet af Badstuestræde.“

Som Barn er Pigen mindre anset end Drengen. Lidt ældre ved man ikke ret, hvad man skal gøre af hende; endeligen indtræder hin afgørende Periode, der gør hende til Herskerinde. Tilbedende nærmer Manden sig, han er Bejler. Tilbedende, thi det er enhver Bejler, det er ikke Paafund af en listig Bedrager. Selv Skarpretteren, naar han nedlægger *fascies* for at gaa ud paa Frieri, selv han bøjer Knæ, om han end er betænkt paa snarest muligt at ofre sig for huslige Eksecutioner, hvilke han finder saa naturlige, at han langt fra søger nogen Undskyldning i, at de offentlige blive saa sjeldne. Den dannede bærer sig ad paa samme Maade. Han knæler, han tilbeder, han opfatter den elskede i de mest fantastiske Kategorier, og derpaa glemmer han meget hurtigt sin knælende Stilling og vidste fuldt vel, imedens han knælede, at det var fantastisk. Var jeg Kvinde, jeg vilde heller sælges af min Fader til den højstbydende som i Orienten, thi en Handel er der dog Mening i. Hvilken Ulykke at være en Kvinde, og dog er Ulykken egentligen den, at naar man er Kvinde, saa fatter man det ikke. Klager hun, saa klager hun ikke over det første, men over det sidste. Var jeg Kvinde, vilde jeg først og fremmest frabede mig al Bejlen og finde mig i at være det svagere Køn, hvis jeg er det, men agte paa, hvad der er Hovedsagen, naar man vil være stolt, at man ikke kommer uden for Sandheden. Dette bekymrer hende mindre. Juliane er i den syvende Himmel, og Madam Petersen finder sig i sin Skæbne.

Saa takker jeg da Guderne, at jeg er bleven Mand, ikke Kvinde. Og dog, hvad giver jeg ikke Afkald paa! Fra Drikkevisen til Tragedien er jo Poesien en Forgudelse af Kvinden. Værst for hende og for den, der beundrer, thi hvis han ikke tager sig i Agt, bliver han, som han staar der, pludseligen lang i Ansigtet. Det skønne, det udmærkede, Mandens Daad skyldes Kvinden, thi hun begejstrer ham. Kvinden er den

begeistrende; hvor mangen kælen Fløjtespiller har ikke foredraget dette Tema og hvor mangen Schæferinde ikke lyttet til? Sandeligen min Sjæl er uden Misundelse og kun taknemmelig mod Guden; thi jeg vil dog hellere være Mand og være lidt mindre og være det virkelig end være Kvinde og være en ubestemmelig Størrelse og lyksaliggjort i Indbildningen; hellere være en Konkretion, der betyder noget, end en Abstraktion, der betyder alt. Ganske sandt altsaa: ved Kvinden kommer Idealiteten ind i Livet, hvad var Manden uden hende? Der er mangen Mand bleven Geni ved en Pige, mangen Mand bleven Helt ved en Pige, mangen Mand bleven Digter ved en Pige, mangen Mand bleven Helgen ved en Pige; — men han blev ikke Geni ved den Pige, han fik, thi med hende blev han kun Etatsraad; han blev ikke Helt ved den Pige, han fik, thi ved hende blev han kun General; han blev ikke Digter ved den Pige, han fik, thi ved hende blev han kun Fader; han blev ikke Helgen ved den Pige, han fik, thi han fik slet ingen og vilde kun have en eneste, som han ikke fik, ligesom enhver af de Andre blev Geni, blev Helt, blev Digter ved den Piges Hjælp, de ikke fik. Var Kvindens Idealitet i sig selv begeistrende, saa maatte den begeistrende jo være den, til hvem han bandtes for Livet. Tilværelsen udtrykker det anderledes. Det vil altsaa sige: i et negativt Forhold gør Kvinden Manden produktiv i Idealitet. Saaledes forstaaet er hun begeistrende, men at sige det ligefrem er at forskyldte en Paralogisme, som man maa være Kvinde for at overse. Eller har man vel hørt, at nogen er bleven Digter ved sin Kone? Saa længe Manden ikke har hende, begejstrer hun. Det er denne Sandhed, der ligger til Grund for Poesiens og Kvindens Indbildning. Det, at han ikke har hende, betyder enten, at han endnu kæmper for hende. Saaledes har en Pige begejstret mangen og gjort ham til Ridder; men har man vel hørt at nogen er bleven tapper ved sin Kone! Eller det, at han ikke har hende, betyder, at han slet ikke kan faa hende. Saaledes har en Pige

begejstret mangel og vakt hans Idealitet, dersom han ellers har nogen at give til bedste. Men en Kone, der har nok saa meget at give til bedste, vækker næppe Idealiteten. Eller det, at han ikke har hende, betyder at han jager efter Idealet. Han elsker maaske mange, men ogsaa det at elske mange er en Art ulykkelig Kærlighed, og dog ligger hans Sjæls Idealitet egentligen i denne Stræben og Higen, ikke i de Brøkdeler af Elskværdighed, der udgøre summa summarum af alle de enkeltes Kontribution.

Den højeste Idealitet, Kvinden kan vække hos Manden, er egentligen at vække Udødelighedens Bevidsthed. Nerven i dette Bevis ligger i, hvad man kunde kalde Nødvendigheden af en Replik. Som man siger om et Stykke, det kan ikke ende uden at den og den faar en Replik, saaledes, siger Idealiteten, kan Tilværelsen ikke være forbi med Døden: jeg fordrer en Replik. Dette Bevis føres ofte positivt i Adresseavisen. Det finder jeg aldeles i sin Orden, thi skal det føres i Adresseavisen, maa det føres positivt. Madam Petersen har da levet adskillige Aar, indtil det Natten mellem den 24 og 25de har behaget Forsynet o. s. v. Hr. Petersen faar i denne Anledning et Anfald af Reminiscenser fra Bejler-Perioden, for at udtrykke mig ganske bestemt: kun Gensynet trøster ham. Til dette salige Gensyn forbereder han sig ved midlertidig at tage en anden Kone, thi vel er det andet Ægteskab ikke slet saa poetisk som det første, men det er dog et godt Eftertryk. Dette er det positive Bevis. Hr. Petersen nøjes ikke med at fordrer en Replik, nej Gensynet hisset. Det er bekendt, at det uægte Metal stundom antager en Glans af det ægte, denne er det korte Sølvblink. Med Hensyn til det uægte Metal er det tragisk, thi det uægte Metal maa nu engang finde sig i at være uægte. Anderledes med Hr. Petersen. Idealiteten tilkommer ethvert Menneske med Rette, naar jeg da ler ad Hr. Petersen, er det ikke, fordi han, hvis han virkelig var uægte Metal, kun havde et eneste Sølvblink, men fordi dette Sølvblink forraader, at han er bleven uægte

Metal. Saaledes tager Spidsborgerligheden sig allerlatterligst ud, naar den, iført Idealiteten, giver en passende Anledning til med Holberg at sige: har ikke ogsaa den Ko faaet Adrienne paa. Sagen er denne: vækker Kvinden Idealiteten og derved Udødelighedens Bevidsthed i Manden, gør hun det altid negativt. Den, der virkelig blev Geni, blev Helt, blev Digter, blev Helgen ved en Kvinde, han greb i samme Nu det udødelige. Var det idealiserende positivt til Stede hos Kvinden, saa maatte Hustruen og kun Hustruen vække Udødelighedens Bevidsthed i Manden. Tilværelsen udtrykker lige det modsatte. Skal hun hos Ægtemanden virkeligen vække Idealiteten, saa maa hun dø. Hos Hr. Petersen vækker hun den alligevel ikke. Vækker hun da ved sin Død Idealiteten hos Manden, da gør hun alt det store, Poesien siger om hende, men vel at mærke, det, hun gjorde positivt for ham, vakte ikke Idealiteten. Imidlertid bliver hendes Betydning, jo længere hun kommer hen, altid tvivlsommere, fordi hun virkelig er begyndt at ville betyde noget positivt. Jo mere positivt Beviset føres, desto mindre beviser det, thi da vil Længselen være efter noget oplevet, hvis Indhold da væsentligen maa antages at være udtømt, da det er oplevet. Allermest positivt bliver Beviset, naar Længselens Genstand er det ægteskabelige Krinkelkrogeri: dengang var de i Dyrehaven sammen. Saaledes kan man ogsaa pludseligen faa en Længsel efter et Par gamle Slæber, man engang gik meget magerligt i, men denne Længsel er intet Bevis for Sjælens Udødelighed. Jo mere negativt Beviset føres, desto bedre er det, thi det negative er højere end det positive, er det uendelige og saaledes det eneste positive.

Hele Kvindens Betydning er negativ, hendes positive er intet i Sammenligning dermed, ja er vel endog snarere fordærvelig, Det er denne Sandhed, som Tilværelsen har skjult for hende og trøstet hende med en Indbildning, der overgaar alt, hvad der kan opkomme i nogen Mands Hjerne, og faderligen indrettet Tilværelsen saaledes, at Sproget og alt be-

styrker hende i Indbildningen. Selv naar hun opfattes modsat det at være den begejstrende, som den, fra hvem Fordærvelsen udgaar, hvad enten det nu er, at med hende Synden kom ind i Verden eller det er hendes Utroskab, der ødelægger alt, Opfattelsen er stedse galant. Naar man nemlig hører saadan Tale, skulde man jo tro, at Kvinden virkelig er i Stand til at blive uendeligt meget mere skyldig end Manden, hvilket jo er en uhyre Anerkendelse. Ak! Ak! Ak! det hænger ganske anderledes sammen. Der er en hemmelig Læsemaade, som Kvinden ikke forstaaer; thi i næste Øjeblik vedkender hele Tilværelsen sig den samme Opfattelse som Staten, der gør Manden ansvarlig for sin Kone. Man fordømmer hende, som man aldrig har fordømt nogen Mand, thi han faar kun en virkelig Dom, derpaa ender det med, ikke at hun faar en mildere Dom, saa var dog al hendes Liv ikke Illusion, men at man hæver Sagen og lader det offentlige 3: Tilværelsen betale Omkostningerne. I det ene Øjeblik skal hun være i Besiddelse af al mulig List, i det næste Øjeblik ler man ad den, hun bedrager, hvilket jo er en Modsigelse, og selv Potifars Hustru svæver der en Mulighed over at kunne give det Udseende af, at hun var bleven forført. Saaledes har Kvinden en Mulighed, som ingen Mand har det, en uhyre Mulighed; men hendes Virkelighed er i Forhold dertil, og forfærdeligst af alt er den Illusionens Trolddom, hvori hun føler sig lykkelig.

Lad da Plato takke Guderne for, at han blev samtidig med Socrates, jeg misunder ham, lad ham takke for, at han blev en Græker, jeg misunder ham, men naar han takker for, at han blev Mand, ikke Kvinde, da stemmer jeg i med af mit ganske Sind. Hvis jeg var bleven en Kvinde og kunde forstaa, hvad jeg nu kan forstaa, forfærdeligt; hvis jeg var bleven en Kvinde og altsaa end ikke kunde forstaa det, endnu forfærdeligere!

Men forholder dette sig saaledes, da følger dette, at man holder sig uden for ethvert positivt Forhold til hende. Over-

alt hvor Kvinden er med, faar man straks hin uundgaaelige Hiatus, der lyksaliggør hende, fordi hun ikke mærker den, og tager Livet af Manden, hvis han opdager den.

Et negativt Forhold til en Kvinde kan uendeliggøre, det skal altid være sagt og være sagt til Ære for Kvinden og kan siges ganske ubetinget; thi det kommer ikke væsentligt an paa den respektive Kvindes særlige Beskaffenhed, hendes Dejlighed, eller paa hendes Dejligheds Vedvaren. Det beror paa, at hun viser sig i det rette Øjeblik, naar Idealiteten faar sit Syn. Det er et kort Øjeblik, da gør hun vel i at forsvinde igen. Thi et positivt Forhold til Kvinden endeliggør Manden efter den størst mulige Maalestok. Det højeste derfor, en Kvinde kan gøre for en Mand, er at komme ham for Øje i det rette Øjeblik, dog dette kan hun ikke gøre, det er Skæbnens Velvillie, men nu kommer det største, hun kan gøre for en Mand, det er at blive ham utro jo før jo hellere. Den første Idealitet vil hjælpe ham til en potenseret Idealitet, og han er absolut hjulpen. Vel købes denne anden Idealitet med den dybeste Smerte. men den er ogsaa den største Salighed; vel kan han ingenlunde ønske det, før det er sket, men derfor takker han hende, at det er sket; og da han dog menneskeligt talt ikke har stor Grund til at være saa meget taknemmelig, saa er alt vel. Men ve ham, hvis hun bliver ham tro!

Saa takker jeg da Guderne for, at jeg blev en Mand, ikke en Kvinde; saa takker jeg da Guderne for det næste, at ingen Kvinde ved et livsvarigt Engagement forpligter mig til bestandig at tænke bagefter.

Hvilket besynderligt Paafund er ikke ogsaa et Ægteskab? Og hvad der gør det endnu besynderligere er, at det skal være et umiddelbart Skridt. Og dog er intet Skridt saa afgørende; thi der er intet saa selvraadigt og herskesygt i Forhold til et Menneskeliv, som Ægteskabet er det. Noget saa afgørende skal man altsaa gøre umiddelbart. Og dog er Ægteskabet ikke noget enkelt, men er yderst sammensat og fler-

tydigt. Ligesom Skildpaddens Kød smager af alt muligt Kød, saa har Ægteskabet en Smag af alt, og ligesom Skildpadden er et langsomt Dyr, saaledes er Ægteskabet det ogsaa. En Forelskelse er dog noget enkelt, men et Ægteskab! Er det noget hedensk eller noget kristeligt eller noget gudeligt eller noget verdsligt eller noget borgerligt eller lidt af alt, er det Udtrykket for hin uforklarlige Erotik, hin ligestemte Sjæles Wahlverwandschaft, eller er det Pligt, eller er det Kompagniskab eller en Hensigtsmæssighed i Livet eller Skik og Brug i visse Lande, eller er det lidt af alt; er det hos Stadsmusikanten, man skal bestille Musikken, eller hos Organisten, eller skal man have lidt af begge Dele; er det Præsten eller Politi-Assistenten, der skal holde Talen og indskrive deres Navne i Livsens — eller i Kvarterets — Mandtal; er det paa Redekam, at Ægteskabet lader sig høre, eller lytter det efter hin Hvisken, der lyder som „Feernes fra Sommernattens Grotter?“ Og et saa kombineret Nummer, en saa sammensat Passage, der er saa kompliceret som intet andet, mener enhver Ægteper at have foredraget, idet han indgik et Ægteskab, og mener at foredrage det, idet han lever som Ægtemand. Mine kære Drikkebrødre! skulle vi ikke i Mangel af anden Brudegave og Gratulation give hver af Ægtefolkene et *NB.* og Ægteskabet to *NB*ner for gentagen Uopmærksomhed! At udtrykke en enkelt Ide i sit Liv kan være anstrengende nok, men at tænke noget saa sammensat og altsaa bringe Enhed deri, at udtrykke noget saa sammensat, saa det enkelte sker sin Ret og alt er til Stede paa eengang: ja sandeligen den er stor, der gør det. Og dog gør jo enhver Ægteper det, og han gør det, det er vist: siger han ikke, at han gør det umiddelbart. Skal det gøres umiddelbart, maa det gøres i Kraft af en højere Umiddelbarhed, der har gennemtrængt hele Refleksionen. Men dette ymtes der end ikke om. At spørge en Ægtemand, lønner ikke Umagen. Den der engang har begaaet en Fadæse, hjem søges stadigt af Konsekvensen. Fadæsen er at være kommen ind i alt dette, Hæv-

nen er, at han nu bagefter skal se, hvad det er, han har gjort. Snart slaar han an og bliver patetisk og tror, han har gjort noget overordentligt ved at gifte sig, snart stikker han Halen mellem Benene, snart er det af Nødværge, han roser Ægteskabet, men en Tanke-Enhed, der sammenholder de heterogeneste Livsanskuelsers *disjecta membra*, venter jeg forgæves paa.

At være en slet og ret Ægteper er da Juks, at være en Forfører er ogsaa Juks, at ville eksperimentere med Kvinden for Morskabs Skyld er ogsaa Juks. I Grunden indeholder de tvende sidste Metoder nok saa store Koncessioner fra Mandens Side mod Kvinden som Ægteskabet. Forføreren vil hævde sig ved at bedrage, men det, at han bedrager, at han vil bedrage, at han gider bedrage, er ogsaa et Udfryk for hans Afhængighed af Kvinden; saaledes ogsaa med den eksperimenterende.

Skulde der tænkes et positivt Forhold til Kvinden, da maatte det være saa reflekteret, at det af den Grund ikke blev noget Forhold til hende. At være en udmærket Ægtemand og dog i Stilhed forføre enhver Pige, at synes en Forfører og dog gemme al Romantikens Glød i sig, var dog noget, Koncessionen i første Potens er dog altid tilintetgjort i anden. Dog har Manden sin sande Idealitet kun i en Reduplikation. Enhver umiddelbar Eksistens maa tilintetgøres og Tilintetgørelsen bestandig være sikret ved et falsk Udtryk. En saadan Reduplikation kan Kvinden ikke fatte, den gør Mandens Væsen umuligt at udtale for hende. Kunde en Kvinde have sit Væsen i en saadan Reduplikation, saa lod der sig intet erotisk Forhold til hende tænke, og som hendes Væsen vitterligt er, forstyrres det erotiske Forhold af Mandens Væsen, der bestandig har sit Liv i Tilintetgørelsen af det, hvori hun har sit Liv.

Saa prædiker jeg da maaske Klosteret og kaldes med Rette Eremita? Ingenlunde. Tag kun Klosteret bort. Ogsaa det er dog kun et umiddelbart Udtryk for Aand, og Aand lader sig

ikke udtrykke umiddelbart. Om nogen bruger Guld eller Sølv eller Papirspenge, det gør ingen Forskel, men den, der bestandig end ikke giver en Hvid ud, uden den er falsk, han forstaar, hvad jeg mener. Den, for hvem ethvert umiddelbart Udtryk kun er et Falsum, han og han alene er bedre sikret, end om han gik i Kloster, han bliver Eremita, selv om han Nat og Dag rejser i Omnibus. —

Taflet var hævet. Der behøvedes kun et Vink af Constantin; med militarisk Taktfasthed forstode Deltagerne hinanden, naar det gjaldt at gøre et Sving og et Omsving. Med den usynlige Kommandostav, der i Constantins Haand var elastisk som en Ønskekvist, berørte han dem endnu engang, for i en flygtende Reminiscens at minde om Gæstebuddet og Nydelsens Stemning, der for en Del var overvunden af Talernes Tankebevægelse, og for at, som det sker i Resonansen, den Festlighedens Tone, der var forsvunden, atter maatte vende tilbage over Gæsterne i Genlydens korte Nu. Han hilste til Afsked med det fulde Glas, han tømte det, han slyngede det mod Døren i Bagvæggen. De andre fulgte hans Eksempel og fuldkommede den symbolske Handling med en indviets Højtidelighed. Afbrydelsens Lyst skete saaledes sin Ret, denne kejserlige Lyst, der kortere end nogen anden dog er frigørende som ingen anden. Med en Libation bør Nydelsen begynde, men denne Libation, hvorved man slynger Glasset hen i Tilintetgørelse og Glemsel og river sig selv lidenskabeligt, som var man i Livsfare, ud af enhver Erindring, denne Libation er til de underjordiske Guder. Man bryder af, og der hører Kraft til at gøre det, større Kraft end til at overhugge en Knude, fordi Knudens Vanskelighed giver Lidenskab, men den Lidenskab, der hører til for at bryde af, maa man give sig selv. Resultatet er i en vis udvortes Forstand det samme, men i kunstnerisk Henseende er det himmelvidt forskelligt, om noget hører op, faar en Ende, eller det afbrydes ved Frihedens Akt, om det er en Hændelse eller en

lidenskabelig Afgørelse, om det er forbi som Skolemesterens Vise, naar der ikke er mere, eller det bevirkes ved Lystens Kejsersnit, om det er en Trivialitet, enhver har oplevet, eller hin Hemmelighed, der undgaar de fleste.

Det var en symbolsk Handling af Constantin, da han kastede Bægeret bort, og dog blev dette Kast paa en Maade et afgørende Slag; thi ved det sidste Slag aabnedes Døren, og man saa, som den, der formasteligt har banket paa Dødens Port, naar den aabnes, ser Tilintetgørelsens Vælde, saaledes saa man hint Nedrivningskor færdigt til at ødelægge alt — et Memento, der i samme Sekund gjorde Deltagerne til Flygtninge fra hint Sted, og i samme Sekund allerede ligesom havde forvandlet den hele Omgivelse til en Ruin.

For Døren holdt en Vogn forspændt. Paa Constantins Indbydelse tog de Plads og kørte bort i en oprømt Stemning, thi hint Tilintetgørelsens Tableau i Baggrunden havde givet Sjælen ny Elasticitet. En Mil derfra holdtes stille; her tog Constantin Afsked som Vært, underrettede dem om, at der var fem Vogne til Tjeneste, enhver kunde følge sin Lyst, køre hvorhen han vilde, alene eller, om han ønskede, i Selskab, med hvem han ønskede. Saaledes stiger en Raket ved Krudtets Kraft op i et eneste Skud, staar et Øjeblik stille samlet helt i eet Moment, da splittes den ad for alle Vinde.

Medens der spændtes for, spadserede de natlige Gæster et lille Stykke hen ad Vejen. Den friske Morgenluft lutrede deres hede Blod ved sin Kølighed, i hvis Forfriskelse de ganske gav sig hen, medens deres Skikkelser og Gruppen, disse dannede, paa mig gjorde et fantastisk Indtryk. Thi at Morgensolen skinner over Mark og Eng og over hver en Skabning, der i Natten fandt Hvile og Styrke til jublende at staa op med Solen, deri er kun en velgørende gensidig Forstaaelse, men et Natteselskab, opfattet ved Morgenbelysning i en smilende Naturomgivelse, virker næsten unheimlich. Man kommer til at tænke paa Spøgelser, der ere blevne overraskede af Dag gryet; paa underjordiske, der ikke kunne finde

Ridsen, gennem hvilken de forsvinde, fordi denne kun er synlig i Mørke; paa ulykkelige, for hvem Forskel paa Dag og Nat er forsvunden i Lidelsens Ensformighed. — En Fodsti førte dem over et lille Stykke Mark hen til en indhegnet Have, skjult af hvilken et beskedent Landsted forraadte sig i Baggrunden. Ved Enden af Haven ud mod Marken laa et Lysthus, dannet af Træer. Opmærksomme paa, at der var nogen i Lysthuset, bleve de alle nysgerrige, og med Iagttagerens spejdende Blik omsluttede Belejrerne hint venlige Skjulested, selv skjulte og saa spændte som Politiets Udsendinge, naar det gælder at overliste. Som Politiets Udsendinge, nu det forstaar sig, deres Ydre gjorde en Forveksling mulig, at Politiets Udsendinge kunde søge dem. Hver havde indtaget sin Plads for at titte ind, da trækker Victor sig et Skridt tilbage og siger til sin Nabo: I! min Gud, det er jo Assessor Vilhelm og hans Frue.

De bleve overraskede — ikke hine tvende, hvem Løvet skjulte, hine tvende lykkelige, der var alt for fordybede i huslig Lyst til at være Iagttagere, alt for trygge til at tro sig som Genstand for nogens Opmærksomhed uden Morgenso-lens, der med Velbehag tittede ind til dem, medens en sagte Luftning viftede i Grenene, og medens Landlighedens Ro som alt omkring dem fredede om dette lille Lysthus. Det lykkelige Ægtepar blev ikke overrasket og bemærkede intet. At det var Ægtefolk, var klart nok, det saa man straks, ak! hvis man er i Slægtskab med en Iagttager. Selv om intet, intet i den vide Verden, intet aabenlyst og intet skjult, aabenlyst eller skjult, har til Hensigt at ville forstyrre de elskendes Lykke, naar de sidde hos hinanden, ere de ikke saaledes trygge; salige ere de, og dog er det, som var der en Magt, der vilde skille dem ad, saa fast holde de hinanden omslyngede, og dog er det, som var der en Fjende til, mod hvilken de værne sig, og dog er det, som kunde de aldrig blive tilstrækkeligt forvissede. Ikke saaledes med Ægtefolk, og ikke saaledes med hint Ægtepar i Lysthuset. Hvor længe

de havde været gifte, lod sig derimod ikke med Bestemthed angive. Fruens Syslen ved Tebordet skete vel med øvet Sikkerhed, men dog ogsaa med saa megen næsten barnlig Inderlighed i Beskæftigelsen, som var hun en nygift, i den Mellemtilstand, da hun endnu ikke med Bestemthed ved, om Ægteskabet er Spøg eller Alvor, om det at være Husmoder er en Gerning eller en Leg, et Tidsfordriv. Maaske havde hun dog længere været gift, men var ikke i Regelen fungerende ved Tebordet, maaske gjorde hun det kun her ude paa Landet, eller maaske gjorde hun det kun den Morgen, der muligen havde en egen Betydning for dem. Hvo kan afgøre dette? Al Beregning strandeder til en vis Grad paa enhver Individualitet, der har en Oprindelighed i sin Sjæl, thi denne forhindrer Tiden i at sætte sine Mærker. Naar Solen skinner i al sin Sommerglans, saa tænker man straks paa, at der maa være en eller anden Højtidelighed, til daglig Brug kan det ikke være saaledes, eller at det er første Gang, eller dog een af de første Gange, den gør det, thi i Tidens Længde lader det sig ikke gentage. Saaledes tænker den, der kun een Gang ser det, eller ser det første Gang, og jeg saa Assessorinden første Gang; Den, der ser det hver Dag, tænker vel anderledes, hvis han ellers ser det samme. Dog dette bliver Assessorens Sag. Vor elskværdige Husmoder var altsaa beskæftiget; hun skænkede kogende Vand i et Par Kopper, formodentlig for ret at ophede dem, hun tømte det ud, satte Koppen paa en Bakke, skænkede Teen, serverede det tilhørende, nu var hun færdig, var det nu Spøg eller Alvor? Dersom nogen ikke ellers er en Ven af Te, han skulde have været i Assessorens Sted, mig forekom denne Drik i dette Øjeblik den mest indbydende, og kun den venlige Frues indbydende Mine forekom mig mere indbydende. Hun havde formodentlig hidtil ikke haft Tid til at tale, nu brød hun Tavsheden, og idet hun bød Teen, sagde hun: „Skynd dig nu, kære, og drik, medens Teen er varm, Morgenluften er dog noget kølig; og det er da det mindste, jeg kan gøre for

dig, at være lidt omhyggelig.“ „Det mindste?“ svarede Assessoren lakonisk. „Ja, eller det meste, eller det eneste.“ Assessoren saa spørgende paa hende, og medens han tilberedte sig Nydelsen, vedblev hun: „Du afbrød mig i Gaar, da jeg vilde begynde derpaa, men jeg har atter tænkt derover, mange Gange har jeg tænkt derover, og nu især, du ved nok i Anledning af hvem: det er dog vist sandt, havde du ikke giftet dig, var du bleven noget anderledes stort i Verden.“ Medens Koppen endnu stod paa Bakken, indsugede Assessoren den første Mundfuld med synligt Velbehag, ret vederkvæget, eller var det maaske Glæde over den elskelige. Jeg tror det; hun derimod syntes blot at fryde sig ved, at det smagte ham. Nu satte han Koppen paa Bordet hos sig, tog en Cigar frem og sagde: „maa jeg tænde ved dit Fyrfad.“ „Gerne,“ svarede hun, og tog med en Teske en Glød og bragte ham den. Han tændte Cigaren, lagde sin Arm om hendes Liv, medens hun støttede sig mod hans Skulder, han vendte Hovedet til den anden Side for at udblæse Røgen, nu hvilede hans Øje paa hende med en Hengivenhed, som Blikket kan forklare den, dog smilte han, men dette Glædens Smil havde en lille Til sætning af vemodig Ironi, endeligen sagde han: „Tror du virkelig, min Pige?“ „Hvad mener du,“ svarede hun. Han tav atter, Smilet fik Overhaand, medens dog Stemmen var ganske alvorlig: „Saa tilgiver jeg dig din tidligere Daarskab, da du selv har glemt den saa hurtigt, thi paa daarlige Kvinders Vis er din Tale — hvad stort skulde jeg vel være bleven i Verden?“ Fru Assessorinden syntes et Øjeblik forlegen ved denne Vending, dog hurtig havde hun samlet sig og udviklede sig nu med kvindelig Veltalenhed. Assessoren saa hen for sig, han afbrød hende ikke, men alt som hun vedblev, begyndte han at tromme med Fingrene af den højre Haand paa Bordet, han nynnede en Melodi, Visens Ord blev et Øjeblik hørlige; ligesom Mønsteret bliver synligt i Væven og atter forsvinder, saaledes svandt Ordene atter hen i en Nynnen af Visens Melodi: „Manden gik ud i Skoven, skar

af de Kæpper hvide.“ Efter dette melodramatiske Foredrag, Fruens Eksplikation nemlig, der akkompagneredes af Assessorens Nynnen, indtraadte atter Replikken: „Du er nok,“ sagde han, „du er nok uvidende om, at Danske Lov tillader en Mand at slaa sin Kone, kun Skade, at Loven ikke angiver, i hvilket Tilfælde det er tilladt.“ Fruen smilte ad hans Trussel og vedblev: „Men hvorfor kan jeg dog aldrig faa dig til at være alvorlig, naar jeg taler herom. Du forstaar mig ikke; tro mig, jeg mener det oprigtigt, mig synes det at være en saare skøn Tanke. Ja var du ikke bleven min Mand, saa turde jeg ikke tænke den, men nu har jeg netop tænkt den for din Skyld og for min Skyld, og vær nu kønt alvorlig, for min Skyld, og svar mig oprigtigt.“ „Nej alvorlig faar du mig ikke, og alvorligt Svar faar du ikke; jeg maa enten le ad dig, eller bringe dig til at glemme det, som før, eller prygle dig, eller du maa lade være at tale derom, eller paa en anden Maade faa dig til at tie. Du ser, det er Spøg, og derfor er der saa mange Udveje.“ Han rejste sig op, trykkede et Kys paa hendes Pande, lagde hendes Arm i sin og forsvandt i en løvtæt Gang, der førte fra Lysthuset.

Lysthuset var da tomt, her var intet videre at gøre, det fjendtlige Okkupationskorps trak sig tilbage uden Bytte. Ingen af dem syntes fornøjet med dette Udbytte, dog nøjedes de andre med at gøre en onskabsfuld Bemærkning. Man vendte nu tilbage, men savnede Victor. Han var svungen om Hjørnet, langs Haven var han kommen op til den landlige Bygning. Her stod en Havestues Døre aabne ud til en Græsplæne; et Vindue, som vendte ud til Vejen, stod ligeledes aabent. Formodentlig havde han set noget, der tildrog sig hans Opmærksomhed. Han springer ind ad Vinduet, just som han springer ud, stode de andre hos, de havde søgt ham, triumferende holder han et Papir i sin Haand og raaber: „Et Manuskrift af Hr. Assessoren. Har jeg udgivet hans andre, saa er det ikke mere end Skyldighed ogsaa at udgive dette.“

Han stak det i Lommen, eller rettere, han vilde stikke det i Lommen, thi som han bøjede Armen om og allerede havde Haanden med Manuskriptet halvt i Lommen, listede jeg det fra ham.

Men hvo er da jeg? Ingen spørge derom. Er det ikke faldet ham ind før at spørge derom, saa er jeg hjulpen, thi nu er jeg over det værste. Jeg er desuden ikke værd at spørge efter; thi jeg er det ringeste af alt, man gør mig ganske undselig ved at spørge derom. Jeg er den rene Væren, og derfor mindre næsten end intet. Jeg er den rene Væren, der er med allevegne, men dog ikke bemærkelig, fordi jeg bestandig er ophævet. Jeg er ligesom den Streg, oven over hvilken Regne-Opgaven staar og under hvilken Facit; hvo bryder sig om Stregen? Af mig selv formaar jeg slet intet, thi selv den Ide at fraliste Victor Manuskriptet er end ikke mit eget Indfald, men Indfaldet selv, hvorved jeg, som Tyvene sige, laante Manuskriptet, er jo laant af Victor. Idet jeg nu udgiver Manuskriptet, er jeg igen slet intet, thi Manuskriptet er Assessorens, og jeg som Udgiver er kun i min Intethed som en Nemesis over Victor, der vel mente at have Hævd paa at udgive.

ADSKILLIGT OM ÆGTESKABET
MOD INDSIGELSER
AF EN ÆGTEMAND
(UDDRAG)

Motto: „Den bedragne er visere end den ikke-bedragne.“

Min kære Læser! Dersom du ikke skulde have Tid og Lejlighed til at anvende en halv Snes Aar af dit Liv paa at rejse Verden rundt for at se alt, hvad en Jordomsejler lærer at kende; dersom du ikke skulde have Evner og Vilkaar til ved mangeaarig Øvelse i fremmede Sprog at trænge ind i Folke-Individualiteternes Forskellighed, som disse vise sig for Granskeren; dersom du ikke er betænkt paa at opdage et nyt astronomisk System, der vil fortrænge baade det kopernicanske og det ptolemæiske — saa gift dig; og dersom du har Tid til det første, Evne til det andet, Tanke om det sidste, saa gift dig ogsaa. Selv om du ikke fik hele Jordkloden at se eller taledi i mange Tunger eller blev klog paa Himlen, du vilde ikke fortryde det; thi Ægteskabet er og bliver den vigtigste Opdagelses-Rejse, et Menneske foretager sig; ethvert andet Kendskab til Tilværelsen er overfladisk i Sammenligning med en Ægtemands, thi han og kun han har retteligen fordybet sig i Tilværelsen. Vel er det sandt, ingen Digter skal kunne sige om dig, hvad Digteren siger om den forslagne Ulysses, at han saa mange Menneskers Byer og lærte deres Sind at kende, men Spørgsmaalet er, om han ikke havde faaet lige saa meget og lige saa behage-

lige Ting at vide, hvis han var bleven hjemme hos Penelope. Er ingen anden af den Mening, saa er min Kone det, og hvis jeg ikke højlig fejler, er enhver Kone det. En saadan Majoritet er lidt mere end en simpel, saa meget mere som den, der har Konerne paa sin Side, han faar nok Mændene med. Vel er det sandt, at Rejseselskabet paa denne Ekspedition er lille, at man ikke har, som paa de fem- og ti-Aars Ekspeditioner, en talrig Kreds, der da ogsaa, vel at mærke, bestandig bliver den samme; men saa er det Ægteskabet forbeholdt at stifte en egen Art Bekendtskaber, der er det vidunderligste af alt, og hvor hver ny tilkommende bestandig er den velkomneste.

Priset være derfor Ægteskabet, priset enhver, der taler til dets Ære; hvis en Begynder tør tillade sig en Ytring, da vil jeg sige, at det netop derfor forekommer mig saa vidunderligt, fordi alt drejer sig om Ubetydeligheder, hvilke dog det guddommelige i Ægteskabet ved Miraklet forvandler til det betydelige for den troende. Og alle disse Ubetydeligheder have igen den Mærkelighed, at intet lader sig forud optage, intet udtømme ved et løseligt Anslag; men medens Forstanden staar stille, og Fantasien løber med Limstangen, og Beregningen regner fejl, og Kløgten fortvivler, gaar det ægteskabelige Liv fort og forvandles ved Underet fra Herlighed til Herlighed, bliver det ubetydelige betydningsfuldere og betydningsfuldere ved Underet — for den troende. Men troende maa man være, og en Ægtemand, der ikke er troende, er den kedeligste Patron, et sandt Huskors. Der er intet fatalere, naar man engang i Selskab med andre tager ud for at frydes ved at se Eksperimenter og Forsøg i den naturlige Magi, end da at have en Tværdriver med, der bestandig er vantro uden dog at kunne forklare Kunststykkerne. Dog en saadan Fatalitet finder man sig i; man tager jo kun sjælden saaledes ud, og desuden kan man af en saadan muggen Tilskuer have den Fordel, at han kommer til at spille med. I Almindelighed faar Professoren i den naturlige

Magi Ram paa ham og lader ham nu holde Lyset, more os andre ved sin Klogskab, ligesom Arv morer ved sin Dumhed. Men et saadant Murmeldyr af en Ægtemand, han burde ligesom en Fadermorder puttes i en Sæk og kastes i Vandet. Hvilken Kval at se en Kvinde afmatte al sin Elskelighed paa at overbevise ham, at se ham, efter at han har modtaget Indvielsen, der berettiger til at være troende, kun fordærve alt, fordærve alt, thi bort med Spøg, Ægteskabet er dog paa saa mange Maader Forsøg i den naturlige Magi, og dets Forsøg i Sandhed vidunderlige. Det er modbydeligt at høre en Præst, der ikke selv tror, hvad han siger, men det er endnu modbydeligere at se en Ægtemand, der ikke er troende i Forhold til sin Stand, og mere oprørende er det, fordi Tilhørerne kunne forlade Præsten, men en Hustru kan ikke forlade sin Mand, kan det ikke, vil det ikke, ønsker det ikke — og selv dette kan ikke overbevise ham.

Man taler i Almindelighed kun om Ægtemandens Utroskab, men hvad der er lige saa slemt, er en Ægtemands Mangel paa Tro. Tro er det eneste, der fordres, og Troen gør Fyldest for alt. Lad kun Forstand og Kløgt og Raffineri tælle op, regne ud og beskrive, hvorledes en Ægtemand bør være: der er kun een Egenskab, som gør ham elskværdig, det er Tro, absolut Tro paa Ægteskabet. Lad kun Forfarenhed i Livet ville nøjagtigt bestemme, hvad der fordres af en Ægtemands Trofasthed, der er kun een Trofasthed, een Redelighed, der i Sandhed er elskværdig og skjuler alt i sig, det er Redelighed mod Gud og sin Hustru og Standen til ikke at ville nægte Underet.

Dette er ogsaa min Trøst, naar jeg vælger at skrive om Ægteskabet, thi medens jeg giver Afkald paa al anden Dygtighed, hævder jeg mig kun eet: Overbevisning. At jeg har den, ved jeg med mig selv og ved det med min Hustru, hvilket er mig af stor Vigtighed; thi sømmer det sig end Kvinden at tie i Menigheden og ikke at befatte sig med Videnskab og Kunst: hvad der siges om Ægteskabet, bør væsent-

ligen være saaledes, at det har hendes Bifald. Det følger ikke, at hun skal kritisk vide at vurdere alt, den Art Refleksion anstaar hende ikke, men hun skal have et absolut *veto*, og hendes Bifald respekteres som tilstrækkeligt betryggende. Min Overbevisning er da min eneste Berettigelse, og Garantien for min Overbevisning er igen Vægten af det Ansvar, under hvilket mit, som enhver Ægtemands Liv, er lagt. Vel føler jeg ikke Vægten som Tyngde, men som Velsignelse, vel føler jeg ikke Baandet som bindende, men som frigørende, men dog er det der, Baandet, nej! de utallige Baand, ved hvilke jeg er fastknyttet i Tilværelsen, som Træet ved Rodens mangfoldige Grene. Sæt alt forandrede sig for mig, store Gud, hvis det var muligt, sæt jeg fandt mig bunden ved at være gift, hvad var da Laokoons Elendighed mod min; thi ikke kan een og ikke ti Slinger knuge saaledes og slynge sig saa ængstende og sammenpressende om et Menneskes Legeme som det ægteskabelige Liv, der binder mig paa hundrede Maader og altsaa — vilde lænke mig i hundrede Lænker. Se! dersom dette er en Garanti, at jeg, medens jeg føler mig glad og tilfreds og takker uden Afladelse for min jordiske Lykke, at jeg da ogsaa aner den Forfærdelse, der ad denne Vej kan komme over et Menneske, det Helvede, den bygger sig, der som Ægtemand, *adscriptus glebæ*, vil løsrive sig og derved kun bestandig opdage, hvor umuligt det er ham, vil hugge een Lænke over og derved kun opdage een endnu mere elastisk, der binder ham uopløseligt — dersom dette er tilstrækkelig negativ Garanti for, at hvad jeg kan have at sige ikke er ørkesløse Tanker, undfangne i et ledigt Øjeblik, ikke sindrigt Hjernesvind, beregnet paa at fange andre, saa forsmaa man ikke, hvad jeg kan have at sige. —

Priset være Ægteskabet, priset enhver, der taler til dets Ære! Hvad jeg har at sige, er ikke nye Opdagelser, det vilde ogsaa være betænkeligt at gøre en ny Opdagelse med Hensyn til den ældste Indretning i Verden. Enhver Ægtemand ved det samme som jeg. Hovedtankerne ere og blive de

samme som Stammebogstaver (Radikaler), men medens disse staa uforandrede fast, kan man have sin Glæde af at sætte nye Vokaler til og da læse om igen. Det følger af sig selv, at dette maa forstaas *cum grano salis*, og hvorledes jeg end bærer mig ad, jeg gør det ikke, som en onskabsfuld Spotter har sagt, at Elskov og Ægteskab have de samme Konsonanter, Vokalerne udgøre Forskelligheden, og denne er igen ligesom i et bekendt Sted i første Mose-Bog, hvor der fortælles, at Esau kyssede Jacob, og de lærde Jøder, som ikke tiltroede Esau dette Sind, men heller ej turde forandre Konsonanterne, blot satte andre Punkter, saa der stod: han bed ham. En saadan Indsigelse besvarer man bedst ved at sige bæ; enhver anden Indsigelse, netop jo mere uforbeholdent den rykker ud med Sproget, er velkommen, thi en konsekvent Indvending er et Stikbrev efter Sandheden og yderst belejlig for den, der ejer Forklaringen. —

Vanskeligheden er denne: Elskov eller Forelskelsen er aldeles umiddelbar, Ægteskabet er en Beslutning; imidlertid skal dog Forelskelsen være optagen i Ægteskabet eller i Beslutningen: at ville gifte sig, det vil sige, hvad der er det umiddelbareste af alt skal tillige være den frieste Beslutning; hvad der er saa uforklarligt ved sin Umiddelbarhed, at det maa tilskrives en Guddom, skal tillige ske i Kraft af Overvejelse, og en saa udtømmende Overvejelse, at deraf resulterer en Beslutning. Fremdeles det ene maa ikke følge efter det andet, Beslutningen maa ikke komme luskende bagefter, men det maa ske paa een Gang, begge Dele maa være tilsammen i Afgørelsens Øjeblik. Har Overvejelsen ikke udtømt Tanken, saa fatter jeg ingen Beslutning, jeg handler enten genialt eller i Kraft af et Indfald.

Vover den elskende sig ud, det vil sige bliver hans Forelskelse ikke blot en Sindstilstand, men han forenes virkelig med den elskede uden dog at have noget andet Udtryk for Forelskelsen end Forelskelsen, vover han sig ud blot

bevæget og saligt fremskyndet i den *impetus*, der synes ham en Passat, hvilken uforandret maa føre ham ad den lyse Vej ved den elskedes Side — saa er det slet ikke sagt, at et Ægteskab i næste Øjeblik resulterer. I næste Øjeblik; thi da han er blot umiddelbar bestemt, maa der tidlig eller sildig komme et næste Øjeblik. Ægteskabet ligger i en Beslutning, men en Beslutning resulterer ikke ligefrem af Elskovens Umiddelbarhed. Enten behøves der slet ikke mere end Elskovens Tilskyndelse, der da ligesom Magneten uden Misvisning peger urokkeligt mod det samme Punkt, eller Beslutningen maa være til Stede fra Begyndelsen. Skal Beslutningen komme senere, kan der jo ogsaa ske noget andet. Hvad sikrer herimod? Forelskelsen, svarer man. Rigtigt, men det er jo netop Forelskelsens kritiske Øjeblik, hvor den altsaa ikke kan hjælpe sig selv, thi det, at Umiddelbarhedens Luftning ikke strammer Forelskelsens Sejl, at dette fluktuerer i Krisen, tyder jo netop paa, at der skal ske et Omslag, medens Umiddelbarheden er i Færd med ligesom ganske at ville standse i et Blikstille. Den anden Konsekvens af den umiddelbare Forelskelse, der er lige saa nær, er — Forførelsen. Hvo siger, at en Forfører i det første Øjeblik var en Forfører, nej han blev det i det andet. Naar der tales ud af den umiddelbare Forelskelse, kan man slet ikke afgøre, om det er en Ridder eller en Forfører, der taler; thi det næste Øjeblik afgør dette. Med Hensyn til Ægteskabet gælder det ikke, thi Beslutningen er straks til Stede fra Begyndelsen af.

Lad os tage Aladdin; hvilken Yngling med Ønsker og Higen i Sjælen, hvilken Pige med Længsel i Hjertet har vel læst Aladdins Befaling til Aanden i 4de Akt (hvor han giver Ordre betræffende Brylluppet,) uden at Digterens Begejstring og Ordenes Ild har opflammet, ja næsten opildnet den læsende! Aladdin er en Ridder, at fremstille en saadan Forelskelse er sædeligt, siger man. Mit Svar er: nej; det er poetisk, og Digteren har ved sin lykkelige Tanke og ved sin Rigdoms Dyb i Fremstillingen for evigt bevist, at han abso-

lut er Digter. Aladdin er aldeles umiddelbar, hans Ønske er derfor netop saaledes, at han i næste Øjeblik kan være en Digter. Det eneste, der beskæftiger ham, er hin „elskte, længst forønskede Brudenat,“ som forvisser ham Besiddelsen af Gulnare, og saa Paladset, Bryllupssalen, Brylluppet:

Hold mig der et herligt Bryllup, gør den mørke Nat til Dag,
Med de virakblandte Fakler i den rummelige Sal.
Lad et Kor Sandsigerinder føre op et luftigt Bal,
Mens de andre os forlyste sødt med Citherspil og Sang.

Aladdin bliver selv næsten overvældet, han daaner i den anede Lysts Besvimelse; ikke uden en vis Skælven i Stemmen spørger han Aanden, om han kan det, han besværges den at svare oprigtigt, og i dette Ord: oprigtigt hører man ligesom Umiddelbarhedens Angst over sin egen Lykke.

Det, hvorved Aladdin er stor, er hans Ønske, at hans Sjæl har Marv til at begære. Skulde jeg i denne Henseende indvende noget mod et Mesterstykke, hvad da kun kan være en forelsket Misundelse, da var det dette, at det aldrig træder tydeligt og stærkt nok frem, at Aladdin er en berettiget Individualitet, at det at ønske, at kunne ønske, at vove at ønske, at være dumdrstig i at ønske, resolut i at gribe til, umættelig i at hige, at dette er en Genialitet saa stor som nogen anden. Man tror det maaske ikke, og dog fødes i hver Generation maaske ikke 10 Ynglinge, der have dette blinde Mod, denne Fynd i det grænseløse. Undtag de 10, og giv enhver anden Ønskets Fuldmagt, den bliver dog i hans Haand mere eller mindre et Tiggerbrev, han bliver bleg om Næsen, han vil betænke, ønske vil han nok, men nu gælder det at ønske det rette, — det vil sige, han er Fuser, ikke Geni som Aladdin, der derfor er Aandens Yndling, fordi han er umanerlig. Opfyldelsen maa derfor ikke vise sig som en tilfældig Begunstigelse for ikke at give Stymperne et Paaskud, at naar de bare vidste Opfyldelsen sikker, saa skulde de nok ønske. Usandhed, Usandhed, her er jo allerede en Refleksion.

Nej selv om intet Ønske blev opfyldt for Aladdin, han rangerer ved Ønsket, ved denne Vælde i Begæring, der til sidst er mere værd end enhver Opfyldelse.

Stor er Aladdin; han holder Bryllup, rigtigt, men han gifter sig ikke. Sandeligen ingen kan ønske ham det bedre eller glæde sig oprigtigere over ham end jeg, men hvis jeg formaaede, som Digteren giver ham Lampens Aand, at give ham en lignende, hvis jeg formaaede ved en daglig Forbøn at skaffe ham det eneste, jeg mener han savner, en Beslutningens Aand, der i Fynd og Konkretion svarede til, hvad hans Ønske er i Umaadelighed og Abstraktion (thi hans Higen er jo grænseløs og er brændende som Ørkenens Sand) — ak! hvilken Ægtemand kunde Aladdin ikke blive. Nu kan man intet sige, mine Fjender derimod, Røverne, som lurer paa Bytte, tage sig ganske roligt Aladdin til Indtægt. Forføreren styrker sin Sjæl paa Aladdins Umiddelbarhed, og saa forfører han, og saa siger han: Aladdin var ogsaa en Forfører, det ved jeg fra en meget paalidelig Haand, han blev det Morgen efter Brylluppet. Om det nemlig ikke var straks den næste Morgen, men først et Par Aar efter, gør væsentligen intet til Sagen og beviser kun, hvis det var efter et Par Aar, at Aladdin er bleven lille. Her har Forføreren Ret, skal det være forbi med det umiddelbare, saa gælder det at bryde hurtigt af, (og derfor er det netop én sædelig Opgave at fremstille en Forfører) skal dette ikke være Tilfælde, saa maa Beslutningen allerede være til Stede fra Begyndelsen, og saa have vi en Ægtemand. Kun Beslutningen kunde borge for Aladdin, Digteren ikke, Poesien ikke, thi Poesien kan ikke bruge en Ægtemand. Digterens Begejstring er i Umiddelbarheden, Digteren er stor ved sin Tro paa Umiddelbarheden og paa dens Kraft til at trænge igennem. Ægtemanden har tilladt sig en Tvivl, en uskyldig, en velment, en ædel, en elskelig Tvivl, thi sandeligen han er langt fra at ville fornærme Elskoven eller at ville have den borte. Saa vist nemlig som den umiddelbare Forelskelse ikke konstituerer en

Ægteemand, saa vist paa den anden Side er et Giftermaal, hvor man har udeladt Elskoven, ligegyldigt af hvilken Grund intet Ægteskab. —

Der gives et Fantom, som ofte nok er paa Benene, naar det gælder at fatte en Beslutning, det er Sandsynlighed — en Pjalt, en Bønhas, en Sjakkerjøde, som ingen fribaaren Sjæl indlader sig med, en Døgenigt, der snarere burde sættes i Tugthuset end kloge Mænd og Koner, da den franarrer Menneskene, hvad der er mere end Penge og Penges Værd. Ethvert Menneske, der i Forhold til Beslutning ikke er kommen videre, aldrig kommer videre end til at beslutte sig i Kraft af Sandsynlighed, er tabt for Idealiteten, hvad han saa end bliver. Naar et Menneske i Beslutningen ikke støder paa Gud, ingen Beslutning nogen Sinde har taget, ved hvilken han gjorde en Omsætning med Gud, kunde han lige saa gerne have ladet være at leve. Men Gud handler altid *en gros*, og Sandsynlighed er et Papir, som ikke noteres i Himlen. Det gælder derfor om, at der i Beslutningen er et Moment, som imponerer den geskæftige Sandsynlighed og gør den maalløs.

Der er et Gøglebillede, som den besluttende render efter, som Hunden efter Skyggen i Vandet, det er Udfaldet, et Elendighedens Tegn, et Fortabelsens Blendværk, ve den! som ser efter det, han er fortabt. Som den, der saa paa Korset i Ørkenen, om han var bidt af Slinger, blev karsk, saa er den, som fæster sit Blik paa Udfaldet, bidt af en Slange, saaret af det jordiske Sind, fortabt baade for Tid og Evighed. Naar et Menneske i Beslutningens Øjeblik ikke saaledes omstraales af Guddommens Klarhed, at alle Gøglebilleder, dannede af Døsighedens Taager, forsvinde, da er hans Beslutning kun et større eller mindre Falsum — lad ham trøste sig med Udfaldet. Det er derfor saa saare vigtigt, at det, i Forhold til hvilket Beslutningen fattes, er saaledes beskaffet, at intet Udfald vover at byde med ved Auktionen, fordi det, der købes, købes *à tout prix*.

Hvad her er sagt, gælder om enhver Beslutning, i hvilken det evige er til Stede og afslutter Købet, ikke blot om hin Ægteskabets, naar den første Gang trykker Forelskelsen til sit Bryst og slutter den i Beslutningens trofaste Favntag. Enhver Beslutning, der har det evige i sig, gælder dette om, for saa vidt ogsaa om den negative Beslutning, for saa vidt den kun er negativ mod Timeligheden, men vender sig positiv mod det evige. Dog deri ligger jo netop dens Svæven. I Ægteskabets Beslutning derimod er Forelskelsen deponeret som et Fideikommiss, og Forelskelsen har netop Magt til at drage den besluttende ikke just ned til Jorden, langtfra, men ned ved den Elskedes Side i Tiden. Det besluttende er det etiske, er Friheden; dette har den negative Beslutning ogsaa; men saaledes blank og bar er Friheden ligesom stum, haard at udtale, og har overhovedet noget haardt i sit Væsen. Forelskelsen derimod sætter straks Musik til, om denne Komposition end indeholder en meget vanskelig Passage. Thi det Brudepar, der i hint hellige Øjeblik, eller naar de ellers senere tænke derpaa, ikke finder, at det i en vis Forstand er Galmandstale af Præsten at sige til de elskende, at de skulle elske hinanden, og paa den anden Side ikke finder, at det dog er, om jeg saa tør sige, ganske ypperligt sagt, et saadant Brudepar mangler ægteskabeligt Gehør. Saa lifligt som det er at fornemme Forelskelsens Hvisken, dette dyrebare Vidne ved Brylluppet, lige saa kærkomment er hint dumdristige Ord, der siger: Du skal elske hende. Hvor dityrambisk er ikke en Vielse, hvor næsten overmodig, at man ikke nøjes med Forelskelsen, men kalder den en Pligt; hvad Under, at en Beslutning, der svarer til en saadan Tiltale, forekommer nogen en vanskelig Tale! At Elskoven altsaa ikke nøjes med at være sikker paa sig selv, men at den i sin Forvoenhed forsøger sig paa hint: Du skal, at altsaa Ægteskabet har en Beslutning, der er det eneste Ønske, en evig Pligt, der er Øjets Lyst og er Hjertets Begæring! Frisk Mod derfor, dristigt vovet, Mod til at ville det vanskelige,

saa hjælper Vanskeligheden igen; thi Vanskeligheden er ikke en vranten Mand, ikke en Chikanør, men en Almagt, der vil gøre det saa saare godt. Medens den, der i sin evige Beslutning forholder sig negativt til det timelige, i Beslutningens Øjeblik bliver ensom, selv om han virkelig er stor, om han var en Prometheus, lænkes, ikke til et Bjerg, men fanges i Timeligheden som i en Lænke, saa staar Ægtemanden, idet han atter aabner Øjet, for saa vidt det var som lukket i Beslutningens Evighed, atter der, hvor han var før, aldeles paa samme Sted, ved den Elskedes Side, hvor han dog helst vil være, føler intet Savn efter det evige, thi det er hos ham i Timeligheden.

Den negative Beslutning lyder blot paa det evige, den positive baade paa det timelige og det evige, og saaledes er nu Mennesket engang timeligt og evigt. Den sande Beslutnings Idealitet ligger derfor først i en Beslutning, der er lige saa timelig som evig, der er, om jeg saa tør sige, baade noteret og kontranoteret, en Forsigtighed, der bruges ved en Obligation, og som jo endog Banken bruger ved sine større Sedler. Den sande idealiserende Beslutning har da denne Egenskab: den er noteret i Himlen, og da er den kontranoteret i Timeligheden. Men ikke blot dette, Tid efter anden, alt som Livet gaar hen, faar Ægtemanden bestandig nye og nye Kontranoteringer, den ene lige saa dyrebar som den anden. Enhver Ægtemand forstaar, hvad jeg mener, hvorledes skulde jeg tro andet, at han var en uværdig, en utaknemmelig, der modvillig betragtede de yderligere Forsikringer som byrdefulde; en retskaffen Ægtemand derimod forstaar, at en Hustru er Hovedkontranoteringen, at enhver i den Kreds, der opvokser under Ægteskabets Øjne, er en ny og ny Paategning. O! salige Sikkerhed! O! rige Mand! O! betryggede Salighed, at eje sin hele Velstand i en eneste Obligation, der ikke kan forsvinde for en som den evige Beslutning for den, der forholder sig negativt til det timelige. Denne sidste er en ulykkelig eller en Oprører, og en saa-

dan er jo ogsaa en ulykkelig; han er en ulykkelig, der gaar med sin evige Beslutning gennem Tiden, men han faar den aldrig kontranoteret, tværtimod, hvor han kommer, bliver den protesteret; han er en udstødt af Slægten, og om end trøstet af det evige, dog borte fra Glæden, i Graad, maaske i Tænders Gnidsel; thi den, der i Evigheden ikke har Bryllupsklædningen, han stødes ud, men i Jordlivet er Bryllupsklædningen netop Bryllupsklædningen. —

Saaledes er Ægteskabet Livets og Tilværelsens skønne Midte, et Centrum, der reflekterer lige saa dybt, som det er højt, det forraader: en Aabenbarelse, der i sin Forborgenhed forraader det himmelske. Og dette gør ethvert Ægteskab, ligesom ikke blot Havet, men ogsaa den stille Indsø gør det, dersom ellers Vandet ikke er plumret. At være Ægtemand er den skønneste og betydningsfuldeste Opgave; den, der ikke blev det, er en ulykkelig, hvis Liv enten ikke tillod ham det, eller hvem Forelskelsen ikke besøgte, eller han er en mistænkelig Person, som vi senere skulle anholde. Ægteskabet er Tidens Fylde, den, som ikke blev Ægtemand, er altid enten for Betragtningen ulykkelig, eller han er det ogsaa for sig selv: i sin Excentricitet vil han føle Tiden som en Byrde. Saaledes er Ægteskabet. Det er guddommeligt, thi Forelskelsen er Vidunderet; det er verdsligt, thi Forelskelsen er Naturens dybeste Myte. Forelskelsen er den uudgrundelige Grund, som er skjult i det dunkle, men Beslutningen er Sejrvinderen, der lig Orpheus henter Forelskelsen for Dagen; thi Beslutningen er Forelskelsens sande Form, den sande Forklaring, derfor er Ægteskabet helligt og velsignet af Gud. Det er borgerligt, thi ved dette tilhører de elskende Staten og Fødelandet og Medborgeres fælles Anliggender. Det er poetisk, uudsigeligt, som Forelskelsen er det, men Beslutningen er den samvittighedsfulde Oversætter, der sætter Sværmeriet over i Virkelighed, og denne Oversætter er saa nøjeregnende, o! saa nøjeregnende! Forelskelsens Stemme „lyder som Fernes fra Sommernattens Grotter,“ men Beslutningen har

Udholdenhedens Alvor, der lyder gennem det flygtige og det forsvindende. Forelskelsens Gang er let som Dansens over Enge, men Beslutning griber den trætte, indtil Dansen atter begynder. Saaledes er Ægteskabet. Det er barnligt glad, og dog højtideligt, fordi det har Vidunderet stadig for Øje; det er beskedent og i Dølgemaal, dog bor Festligheden derinde, men som den Handlendes Dør er under Gudstjenesten lukket fra Gaden, saa er Ægteskabets det altid, fordi der bestandig er Gudstjeneste; det er bekymret, men denne Bekymring er ikke uskøn, da den hviler i Forstaaelse og Følelse med hele Tilværelsens dybe Smerte, hvo der ikke kender denne Bekymring er uskøn; det er alvorligt og dog formildet i Spøg, thi ikke at ville gøre alt, er en daarlig Spøg, men at gøre sit yderste og da at forstaa, at det er lidet, lidet, intet i Forhold til Kærlighedens Ønske og til Beslutningens Begæring, er en salig Spøg; det er ydmygt og dog modigt, ja et saadant Mod findes kun i Ægteskabet, fordi det er dannet af Mandens Kraft og af Kvindens Svaghed og forynget ved Barnets Sorgløshed; det er trofast, sandeligen hvis Ægteskabet ikke var trofast, hvor var da Trofasthed! Det er trygt, beroliget, hjemlet i Tilværelsen, ingen Fare er en virkelig Fare, men kun Anfægtelse. Det er nøjsomt, det ved ogsaa at bruge meget, men det ved at være skønt i tarvelige Kaar og ved at være ikke mindre skønt i Overflod. Det er tilfredsstillet og dog forventningsfuldt, de elskende ere sig selv nok og dog kun til for andres Skyld. Det er dagligdags, ja hvad er saa dagligdags som Ægteskabet, det er ganske Timelighedens, og dog lytter Evighedens Erindring til og glemmer intet.

Dette maa være nok sagt om Ægteskabet, i dette Øjeblik falder det mig ikke ind at ville sige mere, en anden Gang, maaske i Morgen siger jeg mere, men „altid det samme og om det samme,“ thi det er kun Zigeunere og Røverpak og Plattenslagere, der have det Valgsprog, at hvor man een Gang har været, skal man aldrig komme mere. Dog synes det mig selv at være nok, og det eneste Mere jeg vil sige, er, at

hvis Ægteskabet blot var halvt saa godt, saa var det allerede takkeligt i mine Øjne, saa meget mere som jeg vel føler, at det ikke er en Lovtale over mig selv, jeg har holdt, men at jeg snarere har holdt Dom. Dog kan man jo ogsaa være en lykkelig Ægtemand uden at have naaet Fuldkommenheden, naar man blot har den for Øje og ydmygt føler sin Ufuldkommenhed. Her har jeg blot villet skrue Prisen lidt op; thi naar man har med Chikanører at gøre, der benytte alt for at skumle, med Fribyttere, der skænde og brænde, med Spioner der lure ved Døren, med Gadestrygere, der lige fra Gaden ville styrte ind, saa paabyder man Respekt for det hellige, og for øvrigt leger man lidt Blindebuk med dem, da man meget godt ved, at de staa og famle ved Gadedøren, ved Ægteskabets blinde Dør, men ad den Vej faar man intet at vide om Ægteskabet. —

Skulde jeg nævne et Eksempel paa Forelskelsens Misvisning, saa vil jeg nævne Goethe, det vil sige Goethe, som han har fremstillet sig selv i *Aus meinem Leben*. Hans personlige Liv ligger udenfor, jeg afholder mig fra enhver Dom; hans Digtervirksomhed tiltror jeg mig ikke æstetisk Dannelse nok til at vurdere, men der er visse Ting, som jeg godt kan forstaa saa vel som et Barn, og der er een Ting, som Ægteskabet ikke forstaa, om det end, som sagt, er formildet i Spøg, det forstaa ikke Spøg og der er foruden Førførers endnu en Modsætning til den gode Beslutning: det er Udflugter.

I *Aus meinem Leben* skildres da en Eksistens, der ikke er en Førførers, dertil er den for ridderlig, om end denne Ridderlighed i Retning af Aand (etisk forstaaet) staaer under en Førførers, thi den mangler afgørende Beslutning; men en dæmonisk Beslutning er dog ogsaa etisk, nemlig etisk slet. Imidlertid finder en saadan Eksistens lettere Tilgivelse i Verden, ja alt for let; thi den eksisterende er virkelig forelsket, men saa, ja saa, saa kølnedes denne Gløden, han havde taget fejl, han fjerner sig „med høflig Maner,“ et halvt Aar efter ved han endogsaa at give Grunde, gode Grunde for, at Afbrydelsen

og Fjernelsen var fornuftig og næsten priselig; det var dog for lidet, en lille Landsby-Skønhed; der var for megen Lidenskabskab, det holder ikke ud i Længden o. s. v. o. s. v., thi denne Snak kan blive saa lang, det skal være. Ved Hjælp af et halvt Aar og ved Hjælp af Perspektiv-Læren er Forelskelsens Faktum blevet en Hændelse, (dette er baade en Impietet mod Elskoven, og en Svig mod det etiske, og en Satire over sig selv) ud af hvilken det nu er et Held at være sluppen. Alt forvirres for mig, saa snart jeg betænker, at en saadan Eksistens skal være et poetisk Liv. Jeg bliver til Mode, som sad jeg i Forligelseskommissionen, fjernt fra Umiddelbarhedens Dristighed og fjernt fra Beslutningens Højmod, fjernt fra Forelskelsens Himmel og fjernt fra Beslutningens Dommedag, som sad jeg i Forligelseskommisionen, omgiven af Halvtimes-Mennesker, og hørte en talentfuld Prokurator forsvare Fadæser med en vis poetisk Opfindsomhed. Thi dersom Prokuratoren selv var Helt i hine forelskte Fjællebodshistorier, maatte man vel, etisk forstaaet, tabe Taalmodigheden. At det er Fjællebods Historier, har da de kvindelige Medspillende aldeles ikke Skyld i (Ære være Goethes Fremstilling, den være Dichtung eller Wahrheit), thi saa vidt jeg erindrer, er der ikke Grund til at antage om en eneste af dem, at de ere traadte af fra Tragedien i Vaudevillen. Om nemlig en lille Landsbyskønhed har været saa uheldig at misforstaa hans Ekscellence, dersom hun bliver sig selv tro, saa ved jeg af min Børnelærdom og ved endnu ikke rettere, end at hun avancerer: fra Idyllen til Tragedien. Dersom derimod hans Ekscellence har været saa uheldig at misforstaa sig selv og yderligere er yderlig uheldig i den Maade, paa hvilken han vil gøre det godt igen, saa ved jeg af min Børnelærdom og ved endnu ikke rettere, saa er han gaaet af fra Tragedien og Dramaet og er bosiddende i Vaudevillen.

Tiden har en besynderlig Magt. Dersom hin poetiske Figur i Aus meinem Leben havde vedkendt sig, at det dog temmelig tidlig maatte være forbi, eller dersom han, hvis

han intet anede forud, havde, dersom det ellers ikke paa anden Maade lod sig gøre godt, dog været etisk nok til at opfatte sig selv som en Slyngel, saa var han bleven erklæret for en Forfører, og Alarmklokkerne havde ringet, hver Gang han nærmede sig en Landsby; men nu, nu er han Ridder, vel ikke ganske Ridder, men det er jo ej heller Riddertiden, vi leve i, men dog noget af en Ridder — en Værdighed, om hvilken det i absolut Forstand gælder *aut Cæsar, aut nihil*. Der gaar nogen Tid hen, han sørger selv med over det brudte Forhold, som dog, saa forsigtigt det er muligt, bliver forhindret i paa nogen alvorligere Maade at antage Karakteren af et Brud, han sørger lidt over den stakkels Pige, det er ikke Skrømt, han sørger virkeligt — nej virkeligt! Det er dog at drive Høfligheden temmelig vidt, det er dog vel en Deltagelse og Kondolence, som kun vil forøge Smerten. Bruddet selv eller for at udtrykke mig bestemtere og nøjagtigere, den høflige og mindelige Overenskomst om en Fjernelse er netop det mest fornærmelige, dette sidste Falsum, at ikke hvilken som helst Pige, naar det er givet, at en Mand har kontraheret Forpligtelsen, skulde være en uafviselig Kreditor, dette Falsum, at en Fallent ikke vil angive sit fulde Deficit, er egentligen det mest oprørende, og dog er det for denne Høflighed, han købte Verdens Tilgivelse. O! en sørgende Elsker! Han sørger ikke over sin Ustadighed, ikke over denne Opblussen, over denne Veksel i Aandens Verden, ikke over sine Synder, en saadan Sorg vilde hin poetiske Figur formodentlig kalde Tungsind, thi han beklager sig jo netop over, at Tiden, og han i denne, var bleven tungsindig ved at læse engelske Forfattere som f. Eks. Young. Ja hvorfor ikke? Naar man er saaledes konstrueret, kan man blive tungsindig ved at høre en Prædiken, dersom den ellers har Fynd, som Young har det, men tungsindig er Young meget langt fra at være.

En saadan Eksistens, der i væsentlig Forstand neppe er et Paradigma, kan dog i uegentlig Forstand antage en paradigmatiske Karakter eller være paradigmatiske ved det tilfæl-

dige, at den er en uregelmæssig Deklination, efter hvilken dog fleres Liv er dannet. Man tør ikke sige, at de danne deres Liv derefter, thi dertil ere de for uskyldige, og dette er netop deres Undskyldning: det hændes dem, de ved ikke selv, hvorledes det gaar til. Stundom ere saadanne Mennesker endog Sværmere, der jage efter Idealet. Saa lidet som den, der spiller i Lotteriet, lærer noget af at tabe, saa lidet lære disse noget af deres Forelskelse. Dette sidste gælder naturligvis ikke om hin Digter i *Aus meinem Leben*, han er for stor til ikke at lære, for overlegen til ikke at høste Fordel, og hvis han havde været lige saa etisk begejstret, som han er herligt udrustet, saa vilde han, fremfor nogen anden, have opdaget og løst det Problem, hvor vidt der gives en saa eminent Aandseksistens, at den i dybeste Forstand ikke kan blive kommensurabel for det erotiske, thi det Svar, at man elsker flere Gange, at man stykker sin Overlegenhed ud, er blot en Desorientation, der lige saa lidet æstetisk som etisk tilfredsstillende, hvad man kunde kalde en skikkelig Mands alvorligere Fordring til Livet. Hin Digter har vist nok lært meget, ja ligesom den sidste Filosofi har gjort det til et Skældsord at tale om Kants ærlige Vej, saaledes smiler Goethe fornemt ad Klopstock, fordi det beskæftigede ham saa meget, om Meta, hans første Kærlighed, der havde giftet sig igen, vilde tilhøre ham i et andet Liv.

Hvad er nu sket i en saadan Eksistens? Man bliver ikke staaende ved Forelskelsen, men Beslutningen træder ej heller til. Den Refleksion, ud af hvilken Beslutningen bliver til for at gribe Forelskelsen, griber fejl, den bliver en Refleksion over Forelskelsen. Derfor har jeg dvælet her, for at paapege, hvad senere skal igen blive vist, at Beslutningens Refleksion netop har at lade Forelskelsen staa og passe paa ganske andre Ting. Hin eksisterende Digter i *Aus meinem Leben* faar da ingen Beslutning, han er ikke en Forfører, han bliver ikke en Ægtemand, han bliver — Kender. —

Hvad jeg derimod ved med Bestemthed, hvad saa lidet

Spot som Kløgt, saa lidet som denne Overvejelses Forfærdelse kan frarive mig, er mit Ægteskabs Lykke, eller rettere min Overbevisning om Ægteskabets Lykke. Forfærdelsen er nu langt borte, jeg sidder ikke længere i Inkvisitionskommissionen, men paa mit Arbejdsværelse, og som et Tordenvejratte gør Landskabet smilende, saa er min Sjæl atter oprømt til at skrive om Ægteskabet, hvormed jeg i en vis Forstand aldrig bliver færdig. Saa lidet nemlig som en Ægtemand er et Brushoved, saa lidet er Ægteskabet noget, man kan forklare paa en Studs. Jeg har været til en pinlig Forretning, nu er jeg kommen hjem, jeg er hos hende, hvem alle Tilværelsens Magter have forenet sig om at tilhjemle mig en lovlig Besiddelse af, hende, der forkorter mig de mørke Dage og øger en Evighed til vor lykkelige Forstaaelse, hende, der trækker fra i mine Lidelser, og drager med i mine Bekymringer, og forøger mine Glæder. Se! nu gik hun netop min Dør forbi; jeg forstaar det, hun venter mig, men hun vil ikke gaa ind for ej at forstyrre. Blot et Øjeblik, min Elskede, blot et Øjeblik, min Sjæl er saa rig, jeg er saa veltalende i dette Øjeblik, jeg vil skrive det ned paa Papiret, en Lovtale over dig, min elskelige Viv, og saa overbeviser jeg hele Verden om Ægteskabets Gyldighed. Og dog tidsnok i Morgen, i Overmorgen, om otte Dage, jeg kaster dig bort, elendige Skriverpen, mit Valg er gjort, jeg følger Vinket og Indbydelsen. Lad en stakkels Forfatter sidde skælvende, naar Tanken tilbyder sig i et lykkeligt Øjeblik, skælvende for, at nogen skal forstyrre ham, jeg frygter intet, men jeg kender ogsaa, hvad der er bedre end det lykkeligste Indfald i en Mands Hjerne og bedre end det lykkeligste Udtryk for det lykkeligste Indfald paa Papiret, og hvad der er uendeligt dyrebarere end enhver Hemmelighed, som en stakkels Forfatter kan have med sin Skriverpen.

„SKYLDIG?“ — „IKKE SKYLDIG?“
PSYKOLOGISK EKSPERIMENT AF FRATER TACITURNUS
(UDDRAG)

FREMLYSNING

ETHvert Barn ved, at Søborg Slot er en Ruin, som ligger i det nordlige Sjælland, omtrent en halv Mil fra Strandkanten, ved en lille By af samme Navn. Uagtet Slottet forlængst er ødelagt, har det bevaret sig i Folkets Minde og vil bevare sig, da det har en rig historisk og historisk poetisk Fortid at tære paa. I en vis Forstand gælder noget lignende om den til Slottet hørende Søborg-Sø. Den har en oprindelig Størrelse af et Par Mil og en Dybde af flere Favne at tære paa, og derfor er den endnu ikke forsvunden og vil vel, uagtet det faste Land fralister den een Overgangsformation efter den anden og saaledes ængster den mere og mere sammen, endnu en rum Tid hævde sin Eksistens som Sø.

Det var i Fjor Sommer, at jeg i Helsingør traf sammen med en ældre Ven af mig, en Naturforsker, der havde berejst Kysten fra København nordefter for at anstille Iagttagelser over Søplanter. Hans Bestemmelse var derpaa at besøge Egnen om Søborg, der, som han formodede, maatte give et rigt Udbytte. Han foreslog mig at gøre Turen med, jeg tog mod Forslaget.

Søen er ikke god at komme nær, thi i en temmelig vid Udstrækning er den rundt omgivet med Hængemose. Her er det, Grænsestridigheden Dag og Nat føres mellem Søen og det faste Land. Der er noget vemodigt i denne Striden, hvil-

ken dog ikke betegnes ved Ødelæggelsens Spor, thi hvad Jorden efterhaanden vinder fra Søen, forvandles til en smilende og saare frugtbar Eng. Den stakkels Indsø derimod, der saaledes svinder hen! Ingen har Medlidenhed med den, thi hverken Præsten, hvis Jorder paa den ene Side grænse til, ej heller de tilgrænsende Bønder paa den anden Side have noget mod at vinde et Stykke Eng efter det andet. Den stakkels Indsø, baade paa den ene og paa den anden Side er den prisgiven!

Hvad der giver Søen et endnu mere indesluttet Præg er, at Hængemosen bevokses med det rigeste Rørskær; der findes vel i Danmark ikke Magen, saaledes sagde i det mindste min Ven Naturforskeren. Kun eet Sted er der aabnet en smal Kanal; her ligger en fladbundet Baad, paa hvilken vi tvende, han paa Videnskabens, jeg paa Venskabets og Nysgerrighedens Vegne, stagede os ud. Med Møie fik vi Baaden af Sted, thi Renden holder vel næppe en Fod Vand. Rørvæksten er derimod tæt og fyldig som en Skov, voksen vel sine fire Alen; og skjult af den er man som evigt tabt for Verden, glemt i den Stilhed, der kun afbrydes af vor Anstrængelse med Baaden, eller naar en Rørdrum, denne hjemlige Røst i Ensomheden, tre Gange gentager sit Skrig, indtil den atter gentager det. Forunderlige Fugl, hvorfor sukker og klager du saa, du ønsker jo dog kun at blive i Ensomheden!

Endeligen naaede vi uden for Rørene, og Søen laa for os spejlklar, tindrende i Eftermiddagens Belysning. Alt saa stille, Tavshed hvilede over Søen. Var jeg, medens vi stagede os frem gennem Rørskæret, til Mode, som sattes jeg hen i Indiens yppige Frugtbarhed, saa var det mig nu, som laa jeg ude i det stille Ocean. Jeg blev næsten angst: at være saa uendelig fjernt fra Mennesker, at ligge i en Nøddeskal paa et Verdenshav! Nu lød en forvirret Larm, et blandet Skrig af allehaande Fugle, og da gjorde Stilheden sig atter gældende næsten til Ængstelse, naar Lyden pludseligen afbrødes og Øret forgæves greb efter en Understøttelse i det uendelige.

Min Ven Naturforskeren tog sit Redskab frem, hvormed han rev Søplanter op; han kastede ud og begyndte sit Arbejde. Imidlertid sad jeg i den anden Ende af Baaden hendrømmende i Naturomgivelsen. Han havde allerede draget en Del op og begyndte at sysle med det vundne, da bad jeg ham at maatte laane Instrumentet. Jeg indtog min forrige Plads og kastede ud. Med en dump Lyd sank det i Dybet. Maaske var det, fordi jeg ikke vidste Besked, men mig forekom det, da jeg vilde trække op, som holdt der noget saa stærkt igen, at jeg næsten frygtede at blive den svagere. Jeg trak til, da steg en Boble op fra Dybet. Den holdt sig et Øjeblik, den brast, og nu lykkedes det. Jeg var bleven ganske underlig om Hjertet, dog drømte jeg mindst af alt om mit Funds Beskaffenhed. Naar jeg nu tænker derover, nu da jeg ved alt, da forstaar jeg det, jeg forstaar, det var et Suk dernede fra, et Suk *de profundis*, et Suk, at jeg fravristede Havet sit Depositum, et Suk fra den indesluttede Sø, et Suk fra den indesluttede Sjæl, som jeg fravristede hans Hemmelighed. Havde jeg to Minutter før anet det, jeg havde ikke vovet at trække til.

Naturforskeren sad ganske fordybet i sit Arbejde, han henkastede blot et Spørgsmaal, om jeg havde faaet noget, et Udraab, der ikke syntes at vente Svar, da han med Føje ikke betragtede mit Fiskeri at være for Videnskabens Regning. Nu, jeg havde heller ikke fundet, hvad han søgte, men noget ganske andet. Og saaledes sad vi hver i sin Ende af Baaden, hver beskæftiget med sit Fund, han paa Videnskabens, jeg paa Venskabet og Nysgerrighedens Vegne.

Indsvøbt i Voksdug, som var forsynet med flere Segl, laa en Æske af Palisander-Træ. Æsken var lukket, og da jeg med Magt aabnede den, laa Nøglen indeni; saaledes indadvendt er Indesluttetheden altid. I Æsken fandtes et paa meget fint Postpapir særdeles omhyggeligt og nydeligt skrevet Hæfte. Der var en Orden, en Sirlighed i det hele og dog en Højtidelighed, som var det sket for Guds Aasyn. At jeg

saaledes ved min Indblanding skulde bringe Uorden i den himmelske Retfærdigheds Arkiver! Dog nu er det bagefter, jeg beder Himlen og den ubekendte om Tilgivelse. Unægtelig var Gemmestedet godt valgt, og Søborg-Sø er paalideligere end den højtideligste Erklæring: fuldkommen Tavshed loves; thi den giver ikke engang denne Erklæring. Besynderligt nok, hvor forskellig end Lykke og Ulykke er, eet enes de stundom i at ønske: Tavshed. Man priser en Kollektør, der uddeler Lykkens Gevinster, dersom han fortier Navnet paa den lykkelige, at Lykken ikke skal vorde denne til Plage; men den ulykkelige, der spillede hele sin Formue bort, ønsker jo ogsaa sit Navn fortiet.

I Æsken fandtes tillige enkelte Pretiosa, nogle endog af betydelig Værdi, Smykker og dyre Stene, ak! dyre Stene vilde vel Ejermanen sige, dyrebare, dyrekøbte, uagtet han jo selv fik Lov at beholde dem. Det er dette værdifulde Fund, jeg føler mig forpligtet til at fremlyse. Der fandtes en flad Guldring med Datum indgravet, et Halssmykke, bestaaende af et Brillant-Kors, befæstet i et lyseblaat Silkebaand. Det øvrige var til Dels af slet intet Værd, et Fragment af en Komædie-Plakat, et udrevet Stykke af det nye Testamente, hvert især i en omhyggelig Konvolut af Velin-Papir, en visse Rose i en sølvforgylt Kapsel og andet lignende, der kun for Ejermanen kan have haft lige Værd med Brillanter à 2 Karat Stykket.

Thi indkaldes herved Ejermanen af en i Søborg-Sø Sommeren 44 funden Æske i en forseglet Billet under Mærket F. T. til mig at henvende sig gennem den Reitzelske Boglade. For dog i Tide at forkorte enhver Mulighed af Vidtløftighed, tillader jeg mig at bemærke, at Haandskriften straks vil forraade Ejermanen, samt at enhver, der skulde ville bæere mig med nogen Skrivelse, naar han intet Svar faar, med Sikkerhed deraf tør slutte, at Haandskriften ikke var den rette, og kun denne kan jo gøre Fordring paa Svar. Til Trøst derimod for Ejermanen være det sagt, at om jeg end

har tilladt mig at udgive hans Manuskript, der da er af den Beskaffenhed, at det ikke som Haandskriften forraader nogen, være det sagt, at jeg ikke har tilladt mig at vise nogen, ikke en eneste, hverken Haandskriften eller Brillantkorset og det øvrige.

*

*

*

Hr. Cand. Bonfils har udgivet en Tabel, ved Hjælp af hvilken man af opgivne Datoer kan udregne Aaret. Hans Fortjenester i denne Henseende ere ogsaa komne mig til Gode, jeg har regnet og regnet og endeligen udfundet, at det Aar, som svarer til de opgivne Datoer, er Aar 1751, eller det mærkværdige Aar, da Gregr. Rothfischer gik over til den lutherske Kirke, et Aar, der for den, som med eet dybsindigt Øje kyklopisk betragter det vidunderlige i Verdenshistoriens Gang, tillige har den Mærkværdighed, at netop 5 Aar derefter udbrød Syvaarskrigen. Man nødsages da saaledes til at gaa noget langt tilbage i Tiden, hvis man ikke vil antage, at der er indløbet en Fejl i Angivelserne eller i mine Beregninger. Vil man ikke saaledes nødsages til at gøre noget, saa kunde man maaske mir nichts og dir nichts antage, at en stakkels Psykolog, der kun tør regne paa liden Sympati for psykologiske Eksperimenter og uvirkelige Konstruktioner, har gjort et Forsøg paa at friste en og anden ved at give det et novellistisk Anstrøg. Thi en psykologisk rigtig Tegning, der ikke spørger, om der har levet et saadant Menneske, beskæftiger maaske mindre vor Tid, hvor selv Poesien har grebet til det Middel at ville virke som Virkelighed. Lidt Psykologi, lidt Iagttagelse af saakaldte virkelige Mennesker vil man nok have, men naar denne Videnskab eller Kunst følger sin egen Lyst, naar den ser bort fra de mangelfulde Udtryk for Sjælstilstande, som Virkeligheden byder, naar den smutter bort for ene med sig selv at danne en Individualitet af sin egen Viden og i denne Individualitet at finde en Genstand for sin Iagttagelse, da bliver mangan træet. I Vir-

keligheden er det nemlig saaledes, at Lidenskaber, Sjælstilstande osv. kun findes til en vis Grad. Ogsaa dette gælder Psykologien, men den har tillige en anden Glæde af at se Lidenskaben ført til sin yderste Grænse.

Hvad Recensenter angaar, vilde jeg ønske, at min Bøn maatte forstaas enfoldigt og ganske efter Ordenes Lyden som min oprigtige Mening, og at da Udfaldet maatte være efter Bønnens Begæring: saa Bogen slet ikke blev Genstand for nogen kritiserende Omtale, denne være nu erkendende eller anerkendende eller miskendende. Naar man paa saa let en Maade kan erhverve sig Krav paa et Menneskes Taknemmelighed, kunde man da sagtens føje ham. F. T.

Den rige Bønde i Norge sætter en ny Kobberkedel over sin Dør for hvert Tusinde mere, han erhverver; og Værtshusholderen sætter en Streg paa Bjælken for hver Gang, Skyldneren bliver noget mere skyldig: saaledes sætter jeg et nyt Ord til, for hver Gang jeg betænker min Rigdom og min Armod.

d. 3. Januar. Morgen.

Altsaa i Dag for et Aar siden saa jeg hende første Gang, det vil da sige første Gang med besluttet Sjæl. Jeg var ikke fantastisk, ikke vant til at beruse mig i store Ord og korte Drømme, derfor betød min Beslutning mig vel ikke, at jeg vilde dø, hvis hun ikke blev min. Jeg mente heller ikke, at min Sjæl vilde adsplittes, mit Liv vorde mig aldeles indholdsløst, hvis hun ikke blev min, dertil havde jeg for mange religiøse Forudsætninger. Min Beslutning betød for mig: hende eller du gifter dig slet ikke. Det var Indsatsen. At jeg elskede hende, derom var ingen Tvivl i min Sjæl, men jeg vidste ogsaa, at der i Henseende til et saadant Skridt var saa mange Misligheder, at det for mig blev den vanskeligste Opgave. En Individualitet som min er ikke let til Fods; jeg

kan ikke sige: faar jeg ikke den ene, saa tager jeg den anden; jeg tør ikke tillade mig den Forudsætning, som falder mange nem nok, at man selv altid er god, naar blot den anden ogsaa er en værdig. For mit Vedkommende maatte Eftertrykket lægges paa et andet Sted — om jeg ogsaa var i Stand til at give mit Liv et saadant Udtryk, som et Ægteskab fordrer det. Forelsket var jeg trods nogen, om end ikke mange vilde forstaa, at jeg, dersom min Overvejelse ikke havde tilladt mig dette Skridt, havde beholdt Forelskelsen hos mig selv. Med hende gifter jeg mig, eller jeg gifter mig slet ikke.

Burde en Grænsesoldat være gift? Tør en Grænsesoldat, aandeligt forstaaet, gifte sig, en Yderpost, der Dag og Nat kæmper ikke just med Tartarer og Skyter, men med et oprindeligt Tungsinds Røverhorder, en Yderpost, der om han end ikke kæmper Dag og Nat, om han end i længere Tid har Fred, dog aldrig kan vide, hvilket Øjeblik Krigen igen begynder, da han ikke engang tør kalde denne Rolighed en Vaabenstilstand?

d. 5. Januar. Midnat.

DEN STILLE FORTVIVLELSE

Da Swift var bleven en gammel Mand, optoges han i den Daarekiste, han selv i sin Ungdom havde oprettet. Her stod han, saa fortælles der, ofte for et Spejl med en forfængelig og vellystig Kvindes Udholdenhed, om ikke just med hendes Tanker. Han betragtede sig selv og sagde: stakkels gamle Mand!

Der var engang en Fader og en Søn. En Søn er ligesom et Spejl, hvori Faderen ser sig selv, og for Sønnen er igen Faderen som et Spejl, hvori han ser sig selv i den tilkommende Tid. Dog betragtede de sjældent hinanden saaledes, thi en oprømt livlig Samtales Munterhed var deres daglige Omgang. Kun hændte det faa Gange, at Faderen standsede, stod for Sønnen med sit sørgmodige Aasyn, betragtede ham og sagde: stakkels Barn, du gaar i en stille Fortvivlelse. Vi-

dere blev der aldrig talt om, hvorledes dette dog var at forstaa, hvor sandt det dog var. Og Faderen troede, at han var Skyld i Sønnens Tungtsind, og Sønnen troede, at det var ham, der voldte Faderen hans Sorg — men der blev aldrig vekslet et Ord derom.

Saa døde Faderen. Og Sønnen saa meget, hørte meget, oplevede meget og forsøgte i adskillige Fristelser, men kun eet længtes han efter, kun eet bevægede ham, det var hint Ord, og det var Faderens Stemme, der han sagde det.

Saa blev Sønnen ogsaa en gammel Mand; men som Kærlighed opfinder alt, saa lærte Længselen og Savnet ham vel ikke at fravryste Evighedens Tavshed nogen Meddelelse, men den lærte ham at efterligne Faderens Stemme, indtil Ligheden ingen Skuffelse var ham. Han betragtede sig da ikke i et Spejl, som den gamle Swift, thi Spejlet var jo ikke mere til, men i Ensomhed trøstede han sig selv ved at høre Faderens Stemme: stakkels Barn, du gaar i en stille Fortvivelse. Thi Faderen var den eneste, der havde forstaaet ham, og dog vidste han jo ikke, om han havde forstaaet ham; og Faderen var den eneste fortrolige, han havde haft, men Fortroligheden en saadan, at den blev den samme, enten Faderen levede eller døde.

Hun gik een Gang om Ugen til Sang, det vidste jeg. Jeg vidste, hvor Syngemesteren boede. Langt fra at gøre noget Forsøg paa at trænge ind i disse Kredse ønskede jeg blot skjult at se hende. Nu traf det sig saa heldigt, at der boede en Konditor i samme Gade, hvis Butik hun passerede forbi, naar hun gik dertil og naar hun gik derfra. Her havde jeg mit Bedested. Her sad jeg og ventede, her saa jeg hende, selv uset, her tiltog og forfremmedes Elskovens skjulte Vækst i Velbehagelighed for mine Øjne. Det var en Konditor af anden Rang, jeg kunde være temmelig sikker paa ikke at blive overrasket. Nogle af mine Omgangsvener blev dog opmærksomme derpaa. Dem indbildte jeg,

at Kaffen uden Sammenligning var den bedste i hele Staden, ja jeg opfordrede dem endog med stor Patos til at forsøge det. Et Par af dem gik hen en Dag og smagte — og fandt den naturligvis maadelig, som den var. Jeg disputerede imod med al Iver. Følgen deraf var, at da det en Gang paa tredie Sted kom paa Tale mellem dem og nogle flere, hvorfor jeg altid gik hos den Konditor, sagde en af dem: „Aa! det er ikke andet end hans sædvanlige Trods. Han har for et Indfalds Skyld paastaaet, at Kaffen var superb, for nu blot at have Ret tvinger han sig til at drikke det Pøjt. Saaledes er han, et godt Hoved, men det stridigste Menneske, og man hævner sig paa ham som paa Diogenes ikke ved at sige ham imod, men ved ikke at bryde sig om ham og *in casu* om hans Konditor-Besøg.“ En anden mente, at jeg havde en stor Disposition til fikse Ideer, og han fandt det morsomt, at jeg virkelig kunde tro, at Kaffen var god. I Grunden havde de dog alle Uret, thi Kaffen var ogsaa efter min Smag slet. Derimod havde de ikke Uret i at hævne sig paa mig ved at opfylde mit Ønske at lade mig i Fred med min Konditor og hans Kaffe. Hvis jeg havde bedt dem derom, havde jeg neppe kunnet være saa tryg. Jeg drak Kaffen, tænkte ikke stort derpaa, men her var det, jeg ventede, her var det, jeg nærrede Forelskelsen med Længselen og vederkvægede den med Synet, og herfra tog jeg meget hjem med mig, naar Synet var forsvundet. Ved Vinduet turde jeg aldrig sidde, men naar jeg sad midt inde i Værelset, kunde mit Øje beherske Gaden og det modsatte Fortov, hvor hun gik; men den forbigaaende kunde ikke se mig. O skønne Tid, o elskelige Erindring, o søde Uro, o lykkelige Syn, naar jeg smykkede min skjulte Tilværelse med Forelskelsens Trylleri!

Som Dreng havde jeg en Latin-Lærer i den lærde Skole, hvem jeg oftere mindes. Han var meget duelig, det var ogsaa langtfra, at man ikke lærte noget af ham, men stundom var han noget besynderlig eller, om man saa vil, noget di-

stræt. Dog bestod hans Distraction ikke i, at han faldt i Tanker, tav stille o. s. v., men i at han pludselig en enkelt Gang talte med en ganske anden Stemme og ud af en ganske anden Verden. Vi læste blandt andet Terents' Phormio med ham. Her fortælles der om Phædria, at han, forelsket i en Citarspillerinde, var reduceret til at følge hende til og fra Skole. Nu staar der hos Digteren:

ex advorsum ei loco

*Tonstrina erat quædam; hic solebamus fere
plerumque eam opperiri, dum inde rediret domum.*

Latinlæreren spurgte Discipelen med Undervisningens Gravititet: hvorfor styrer *dum* her Konjunktiv. Discipelen svarede: fordi det betyder det samme som *dummodo*. Det er rigtigt, svarede Læreren, men begyndte derpaa at forklare, at man ikke maatte betragte det konjunktiviske paa en udvortes Maade, som var det Partiklen som saadan, der styrede Konjunktiv. Det indvortes og det sjælelige var det, som bestemte Modus, og saaledes her den ønskende Lidenskab, Utaalmodighedens Længsel, Sjælens Bevægethed i Forventning. Derpaa blev hans Stemme aldeles forandret, og han vedblev: Den, der nemlig her sidder og venter i hin *Tonstrina*, som var det hos en Konditor eller paa et saadant offentligt Sted, er ingen ligegyldig Mand, men en forelsket, der venter den elskede. Ja havde det været en Portør, en Portechaisedrager, et Bud eller en Droskekusk, der havde ventet, saa vilde egentligen det at vente være at tænke som samtidig udfyldende Tiden, medens Pigen var til Musik og Sang, hvilket ikke er konjunktivisk, men indikativisk tænkt, det skulde da være, at disse Herrer ventede paa Betaling, hvilket er en meget maadelig Lidenskab. Egentligen burde Sproget slet ikke tillade, at en saadan Forventning udtrykkes i Konjunktiv. Men det er Phædria, der venter, og han venter, blot hun dog, naar hun dog blot, at hun dog blot, snart, snart vilde vende tilbage; og alt dette er ret egentlig konjunktivisk.

Der var en Højtidelighed og en Lidenskab i hans Stemme, saa Disciplene sad, som havde de hørt en Aande-Røst. Han tav, derpaa rømmede han sig og sagde med Undervisningens sædvanlige Gravitet: den næste.

Det var en Erindring fra min Skoletid, jeg indser nu tydeligen, at min uforglemmelige Latin-Lærer, skønt han kun gav sig af med Latin, ogsaa havde kunnet paatage sig andre Fag.

Om Aftenen for et Aar siden fulgte jeg hende hjem. Der var ingen anden, man kunde anmode derom. Jeg gik glad ved hendes Side, i Selskab med flere. Og dog syntes jeg mig næsten lykkeligere i mit Skjul; det at komme Virkeligheden saa nær, uden dog i Virkeligheden at være nærmere, fjerner, medens Skjultheds Afstand drager Genstanden til sig. Hvis det hele var en Illusion? Umuligt. Hvorfor føler jeg mig da lykkeligere i Mulighedens Afstand? Af den Grund, jeg selv har angivet, alt andet er en mørk Indbildning; hun er jo den eneste, jeg elsker, jeg har elsket, jeg vil aldrig elske nogen anden. Men jeg vil heller ikke nedværdige min Sjæl ved, som det hedder, at lære hende at kende, ved at prøve og efterforske hendes Væsen. Hun er min elskede, og min Forelskelses skjulte Gerning er det at tænke alt elskeligt om hende, indtil jeg næsten omkommer af Utaalmodighed. Timen og Stunden maa vel nærme sig, min Sjæl er besluttet.

d. 11. Januar. Morgen.

I Dag for et Aar siden. Det er dog anstrengende, næsten over mine Kræfter at holde Sjælen paa Beslutningens højeste. Saaledes svinger en Brændehugger Øksen over Hovedet, og denne Stilling fordobler Vægten mange Gange; han stemmer ligesom sig selv imod af yderste Magt, hver Muskel skælver i Anstrengelsen. Det er kun et Øjeblik. O at disse Øjeblikke maatte forkortes! O at jeg ikke griber fejl! Derksom jeg i denne næsten overnaturlige Tilstand ikke griber

en Virkelighed, dersom denne Potensation i en ny Refleksions Tjeneste vender sig mod mig selv, saa er jeg afmatet, maaske tilintetgjort for stedse. O Tid, Tid, hvor er du forfærdelig at brydes med! O Menneske, hvor er du dog besynderlig sammensat: at kunne være saa stærk, og at kunne falde for ingenting! Thi føler jeg mig nu stærk, stærk som en græsk Gud, saa indser jeg ogsaa, at sker der intet, da er jeg knust.

Saa traf jeg da hende. Vi mødtes, idet vi begge vilde besøge Familien i Kronprinsessegaden. Fruen var oppe hos Bedsteforældrene i anden Etage; da jeg havde et Ærinde til hende, var Datteren saa artig at ville hente hende ned. — Vi vare altsaa ene. Maaske vilde en gunstigere Lejlighed ikke saa snart tilbyde sig, eller et saa sikret Øjeblik. Bedstemoderen var noget tunghør, men, som gamle Folk ofte er det, meget nysgerrig, altsaa skulde alt fortælles højt og tydeligt, hvilket dog tager nogen Tid; Juliane havde, idet hun løb ud ad Døren, slaaet Entré-Døren i efter sig og saaledes lukket sig og sin Fru Moder ude. Situationen begunstigede derimod ikke nogen vidtløftigere Ekspektion eller en glødende Følelses Natur-Bedragerier, men den vilde nødsage hende til at bruge al sin Magt, for at ingen skulde mærke noget, og skulde endelig de indtrædende finde hende lidt anderledes end ellers, vilde de naturligt forklare det af den Mangel paa Takt, hvormed Juliane havde ladet os være ene, saa meget mere som det, at jeg maatte ud at lukke op, vilde give Anledning til lidt Overgivenhed. Det dramatiske er dog langt hurtigere, et halvt Minut var mig nok til at overskue, hvad der bliver mig vidtløftigt, naar jeg vil kalde det frem for Erindringen.

Er jeg dog ikke lumsk, er der dog ikke noget beregnet i alt, hvad jeg foretager mig? Du gode Gud! naar jeg bruger min Klogskab netop af Omsorg for hende, hvad kan jeg saa gøre mere? Det udtalte Ord kunde nu blive en Hemmelighed mellem hende og mig, ingen, ikke en Djævel kunde falde paa at et saadant Øjeblik blev benyttet saaledes, det udtalte

Ord kunde være dødt og magtesløst, som var det aldrig sagt, hvis det saaledes behagede hende. Situationen var netop saaledes, at den forhindrede det, hvis hun ellers i sin Sindsbevægelse skulde have ytret et Ord til nogen, et Ord, hun bitterligen maaske vilde fortryde.

Hvad jeg sagde, det ved jeg ikke, men det gøs i mig selv; og skønt rolig, var min Stemme dog bevæget; hvorledes kan jeg ikke beskrive, kun var det ubeskriveligt lindrende at give mig Luft. Jeg er overbevist om, at hvad jeg har sagt har haft hele min Lidenskabs indre Sandhed. Hun blev som forstenet, hun skælvede synligt, hun svarede ikke eet Ord. — Jeg hørte Fodtrin paa Trapperne, der blev ringet paa, jeg lukkede op, Latteren hjalp paa alt, Konversationen begyndte; det lykkedes. Mit Ønske var nu, at hun vilde gaa først og derved undgaa, at vi ikke kom til at følges ad, hvilket kunde være mistænkeligt; ved at gaa først sikredes hun ogsaa mod ethvert Spørgsmaal. Formodentlig har hun selv indset det samme; hun gik. Jeg blev en Timestid for at distrahere.

Derpaa gik jeg hjem og henvendte mig skriftligt til hendes Fader og anholdt om hendes Haand. Nu var enhver verdslig Delibereren, enhver deltagende og bekymret Betragtning i Anledning af et saa vigtigt Skridt mig kær og i mine Tanker Sagen aldeles vedkommende. Jeg ønsker langt fra ikke at undgaa det, tværtimod ønsker jeg, at enhver Vanskelighed, enhver Tvivl maa komme bestemt til Orde, enhver Fare maa blive hende tydelig. Men mit første Ord, min Kærligheds-Erklæring skal hævdes; den skal ikke kastes ind mellem saadanne Overvejelser som et Aktstykke mere. Har jeg tiet saa længe, har jeg ogsaa Ret til at udsige Ordet, uden Kunst, uden Svig, men saaledes som min Stemning byder det, naar den samler en stille Lidenskabs Kraftfylde i et afgørende Ord og i et afgørende Øjeblik. Det Indtryk vil jeg, hun skal have af mig, det Indtryk vil jeg selv have, det øvrige befaler jeg Gud i Vold, som da ogsaa dette, men paa en anden Maade.

Har jeg overvældet hende; har jeg gjort for stærkt et Indtryk; kan en Pige maaske ikke bære det uventede og en Lidenskabs Udbrud samlet i et? Hvorfor tav hun? Hvorfor skælvede hun? Hvorfor blev hun næsten angst for mig? Naar Borgporten i mange Aar ikke har været aabnet, da lukkes den ikke lydløst op som en Mellemdør, der drejer sig i Fjedre! Naar Tavshedens Dør længe har været lukket, da lyder Ordet ikke som en hurtigløbende Tunges Goddag og Farvel; naar man med eet Ord skal sætte alt ind, naar man i Aar og Dag kun har villet et, og nu skal sige det, ikke til en Ven, men til den, i hvis Haand Opfyldelsen er lagt, da er Stemmen ikke uinteresseret som en Vægters, der raa-ber hvad Klokken er, og anderledes interesseret end ens, der tæller Tørv. Hvorfor frygter jeg da, hvorfor er jeg urolig, hvorfor vil allerede Refleksionen til at saare mig, som var der noget underfundigt i at tie saa længe, noget dæmonisk i at kunne det, noget listigt i at benytte Øjeblikket, noget uforsvarligt i at bruge det simpleste Middel og den re- deligste Fremgangsmaade, fordi denne maaske er den stær- kest virkende.

d. 12. Januar. Morgen.

I Dag for et Aar siden. Det er afgjort. Man gjorde mig altsaa ikke Prøvens Tid lang; nu det behøvede jeg ogsaa, thi jeg er meget anstrengt. Du senestærke, smidige Atlet, o Mulighed, dig søger man forgæves at løfte fra Jorden, at man kan tage Magten fra dig, thi du lader dig trække ud saa lang som en Evighed og beholder dog Fodfæste; dig søger man forgæves at fjerne fra sig, thi du er en selv. Ja jeg ved det, du bliver dog den, der engang tager Livet af mig, men denne Gang ikke. Slip mig, du visne Heks, hvis Favntag er mig modbydeligt, som Heksens i Skoven var det for Rolands Svende, skrump sammen til det Intet, du er, lig saa der som en vindtørret Snog, indtil der atter kommer Liv i dig, og du atter bliver sej og elastisk og livsfortærende

for min Sjæl! I dette Øjeblik er din Magt brudt. Prøvens Tid er forbi, blot den dog ikke har været for kort, blot dog ingen har tilskyndet hende til at fatte en Beslutning, blot man har gjort hende Sagen vanskelig nok.

Vær da glad, min Sjæl! Hun er min. Gud i Himlene, jeg takker dig! Nu en lille Rastdag, at jeg ret kan fryde mig ved hende, thi det ved jeg vel, jeg kan dog intet, slet intet foretage mig uden at se og tænke paa hende.

Det første Kys hvilken Salighed! En Pige, glad i Hu, lykkelig i Ungdom! Og hun er min. Hvor er alle mørke Tan- og Indbildninger kun et Spindelvæv, og Tungsindet kun en Taage, der flygter for denne Virkelighed, en Sygdom, der er helbredet og helbredes ved Synet af denne Sundhed, denne Sundhed, der jo er min, da den er hendes, mit Liv og min Fremtid. Rigdom har hun ikke, det ved jeg, jeg ved det nok, behøves ej heller, men hun kan sige som en Apostel har sagt det til den værkbrudne: Sølv og Guld haver jeg ikke, men hvad jeg haver, det giver jeg dig, stat op, vær karsk!

Blev jeg i Gaar som 10 Aar ældre, i Dag er jeg bleven 10 Aar yngre, nej yngre, end jeg nogen Sinde har været. Er dette en Krisis? Er det Afgørelsens Svæven? *Estne adhuc sub judice lis?* Skal jeg være bleven 10 Aar ældre, jeg som næsten var en Olding — den stakkels Pige, der skal pusle om en af-død; eller er jeg bleven ung, som jeg aldrig har været det — misundelsesværdige Lod at kunne være saa meget for et Menneske.

d. 17. Januar. Morgen.

I Dag for et Aar siden. Hvad er dette? Hvad vil det sige, jeg er saa bevæget som Skovens angstfulde Hvirvel mod Uvejr. Hvad er det for en Anelse, der sammenknuger mig? Jeg kender ikke mig selv igen. Er dette Forelskelse? O! nej! Saa meget forstaar jeg vel, at det ikke er med hende, ikke med Eros jeg skal stride. Det er religiøse Kriser, der trække sammen over mig. Min Livs-Anskuelse er bleven mig

selv tvetydig, hvorledes kan jeg endnu end ikke sige. Og mit Liv tilhører hende, men hun aner intet.

d. 17. Januar. Midnat.

Hvad jeg skriver om Morgenen er fra det forbigangne og tilhører det forgangne Aar; hvad jeg nu skriver, disse mine „Nattetanker,“ er Journalen for det løbende Aar. Det løbende Aar! Hvilken forfærdelig Spot over mig ligger der ikke i dette Ord. Dersom et Menneske havde opfundet Sproget, vilde jeg tro, han havde opfundet dette Ord for at haane mig. I gamle Dage brugte de Militære en meget grusom Straf, at ride paa Træhesten. Den ulykkelige blev ved Vægter tvungen ned paa en Hest, hvis Ryg var ganske skarp. Da den en Gang eksekveredes, og Synderen vaandede sig i Smerte, kom en Bonde gaaende paa Volden, blev staaende for at se ned paa Eksercer-Pladsen, hvor Synderen led sin Straf. Fortvivlet af Smerte, ophidset ved Synet af en saadan Tværdriver, raabte den ulykkelige til ham: hvad glor du paa? Men Bonden svarede: kan du ikke taale, man ser paa dig, saa kan du jo ride om ad en anden Gade. Og som hin ridende Synder var ridende, saaledes ser det løbende Aar løbende for mig. —

d. 20. Januar. Morgen.

I Dag for et Aar siden. Jeg kan ikke holde min Sjæl paa Forelskelsens Umiddelbarhed. Jeg ser vel, at hun er yndig, i mine Øjne ubeskrivelig, men jeg nænner ikke at kaste min Sjæls Lidenskab i denne Retning. Ak! Yndighed er forgængelig, det er Synd straks at gribe til. Hun skal ikke klage paa, at jeg i denne Henseende leder hende erotisk vild. Ogsaa af en anden Grund er jeg tilbageholdende; thi naar hun er skønnest, er jeg ulykkeligst. Da synes det mig, at hun har en saa ubeskrivelig Fordring til Livet; som jeg da kan fatte, at ethvert Menneske har en Fordring til Livet, kun jeg ikke. Jeg kunde ønske, hun var styg, saa gik alt bedre. Mon Socrates vilde forstaa denne Forklaring af at elske de stygge?

Og dog er det saaledes, det lige elsker dog kun det lige. Var hun ulykkelig, det vilde hjælpe. Men denne barnlige Lykke, denne Lethed i Verden, som jeg ikke kan forstaa og ikke dybt og ikke væsentligt sympatisere med (fordi min Sympati derfor er igennem Vemod, hvilket netop viser Modsigelsen) — og min Kæmpen, mit Mod, for at nævne noget godt hos mig, min Lethed i at danse over Afgrunde, hvorom hun slet ingen Forestilling har, og hvormed hun kun uvæsentligen kan sympatisere som med en angstfuld Fortælling, man læser, hvis Virkelighed man ikke tænker, o: gennem Fantasien — hvad skal dette blive?

Saa har jeg valgt det religiøse. Det ligger mig nærmest, min Tro er til det. Lad saa Dejligheden staa hen, Himlen bevare hende den. Vinder jeg et fælles Udgangspunkt ad denne Vej, saa kom, du smilende Sorgløshed, jeg vil glæde mig med dig, saa oprigtigt jeg kan, saa flet unge Roser i dit Haar, jeg vil tage saa let paa dig, som det er mig muligt, som det er den muligt, der er vant til med Tankens Liden-skab med Livsfare at gribe efter det afgørende.

I Gaar læste jeg en Prædiken højt for hende. Hvilken Bevægelse, aldrig har min Sjæl saaledes været rystet, Taarer trænge sig frem i mine Øjne, en anet Forfærdelse er over mig, dybere og dybere synker Bekymringens mørke Sky over mig, jeg kan næppe se hende, skønt hun sidder hos mig. Hvad mon hun tænker, stakkels Pige! Og dog lad der ad denne Vej komme, hvad der komme vil. Hvad mon hun tænker? Hun er tavs, stille, men ganske rolig. Mon hun skulde tilskrive Forelskelsen denne Virkning, at jeg følte mig saaledes overvældet af hende? Det er umuligt, det var i mine Øjne det uskønneste, jeg kan tænke mig. Naar jeg ydmyger mig under Gud, da at tro, at det var under hende! Nej saaledes virker hun ikke paa mig. Jeg har kunnet, jeg kan endnu bære at leve uden hende, naar jeg blot beholder det religiøse. Men jeg aner, at det er det religiøses Krise for at bringe det ind i hvad jeg her har begyndt.

Skulde det være muligt, skulde hele min Livs-Anskuelse være forfejlet, skulde jeg her være stødt paa noget, hvor Hemmelighedsfuldheden er forbuden? Jeg forstaar det ikke. Jeg som var bleven Mester i min Kunst, jeg som, ak ja jeg tilstaar det, stolt stillede mig ind i Rækken af de Helte, jeg fandt i Digteres Beskrivelser, fordi jeg vidste, jeg kunde gøre, hvad der sagdes om hine, jeg som for hendes og dette Forholds Skyld netop havde bragt det til Fuldkommenhed! Hvis en Pilgrim, der i 10 Aar havde vandret frem og gjort 2 Skridt frem 1 tilbage, hvis han nu endeligen saa den hellige Stad i det fjerne, og der blev sagt til ham: det er ikke den hellige Stad, nu vel saa gik han videre, men hvis der blev sagt til ham: det er den hellige Stad, men din Fremgangsmaade er aldeles forkert, du maa vænne dig af med at gaa saaledes, om du vil, at din Rejse skal være Himlen velbehagelig! Han som i 10 Aar havde gaet saaledes i yderste Anstrengelse!

d. 25. Januar. Morgen.

I Dag for et Aar siden. Religiøse Forudsætninger synes hun slet ikke at have. Saa kan der da foregaa en Metamorfose. Og dog hvad skal min Smule Paavirkning være i Sammenligning med en Barndommens Oprindelighed. Blot jeg heller ikke faar for megen Magt over hende. Blot nu ikke det uskønne, der ad denne Vej kan hænde, indtræder, at jeg bliver Religionslærer i Stedet for hendes elskede, at jeg bliver Selvhersker i Stedet for hendes elskede, at jeg bliver hende overlegen og faar tilintetgjort det erotiske, at jeg barbarisk slaar en Streg over hendes Elskelighed og hævder mig selv. At det maatte lykkes mig at løfte hende, eller rettere, at hun maatte svinge sig selv over i den religiøse Frihed, hvor hun vil føle Aandens Magt og føle sig religiøst sikret og sikker, saa gaar det vel. At hun ikke uforsvarligen kommer til at skyldes mig noget, at hun ikke meningsløst kommer til at indbilde sig, at hun gør det. Kan da end mit Tungsind ikke fyldestgøre hendes Ungdoms skønne Fordring til Livet (og

Gud ved, om det dog ikke er mit Tungsind, der martrer min Sympati med Overdrivelser) nu vel, jeg betragter hendes Kærlighed som et Offer, hun bringer. Kan Kærlighed vurderes eller betales højere! I aandelig Henseende vil jeg altid kunne være noget for hende. Vi blive da ogsaa begge ældre, der kommer jo den Tid, hvor Ungdommen ikke begærer saaledes, og vor Forelskelse har da i en egen Betydning Aarene for sig. Eller er da en Forelskelse saa misundelsesværdig, hvis skønneste Tid var, da de elskende kunde feje hen ad Gulvet i en Vals.

Hun er tilbageholdende, stille, ganske rolig; naar der er nogen til Stede, er hun munter som sædvanlig.

d. 5. Februar. Midnat.

EN SPEDALSKS SELVBETRAGTNING

(Scenen er mellem Gravene ved Daggry, *Simon leprosus* sidder paa en Sten, er slumret ind, vaagner op og raaber:)

Simon! — ja — Simon! — ja, hvo kalder? — Hvor er du, Simon? — her; — med hvem taler du? — med mig selv. Er det med dig, hvor er du væmmelig med dit Udslæt, en Pest for alt levende, vig bort fra mig, vederstyggelige, flygt ud mellem Gravene. — Hvorfor blev jeg den eneste, der ikke kan tale saaledes, ikke gøre derefter; enhver anden, hvis jeg ikke flygter for ham, saa flygter han for mig og lader mig ene. Skjuler ikke en Kunstner sig for lønligt at være Vidne til, hvorledes hans Kunstværk beundres, hvorfor kan jeg ikke skille denne væmmelige Skikkelse fra mig, og dog kun skjult være Vidne til Menneskenes Afsky? Hvorfor skal jeg være fordømt til at bære den omkring og vise den frem, som var jeg en forfængelig Kunstner, der i egen Person maatte høre Beundringen? Hvorfor skal jeg fylde Ørkenen med mit Skrig og gøre de vilde Dyr Selskab og forkorte dem Tiden med min Hylen? Dette er intet Udraab, det er et Spørgsmaal; jeg spørger den, som selv har sagt, at det er ikke et Menneske godt at være uden Selskab. Er dette da mit Selskab,

er dette det lige, som jeg skal søge: de hungrige Uhyrer, eller de døde, som ikke frygte for at blive smittede?

(Sætter sig ned igen, ser sig om og siger som ved sig selv:)

Hvor er Manasse bleven af? (med opløftet Røst) Manasse! — (tier et Øjeblik). Saa er han dog vandret til Staden. Ja jeg ved det. En Salve har jeg opfundet, ved hvis Brug alt Udslættet vender sig indefter, saa ingen kan se det, og Præsten maa erklære os sunde. Jeg lærte ham at bruge den, jeg sagde ham, at Sygdommen derfor ikke hørte op, at den blev indvendig, og at ens Aandedræt kunde smitte en anden, saa han blev spedalsk i det synlige. Da jublede han, han hader Tilværelsen, han forbander Menneskene, han vil hævne sig, han løber til Staden, han aander Gift paa dem alle. Manasse, Manasse, hvorfor gav du Djævelen Plads i din Sjæl, var det ikke nok, at dit Legeme var spedalsk?

Jeg vil kaste den øvrige Salve bort, at jeg aldrig maa fristes; Fader Abrahams Gud lad mig glemme, hvorledes den tilberedes! Fader Abraham, naar jeg er død, da vaagner jeg i dit Skød, da spiser jeg med den reneste, du er jo ikke bange for den spedalske; Isaak og Jakob, I frygte ikke at sidde til Bords med den, der var spedalsk og afskyet af Mennesker, I døde, som sove her omkring mig, vaagner op blot et Øjeblik, hører et Ord, kun et Ord: hilser Abraham fra mig, at han har Pladsen beredt blandt de salige for den, som ikke maatte have Plads mellem Mennesker.

Hvad er dog menneskelig Medlidenhed! Hvem tilkommer den med rette uden den ulykkelige, og hvorledes betales den ham? den forarmede falder i Aagrers Haand, der til sidst hjælper ham i Fangenskab som Træl: saaledes drive og de lykkelige Aager og betragte den ulykkelige som et Offer og mene at købe Herrens Venskab for godt Køb, ja paa ulovlig Maade. En Gave, en Skærv, naar de selv have Overflod, et Besøg, naar der ingen Fare er, lidt Deltagelse, der ved sin Modsætning kan krydre deres Ødselhed, se! det er Med-

lidenhedens Offer. Men er der Fare, saa jage de den ulykkelige ud i Ørkenen for ikke at høre hans Skrig, der kunde forstyrre Strengeligen og Dansen og Yppigheden og dømme Medlidenheden — den menneskelige Medlidenhed, der vil bedrage Gud og den ulykkelige.

Saa søg da forgæves Medlidenheden i Staden og hos de lykkelige, søg den her ude i Ørkenen. Jeg takker dig, Abrahams Gud, at du lod mig opfinde denne Salve, jeg takker dig, at du stod mig bi til at forsage Brugen af den, jeg forstaar dog din Barmhjærtighed, at jeg frivillig bærer min Skæbne, frit lider det nødvendige. Har ingen haft Medlidenhed med mig, hvad Under da, at Medlidenheden er flygtet som jeg ud mellem Gravene, hvor jeg sidder trøstet som den, der ofrer sit Liv for at frelse andre, som den, der vælger frivillig Landflygtighed for at frelse andre, trøstet som den, der har Medlidenhed med den lykkelige. Fader Abrahams Gud, giv dem Most og Korn i Overflod og lykkelige Tider, byg Laderne større og giv Overflod større end Laderne, giv Fædrene Visdom og Mødrene Frugtbarhed og Børnene Velsignelse, giv Sejr i Strid, at det maa være dit Ejendoms Folk. Hør dens Bøn, hvis Legeme er besmittet og urent, Præster en Vederstyggelighed, Folket en Rædsel, den lykkelige en Snare, hør ham, dersom hans Hjerte dog ikke var besmittet.

* * *

Simon *leprosus* var en Jøde; havde han levet i Kristendommen, havde han fundet en ganske anden Sympati. Hver Gang der i Aarets Løb prædikes om de 10 spedalske, forsikrer Præsten, at han har ogsaa følt sig som en spedalsk, — men naar der er Tyfus

d. 7. Februar. Midnat.

Naar Hvalen er saaret, søger den ned paa Havets Bund og udsprøjter Blodstraaler, døende er den forfærdeligst; Sil-den dør straks, og naar den er død, er den saa død som en

Sild. Men stundom ligger Hvalen ganske stille, uagtet den dog ikke er død. Sprøjter jeg stundom Blod i Lidenskabens Øjeblik, er det mig, som brast et Blodkar, idet Ordet bryder frem, saa kan jeg ogsaa være ganske stille, men derfor er jeg ikke død. Hvor Patos dog er en gaadefuld Magt! Man kan i en vis Forstand pakke det hele sammen og have det i en Vestelomme, men naar Lidenskaben tænder Fyr, da ses, at denne lille Ubetydelighed er et Ildhav.

d. 5. Marts. Midnat.

SALOMOS DRØM

Salomos Dom er bekendt nok, den har formaaet at adskille Sandhed fra Bedrag og at gøre den dømmende navnkundig som den vise Fyrste, hans Drøm er mindre bekendt.

Er der nogen Sympatiens Kval, da er det at maatte skamme sig ved sin Fader, ved den, man elsker højest og skylder mest, at maatte nærme sig ham baglæns, med bortvendt Ansigt, for ikke at se hans Skændsel. Men hvilken større Sympatiens Salighed er der end at turde elske, som det er Sønnens Ønske, og at da den Lykke føjes til, at turde være stolt af ham, fordi han er den ene udvalgte, den ene udmærkede, et Folks Styrke, et Lands Stolthed, Guds Ven, Fremtidens Forjættelse, priset i Livet, højlovlig ved sin Ihukommelse! Lykkelige Salomo, dette var dit Lød! I det udvalgte Folk (herligt allerede at tilhøre dette!) var han Kongens Søn (misundelsesværdige Lod), den Konges Søn, der blandt Konger var den udvalgte!

Saaledes levede Salomo lykkelig hos Profeten Nathan. Faderens Kraft og Faderens Bedrift begejstrede ham ikke til Daad, thi der levnedes jo ingen Lejlighed dertil, men den begejstrede ham til Beundring, og Beundring gjorde ham til Digter. Men var Digteren næsten misundelig paa sin Helt, saa var Sønnen salig i sin Hengivenhed for Faderen.

Da besøgte Ynglingen engang sin kongelige Fader. I Natten vaagner han ved at høre Bevægelse, hvor Faderen sov.

Rædsel griber ham, han frygter, det er en Nidding, der vil myrde David. Han lister sig nærmere — han ser David i Hjertets Sønderknuselse, han hører Fortvivlelsens Skrig fra den angrendes Sjæl.

Afmægtig søger han atter sit Leje, han slumrer ind, men han hviler ikke, han drømmer, han drømmer, at David er en ugudelig, forkastet af Gud, at den kongelige Majestæt er Guds Vrede over ham, at han maa bære Purpur til Straf, at han er fordømt til at herske, fordømt til at høre Folkets Velsignelse, medens Herrens Retfærdighed skjult og forborgent holder Dom over den skyldige; og Drømmen aner, at Gud ikke er de frommes Gud, men de ugudeliges, og at man maa være en ugudelig for at blive Guds udvalgte, og Drømmens Rædsel er denne Modsigelse.

Som David laa paa Jorden med sønderknust Hjerte, saa stod Salomo op fra Lejet, men hans Forstand var sønderknust. Rædsel greb ham, naar han tænkte, hvad det er at være Guds udvalgte. Han anede, at den helliges Fortrolighed med Gud, den renes Oprigtighed for Herren ikke var Forklaringen, men at lønlig Skyld var den Hemmelighed, der forklarede alt.

Og Salomo blev vis, men han blev ikke Helt; og han blev Tænkter, men han blev ikke en Beder; og han blev Prædiker, men han blev ikke en troende; og han kunde hjælpe mange, men han kunde ikke hjælpe sig selv; og han blev vellystig, men ikke angrende; og han blev sønderknust, men ikke oprejst, thi Villiens Kraft havde forløftet sig paa hvad der var over Ynglingens Kræfter. Og han tumlede gennem Livet, omtumlet af Livet, stærk, overnaturlig stærk, det er kvindeligt svag i Indbildningens dristige Bedaarelser og vidunderlige Opfindelser, sindrig i Tankens Forklaring. Men der var sat Splid i hans Væsen, og Salomo var som den svækkede, der ikke kan bære sit eget Legeme. I sit Harem sad han som en afkræftet Olding, indtil Lysten vaagnede og han raabte: Slaar paa Tamburinerne, danser for mig, I Kvinder.

Men naar Østens Dronning kom for at besøge ham, lokket af hans Visdom, da var hans Sjæl rig, og de vise Svar flød fra hans Læbe som den kostelige Myrra, der flyder ned ad Træerne i Arabien.

d. 25. Marts. Morgen.

I Dag for et Aar siden.

Hvilken er den lykkeligste Eksistens? Det er en ung Piges paa 16 Aar, naar hun, ren og uskyldig, intet ejer, ikke en Kommode eller en Piedestal, men afbenytter den nederste Skuffe i Moderens Chatol til at gemme hele Herligheden: Konfirmationskjolen og en Salmebog. Lykkelig det Menneske, der ikke ejede mere, end at han kunde nøjes med den næste Skuffe.

Hvilken Eksistens er den lykkeligste? Det er den unge Piges paa 16 Aar, naar hun, ren og uskyldig, vel kan danse, men kun kommer paa Bal to Gange om Aaret.

Hvilken er den lykkeligste Eksistens? Det er en ung Pige, naar hun 16 Sommere gammel, ren og uskyldig, sidder flittig ved sit Arbejde og dog faar Tid til at skotte efter ham, ham, der intet ejer, ikke en Kommode eller Piedestal, men kun er Medinteressent i det fælles Klædeskab og dog har en ganske anden Forklaring, da han i hende ejer hele Verden, uagtet hun slet intet ejer.

Og hvo er saa den ulykkelige? Det er hin rige Yngling, 25 Vintere gammel, der bor lige overfor.

Naar en er 16 Sommere, en anden 16 Vintere gammel, ere de saa ikke lige gamle? Ak! nej! Hvoraf kommer det; er da Tiden ikke ens, naar den er ens? Ak! nej! Tiden er ikke ens.

Ak! hvorfor var 9 Maaneder i Moders-Liv nok til at gøre mig til et gammelt Menneske, ak! hvorfor svøbtes jeg ikke i Glæde, hvorfor blev jeg født ikke blot med Smerte, men til Smerte, hvorfor aabnedes mit Øje ikke for det lykkelige, men kun til at skue ind i hint Sukkenes Rige og til ikke at kunne løsrive mig derfra!

d. 8. April. Morgen.

I Dag for et Aar siden. Krigen er erklæret. Naar man skal strides, er det af Vigtighed at holde igen, og fremfor alt ingen Hidsighed. Et Menageri koster først 3 Mk. i Entre, til sidst koster det 1 Mk. Et Pragtværk koster 6 Rbdlr.; naar man ikke er hidsig, saa kommer Godtkøbs-Udgaven, og Bogen er dog den samme. Naar man skal stride, maa man passe paa at benytte Lejligheden og vide, hvor Lejligheden er. Hos en Antikvar og under Haanden køber man for Halv-Pris. Naar en Danserinde stiger ud af en Karet, skjuler hun omhyggelig Fødderne i Kaaben, at ingen skal beundre disse nydelige Fødder. Ikke for 10 Rbdlr. gjorde hun det anderledes, og dog ved jo enhver, at det kun koster 3 Mk. eller for Standspersoner 8 Mk., saa danser hun for en med Silkesko o. s. v.

Min Stemning er mig selv modbydelig; min hele rimfrosthede Forstandighed har hun tvunget ind i dette Forhold, hvorfra jeg for evigt havde bandlyst den. Længe skal det ikke vare.

Med et Hop traadte jeg i Dag ind til hende, omhyggeligt paaklædt, blev staaende med Hatten i Haanden, i en let, konverserende Stilling, kyssede med tjenstvillig og høflig Fornemhed hendes Haand i forbigaaende og ilede ind i Salen, hvor jeg vidste, der var Besøg, da det var en Familie-Fest. Det traf sig ret heldigt. Spydigheder, Satire og Kulde tager sig slet ikke ud under fire Øjne, der maa lidt Selskab til, hvis det skal virke.

En Frue af Selskabet var saa god at indbyde os til den følgende Aften. Jeg plejer ellers at overlade alt sligt til hende, med her ilede jeg med i de forbindtligste Udtryk at takke for Invitationen paa begges Vegne. Det var hurtigt afgjort, og mit Udtryk havde været saa smigrende, at hvis min Konfirmandinde vilde have sagt et Ord derimod, havde hun prostitueret sig. Hun gjorde det heller ikke.

Idet jeg forlod hende og havde sagt Farvel og allerede

var halvt ude af Døren, vendte jeg pludseligen om og sagde til hende: hør, det er sandt, ved du hvad, skulle vi ikke slaa op. Derpaa svingede jeg omkring og hilste til Afsked med Haanden.

d. 10. April. Midnat.

Der var en Gang et Menneske, som sagde til mig: „jeg har lidt, hvad der er saa forfærdeligt, at jeg aldrig har turdet tale derom til noget Menneske.“ Maaske ville de fleste lidt for hurtigt være færdige med en saadan Ytring: at den var en Overdrivelse. Og dog havde de Ret i, at det var en Overdrivelse, men Mennesket havde paa en anden Maade Ret. Da det nemlig kom til Forklaringen, viste det sig, at Forfærdelsens Genstand var en ren Ubetydelighed; men det, at den havde grebet ham saaledes, at han ikke turde betro sig til nogen, kan vel have bevirket, at han led forfærdeligt.

I Dag læste jeg i Avisen om „en Pige af aneligere Herkomst“, der havde endt sit Liv ved et Selvmord. Dersom den Pige blot havde betænkt, hvilken Dødsangst hun kan volde et andet Menneske, saa tror jeg, hun havde ladet det være. Men hvo kunde falde paa, at bruge forsigtig Omsorg mod mig! Og nu ikke at turde spørge noget Menneske, men kun i Konversationens skødesløse Sprog ved utallige Begyndelser, Spring, Vendinger at skulle fiske efter en Oplysning! Er min Vej i det hele strøet med Torne, saa er disse tilfældige Berøringer som en Tjørnehæk, jeg løber fast i. Bestandigt ser jeg Spøgelser: i tilfældige Ytringer, i Vers, i Mystifikation. Det er en Nemesis over mig, at jeg selv er saa øvet.

d. 26. April. Morgen.

I Dag for et Aar siden. Altsaa paa dette Skær skulde jeg strande! Jeg har aldrig ydmyget mig for noget Menneske, jeg har just heller ikke ønsket at hovmode mig. Min Mening om Forholdet til Mennesker var at lade enhver vederfares Ret og saa Punktum. Jeg har overhovedet ikke haft

stort med Mennesker at gøre i nærmere Forstand. Min Aands-eksistens har beskæftiget mig for meget. Her er jeg bleven ydmyget. Og hvo er det, der ydmyger mig? Det er en ung Pige, og det er ikke ved sin Stolthed, saa kom vi vel ud af det, men det er ved sin Hengivenhed.

Lykkelig med mig bliver hun aldrig, nej! aldrig. Det er muligt, hun kan bilde sig det ind, men jeg forstaar det ikke, og det hører jo dog ogsaa med til hendes Lykke. Og for-enes vi, da vil det jo til sidst komme saa vidt, at hun en Gang i Forfærdelse aner, hvad jeg burde have forebygget.

At bevare min Indesluttethed lige over for hende er let nok, maaske er det derfor, at jeg netop nu føler Ydmygelsen.

Hvad der er mig Livskraften i min Aands-Eksistens: Ligeligheden i det humane, tilintetgør hun. Hun bryder sig slet ikke om denne Frihedens uendelige Lidenskab; hun har faaet rejst en Illusion, og hun har nok. Jeg mener ogsaa, at man kan elske, at man kan ofre alt for sin Kærlighed, men hvad enten jeg skal se gode Dage eller vove Livet, min Aands-Eksistens's dybeste Aandedræt kan jeg ikke undvære, kan jeg ikke ofre, fordi det er en Modsigelse, da jeg jo ikke er uden det. Og dette Aandedræt føler hun ingen Trang til.

Dog føler jeg netop nu, at jeg elsker hende, elsker hende højere end nogen Sinde, og dog tør jeg det ikke, jeg hendes Forlovede, der vel at mærke ogsaa skal elske hende.

d. 8. Maj. Morgen.

I Dag for et Aar siden. Situationen gentagen, Afgørelsen saa nær, som det er en Prøve mulig, dog ikke uden Lidenskab fra hendes Side. Hun synes dog at forstaa, at hvad der var for groft som Spøg, at det maa blive Alvor. Ikke uden Heftighed er hun, det er det gode. Endnu i Dag maa det ske.

Naar Købmanden staar paa den yderste Spidse i Havnen og ser sit Skib og sin rige Ladning i Havsnød, og han samler sin Sjæl paa Tabet og gaar derfra, sigende til sig selv:

det er din egen Skyld, at du ikke forsikrede det — mon han da egentligen bliver glad, hvis der kom en Matros løbende efter ham og sagde: man ser Skibet igen, det er ikke gaaet under, og han vendte om, og Matrosen tog Kikkerten for at se derud og siger: ja nu er det igen borte!

Sandt, hun betyder noget andet end et Købmandsskib og en rig Ladning. At den hele Begivenhed maa betyde hende saa lidet som muligt, er mit Ønske, mit inderligste; men selv om hun modtog det Brev, hun idag vil modtage, leende, selv om hun betragtede det som et Glædesbudskab, at hun nu var fri fra en Byrde, gid det var saa, men selv om det var saa, mig hjalp det ikke. Hvad jeg har oplevet i mit inderste, at jeg har staaet paa Mulighedens yderste Spidse og set den yderligste Forfærdelse, Følgen af at have staaet der og af Synet er det, som vil forfølge mig. Saare hende, hvis jeg betyder noget saadant for hende, at jeg kan det, vil jeg ikke; jeg ydmyger mig under Forholdet og under min Skyld, og saaledes vil jeg tage Afsked med hende. Af Prøverne tror jeg at have set nok til at vide, at Virkelighedens Forfærdelse ikke vil blive saaledes, at jeg undflyr noget ved ikke at se den.

Jeg skrev et Brev til hende, saaledes: For ikke oftere at gøre Prøve paa, hvad der dog maa ske, hvad der, naar det er sket, vel vil give Kræfter, som disse behøves: saa lad det være sket. Glem fremfor alt den, der skriver dette; tilgiv et Menneske, der, om han end formaaede noget, dog ikke formaaede at gøre en Pige lykkelig.

At sende en Silkesnor er i Østen Dødsstraf for Modtageren; at sende en Ring bliver nok her Dødsstraf for den, som sender den.

Nu er det sket, som en beruset tumler jeg omkring, jeg kan næppe gaa, intet samle. Der er jo heller intet at samle. Disse Øjeblikke ere jo som Hyphen eller Bindetegnet mellem to Ord.

Hvad sker? Store Gud, hun har været paa mit Værelse,

medens jeg var ude. Jeg finder en Billet, affattet med en for-tvivlet Lidenskab, hun kan ikke leve uden mig, det bliver hendes Død, hvis jeg forlader hende, hun besværges mig for Guds, for min Saligheds Skyld, ved ethvert Minde, der bin-der mig, ved det hellige Navn, som jeg kun sjældent næv-ner, fordi min Tvivl har forhindret mig fra at tilegne mig det, om end netop derfor min Veneration er for det som for intet andet.

Saa er jeg altsaa viet til hende! Hvad vil en Vielse sige andet, end at man giver en Forelskelse et religiøst Udtryk og en religiøs Forpligtelse. Det er sket. Der er to Magter, som binde mig, og binde mig uopløseligt: det er Guds og en afdøds, dem kan man ikke disputere med, der er et Navn, som vil forpligte mig for evigt, om al min Tænken end kun fjernt øjner det, ogsaa det er lagt under hendes Beslag. Ud-slettes disse Magter, er jeg ikke til, og er jeg til, er jeg bun-den, og uafbrudt vil jeg i disse Tanker komme til at tænke paa den, der har lagt Beslag derpaa.

Erotisk har hun Uret, det er vist. En Pige har ikke Lov til at bruge saadanne Midler. At hun bruger dem viser i Grunden, hvor liden Forstand hun har paa dem. Jeg turde sandeligen ikke bruge saadanne Midler. Den, der bruger dem mod en anden, binder sig selv lige saa fast som den, han vil binde: at det ikke nogensinde skal vise sig, at han har taget de hellige Midler forfængelige. Men min Kapital-Uret giver hende den frieste Konto.

Men hvilken Letsindighed at gaa op paa mit Værelse! No-gen kan faa at vide, at hun den Dag har været paa mit Væ-relse, at jeg ikke var hjemme, ved han maaske ikke. Altsaa er hendes Ære nu maaske ogsaa misliggjort. Og jeg, som har vaaget saa omhyggeligt, at ingen Krænkelser af den Art skulde vove at nærme sig! Haardt nok, at det skal se ud, som vragede jeg hende. Jeg saa kun alt for gærne, at det var virke-ligen hende, der vragede mig. Et Ansvars Forfærdelse tryk-ker betydeligen Prisen ned paa de ligefremme erotiske Lidelser.

Og hvor er hun saa gaaet hen, da hun gik herfra? Maaske er hun løben bort i Vildelse, fortvivlet over, at hun ikke er god nok. God nok, det er det eneste, tror jeg, der ikke er Tale om. O Død, hvo gav dig Lov at drive Aager? Eller aagrer du ikke værre end den blodtørstigste Jøde, værre end den blodløseste Puger, hver Gang du blot truer og blot pinner en i Døds-Angsten!

Adskillelsens Terminus er altsaa udsat, om ikke af andre Grunde, saa for hendes Æres Skyld, og fordi den hele Sag har antaget en forfærdelig Skikkelse: jeg har faaet et Menneskeliv paa min Samvittighed og et evigt Ansvar. Men hvilket Forhold skal jeg nu indtage til hende? Et religiøst Enhedspunkt er Nonsens; at vi to i Forening ville sørge, er Af-sindighed, naar jeg er den skyldige og hun den lidende. Hvilken Meningsløshed at skulle være Skriftefader og Morder paa een Gang, at skulle være den, der synlig knuser, og den, der deltagende oprejser!

Nej! Hun skal faa mig at se, jeg agter ikke at løbe fra noget; har hun letsindigen fæstet mig paa Livstid til dette Forhold, fæstet mig ved Baand, som hun vel kan binde, men ikke løse, saa kan det blive slemt for hende; jeg skal nok holde ud. Deraf følger dog ikke, at hun bliver min, eller jeg hendes, men hvis hun tror at kunne gøre noget Indtryk paa mig, hvis hun har et Argument, som jeg maaske ikke har betænkt, vel, jeg skulker ikke fra noget.

Adskilte ere vi, men jeg skal gøre, hvad et Menneske for-maar, for at hjælpe hende. Saa grib mig da med al din Magt, du vældige Lidenskab, du Falskner, der er Sandhedens Skifting, men i Bedraget ikke til at skille fra denne. Styrk mig 2 Maaneder, det er Tiden, ikke en Dag mere; men saa længe punktligt og samvittighedsfuldt. Forvandl al Kval i mit Bryst til Fjas paa Læberne, al Patos derinde til Vrøvl, naar det gives ud. Tag bort, tag det bort, skjul hvert Træk, hver Mine, hver Følelse, hvert Vink om en Følelse, der kunde behage hende, saa sikkert, at ingen Sandhed glimter gennem Bedra-

get. Skab mig om, lad mig sidde, naar jeg sidder hos hende, som en nikkende Pagode, med et tankeløst Smil om Læben, omdunstet af Vaas.

Jeg var hos hende. Hun var forholdsvis roligere, end jeg havde ventet. — Et Par hemmeligt elskende have Forsigtighed behov for at skjule deres Forstaaelse. Vi ere jo aabenlyst elskende, og dog gøres ogsaa her Forsigtighed behov for at skjule vor Forstaaelse.

Fra i Morgen begynder altsaa den sidste Strid, Rædselsperioden. Et Indtryk af hende har jeg slet ikke. Det religiøse, der altid har beskæftiget mig, beskæftiget min Tanke indtil Fortvivlelse, og vel vil beskæftige, saa længe jeg kan tænke, har hun bragt over paa sin Side. Maaske er det en vild Fægtning, at hun ikke har vidst, hvad hun skulde hitte paa at bruge mod mig, og saa har hun brugt det. Det faar saa være, jeg maa respektere det. Det, jeg nu vil vove, er om muligt at fravryste hende mig selv, forvirre Billedet af mig i lutter Nonsens og konfundere hende fra Grunden af. Ethvert Kontra-Argument skal blive respekteret. Jeg ved nok, hvilke disse ville blive. Al Sympati for mig maa tilintetgøres, og hun maa tillige løbes træt i Refleksion. Efter menneskelig Sandsynlighed vil hun da overstaa den værste Lidelse med mig, og menneskelig talt, vil hun ikke være disponeret til at begynde forfra i det Øjeblik, jeg forlader hende. — Man bliver næsten rolig, naar det kommer an paa at handle, om det saa er det desperateste, man vil gøre, og i den vanskeligste Form, nemlig i Tidens og Længdens Form. Men kan jeg ikke være rolig, saa kunde jeg lige saa gerne lade være at begynde paa dette Arbejde.

d. 7. Juni. Midnat.

Da jeg var Barn, var en lille Tørvegrav mig mit Alt: de mørke Trærødder, der hist og her ragede frem i det dybe dunkle, vare forsvundne Riger og Lande, hver en Opdagelse mig vigtig som de antediluvianske for Naturforskeren. Begi-

venhed var der nok af, thi kastede jeg en Sten ud, hvilke uhyre Bevægelser frembragte den ikke, den ene Kreds større end den anden, indtil Vandet atter blev stille; og kastede jeg Stenen paa en anden Maade, da var Bevægelsen forskellig fra hin og i sig selv rig paa ny Forskellighed. Da laa jeg ved Kanten og saa ud over dens Flade, hvorledes Vinden først midt ude begyndte at kruse Vandet, indtil den riflede Bølgegang forsvandt mellem Sivene paa den modsatte Side; da steg jeg op i Pilen, som bøjede sig ud over Graven, sad saa yderligt som muligt, tyngede den lidt ned for at kunne stirre ned i det dunkle, da kom Ænderne svømmende til fremmede Lande, besteg den smalle Tunge, som løb ud og dannede en Bugt med Sivet, hvor min Flodholtsbaad laa i Havn. Men fløj der nu en Vildand fra Skoven over Graven, vakte dens Skrig dunkle Erindringer i de adstadige Ænders Hoved, begyndte de at slaa med Vingerne, at flyve vildt hen langs Fladen: da vaagnede der ogsaa en Længsel i mit Bryst, indtil jeg atter stirrede mig tilfreds ved min lille Tørvegrav.

Saaledes gaar det altid, saa barmhjertig, saa rig er Tilværelsen: jo mindre man har, jo mere ser man. Tag en Bog, den maadeligste, der er skreven, men læs den med den Lidenskab, at det er den eneste, du vil læse: du læser til sidst alt ud af den : saa meget, som der var i dig selv, og mere læste du dig dog aldrig til, om du saa læste de bedste Bøger. —

Jeg angiver med temmelig Præcision Temperaturen af enhver Stemning og Lidenskab; og idet jeg producerer min egen Inderlighed, forstaar jeg disse Ord: *homo sum, nil humani a me alienum puto*. Men i human Forstand kan ingen danne sig efter mig, og endnu mindre er jeg i historisk Forstand prototypisk for noget Menneske. Jeg er snarere, som et Menneske kunde behøves i en Krise, en Prøveklud, Tilværelsen bruger for at føle sig for. Et Menneske, der var halvt saa reflekteret som jeg, vilde kunne faa Betydning for flere, men netop fordi jeg er hel gennemreflekteret, faar jeg slet ingen.

Saa snart jeg er uden for min religiøse Forstaaelse, da er jeg til Mode som et Insekt maa være det, hvilket Børnene lege med, thi saa ubarmhjertigt synes mig Tilværelsen at have handlet med mig; saa snart jeg er i min religiøse Forstaaelse, forstaar jeg, at dette netop har absolut Betydning for mig. Det, der da i det ene Tilfælde er rædsom Spøg, er i anden Forstand den dybeste Alvor. —

d. 18. Juni. Midnat.

Er jeg da skyldig? Ja. Hvorledes? Derved, at jeg har begyndt, hvad jeg ikke kunde realisere. Hvorledes forstaar du det nu? Jeg forstaar det nu tydeligere, hvorfor det var mig umuligt. Hvilken bliver da min Skyld? At jeg ikke tidligere har forstaaet det. Hvilket er dit Ansvar? Enhver mulig Konsekvens for hendes Liv. Hvorfor enhver mulig, thi dette synes jo en Overdrivelse? Fordi her ikke er Tale om en Begivenhed, men om en Handling og et etisk Ansvar, hvis Konsekvenser jeg ikke tør væbne mig imod ved at være modig, da Modet netop bestaar i at aabne sig for dem. Hvad kan tjene til din Undskyldning? At hele min Individualitet disponerede mig til, hvad jeg overalt bestyrkedes i, og hvad jeg, hvis jeg søgte en fortrolig, vilde finde bekræftet: „at en tungsindig ikke skal plage sin Hustru med sine Lidelser, men slutte dem inde i sig selv som en Mand.“ Hvilken er din Trøst? At jeg, idet jeg erkender denne Skyld, tillige aner en Styrelse i det hele. Netop fordi jeg efter bedste Evne havde betænkt den Sag og handlet saa redeligt, som det var mig muligt, i Kraft af det erkendte, netop derfor ser jeg en Medvirken, der har ledet mig hen paa et Punkt, hvor jeg forstod mig selv, som jeg maaske ellers aldrig havde gjort det, men lærte det ogsaa paa en Maade, at jeg ikke skal hovmode mig. Hvilket er dit Haab? At det kan tilgives, om ikke her saa dog i en Evighed. Er der ingen Mislighed med Hensyn til denne Tilgivelse? Jo der er den, at jeg ikke har hendes Tilgivelse; og hun er og bliver en Melleminstans, en berettiget, der ikke tør forbigaaes. —

d. 26. Juni. Morgen.

— I Forgaars gik Passiaren ufortrødent som altid. Vi talte om min Afskedigelse, og at det var det klogeste, hun kunde gøre, naar jeg skulde raade. Følgen vilde blive, at jeg snart vilde fortryde det og komme igen som en vaad Hund. Dette Raad optog hun med det lakoniske Svar: jo! og med det tilføjende: nej jeg tror dig ikke over en Dørtærskel. Jeg saa deraf, hvor ringe Tanker hun dog i Grunden har om mig, og hvilken misforstaaet Overtro hun har paa Betydningen af sin personlige Tilstedeværelse. Det er en Lykke. Men som nu Passiaren gaar allerbedst, brister hun i Graad. Den, der er i Fortvivlelsens Nød, har altid overnaturlige Kræfter, og derfor blev min Mine aldeles uforandret. Derpaa sagde hun: lad mig græde, det lindrer. I Loven er al Tortur forbuden; sandeligen dette er en forfærdelig Tortur. Men jeg maa respektere Argumentet, kun ikke saaledes, at det forstyrrer mig. Og der er da ogsaa en Trøst i, at jeg ikke har unddraget mig Synet af, hvad ellers et Menneske i min Stilling, naar han dog skal træde af som en foragtelig, plejer at fritage sig for. Saa kom Passiaren igen i Gang, og det betyder vistnok ikke saa meget for hende som for mig.

Ikke at turde sige et alvorligt Ord, thi det var jo dog Afsindighed, om jeg den skyldige vilde formane eller trøste, men er det ikke ogsaa afsindigt, at jeg sidder og ser derpaa! Men det gode derved er, at det er min Nærværelse, der giver hende et Incitament til, om end mod sin Villie, at ytre sig saaledes. Naar jeg er borte, gør hun det næppe og føler maaske ikke Trang dertil.

Lad saa en Tredjemand have været Vidne til denne Situation! Lad en, der aldrig gjorde andet end skrive Gaader, og en, der blev en Olding ved at gætte Gaader, slaa sig sammen og gætte, hvo der lider mest af de tvende, hos hvem Indtrykket er det dybeste! Fortæl os saa, du prøvede, om en Hvirvel, der forvirrede Tilværelsen, jeg har dog set en Forvirring, hvor det var, som vilde Oprøret ikke lystre en

redelig Villies Ror! Tal om et Blikstille, der bragte al Anstrengelse til Fortvivelse, jeg saa dog et Blikstille, hvor en elskende arbejdede og arbejdede og blev næsten den elskedes Morder, ikke af Ondskab, ikke ved Vaade, men efter sin redeligste Overbevisning.

d. 30. Juni. Midnat.

Hvad er saa mit Liv andet end ond Møje! Min Eksistens er lutter *molimina*; jeg kan ikke komme tilbage til mig selv. Om det i Tiden nogen Sinde skal ske, ved jeg ikke. Og bliver jeg fri, saa jeg atter kan slutte mig sammen, saa kan jeg have ondt nok ved at udskille det fremmedartede, som jeg dog egentligen ikke vil udskille. Bliver jeg fri, da bliver dog den Bekymring i min Indesluttethed, at hun er bleven forandret.

Saaledes ligger en Musling ved Havets Bred; den aabner sin Skal for at søge Næring, et Barn stikker en Kvist imellem, saa kan den ikke lukke sig. Endelig bliver Barnet ked deraf, vil rive Kvisten til sig, men der blev en Splint tilbage. Og Muslingen lukker sig; men inderst inde lider den igen og kan ikke faa Splinten reven ud. At der er en Splint, kan ingen se, thi Muslingen har jo lukket sig, men at den er der, ved Muslingen.

Dog bort med Mismod, det er et Bedrag mod hende, og min Sjæl væsentligen fremmed. Var det den jødiske Ypperstepræst forbudet at sønderrive sine Klæder af Sorg, fordi det var et for lidenskabeligt og for stærkt Udtryk, saa er det ogsaa mig forbudet at blive mismodig, fordi det er for apatisk og for svagt. Men, at jeg er bleven mismodig et Øjeblik, viser mig, at jeg første Gang i mit Liv har troet min Forstand mod hende. Hvad den kunde sige mig, har jeg altid vidst, men jeg har ikke villet det. Indtrykket af hint Møde har givet min Forstand Overvægten.

Min Sympati bringer mig dog til sidst til Bettelstaven. Det gaar mig som hin Engelskmand, der kom i Pengeforlegenhed, uagtet han havde en Note paa 500 £ i sin Haand —

men ingen kunde bytte den i Landsbyen, hvor han var. Men skal Sympatiens Ytring være ligesom at veksle en større Mønt; jeg troede, at Sympatien var som hin Skilling i Fortunatus' Pung, man giver den bestandig hel ud og beholder den bestandig hel tilbage, vil man veksle den, saa forsvinder Tryllet. Se dette trøster mig.

d. 2. Juli. Morgen.

I Dag for et Aar siden. Et Øjenvidne til min Situation vilde vel sige til mig: Du ved ikke, hvad Kærlighed er, siden du handler saaledes. Muligt; saa meget ved jeg dog, at jeg kender dens Smerte. Dens Lyst kender jeg maaske ogsaa, om end paa Afstand, paa meget lang Afstand. Var det muligt, var det muligt — i samme Øjeblik aander jeg hver Taare bort af hendes Øje, ak som Skolebørnene gøre det, at ingen skal se, de have grædt; da er Smerten glemt, mere end glemt. Hurtigt ved Forelskelsens Almagt, hurtigt som Plantens Vækst, naar den opelskes af Feer, vikler hun sig ud yndigere end nogen Sinde ved sig selv ved Forelskelsens Spirekraft og ved mit Pust og ved Ordet, der hviskes i hendes Øre; saa sætter jeg hende paa min Arm og styrter gennem Verden med hende: saa vidt forstaar jeg mig i det mindste paa Kærlighed. Men netop denne min Forstand paa Kærlighed kunde let berøve mig Forstanden. Aldrig i mit Liv har jeg fornummet Selvmords Fristelser førend nu. Men Delta-gelsens Kval og saa at være den skyldige: denne Modsigelse virker paa min Sjæl, som naar man i legemlig Henseende vrider et Menneskes Ledemod ud af deres naturlige Stilling. Men hvad skulde et Selvmord hjælpe? Ja det skulde forhindre, at hun ikke blev krænket, thi da kunde hun jo leve hen som min, hvis hun saa vilde. Men sæt hun en Gang fik det at vide, det vilde jo være forfærdeligt. Havde hun Forstand, vilde hun jo indse, at hun dog aldrig burde have bragt mig til den Yderlighed, og saa havde jeg jo gjort hende skyldig. Og ved et saadant Skridt havde jeg jo maaske de-

termineret hele hendes Liv, saa hun ikke i Endeligheden vilde søge sin Helbredelse, hvor hun dog egentligen maa søge den.

Aandeligt talt lider hun ikke saa meget. Hun er end ikke saa meget udmattet, som hun begynder at blive træt med lidt Tilsætning af at være ked. Menneskeligt talt forundrer det mig slet ikke, thi hun har ingen fortrolig, og jeg er utrættelig i Nonsens.

Dagene ere talte. Sæt hun nu blev syg, inden den sidste Dag var kommen, sæt hun i en Feber-Vildelse forraadte, hvad der foregaar mellem os. Hendes nærmeste, som vilde tro, at det var Fantasier, og jeg, som vidste, det var Virkelighed! Og naar hun saa blev helbredet, og vi igen skulde begynde for fra.

d. 3. Juli. Midnat.

Hvor skal vi saa ses igen? I Evigheden. Saa er der jo Tid nok til Forstaaelsen. Hvor ligger Evigheden? Naar begynder Evigheden? Hvilket Sprog tales der? Eller tales der maaske slet ikke? Kunde der ikke gives en lille Mellemtid? Er det bestandig høj lys Dag i Evigheden? Kunde der ikke gives en Morgendæmring, hvor man fandt Forstaaelsen i Fortrolighed? Hvilken er Evighedens Dom? Er Dommen færdig, førend Evigheden begynder, og Evigheden kun dens Eksekution? Hvorledes fremstilles Evigheden? Som den vide Horisont, hvor man intet ser. Saaledes er den fremstillet paa Gravbilledet: den sørgende sidder i Forgrunden og siger: han gik bort, ind hisset. Men i den vide Horisont ser jeg slet intet, og kun den forbigaaende ser den sørgende i Forgrunden, men videre ser han heller intet. Saa ser jeg altsaa heller ikke hende. Det er umuligt. Jeg maa se hende. Er dette intet Argument; eller er det et bedre Argument: at enten jeg vil eller ej, maa jeg se hende. Sæt hun havde glemt mig. Kan vi saa ses? Sæt hun ikke havde tilgivet mig. Saa havde hun jo ikke glemt mig. Men kan vi saa ses? Sæt hun stod ved

en andens Side. Naar hun staar saaledes i Tiden, da staar jeg hende i Vejen, og derfor vil jeg fjerne mig. Men hvis jeg stod hende i Vejen i Evigheden, hvor skal jeg saa gaa hen? Er Tiden den stærkere i Sammenligning med Evigheden? Har Tiden Magt til evigt at skille os ad? Jeg troede, den havde kun Magt til at gøre mig ulykkelig i Tiden, men maatte slippe mig, saa snart jeg omskifter Tiden med Evigheden og er, hvor hun er, thi evigt er hun bestandig hos mig. Hvis saa, hvad var saa Tiden? Den var, at vi to ikke fik hinanden at se i Gaar Aftes, og om hun fik en anden, var, at vi to ikke fik hinanden at se i Gaar Aftes, fordi hun var andetsteds ude. Og hvis var Skylden? Ja Skylden var min. Men vilde eller kunde jeg dog nu handle anderledes, end jeg har handlet, hvis det første antages at være sket? Nej! Jeg fortryder det første. Fra det Øjeblik har jeg handlet efter redeligste Overlæg og af yderste Evne, som jeg ogsaa havde gjort det første, indtil jeg indsaa min Vildfarelse.

Men taler Evigheden da saa letsindigt om Skylden? Tiden gør det i det mindste ikke; den vil nok lære fremdeles, hvad den har lært mig, at et Liv er noget mere end i Gaar Aftes. Men Evigheden vil jo ogsaa helbrede al Sygdom, give den døve Hørelsen, den blinde Synet og den vanskabte Legemets Skønhed, saaledes vil den ogsaa helbrede mig. Hvilken er min Sygdom? Tungsind. Hvor har denne Sygdom sit Sæde? I Indbildningskraften, og Mulighed er dens Næring. Men Evigheden tager Muligheden bort. Og var denne Sygdom mig ikke tung nok i Tiden, at jeg ikke blot led, men ogsaa blev skyldig ved den? Den vanskabte har dog kun den Smerte at bære, at han er vanskabt, men hvor forfærdeligt, hvis det at være vanskabt gjorde ham skyldig!

Saa være da, naar Tiden er forbi for mig, mit sidste Suk til dig, o! Gud, for min Sjæls Salighed, det næstsidste være for hende, eller lad mig for første Gang igen være forenet med hende i det samme sidste Suk!

d. 6. Juli. Midnat.

I Dag har jeg set hende. Hvor besynderligt! En Tordenregn gjorde mig det nødvendigt at flygte ind hos ham, min gamle Konditor, hvor jeg ikke har været siden hine Forventningens Dage: *erat in eo vicinio tonstrina quædam*. En saadan Barberbod svarer nærmest, sagde Læreren, til hvad en Konditor er hos os. *Eo sedebamus plerumque, dum illa rediret*. Regnen var hurtig forbi, Luften mild og indbydende, alt forfrisket og forynget. Hvis jeg ikke var hensunken i Erintringer, var jeg næppe bleven saa længe. Den gamle Konditor kom hen og hilste paa mig, talte med mig, alt virkede bedøvende paa mig. Jeg sad paa min gamle Plads og kastede stundom Øjet ud ad Vinduet — da kom hun gaaende forbi. Hun gik med en anden ung Pige, begge i en levende Samtale, hun munter og sund og fornøjet. Kom hun maaske fra Sang, min elskede Sangerske, gaar hun igen til Sang? Er Visen maaske blot bleven en anden.

d. 7. Juli. Morgen.

I Dag for et Aar siden. Lad se! Min Livs-Anskuelse var, at jeg i min Indesluttethed gemte mit Tungsind. Det var min Stolthed, at jeg kunde gøre det, min Beslutning, af yderste Evne at fare fort dermed. Jeg er strandet. Hvorpaa? Paa Individualitets-Misforholdet og paa Vielsen som en Protestation i Kraft heraf. Hvilken er mit Livs Forvirring? At den Sætning blev mig meningsløs: *ultra posse nemo obligatur*. Hvilken er min Skyld? At have vovet mig ind i hvad jeg ikke kunde realisere. Hvilken er min Brøde? At have gjort et Menneske ulykkeligt. Hvorledes ulykkeligt? I Muligheden saaledes, at jeg har et Mord paa min Samvittighed ifølge hendes Udsagn og i Kraft af Muligheden. Hvilken min Straf? At holde denne Bevidsthed ud. Hvilket mit Haab? At en barmhjærtig Styrelse vil i Virkeligheden gøre Straffen mindre ved at hjælpe hende. Hvad siger min Forstand om hende? At der ikke just er Sandsynlighed for det værste. Hvad føl-

ger deraf for mig? Slet intet. En etisk Forpligtelse kan ikke udtømmes ved nogen Sandsynlighedsberegning, men kun ved at paatage sig Ansvarrets yderste Mulighed.

*

*

*

Jeg gik til hende. Ualmindelig glad traadte jeg hende i Møde, erklærede, at det lod sig gøre, som hun ønskede det. Det lader sig let forklare, at man, saa længe man strider, hvis man ogsaa er i Stand til at forstaa, hvad Sympatien byder, kan glemme dette Hensyn, netop fordi man strider. Naar man har sejret, plejer Sympatien at vaagne allerstærkest. Jeg mente at burde forsøge dette yderste, om hun ikke, bevæget ved at have sejret, skulde beslutte sig til at give mig Friheden. Nej! Hun tog imod det, men intet Ord i Retning af Sympati; hun tog endogsaa temmelig koldt derimod, det glæder mig, thi det beviser, at hun er træt.

Jeg gik. Ved Middagstid kom jeg igen. En absolut Beslutning giver Rolighed, en Beslutning, der har gennemgaaet Forfærdelsens Dialektik, gør uforfærdet. Koldt og bestemt forkyndte jeg, at det var forbi. Hun vilde hengive sig i de heftigste Ytringer af Lidenskab, men for første Gang i mit Liv talte jeg befalende. Det er forfærdeligt at skulle vove det, og dog var det det eneste. Om hun var kommen Døden nær for mine Øjne, jeg havde ikke kunnet forandre min Beslutning. Min Ubevægethed hjalp hende, og hvad der var det dumdrigeste Foretagende, gik af i al Orden. Endnu et Forsøg gjordes der paa sympatetisk at bevæge mig, det blev uden Virkning. Endeligen bad hun mig stundom at tænke paa sig, det blev lovet i en skødesløs Tone, maaske mente hun det ikke stort, til Gengæld mente jeg det for Alvor.

Saa er det forbi. Vælger hun Skriget, saa vælger jeg Smerthen; og af at skriges bliver man træt, hun er det maaske allerede; Smertens Tur vil komme til mig og atter komme.

Hvad lærer min Forstand mig om Anvendelsen af de to Maaneder med Hensyn til hende? Hun vil ikke sørge livs-

farligt; dels er hendes Lidenskab ikke meget dialektisk i Indelighed, dels vil ingen kunne skaffe hende en saa begunstigende Situation, som hun har haft: at skulle forfærde mig, den skyldige, at skulle bevæge mig ved sin Lidelse. En deltagendes Omsorg kan ikke lægge Eftertrykket paa Smertens Udbrud i Sammenligning med min Nærværelse. Refleksionen vil ikke let faa fat i hende, thi hun har nu gennemgaaet et betydeligt Kursus. Hvad hun selv kan hitte paa vil ikke blive meget i Sammenligning med, hvad jeg allerede tilstrækkeligt o: indtil Væmmelse har perfektioneret hende i. Hun vil ingen Sympati kunne rejse for mig, er der en lille Rest, vil den snart kvæles. Det vil aldrig falde hende ind, om hun ikke skulde have lidt at bebrejde sig, at hun dog kunde have handlet anderledes mod mig. Hun vil maaske blive syg ligesom den, der har læst meget anstrengt til Eksamen, bliver syg, naar Eksamen er overstaaet. Af en saadan Sygdom kunde man ogsaa dø, men deraf følger ingen sikker Konklusion til et *propter hoc*. — Mig selv betræffende, da har hun ved at nødsage mig til det yderste, hjulpet mig til at trække min Personlighed saa vidt som muligt ud af hende. Skulde hun, ked af det hele, finde sig en ny Forelskelse, da skal ikke blot jeg være udenfor, men endogsaa ethvert Billede af mig være det, thi hun har intet, og i det mindste intet, hvori der er nogen Sandhed.

d. 7. Juli. Midnat.

Se! nu hører jeg op for denne Gang. Min Dvale-Tid i Henseende til hende begynder, jeg takker af. Den 3die Januar begynder Uroen igen. Naar der takkes af hedder det: Højre og Venstre omkring, march. Det er satirisk nok, thi min Ulykke er, at jeg hverken kan gøre Højre eller Venstre omkring eller marchere.

Uroens Tid er det halve Aar, hint Virkelighedens halve Aar, der atter og atter kommer igen, indtil jeg igen bliver fri. Godt, at det ikke var et helt Aar, thi da vilde jeg have

et Sørgeaar i samme Forstand, som man har et Kirkeaar: i det Øjeblik jeg var færdig med det gamle, kom jeg til at begynde paa et nyt.

En gammel Kone plejede at sige om Vægteren, naar han begyndte at raabe: nu er han nok vildfarende. Og den vildfarende raaber jo ogsaa. Saaledes er jeg i Uroens Tid en raabende, en vildfarende.

Min Beslutning er i Troskab til hende at blive Ideerne og min Aands-Eksistens tro af yderste Evne, at jeg erfarende maatte forvisses om, at det er Aanden, som gør levende, at det udvortes Menneske kan forsmægte og Aanden sejre, Skabningen sukke og Aanden juble, at jeg maatte trøstes og vorde glad ved Aanden, forsagende alle Endelighedens Trøstegrunde, at jeg maatte holde ud og ikke ende Ordets Herlighed i Gerningens Smaalighed, og ikke vidne i høje Talemaader og modsige mig selv ved Endelighedens Gerninger. Jeg havde været fuldkomnere, om jeg kunde være bleven hende tro; om min Aands-Eksistens var gaaet med til daglig Brug i et Ægteskab, det havde været større, og jeg havde forstaaet Tilværelsen sikrere og lettere. Saaledes rangeres der. Næst det kommer hvad jeg gør. Skulde hun forbløde i unyttig Lidenskab, skulde hun ikke frelses ved en Hjælp, der maaske er nærmere, end at jeg ved det, eller dog kommer nær nok, naar det behøves; saa maa jeg arbejde saaledes, at min Eksistens kan gælde for to. Hjælper hun sig selv paa anden Maade, giver dette Overflod. — Sæt der var en Bog, som engang var trykt og ikke kunde trykkes om, og der var ingen Plads at rette i den, men iblandt Trykfejlene fandtes en Læsemaade, der i Betydningsfuldhed overgik hvad der stod paa samme Sted i Teksten: saa maatte den nøjes med at blive staaende blandt Trykfejlene, men der dog med sin Betydningsfuldhed. Sæt der var et Ukrudt, som var fjernet fra den nyttige Sæd: saa stod det vel afsides, var vel Ukrudt, var vel beskæmmet, men sæt det dog hed: Stolten-Hendrik.

Her ender Dagbogen for denne Gang. Den handler om intet, dog ikke i den Forstand, som Ludvig den Sekstendes, hvis vekslende Indhold skal have været, den ene Dag: paa Jagt, den anden: *rien*, den tredie: paa Jagt. Den indeholder intet, men bliver det de letteste Breve, som Cicero siger, der handle om intet, saa er stundom det det tungeste Liv, der handler om intet.

HVAD VI LÆRE AF LILIERNE PAA MARKEN OG AF HIMMELENS FUGLE

(FØRSTE TALE)

BØN

Fader i Himlene! Fra dig kommer kun god og fuldkommen Gave: hvem du lader Menneskene beskikke til Lærer, den bekymrede til Vejleder, hans Vejledning og Lærdom maa det ogsaa være gavnligt at tage til Følge. Saa give du da, at den bekymrede i Sandhed maatte lære af de guddommeligt beskikkede Læremestere: af Lilierne paa Marken og af Himmelens Fugle! Amen.

Dette hellige Evangelium skriver Evangelisten Matthæus, 6. Kap. 24 Vers til Enden.

Ingen kan tjene to Herrer; thi han maa enten hade den ene og elske den anden, eller holde sig til den ene og foragte den anden. I kunne ikke tjene Gud og Mammon. 25. Derfor siger jeg eder! bekymrer eder ikke for eders Liv, hvad I skulle æde, og hvad I skulle drikke; ikke heller for eders Legeme, hvad I skulle iføres. Er ikke Livet mere end Maden, og Legemet mere end Klæderne? 26. Ser til Himmelens Fugle; de saa ikke, og høste ikke, og sanke ikke i Lader, og eders himmelske Fader føder dem; ere I ikke meget mere end de? 27. Men hvo iblandt eder kan lægge en Alen til sin Vækst, endog han bekymrer sig derfor? 28. Og hvi bekymre I eder for Klæderne? Betragter Lilierne paa Marken, hvorledes de vokse; de arbejde ikke, spinde ikke.

29. Men jeg siger eder, at end ikke Salomo i al sin Herlighed var saa klædt, som en af dem. 30. Klæder da Gud saaledes det Græs paa Marken, som er i Dag, og i Morgen kastes i Ovn, skulde han ikke meget mere klæde eder, I lidet troende! 31. Derfor skulle I ikke bekymre eder, og sige: hvad skulle vi æde? eller: hvad skulle vi drikke? eller: hvormed skulle vi klæde os? 32. efter alt saadant søge Hedninger; thi eders himmelske Fader ved, at I have alle disse Ting behov. 33. Men søger først Guds Rige og hans Retfærdighed, saa skulle og alle disse Ting tillægges eder. 34. Bekymrer eder derfor ikke for den anden Morgen; thi den Dag i Morgen skal bekymre sig for sit eget. Hver Dag haver nok i sin Plage.

Hvo har ikke kendt dette hellige Evangelium fra sin tidligste Barndom, og ofte glædet sig ved det glade Budskab! Og dog er det ikke saaledes ligefrem et glad Budskab; det har en væsentlig Egenskab, der ret egentligen gør det til et Evangelium, den nemlig, at det henvender sig til bekymrede; ja, i hver en Linie af det bekymrede Evangelium er det kendetligt, at Talen ikke er til de karske, ikke til de stærke, ikke til de lykkelige, men til de bekymrede; o, det er saa kendetligt, at det glade Budskab selv gør, hvad det siger Gud at gøre, antager sig de bekymrede og haver Omsorg for dem — paa den rette Maade. Ak, dette gøres vel fornødent, thi enhver, der har Sorg, og især jo dybere og jo længere den trænger ind i Sjælen, eller jo længere den trænger dybt derind, han fristes maaske ogsaa til utaalmodigt ikke at ville høre menneskelig Tale om Trøst og Haab. Maaske har den sørgende Uret, maaske er han for utaalmodig, naar det forekommer ham saa, at intet Menneske kan tale ham hans Sorg tilpas; thi den lykkelige forstaar ham ikke; den stærke synes netop, idet han trøster, at hæve sig over ham; den bekymrede forøger ham kun Sorgen ved sit Tilskud. Naar saa er, bliver det altsaa bedst at se sig om efter andre Lærere,

hvis Tale ikke er Misforstaaelse, hvis Opmuntring ingen hemmelig Bebrejdelse indeholder, hvis Blik ikke dømmes, hvis Trøst ikke hidser i Steden for at berolige.

Til saadanne Lærere henviser det bekymrede Evangelium den sørgende: til Lilierne paa Marken og til Himmelens Fugle. Hos disse billige Lærere, hvilke man hverken betaler med Penge eller med Ydmygelser, er ingen Misforstaaelse mulig, thi de tie — af Omsorg for den bekymrede. Og al Misforstaaelse fremkommer jo ved Talen, nærmere forstaaet derved, at Talen, især Samtalen, indeholder en Sammenligning, som naar den lykkelige siger til den bekymrede: vær glad, da indeholder Udsagnet tillige: som jeg er det; og naar den stærke siger: vær stærk, da forstaas under: som jeg er det; og naar den stærke siger: vær stærk, da forstaas under: som jeg er det. Men Tavshed ærer Bekymringen og ærer den bekymrede, som Jobs Venner, der de af Ærbødighed sad tavse hos den lidende og holdt ham i Ære. Og dog, de saa jo paa ham! Men det, at det ene Menneske ser paa det andet, indeholder atter en Sammenligning. De tavse Venner sammenlignede ikke Job med sig, dette skete først, da de brød Æren (hvori de tavse holdt ham) og Tavsheden, for med Taler at overfalde den lidende; men deres Tilstedeværelse foranledigede Job til at sammenligne sig med sig selv. Saaledes kan nemlig intet Menneske være til Stede, om han end tier, at hans Tilstedeværelse sammenlignelsesvis slet intet betyder. Dette kan i det højeste et Barn, der jo ogsaa har en vis Lighed med Lilierne paa Marken og med Himmelens Fugle; hvor ofte har ikke en lidende sandet og rørt fornummet, at naar kun et Barn er til Stede, er der dog ingen tilstedeværende. Og nu Lilien paa Marken! Om den end rigeligt har sit Udkomme, den sammenligner ikke sin Velstand med nogens Armod; om den end er sorgløs i al sin Dejlighed, den sammenligner sig hverken med Salomo eller med den usleste. Og om Fuglen end svinger sig let i Skyen, den sammenligner ikke sin lette Flugt med den bekymredes tunge Gang;

om Fuglen, rigere end den, der har Laderne fulde, end ikke sanker i Lade: den sammenligner ikke sin rige Uafhængighed med den nødlidende, som sanker forgæves. Nej, der hvor Lilien blomstrer dejligt — paa Marken, der hvor Fuglen frit er til Huse — under Himlen, hvis Trøsten søges: der er uafbrudt Tavshed, der er ingen tilstedeværende, der er alt idel Overtalelse.

Dog er dette jo kun saa, dersom den sørgende virkelig giver Agt paa Lilierne og paa Fuglene, over dem og deres Liv glemmer sig selv, medens han i denne Selvfortabelse af dem, ved sig selv, uformærket lærer noget om sig selv; uformærket, thi der er jo idel Tavshed, ingen tilstedeværende, den bekymrede fritagen for enhver Medviden, undtagen Guds, sin egen — og Liliernes.

Lad os da i denne Tale betænke, hvorledes den bekymrede, ved ret at se til Lilierne paa Marken og til Himmelens Fugle, lærer:

at nøjes med det at være Menneske.

„Betragter Lilierne paa Marken“, betragt dem, det vil sige: læg nøje Mærke til dem, gør dem til Genstand, ikke for et flygtigt Syn i Forbigaaende, men for din Betragtning; derfor er der brugt det Udtryk, som Præsten plejer at bruge i den alvorligste og højtideligste Forbindelse, naar han siger: lader os i denne Andagtstime betragte det og det. Saa højtidelig er Opfordringen og Indbydelsen; mangan lever maaske i den store Stad og ser aldrig Lilierne; mangan lever maaske paa Landet og gaar dem dagligen ligegyldigt forbi: ak, hvor mangan er der vel, der efter Evangeliets Anvisning ret betragter dem! — „Lilierne paa Marken“, thi der er ikke Tale om de sjældne Planter, hvilke en Gartner opelsker i sin Have, og som betragtes af Kendere; nej, gaa ud paa Marken, der hvor intet Menneske bærer Omsorg for de forladte Lilier, og hvor det dog er saa kendeligt, at de ikke ere forladte. Skulde denne Opfordring ikke være indbydende for

den bekymrede, ak, han er jo ogsaa som den forladte Lilie forladt, miskendt, overset, uden Menneskenes Omsorg, indtil han ved ret at betragte Lilien forstaar, at han ikke er forladt.

Saa gaar den bekymrede ud paa Marken, og han standser ved Lilierne. Ikke som et lykkeligt Barn eller en barnagtig ældre vel gør det, løber han om for at finde den smukkeste, for at tilfredsstille Nysgerrigheden ved at finde den sjældne. Nej, med stille Højtidelighed betragter han dem, som de staa der, i talrig, i broget Mængde, den ene lige saa god som den anden — „hvorledes de vokse“. Nu, hvorledes de vokse, ser han egentligen ikke, thi det er, jo som Ordsproget siger, at man ikke kan se Græsset gro, men han ser dog, hvorledes de vokse, eller netop fordi det er ham ubegribeligt, hvorledes de vokse, ser han, at der maa være en, der kender dem lige saa nøje, som Gartneren kender de sjældne Planter; en, der daglig ser til dem, Morgen og Aften, ligesom Gartneren ser til de sjældne Planter; en, der giver dem Vækst. Formodentligen er det vel ogsaa den samme ene, der giver Gartnerens sjældne Planter Vækst, kun at disse saa let foranledige Misforstaaelse ved Hjælp af Gartneren. De forladte Lilier derimod, de almindelige Lilier, Markens Lilier, foranledige ikke Betragteren til nogen Misforstaaelse. Thi der, hvor Gartneren er synlig, der, hvor ingen Møje og ingen Bekostning spares for at drive Rigmandens sjældne Planter frem, der synes det maaske bedre at forstaa, at de vokse; men derimod paa Marken, hvor ingen, ingen, ingen bekymrer sig om Lilierne, hvorledes kan de der vokse? Og dog vokse de.

Men saa maa vel de fattige Lilier selv arbejde desto strengere. Nej, „de arbejde ikke“; det er kun de sjældne Blomster, som der er saa meget Arbejde forbundet med for at faa til at vokse. Der, hvor Tæppet er kosteligere end i Kongernes Sale, der arbejdes ikke. Idet Betragterens Øje forlystes og vederkvæges ved Synet, skal hans Sjæl ikke bekymres ved Tanken om, hvorledes de stakkels, fattige Lilier maa arbejde og trælle for at faa Tæppet saa smukt. Kun i Forhold til

menneskelig Kunstfærdigheds Frembringelse er det saaledes, at Øjet, medens det blændes ved Arbejdets Finhed, fyldes med Taarer ved Tanken om den stakkels Kniplerskes Lidelser.

Lilierne „arbejde ikke, spinde ikke“, de bestille egentligen ikke andet end at pynte sig, eller endnu rettere: at være pyntede. Som der i det foregaaende af Evangeliet, hvor Talen er om Fuglene, naar der siges: „de saa ikke, de høste ikke, de sanke ikke i Lader“, ligesom hentydes til Mandens Arbejden for at ernære sig og sine: saaledes indeholde disse Ord om Lilierne (de arbejde ikke, spinde ikke) ligesom en Hentydning til Kvindens Arbejden. Kvinden bliver ved Huset, hun gaar ikke ud for at søge Livets Fornødenheder, hun bliver hjemme, syr og spinder, søger at holde alt saa pynteligt som muligt: hendes daglige Syssel, hendes flittige Arbejden staar dog nærmest i Forhold til Pyntelighed. Saaledes Lilien ogsaa; den bliver ved Huset, den gaar ikke af Stedet, men den arbejder ikke, den spinder ikke — den pynter sig blot, eller endnu rettere, den er pyntet. Skulde Lilien have nogen Bekymring, da vilde denne ikke være for Udkommet, som dog Fuglen kunde synes at have, siden den flyver saa vidt og bredt omkring og sanker Næring, nej, Liliens Bekymring maatte kvindeligt staa i Forhold til, om den nu ogsaa var dejlig og var pyntet. Men den er uden Bekymring.

Thi pyntet er den, det er vist; ja, Betragteren kan ikke lade det være, han bøjer sig ned til den enkelte Lilie, han tager den første den bedste — „jeg siger eder, at end ikke Salomo i al sin Herlighed var klædt som en af dem.“ Saa betragter han den nøje og nærved, og om hans Sind var uroligt, ak, som et menneskeligt Sind kan være uroligt, og om hans Hjerter bankede hæftigt, ak, som et menneskeligt Hjerter kan det, han slaar sig ganske til Ro, blot for at betragte denne Lilie. Jo nøjere han ser, jo mere han forundres over dens Dejlighed og dens sindrige Dannelse; thi kun i Forhold til menneskelig Kunstfærdigheds Frembringelser gælder det, at man, ved at se meget nøje til, opdager

Mangler og Ufuldkommenhed, det gælder, at hvis du skærper dit Syn med det kunstigt slebne Glas, da ser du selv i den fineste menneskelige Væv de grove Traade. Ak, det er, som om Mennesket til sin egen Ydmygelse har gjort den Opdagelse, hvorefter han er stolt: da han opdagede at slibe Glasset kunstigt, saa det forstørrede Genstanden, da opdagede han, ved Hjælp af det forstørrende Glas, at selv det fineste menneskelige Arbejde er groft og ufuldkomment. Men Opdagelsen, der ydmygede Mennesket, ærede Gud, thi aldrig har nogen, ved Hjælp af det forstørrende Glas, opdaget, at Lilien blev mindre dejlig, mindre sindrig, tværtimod viste den sig at være dejligere og dejligere, sindrigere og sindrigere. Ja Opdagelsen ærede Gud, som enhver Opdagelse maa det, thi kun i Forhold til en menneskelig Kunstner gælder det, at den, der kender ham nøje, nærved og til daglig Brug, dog ser, at han ikke er stor; i Forhold til den Kunstner, som væver Markens Tæppe og virker Liliens Dejlighed, gælder det, at Forundringen stiger med Tilnærmelsen, at Tilbedelsens Afstand vokser med Tilnærmelsen til ham.

Saa staar da den bekymrede, som med sin Sorg gik til Lilierne, mellem dem paa Marken, forundret over Liliens Dejlighed, som han betragter; han har taget den første den bedste, han har intet Valg gjort, det falder ham slet ikke ind, at der skulde være nogen eneste Lilie, saa lidet som noget Straa paa Marken, om hvilket det ikke gjaldt, at end ikke Salomo i al sin Herlighed var klædt som en af dem. Sæt Lilien kunde tale, skulde den da ikke sige til den bekymrede: „Hvi forundrer du dig saaledes over mig; skulde det, at være Menneske, ikke være lige saa herligt, skulde det ikke derom gælde, at dog al Salomos Herlighed intet er i Sammenligning med, hvad ethvert Menneske er ved at være Menneske, saa Salomo for at være det herligste han er, og være sig det bevidst, maatte afføre sig al sin Herlighed og blot være Menneske! Skulde hvad der gælder om mig Stakkel, ikke gælde om det at være Menneske, der jo er Skabningens Un-

derværk!“ Dog Lilien kan ikke tale, men netop fordi den ikke kan tale, netop fordi der er idel Tavshed derude og ingen tilstedeværende, netop derfor er den bekymrede, hvis han taler og hvis han taler med Lilien, i det Tilfælde, at han taler med sig selv; ja lidt efter lidt opdager han, at han taler om sig selv, at det han siger om Lilien, siger han om sig selv. Det er ikke Lilien, der siger det, den kan ikke tale; det er ikke noget andet Menneske, der siger det til ham, thi med det andet Menneske kommer dog saa let straks Sammenligningens urolige Tanke; blandt Lilierne er den bekymrede kun Mennesket og — nøjet med det at være Menneske. Thi ganske i samme Forstand som Lilien er Lilie, ganske i samme Forstand er han, trods alle sine Bekymringer som Menneske, Menneske; og ganske i samme Forstand, som Lilien, uden at arbejde og uden at spinde, er skønnere end Salomos Herlighed, ganske i samme Forstand er ogsaa Mennesket, uden at arbejde, uden at spinde, uden nogen hans Fortjenstfuldhed, ved at være Menneske, herligere end Salomos Herlighed. Der staar jo heller ikke i Evangeliet, at Lilien er herligere end Salomo, nej, der staar, at den er bedre klædt end Salomo i al hans Herlighed. Ak, men i den ideelige Omgang med Mennesker, i den mangfoldige Forskellighed og dennes forskellige Berøringer, glemmer man, ved den travle eller den bekymrede Sammenlignings Opfindsomhed, hvad det er at være Menneske, man glemmer det over Forskelligheden mellem Menneske og Menneske. Men paa Marken hos Lilierne, hvor Himlen hvælver sig højt — som over en Hersker, frit — som Aandedrættet er det derude, hvor Skyernes store Tanker adspredt al Smaalighed: der er den bekymrede det eneste Menneske, og lærer af Lilierne, hvad han maaske ikke kunde lære af noget andet Menneske.

„Betragter Lilierne paa Marken.“ Hvor kort, hvor højtidelig, hvor ligelig er denne Tale om Lilierne; der er ikke Spor af Anelse, der ymtes ikke det mindste om, at der kunde være nogen Forskel mellem Lilierne indbyrdes; der er talet om

dem alle og hver en eneste, der er talet ligeligt om dem alle: Lilierne. Maaske vil en mene, at det dog var besynderligt, og for meget forlangt, at det menneskelige Sprog skulde indlade sig paa Forskelligheden mellem Lilierne indbyrdes og disses mulige Bekymringer, foranledigede ved Forskelligheden; maaske vil en mene: „saadanne Forskelligheder og saadanne Bekymringer ere ikke værd at agte paa.“ Lad os forstaa hinanden. Er Meningen denne, at det for Lilierne ikke er værd at agte paa saadanne Bekymringer, det er, at Lilierne burde være saa fornuftige, ikke at agte paa sligt; eller er Meningen denne, at det er under Menneskets Værdighed at bryde sig om Liliernes mulige Bekymringer, fordi nemlig Mennesket er Menneske og ikke Lilie. Dette vil sige: ere saadanne Bekymringer i og for sig selv ufornuftige og derfor ikke værd at agte paa, ligegyldigt enten det er de enfoldige Lilier eller de fornuftige Mennesker, som have dem; eller er den væsentligen samme Bekymring en anden, naar Lilien har den, end naar Mennesket har den, saa det er daarligt af Lilien at bekymre sig om sligt, men ikke daarligt af Mennesket. Dersom nemlig Lilierne virkeligen havde saadanne Bekymringer, og den talende var af den Mening, at den væsentligen samme Bekymring havde stort at betyde i Forhold til et Menneske: saa var det jo ikke Visdom og Deltagelse, men menneskelig Selvkærlighed, der kunde tale saa kort og saa afvisende om de stakkels Lilier, saa fornemt om Liliernes Smaa-Sorger, saa fornemt ved at kalde dem Smaa-Sorger, der ikke ere værd at agte paa. Sæt det nu var saa, at der var Forskelligheder mellem Lilierne indbyrdes, som i deres lille Verden svarede til de menneskelige Forskelligheder; sæt disse Forskelligheder beskæftigede og bekymrede Lilierne, lige saa meget som Menneskene; — og sæt saa, at det i Sandhed var sandt, hvad der blev sagt: saadanne Forskelligheder og saadanne Bekymringer ere ikke værd at agte paa.

Lader os nærmere betænke denne Sag; og da den bekym-

rede, der gik ud til Lilierne paa Marken, jo netop ønskede at undgaa al Sammenligning med andre Mennesker, da han saa nødtigt vilde, at noget andet Menneske skulde tale til ham om hans Bekymring: saa skal Talen ære hans Bekymring, jeg skal ikke tale om noget Menneske eller om noget bekymret Menneske, men foretrække at tale om den bekymrede Lilie.

Der var engang en Lilie, den stod paa et afsides Sted ved et lille rindende Vand, og var godt kendt af nogle Nelder samt et Par andre Smaablomster der i Nærheden. Lilien var, efter Evangeliets sandfærdige Beskrivelse, dejligere paaklædt end Salomo i al hans Herlighed, derhos sorgløs og glad, saa lang Dagen var. Umærkeligt og livsaligt gled Tiden hen, som det rindende Vand, der nynner og svinder. Men da traf det sig, at der en Dag kom en lille Fugl og besøgte Lilien, den kom igen den næste Dag, blev da borte i flere Dage, indtil den atter kom igen, hvilket tyktes Lilien besynderligt og uforklarligt, uforklarligt, at Fuglen ikke blev paa samme Sted, ligesom Smaablomsterne, besynderligt, at Fuglen kunde være saa lunefuld. Men som det saa ofte gaar, saa gik det ogsaa Lilien, at den netop derfor forelskede sig mere og mere i Fuglen, fordi den var lunefuld.

Denne lille Fugl var en slem Fugl; i Steden for at sætte sig i Liliens Sted, i Steden for at glæde sig ved dens Dejlighed og glæde sig med den i dens uskyldige Lyksalighed, vilde Fuglen gøre sig vigtig, ved at føle sin Frihed, og ved at lade Lilien føle sin Bundethed. Og ikke blot dette, men den lille Fugl var tillige snaksom, og fortalte nu løst og fast, sandt og usandt om, hvorledes der paa andre Steder, i stor Mængde, var ganske anderledes pragtfulde Lilier, hvor der var en Fryd og Munterhed, en Duft, en Farvepragt, en Fuglesang, som overgik al Beskrivelse. Saaledes fortalte Fuglen, og hver dens Fortælling endte gerne med den for Lilien ydmygende Bemærkning, at den, i Sammenligning med saadan Herlighed, saa ud som ingen Ting, ja at den var saa ubetydelig, at det

var et Spørgsmaal, med hvad Ret den egenlige kaldtes Lilie.

Saa blev Lilien bekymret, jo mere den hørte paa Fuglen, jo mere blev den bekymret; den sov ikke mere roligt om Natten og vaagnede ikke mere glad om Morgen; den følte sig fængslet og bunden, den fandt Vandets Rislen kedsommeligt og Dagen lang. Den begyndte nu at beskæftige sig med sig selv og med sit Livs Vilkaar i Selvbekymring — saa lang Dagen var. „Det kan jo være godt nok“, sagde den til sig selv, „en Gang imellem, for en Afvekslings Skyld, at høre paa Bækkens Rislen, men Dag ud Dag ind evigt at høre det samme; det er dog alt for kedeligt.“ Det kan maaske være behageligt nok,“ sagde den til sig selv, „en Gang imellem at være paa et afsides Sted og ensom, men saaledes, hele Livet igennem, at være glemt, at være uden Selskab eller i Selskab med Brændenelder, hvad der dog vel ikke er Selskab for en Lilie: det er ikke til at udholde.“ „Og saa at se saa ringe ud, som jeg gør“, sagde Lilien til sig selv, „at være saa ubetydelig, som den lille Fugl siger jeg er: o, hvorfor er jeg dog ikke bleven til paa et andet Sted, under andre Vilkaar, o, hvorfor er jeg dog ikke bleven en Kejserkrone!“ Thi dette havde den lille Fugl fortalt den, at Kejserkronen var blandt alle Lilier anset for den skønneste og var Genstand for alle andre Liliers Misundelse. Lilien mærkede desto værre nok, at Bekymringen tog paa den; men saa talte den fornuftig til sig selv; dog ikke saaledes fornuftigt, at den slog Bekymringen af Sinde, men saaledes, at den overbeviste sig selv om, at Bekymringen var rigtig; „thi“, sagde den, „mit Ønske er jo ikke noget ufornuftigt Ønske, jeg forlanger jo ikke det umulige, at blive hvad jeg ikke er, en Fugl f. Eks., mit Ønske er blot at blive en pragtfuld Lilie, eller vel endog den pragtfuldeste.“

Under alt dette fløj den lille Fugl fra og til, med hvert dens Besøg og hver dens Adskillelse nærredes Liliens Uro. Tilsidst fortroede den sig ganske til Fuglen. En Aftenstund

aftalte de, at næste Morgen skulde der ske en Forandring og gøres en Ende paa Bekymringen. Næste Morgen tidlig kom den lille Fugl; med sit Næb huggede den Jordsmonnet bort fra Liliens Rod, at den saaledes kunde blive fri. Da dette var lykkedes, tog Fuglen Lilien under sin Vinge og fløj af Sted. Bestemmelsen var nemlig den, at Fuglen skulde flyve med Lilien hen der, hvor de pragtfulde Lilier blomstrede; derpaa skulde Fuglen igen være den behjælpelig i at blive plantet ned der, om det ikke ved Stedets Forandring og den nye Omgivelse skulde lykkes Lilien at blive en pragtfuld Lilie i Selskab med de mange, eller maaske endog en Kejserkrone, misundt af alle de andre.

Ak, undervejs visnede Lilien. Havde den bekymrede Lilie været nøjet med at være Lilie, da var den ikke bleven bekymret; var den ikke bleven bekymret, saa var den bleven staaende, hvor den stod — hvor den stod i al sin Dejlighed; var den bleven staaende, da havde det netop været den Lilie, om hvilken Præsten talte i Søndags, da han gentog Evangeliets Ord: „betragter Lilien, jeg siger eder, at end ikke Salomo i al sin Herlighed var klædt som den.“ Thi anderledes kan man dog vel ikke forstaa Evangeliet, hvorimod det er sørgeligt, ja næsten forfærdeligt, om det end er sandt, at en Fortolker af den hellige Skrift, ved det Sted om Lilierne, har fundet sig foranlediget til, i Lighed med den lille Fugl, at oplyse: at Kejserkronen vokser vild i hine Egne — som kunde man saa bedre forstaa, at Lilien i Dejlighed overgaar Salomo, som kunde man saa bedre forstaa Evangeliet, der altsaa ikke passede paa den uanselige Lilie.

Saaledes gik det altsaa den bekymrede Lilie, hvis Bekymring var at blive en pragtfuld Lilie eller vel endog en Kejserkrone. Lilien er Mennesket. Den slemme lille Fugl er Sammenligningens urolige Tanke, der vanker vidt og bredt omkring, ustadigt og lunefuldt, og indsanker den usunde Viden om Forskelligheden; og ligesom Fuglen ikke satte sig i Liliens Sted, saa gør Sammenligningen det samme, ved den

sætter Mennesket sig enten i en andens Sted, eller en anden i sit Sted. Den lille Fugl er Digteren, Forføreren, eller det digteriske og forføreriske i Mennesket. Det digteriske er som Fuglens Tale, sandt og usandt, Digt og Sandhed; det er nemlig sandt, at Forskelligheden er til, og at der er meget at sige om den, men det digteriske er, at Forskelligheden lidenskabeligen, i Fortvivlelse eller Jubel, er det højeste, og dette er evigt usandt. I Sammenligningens Bekymring gaar da den bekymrede til sidst saa vidt, at han over Forskelligheden glemmer, at han er Menneske, saa han fortvivlet mener sig at være saaledes forskellig fra andre Mennesker, at han endog mener sig forskellig fra det, at være Menneske, som jo ogsaa den lille Fugl mente, at Lilien var saa uanselig, at det blev et Spørgsmaal, om den virkelig var Lilie. Men det formentlig fornuftige Forsvar for Bekymringen er altid dette: at man jo ikke forlanger noget ufornuftigt, at blive en Fugl f. Eks., men kun at blive dette bestemte, man ikke er, selv om dette bestemte igen synes andre bekymrede en ren Ubedydelighed. Naar saa Sammenligningen med Fuglens Bevægelse fra og til har hidset Bekymringens Lidenskab og faaet den bekymrede revet løs fra Jordbunden, det er, fra at ville være hvad han er bestemt til: saa ser det et Øjeblik ud, som kom nu Sammenligningen for at hente den bekymrede til det ønskede Maal; men den kommer rigtignok og henter ham, dog kun som naar Døden henter et Menneske, den lader den bekymrede omkomme i Mismodets Svæven.

Dersom nu Mennesket ikke uden at smile kan tænke paa Liliens Bekymring for at blive Kejserkrone, tænke paa, at den døde undervejs: o, da betænke Mennesket, at det derimod er til at græde over, om et Menneske bekymredes lige saa ufornuftigt; lige saa ufornuftigt, dog nej, hvor turde jeg lade dette staa saaledes hen, hvor turde jeg saaledes for Alvor sigte de guddommeligt beskikkede Læremestere: Lilierne paa Marken. Nej, Lilien bekymres ikke saaledes, netop derfor skulle vi lære af den. Og naar da et Menneske, som

Lilien, nøjes med det at være Menneske, saa bliver han ikke syg af timelig Bekymring; og naar han ikke bliver timeligt bekymret, saa bliver han staaende paa det Sted, ham er anvist; og naar han bliver der, da er det sandfærdigt saa, at han, ved at være Menneske, er herligere end Salomos Herlighed.

Hvad lærer altsaa den bekymrede af Lilierne? Han lærer at nøjes med det at være Menneske og ikke at bekymres om Forskelligheden mellem Menneske og Menneske; han lærer at tale lige saa kort, lige saa højtideligt, lige saa opløftende om det, at være Menneske, som Evangeliet taler kort om Lilierne. Og dette er jo dog ogsaa menneskelig Skik og Brug netop ved de højtideligste Lejligheder. Lad os tænke paa Salomo. Naar han da ifører sig det kongelige Purpur, naar han troner majestætisk i al sin Herlighed: nu ja, der lader sig ogsaa tale højtideligt saaledes, at den talende siger: Deres Majestæt; men naar der, i Alvorens evige Sprog, skal tales allerhøjtideligst, saa hedder det: Menneske! Og netop dette samme sige vi til den ringeste, naar han, lig Lazarus, ligger næsten ukendelig i Armod og Elendighed, vi sige: Menneske! Og i det for et Menneskes Liv afgørende Øjeblik, naar Forskellighedens Valg bydes, sige vi til ham: Menneske! Og i Dødens afgørende Øjeblik, naar alle Forskelligheder afskaffes, sige vi: Menneske! Dog tale vi derfor ikke ringe, tværtimod vi sige det højeste, fordi det, at være Menneske, ikke er lavere end Forskellighederne, men er ophøjet over dem; thi denne den væsentligen lige Herlighed mellem alle Mennesker er dog vel ikke Dødens sørgelige Lighed, saa lidet som den væsentlige Lighed mellem alle Lilier, der jo netop er Lighed i Dejlighed.

Al verdslig Bekymring har sin Grund i, at et Menneske ikke vil nøjes med det at være Menneske, i, at hans ved Sammenligningen bekymrede Attraa er til Forskelligheden. Den jordiske og timelige Bekymring derimod tør man ikke ligefrem og uden videre sige om, at den er Sammenligningens Opfindelse, thi at et Menneske, i Trangens virkelige

Øjeblik, behøver Føde og Klæder, det opdager han ikke ved Sammenligning; den, der levede ensomt blandt Lilierne paa Marken, vilde ogsaa opdage det. Nærings Sorgen, ak, eller som den jo almindeligere nævnes i et sørgeligt Flertal, Nærings Sorgerne, ere ikke ligefrem Sammenligningens Opfindelse. Noget andet er det, om dog ikke paa utallige Maader Sammenligningen tvetydigt arbejder med i Bestemmelsen af, hvad der skal forstaaes ved Nærings sorg, om der dog ikke skulde være . . . dog nej, den bekymrede vil jo saa nødigt, netop for at undgaa Sammenligningen, at noget andet Menneske skal tale til ham desangaaende, nu vel, saa lad os sige saaledes: om man dog ikke af Fuglene skulde kunne lære meget betræffende denne Sorg.

Dette ville vi nu betragte: hvorledes den, hvem Nærings sorgen volder Bekymring, ved ret at agte paa Himmels Fugle lærer at nøjes med det at være Menneske.

„Ser til Himmels Fugle“. Ser til dem, det vil sige giv nøje Agt paa dem; saaledes kommer Fiskeren om Morgen og ser til Snøren, som har ligget ude om Natten; saaledes kommer Lægen og ser til den syge; saaledes staar Barnet og ser til, naar den ældre gør noget, som Barnet aldrig før har set. Saaledes maa man, ikke med delt Sind og adspredte Tanker, men med samlet Opmærksomhed og Eftertanke, om muligt med Forundring, nøje agte paa Fuglene. Vilde nogen sige: en Fugl har man da set saa tit, det er dog vel ingen Mærkelighed: saa har han ikke forstaaet Indbydelsen i Evangeliet om Himmels Fugle. — „Himmels Fugle“ eller, som der siges et andet Sted, „Fuglene under Himmelen“. Vel ser man nemlig ogsaa Fuglene nede ved Jorden, ser dem paa Jorden, men dersom man ret skal have Gavn af at betragte dem, maa man se dem under Himmelen, eller dog bestandigen i Forestillingen erindre, at de høre hjemme under Himmelen. Kunde nogen, ved idelig

at se en Fugl paa Jorden, glemme, at den var Himmelens Fugl, saa havde han forhindret sig selv i at forstaa Evangeliet om Himmelens Fugle. — „De saa ikke, og høste ikke, og sanke ikke i Lader.“ Hvor skulde ogsaa sligt kunne lade sig gøre der, hvor Fuglene have Tilhold — under Himmelen, der, hvor de leve uden Timelighedens Forsynlighed, ukendte med Tiden, i Øjeblikket. Det forsynlige Menneske paa Jorden lærer af Tiden at benytte Tiden, og naar han fra en forbigangen Tid har Laden fuld og er forsynet for den nærværende Tid, da passer han dog paa at saa igen for en tilkommende Høst, at han atter kan have Laden fuld for en tilkommende Tid. Derfor bruges der tre Ord for at betegne Forsynlighedens Arbejden; der siges ikke kort, som om Lilierne: de arbejde ikke; ved de tre Ord antydes Tidens Bestemmelse, hvilken ligger til Grund for Forsynligheden. — „Og dog føder eders himmelske Fader dem“. Den himmelske Fader, ja det er tydeligt, det maa være ham, dersom da Betragteren ser til Fuglene — under Himmelen; thi der, hvor, Morgen, Middag og Aften, Bondemanden kommer ud og kalder Fuglene sammen og giver dem Føde: der kan Betragteren let se fejl og tro, at det er Bondemanden, som føder Fuglene. Men der, hvor der ingen Bondemand er — paa Marken, der hvor der intet Forraadskammer er — under Himmelen, der, hvor de sorgløse Fugle uden at saa, uden at høste, uden at sanke i Lade — og uden Næringsssorger svinge sig let over Skov og Sø: der maa det dog vel være den himmelske Fader, som føder dem. „Han føder dem“; eller skulle vi maaske daarligen sige, hvad vel mangen daarlig Bondemand har sagt: „Fuglene stjæle“, saa det dog egenligen er Bondemanden, der føder Fuglene, fordi disse nemlig stjæle fra ham. Ak, dersom et Menneskes Tanke var sjunken saa dybt i ussel Elendighed, at han i fortrædelig Alvor kunde mene noget saadant: hvor skulde han vel kunne lære Opløftelse af Himmelens Fugle, hvor skulde det hjælpe ham, at se til Himmelens Fugle!

Og dog, det skulde visseligen hjælpe ham, hvis han blot vilde se til dem, det sige, give nøje Agt paa dem, lære om igen, lære at glemme den usle Forstandighed, der umenneskeligt gjorde hans Sjæl smaalig. Nej, den himmelske Fader føder Fuglene, og det uagtet de ikke saa, og ikke høste og ikke sanke i Lader, det vil sige den himmelske Fader føder ogsaa de Skabninger, som saa og høste og samle i Lader, og derfor skal den, som ernærer sig selv, af Himlens Fugle lære, at det dog er den himmelske Fader, som føder ham. Men den, der intet, slet intet ejer paa Jorden; den, der saaledes — ogsaa lever „under Himlen“; den, der sørgeligt fornemmer, at han meget nær er i det — glade Slægtskab med Himmelens Fugle: han lærer, at den himmelske Fader føder dem.

„Ser til Himmelens Fugle — eders himmelske Fader føder dem“. Hvor kort, hvor højtidelig, hvor ligelig er denne Tale. Der er talet om alle Fuglene, der er ikke glemt een eneste i Talen, som forklarer, at den himmelske Fader ej heller glemmer nogen eneste, han, som oplader sin milde Haand og mætter alt hvad som lever med Velsignelse. I Evangeliets Tale om Fuglene ymtes der ikke det mindste om nogen Forskel; at den ene maaske fik rigeligt, den anden knapt; den ene maaske Forraad for lidt længere Tid, den anden kun det i Øjeblikket fornødne; at engang imellem den enkelte maatte vente, vente forgæves, maatte maaske gaa hungrig til Sengs: nej, der tales blot om Fuglene, og om at den himmelske Fader føder dem.

Dog siger maaske en: „om ogsaa en Fugl engang imellem fik for lidt, om der ogsaa døde en Fugl af Sult, den Sag var dog vel ikke saa farlig.“ Hvorledes, skulde et Menneske kunne nænne at tale saaledes om Fuglene! Er og bliver da Bekymringen for Udkommet ikke væsentligen den samme, enten det er en Fugl, der har den, eller et Menneske? Skulde et Menneske fornemt overse denne Bekymring, dersom det blot var Fuglen, der kendte den, og Mennesket var fritaget? Eller var

det ufornuftigt af Fuglen at bekymres for saadanne Ubetydeligheder, men det var ikke ufornuftigt af det fornuftige Menneske at bekymres for de samme Ubetydeligheder? Sæt Fuglenes Liv ikke var ukendt med den Forskellighed i Henseende til Udkommet, hvilken desto værre gøres saa gældende blandt Menneskene; sæt denne Forskellighed beskæftigede og bekymrede Fuglene paa samme Maade, som den bekymrer Mennesket.

Paa samme Maade — naar dette antages, saa kan Talen jo undgaa, hvad den bekymrede saa nødtigt vil, at et andet Menneske taler til ham om hans Bekymring, saa kan Talen blive ude paa Marken hos Fuglene og tale om Fuglens Bekymring.

Der var engang en Skovdue; i den skulende Skov, der hvor Forundringen bor med Gysen blandt de ranke, ensomme Stammer, havde den sin Rede. Men næst ved, der hvor Røgen stiger op fra Bondemandens Hus, boede nogle af dens fjernere Slægtninge: nogle tamme Duer. Med et Par af disse traf den oftere sammen; den sad nemlig paa en Gren, som bøjede sig ud over Bondens Gaard; de tvende tamme sad paa Rygningen af Taget, dog var Adskillelsen ikke større, end at de kunde udveksle deres Tanker for hinanden i Samtale. En Dag talte de da sammen om Tidernes Lejlighed og om Udkommet. Skovduen sagde: „Jeg har hidtil saadan haft mit Udkomme, jeg lader hver Dag have sin Plage, og paa den Maade kommer jeg gennem Verden.“ Den tamme Due havde hørt nøje til ikke uden at fornemme en vis vellystig Bevægelse gennem hele Legemet, hvilket kaldes at kro sig, derpaa svarede den: „Nej, da bære vi os anderledes ad; hos os, det vil sige hos den rige Bonde, hos hvem vi leve, har man sin Fremtid betrygget. Naar Høstens Tid kommer, saa sidder jeg eller min Mage, een af os sidder oppe paa Taget og passer paa. Saa kører Bondemanden det ene Læs Sæd ind efter det andet, og naar han saa har kørt saa mange ind, saa jeg ikke kan tælle længere, saa ved jeg, at der er For-

raad nok for lang Tid, det ved jeg af Erfaring.“ Da den havde talet saaledes, vendte den sig ikke uden en vis Selvfølelse om til dens Mage, der sad hos, som vilde den sige: „Ikke sandt, min lille Mage, vi to har vores sikret.“

Da Skovduen kom hjem, tænkte den nærmere over denne Sag; det forekom den straks, at det maatte være en stor Behagelighed saaledes at vide, at man havde sit Udkomme betrygget for lang Tid, hvorimod det dog var kummerligt saaledes bestandigt at leve paa det uvisse, saa man aldrig tør sige, at man ved, man er forsørget. Det bliver derfor bedst, tænkte den, at du forsøger, om det ikke skulde lykkes dig at samle et større Forraad ind, som du kunde have liggende paa et eller andet meget sikkert Sted.

Næste Morgen vaagnede den tidligere end sædvanligt og havde nu saa travlt for at sanke sammen, at den næppe fik Tid til at spise eller til at spise sig mæt. Men det var ligesom en Skæbne, der var over den, at den ikke skulde faa Lov at samle Velstand, thi hver Gang den havde samlet en Smule Forraad og gemt det paa et eller andet af de formentligen sikre Steder — naar den kom for at se efter, saa var det borte. Imidlertid foregik der ingen væsentlig Forandring i Henseende til Udkommet, den fandt hver Dag sin Føde ligesom før, og for saa vidt den tog lidt knappere til sig, da var det, fordi den vilde samle og fordi den ikke gav sig Tid til at spise, thi ellers havde den sit rigelige Udkomme som før. Ak, og dog var der foregaaet en stor Forandring med den, den led langt fra virkelig Trang, men den havde faaet en Forestilling om Trang i Fremtiden, dens Ro var tabt — den havde faaet Næringssorg.

Fra nu af blev Skovduen bekymret, dens Fjer tabte Farvespillet, dens Flugt Letheden; dens Dag gik hen i frugtesløse Forsøg paa at samle Velstand, dens Drømme vare Indbildningens afmægtige Planer; den var ikke mere glad, ja den var næsten som bleven misundelig paa de rige Duer; den fandt sin Føde hver Dag, blev mæt, og dog var det lige-

som blev den ikke mæt, fordi den i Næringsssorgen hungrede for lang Tid; den havde fanget sig selv i den Snare, hvori ingen Fuglefænger kunde fange den, hvori kun den fri kan fange sig selv: i Forestillingen. „Vel sandt“, sagde den til sig selv, „vel sandt, naar jeg hver Dag faar saa meget, jeg kan spise, saa har jeg jo mit Udkomme; det store Forraad, jeg ønsker at samle, kunde jeg dog ikke spise paa een Gang, og i en vis Forstand kan man da ikke mere end spise sig mæt; men det var dog en stor Behagelighed at være fritaget for denne Uvished, hvorved man bliver saa afhængig.“ „Det kan nok være“, sagde den til sig selv, „at de tamme Duer dyrt købe deres visse Udkomme; det kan nok være, at de i Grunden har mange Bekymringer, som jeg hidtil har været fritagen for, men denne Fremtidens Betyrghed staar mig bestandigt for Hovedet; o, hvorfor blev jeg dog en fattig Skovdue og ikke en af de rige Duer!“ Saa mærkede den nok, at Sorgen tog paa den, men da talte den foruftigt til sig selv, dog ikke saaledes fornuftigt, at den slog Bekymringen af Tanke, og Sindet til Ro, men saaledes, at den overbeviste sig selv om, at Sorgen var i sin Orden. „Jeg forlanger jo ikke noget ufornuftigt“, sagde den, „eller noget umuligt, jeg forlanger jo ikke at blive som den rige Bonde, men blot som een af de rige Duer.“

Til sidst udtænkte den en List. En Dag fløj den hen og satte sig paa Rygningen af Bondemandens Tag mellem de tamme Duer. Da den derpaa lagde Mærke til, at der var et Sted, hvor disse fløj ind, fløj den ogsaa derind, thi der maatte vel Forraadskammeret være. Men da Bondemanden kom om Aftenen og lukkede Dueslaget, opdagede han straks den fremmede Due. Denne blev derpaa sat ind i et lille Aflukke for sig selv indtil den næste Dag, da den blev aflivet — og fritagen for Næringsssorgen. Ak, den bekymrede Skovdue havde ikke blot fanget sig selv i Bekymringen, men ogsaa paa Dueslaget fanget sig selv — til Døden.

Havde Skovduen været nøjet med at være, hvad den var:

Himmelens Fugl, da havde den haft sit Udkomme, da havde den himmelske Fader født den, da var den, paa Uvishedens Vilkaar, blevet, hvor den hørte hjemme, der hvor de ranke, ensomme Stammer tungsindigt ere i god Forstaaelse med Skovduens kurrende Trille; da havde det været den, om hvilken Præsten talte i Søndags, da han gentog Evangeliets Ord: ser til Himmelens Fugl, den saar ikke og høster ikke og sanker ikke i Lade, dog føder eders himmelske Fader den.

Skovduen er Mennesket — dog nej, lader os ikke glemme, at det kun er Talen, der af Ærbødighed for den bekymrede har ladet Skovduen holde for. Ja, som naar et fyrsteligt Barn opdrages, der da er et fattigt Barn, hvilket bliver straffet i Steden for Fyrsten: saaledes har Talen ladet alt gaa ud over Skovduen. Og den har villigen fundet sig deri, thi den ved meget godt, at den er een af de guddommeligt beskikkede Lærere, af hvilke vi skulle lære; men dette gør en Lærer ogsaa stundom, at han paa sig selv viser det forkerte, han vil advare imod. Skovduen selv er sorgløs, ja det er virkelig den, om hvilken Evangeliet taler. — Altsaa Skovduen er Mennesket. Naar han, som den, nøjes med at være Menneske, da forstaar han, hvad han lærer af Himmelens Fugl, at den himmelske Fader føder ham. Men føder den himmelske Fader ham, da er han jo uden Næringsssorg, da bor han ikke blot som de tamme Duer hos den rige Bonde, men han bor hos den, som er rigere end alle. Han bor virkelig hos ham, thi da Himmel og Jord er Guds Hus og Ejendom, saa bor Mennesket jo hos ham.

Dette er det: at nøjes med at være Menneske, at nøjes med at være den ringe, Skabningen, der lige saa lidt kan opholde sig selv som skabe sig selv. Vil Mennesket derimod glemme Gud — og ernære sig selv; saa har vi Næringsssorgen. Det er vistnok priseligt og Gud velbehageligt, at et Menneske saar og høster og sanker i Lade, at han arbejder for at finde Føden: men vil han glemme Gud og mene ved sin Arbejden at ernære sig selv, saa har han Næringsssorg. Den

rigeste Mand, der nogensinde har levet, hvis han glemmer Gud og mener at ernære sig selv; han har Nærings sorg. Thi lader os ikke tale daarligen og smaaligt, ved at sige, at den rige er fritagen for Nærings sorg, den fattige ikke. Nej, kun den er fritagen, som ved at nøjes med det at være Menneske forstaar, at den himmelske Fader føder ham; og dette kan jo den fattige lige saa godt som den rige.

Nærings sorg er derfor den Snare, hvori ingen udvortes Magt, ingen Virkelighed kan fange et Menneske, men hvori kun han kan fange sig selv, den rige lige saa godt som den fattige — naar han ikke vil nøjes med det at være Menneske. Naar han nemlig ikke vil nøjes dermed, hvad er da det mere han forlanger? Det mere er: at være sig selv sit eget Forsyn for hele Livet eller maaske blot for den Dag i Morgen; og naar han vil det, saa gaar han — snildt — i Snaren, den rige lige saa godt som den fattige. Saa vil han ligesom omskanse sig selv paa en lille eller en stor Plet, der ikke skal være Genstand for Guds Forsyns og den himmelske Faders forsørgende Omsorg. Han mærker maaske ikke, førend det er for silde, at han i denne omskansede Tryghed bor — i et Fængsel. Han gør selv, hvad Bondemanden gjorde ved Duen, han lukker Slaget og tror, at han nu er tryg, og nu er han netop fangen, eller, hvilket ogsaa kan udtrykkes paa en anden Maade, nu er han netop udelukket fra Forsynets Omsorg og prisgiven til Nærings sorg. Thi kun den er fangen og udelukket, som har lukket sig inde hos meget eller lidet Gods i den Mening at ernære sig selv; og kun den er fri og uden Nærings sorg, som hos meget eller lidet Gods, ja i Armod forstaar, at den himmelske Fader føder ham. Og den, der i formastelig Forstand snildt har lukket sig selv inde og derved fanget sig selv, han har netop, som Skovduen, aandeligt forstaaet, fanget sig selv til Døden.

Allerede saaledes viser det sig, at Nærings sorg fremkommer ved Sammenligning; her nemlig paa den forfærdelige Maade, at Mennesket ikke vil nøjes med at være Menneske,

men vil sammenligne sig med Gud, vil have en Tryghed ved sig selv, som intet Menneske tør have, hvilken Tryghed derfor ogsaa netop er — Næringsorgen.

Men ogsaa paa andre Maader viser det sig, at Nærings sorg fremkommer ved Sammenligning, for saa vidt nemlig Nærings sorg ikke er den Dag i Dags virkelige Trang, men Forestillingen om en fremtidig. Sammenligningen fremkommer da atter ved, at Mennesket ikke vil nøjes med det at være Menneske. Himmelens fattige Fugl sammenlignede sig jo med de rige Fugle; ved denne Sammenligning opdagede den Nærings sorgen. Hvad det er at hunge og at finde Føde, det havde den vidst for længe siden, men Nærings sorg havde den ikke før haft. Og da nu disse Bestemmelser: rig og fattig, ikke ved et svælgende Dyb ere skilte fra hinanden, da de tværtimod i idelig Omgang og stadig Grænsestrid berøre hinanden, og da fremdeles det forskellige Hensyn forholdsvis forandrer Bestemmelsen: saa kan altsaa dette Sammenligningens tredje være det yderst forskellige. I Nærings sorgen vil saa den bekymrede ikke nøjes med det at være Menneske, men vil være eller have Forskelligheden, vil være rig, formuende, velhavende, nogenlunde betrygget og saa fremdeles. Han ser nemlig ikke til Himmelens Fugle — bort fra Menneskelivets Forskellighed, men han ser sammenlignende til de andre, til Forskelligheden, og hans Nærings sorg er et Sammenligningens Forhold.

Og selv om den bekymrede ikke saaledes i Sammenligning fæster sin Opmærksomhed paa Grads-Forskellen, og kalder det Nærings sorg, som mere er verdslig Bekymring (thi det er jo dog ikke Nærings sorg, at bekymres om at have lige saa meget som den og den), selv om dette ikke er Tilfældet, der ligger dog en Sammenligning til Grund for Nærings sorgen, for saa vidt denne ikke er Udtrykket for den virkelige men den forestillede Trang. Hvoraf kommer det, at Fuglen ikke har Nærings sorg? Deraf, at den ikke sammenligner den ene Dag med den anden, at den efter Evangeliets Ord lader

hver Dag have sin Plage. Men selv om den bekymrede ikke sammenligner sit Kaar med noget andet Menneskes, og i denne Forstand „holder sig ren fra Verden“ (ak, Sammenligning er maaske en af de fordærveligste Arter Besmittelse) — naar han dog ængstelig sammenligner den ene Dag med den anden, naar han, den Dag han har rigeligt Udkomme, siger: men i Morgen! og naar han, den Dag han har knapt, siger: i Morgen vil det blive endnu værre: saa sammenligner han jo. Ak, hvis en saadan bekymret læste dette, at han da ikke vilde blive utaalmodig paa Taleren. Gerne skal jeg, som en hedensk Vis gjorde af Ærbødighed for Talens Genstand: tildækkede sit Aasyn, gerne skal jeg saaledes af Ærbødighed for Bekymringen tildække mit Ansigt, saa jeg ingen ser, men kun taler om Himmels Fugl. Det var jo ved denne Art af Sammenligning, at Skovduen i Bekymringens sørgelige Omgang med sig selv fra Dag til Dag opdagede Næringsorgen; den tilstod jo, at den havde sit Udkomme, men Uvisheden bedrøvede den, den syntes den blev saa afhængig — af Gud. Det græmmede den, at den aldrig med Sikkerhed turde tale om den næste Dag — o, lad os dog ikke glemme, at den jo i guddommelig Forstand turde tale med Sikkerhed, naar den sagde: den himmelske Fader vil nok føde mig i Morgen; lad os ikke glemme, at den taledede med allerstørst Sikkerhed om den Dag i Morgen, hvis den ret inderligt indskrænkede sig til blot at takke for den Dag i Dag! Er dette ikke saaledes? Dersom der var en elskende Pige, hvem den Elskede kom og besøgte, hvis hun da sagde til ham: kommer du nu ogsaa igen i Morgen: da var der dog jo nogen Bekymring i hendes Elskov. Men hvis hun uden at nævne den Dag i Morgen kastede sig om hans Hals og sagde: o, tak, at du kom i Dag: da var hun ganske beroliget for den Dag i Morgen. Eller, hvis der var tvende Piger, og den ene sagde til sin Elskede: kommer du nu ogsaa i Morgen igen; den anden sagde: o, tak at du kom i Dag: hvilken af disse tvende var mest overbevist om, at den Elskede vilde komme i Morgen igen?

Der føres ofte nok i Verden den unyttige og maaske forfængelige Strid, naar den fattige siger til den rige: ja, du kan sagtens, du er fri for Nærings sorg. Give Gud, at den fattige dog ret vilde forstaa, hvorledes Evangeliet mener det saa langt bedre med ham, ligeligt og mere kærligt. Evangeliet lader sig sandeligen ikke bedaare af den synlige Forskelligheds Sansbedrag, lader sig ikke bedaare til at tage Parti med noget Menneske mod noget andet Menneske, med den rige mod den fattige eller med den fattige mod den rige. Det, ikke at have Nærings sorg, er i Sandhed en Velbehagelighed i Guds Øjne: skulde da vel den rige uden videre have dette Fortrin, og den fattige være udelukket? Ak, nej. Hvis den fattige ret vilde nøjes med at være Menneske, og af Himmels Fugle lære at være uden Nærings sorg, da skulde han enfoldigen opløfte sig over den tilsyneladende Forskellighed, han skulde maaske stundom foranlediges til at sige: den stakkels rige, han har dog ret Nærings sorg. Thi hvilket Menneske kan dog vel med Rette og med Sandhed sige disse Ord: jeg har ingen Nærings sorg? Dersom den rige, idet han siger det, peger paa sine Rigdomme: mon der da er Spor af Mening i hans Tale! Modsiges han sig ikke i samme Øjeblik himmelraabende, han, som holder Nærings sorgen fast, idet han holder den borte ved sine Skatte, og af Nærings sorg passer nøje paa dem og forøger dem! Ja, dersom den rige vilde bortgive alt sit Gods, kaste Pengene — og Nærings sorgerne fra sig og nu sige: jeg har ingen Nærings sorg: da først var der jo Mening i hans Tale. Og dette er jo den fattiges Tilfælde, naar han, som intet ejer og forsaavidt intet har at bortkaste, kaster Nærings sorgen paa Gud og siger: jeg har ingen Nærings sorg. Er dette ikke saaledes, at Rigdommene maa bort, dersom det blot skal være muligt, at der kan være Mening i Talen? Dersom en, der ejede en kostbar Samling af herlige Lægemedler, af hvilke han daglig brugte noget, vilde, idet han pegede paa Lægemedlerne, sige: jeg er ikke syg — var dette da ikke en himmelraabende Modsigelse!

Ofte nok føres der i Verden mellem Menneske og Menneske den unøjsomme Sammenligningens Strid om Afhængighed og Uafhængighed, om det lykkelige i at være uafhængig og det tunge i at være afhængig. Og dog, dog har det menneskelige Sprog aldrig, og Tanken aldrig udfundet et skønnere Sindbillede paa Uafhængighed end Himmelen — fattige Fugl; og dog, dog kan ingen Tale være mere besynderlig, end at det skulde være saa tungt at være — let som Fuglen! At være afhængig af sine Skatte, det er Afhængighed og tung Trældom; at være afhængig af Gud, ganske afhængig, det er Uafhængighed. Den bekymrede Skovdue frygtede daarligen at blive ganske afhængig af Gud, derfor ophørte den at være uafhængig og at være Sindbilledet paa Uafhængighed, ophørte at være Himmelen fattige Fugl, der ganske er afhængig af Gud. Afhængighed af Gud er den eneste Uafhængighed, thi Gud har ingen Tyngde, det har kun det jordiske og især jordiske Skatte, den, der derfor er ganske afhængig af ham, han er let. Saaledes med den fattige, naar han, nøjet med det at være Menneske, ser til Fuglene under Himmelen, ser til den — under Himmelen, som jo altid den bedende ser opad, den bedende, nej han, den uafhængige, er jo en takkende.

* * *

At nøjes med det at være Menneske. Det var derom, Talen handlede, og om hvorledes den bekymrede lærer det af Lilierne paa Marken og af Himmelen Fugle, hvorledes derimod Sammenligningen avlede den verdslige Bekymring og hvorledes den avlede Næringsorgen. Det er vel et Menneske, der har talet, men han har jo, understøttet af Lilierne og Fuglene, talet om Lilierne og Fuglene. Og saaledes indeholder det, at han er den talende, ingen Sammenligning med noget andet Menneske, som havde han noget Fortrin ved at være Taler; nej, her er atter Ligeligheden lige over for de guddommeligt beskikkede Lærere: Lilierne paa Marken og Himmelen Fugle.

INDØVELSE I KRISTENDOM

AF ANTI-CLIMACUS

(UDDRAG)

INDBYDELSEN

„KOMMER HID!“ — Ja, deri er intet forunderligt, naar den, som er i Fare og trænger til Hjælp, maaske til hurtig, øjeblikkelig Hjælp, raaber: kommer hid! Og deri er heller intet forunderligt, at en Markskriger lader udraabe: kommer hid, jeg helbreder for alle Sygdomme; ak, thi i Forhold til Markskrigeren er det kun alt for sandt det usande, at det er Lægen, der trænger til de syge. „Kommer hid alle I, som i dyre Domme kunne betale Helbredelsen — eller dog Lægemedlerne; her er Medicin for enhver — der kan betale; kommer hid, kommer hid!“

Men ellers er det dog saa, at den, der kan hjælpe, ham maa man opsøge; og naar man har fundet ham, er han dog maaske vanskelig at faa i Tale; og naar man har faaet ham i Tale, maa man maaske dog bede ham længe; og naar man har bedet ham længe, lader han sig dog maaske først langt om længe bevæge, det er, han gør sig kostbar; og stundom, netop naar han ikke vil tage mod Betaling, eller ædelmodig giver Afkald derpaa, er dette kun et Udtryk for, hvor uendelig kostbar han gør sig. Derimod han, der gav sig hen, han giver sig ogsaa her hen, han er selv den, der søger dem, som have Hjælpen behov, han er selv den, der gaar omkring, og kaldende, næsten bedende siger: kommer hid. Han, den eneste, der kan hjælpe og hjælpe med det ene fornødne,

frelse fra den eneste, i Sandhedens Forstand, livsfarlige Sygdom, han venter ikke paa, at nogen skal komme til ham, han kommer af sig selv, ukaldet — thi han er jo den, som kalder paa den, han tilbyder Hjælpen — og hvilken Hjælp! Ja, hin enfoldige Vise i Oldtiden havde uendelig lige saa meget Ret, som de fleste, naar de gøre det modsatte, have Uret, at han hverken gjorde sig eller sin Undervisning kostbar, om han dog derved, i en anden Forstand, med ædel Stolt-hed udtrykte Værdiens Uensartethed. Men saaledes bekymret i Kærlighed var han ikke, at han bad nogen at komme til sig, og det — skal jeg nu sige uagtet, eller skal jeg sige fordi, han ikke var ganske sikker paa, hvad hans Hjælp havde at betyde; thi jo sikrere en er paa, at hans Hjælp er den eneste, desto mere, menneskeligt talt, Grund til at gøre den kostbar, og jo mindre sikker, desto mere Grund til, for dog at gøre noget, med større Beredvillighed at tilbyde sin mulige Hjælp. Men han, der kalder sig Frelseren og ved sig at være det, han siger bekymret: kommer hid.

Kommer hid alle I, som arbejde og ere besværede, jeg vil give eder Hvile.

Hvilken uhyre Mangfoldighed, hvilken de indbudnes næsten grænseløse Forskellighed; thi et Menneske, et ringe Menneske kan vel forsøge paa at fremstille nogle Forskelligheder særligt — Indbyderen maa indbyde alle, om end hver især eller som enkelt.

Saa gaar da Indbydelsen ud, ad de alfare Veje og ad de ensomme, og ad den ensomste, ja, hvor der er en Vej saa ensom, at kun een, een eneste, ellers ingen kender den, saa der kun er eet Spor, den ulykkeligens, som ad den Vej flygtede med sin Elendighed, ellers intet Spor, og intet Spor af, at man ad denne Vej kan komme tilbage: ogsaa derhen trænger Indbydelsen: selv finder den let og sikkert Vejen

tilbage, lettest, naar den fører Flygtningen med sig til Indbyderen. Kommer hid, kommer hid alle I, og du, og du, og du med, du ensomste af alle Flygtninge!

Saaledes gaar Indbydelsen ud, og overalt hvor der er Vejskel bliver den staaende og kalder. O, som hint Krigernes Kald ved Trompeten vender sig til alle fire Verdens Hjørner: saaledes lyder Indbydelsen overalt, hvor der er Vejskel, og ikke med ubestemt Lyd — thi hvo vilde saa komme! — men med Evighedens Tilforladelighed.

Den staar ved Vejskellet, der hvor timelig og jordisk Lidelse satte sit Kors, og kalder. Kommer hid, alle I fattige og elendige, I der i Armod maa trælle for at sikre eder — ikke en sorgfri, men en trælsom Fremtid; o, bitre Modsigelse: at maatte trælle for at — sikre sig det, man sukker under, det, man undflyr! — I ringeagtede og oversete, om hvis Tilværelse ingen, ingen bryder sig, ikke saa meget som om et Husdyrs, der har mere Værd! — I syge, halte, døve, blinde, Krøblinge, kommer hid! — I sengeliggende, ja kommer ogsaa I hid; thi Indbydelsen drister sig til at indbyde sengeliggende — at komme! — I spedalske! Thi Indbydelsen sprænger alle Forskelligheder for at samle alle: den vil gøre det godt igen, hvad Forskellen forskylder: at anvise en Pladsen som Hersker over Millioner i Besiddelse af alle Lykkens Goder, og en anden ud i Ørkenen — og hvorfor (o Grusomhed!) fordi (o, grusomme menneskelige Slutning!) fordi han er elendig, ubeskrivelig elendig, altsaa hvorfor, fordi han trænger til Hjælp eller dog til Medlidenhed, og altsaa hvorfor, fordi menneskelig Medlidenhed er en ussel Opfindelse, der er grusom der, hvor den mest behøvede at være medlidende, og kun medlidende der, der hvor det dog ikke i Sandhed er Medlidenhed! — I hjertesyge, I, som kun ved Smerten fik at vide, at et Menneske i anden Forstand end Dyret har et Hjerte, og hvad det vil sige, at lide der, hvad det vil sige, at Lægen kan have Ret, at en er hjertesund og at han dog er hjertesyg; I, hvem Troløshed bedrog, og hvem

saa menneskelig Deltagelse (thi menneskelig Deltagelse lader sjældnen vente paa sig) gjorde til en Skive for Spotten; alle I forfordelte, og forurettede, og krænkede, og mishandlede; alle I ædle, der, hvad jo enhver ved at sige eder, fortjent høstede Utaknemlighedens Løn, thi hvorfor vare I dumme nok til at være ædle, hvorfor taabelige nok til at være elskelige og uegennyttige og trofaste; alle I Underfundighedens og Bedragets og Bagtalesens og Misundelsens Offre, hvilke Nederdrægtigheden udsaa og Fejgheden lod i Stikken, hvad enten I ofres afsides og ensomt, efter at være gaaet til en Side for at dø, eller I nedtrædes i Menneske-Trængselen, hvor ingen spørger om, hvad Ret I have, ingen om, hvad Uret I lide, ingen om, hvor det smerter, eller hvordan det kan smerte, medens Trængslen med dyrisk Sundhed træder eder i Støvet: kommer hid!

Indbydelsen staar ved Vejskellet, der hvor Døden skiller mellem Døden og Livet. Kommer hid alle I sørgende, I, som forgæves arbejde besværede! Thi vel er der Hvile i Graven; men at sidde ved en Grav, eller at staa ved en Grav, eller at gaa til en Grav, det er jo dog endnu ikke at ligge i Graven; og indenad atter og atter at læse sit eget Forfatterskab, som man kan udenad, Indskriften, hvilken man selv satte, og selv bedst forstaar: hvo det er, der her ligger begravet: det er jo ikke selv at ligge begravet. I Graven er der Hvile, men ved Graven er der ingen Hvile; det hedder: hertil og ikke videre, saa kan du gaa hjem igen. Men hvor ofte du Dag efter Dag i Tanken eller paa din Fod kommer tilbage til den Grav — du kommer ikke videre, ikke af Stedet; og dette er meget anstrengende, og udtrykker ikke Hvile. Kommer derfor hid, her er Vejen, ad hvilken man gaar videre, her er Hvile ved Graven, Hvile fra Savnets Smerte, eller der er Hvile i Savnets Smerte — ved ham, der evigt genforener de adskilte, fastere end Naturen forener Forældre og Børn, Børn og Forældre — ak, de bleve jo adskilte; inderligere end Præsten forener Mand og Hustru — ak, Skils-

missen indtraadte jo; uopløseligere end Venskabets Baand forener Ven og Ven — ak, det løstes jo. Adskillelsen trængte overalt igennem til at bringe Smerte og Uro; men her er Hvile! — Kommer ogsaa I hid, I, hvis Opholdssted blev eder anvist mellem Gravene, betragtede som døde for det menneskelige Samfund, men ikke savnede, ikke begrædte — ikke begravne, dog døde, det er, hverken tilhørende Livet eller Døden; ak, I, for hvem det menneskelige Samfund grusomt lukkede sig, og for hvem dog endnu ingen Grav barmhjertigt aabnede sig: kommer ogsaa I hid, her er Hvile, og her er Livet!

Indbydelsen staar ved Vejskellet, der hvor Syndens Vej svinger af fra Uskyldighedens Hegn — o, kommer hid, I ere ham saa nær; eet eneste Skridt ad den anden Vej, og I ere saa uendelig langt borte fra ham. Vel trænge I maaske endnu ikke til Hvile, forstaa ikke ret, hvad det vil sige; men følger dog Indbydelsen, at Indbyderen maatte frelse eder for, hvad det er saa tungt og farefuldt at frelses fra, at I maatte frelste blive hos ham, der er alles Frelser, ogsaa Uskyldighedens. Thi hvis det end var muligt, at den nogensteds fandtes ganske ren, Uskyldigheden: hvorfor skulde den ikke ogsaa trænge til en Frelser, der kunde bevare den frelst fra det Onde! — Indbydelsen staar ved Vejskellet, der hvor Syndens Vej svinger dybere ind i Synden. Kommer hid, alle I vildfarende og forvildede, hvilken eders Forvildelse og Synd end var, den i Menneskenes Øjne undskyldeligere og dog maaske forfærdeligere, eller den i Menneskenes Øjne forfærdeligere og dog maaske undskyldeligere, den, som blev aabenbar her paa Jorden, eller den, som, skjult, dog er kendt i Himlen — og fandt I end Tilgivelse paa Jorden, men dog ikke Ro i eders Indre, eller fandt I ingen Tilgivelse, fordi I ikke søgte den, eller fordi I søgte den forgæves: o, vender om, og kommer hid, her er Hvile! — Indbydelsen staar ved Vejskellet, der hvor Syndens Vej sidste Gang svinger af, og for Øjet taber sig i — Fortabelsen. O, vender om, vender

om, kommer hid; gyser ikke for Tilbagetogets Vanskelighed, hvor tung den end er; frygter ikke Omvendelsens besværlige Gang, hvor møjsomt den end fører til Frelsen, medens Synden med bevinget Fart, med voksende Hastighed fører fremad eller — nedad, saa let, saa ubeskrivelig let, ja saa let, som naar Hesten, aldeles fritagen fra at trække, end ikke med al sin Magt kan standse Vognen, der løber den i Afgrunden; fortvivler ikke over ethvert Tilbagefald, som Taalmodighedens Gud har Taalmodighed til at tilgive, og som en Synder dog vel skulde have Taalmod til at ydmyge sig under. Nej, frygter intet og fortvivler ikke; han, der siger „kommer hid“, han er med eder undervejs, fra ham er Hjælp og Tilgivelse paa Omvendelsens Vej, der fører til ham, og hos ham er Hvile.

Kommer hid, alle, alle, alle I, hos ham er Hvilen; og han gør ingen Vanskelighed, han gør kun eet: han aabner sin Favn. Han skal ikke først spørge dig, du lidende — ak, som retfærdige Mennesker gøre det, endog naar de ville hjælpe: du er dog vel ikke selv Skyld i din Ulykke, du har dog vel intet at bebrejde dig. Det er saa let, dette menneskelige, at dømme efter det udvortes, efter Udfaldet: naar en er Krøbling, er vanskabt, har et ufordelagtigt Udvortes, da at dømme, *ergo* er han et ondt Menneske; naar en er ulykkelig nok til at lide ilde i Verden, saa han blev til intet, eller saa det gik til agters for ham, da at dømme, *ergo* er det et slet Menneske. O, og det er en saa udsøgt opfundne Art grusom Nydelse, at ville føle sin egen Retfærdighed lige over for en lidende, ved at forklare hans Lidelse som Guds Straf over ham, saa man vel altsaa ikke engang — tør hjælpe ham, eller ved at forelægge ham hint dømmende Spørgsmaal, der smigrer den egne Retfærdighed, inden man hjælper ham. Men han skal ikke spørge dig saaledes, ikke paa en grusom Maade ville være din Velgører. Og er du dig bevidst som en Synder, han skal ikke spørge dig derom, ikke knække end mere det bøjede Rør, men oprejse dig, naar du slutter

dig til ham; han skal ikke ved Modsætning pege dig ud, idet han stiller dig uden for sig, saa din Synd bliver endnu forfærdeligere, han skal unde dig et Skjul hos sig, og skjult i ham, skal han skjule over dine Synder. Thi han er Synderes Ven. Naar det er en Synder, Talen er om, da staar han ikke blot stille, aabner sin Favn og siger „kommer hid“, nej da staar han — og venter, som den forlorne Søns Fader ventede, eller han staar ikke og venter, han gaar at søge, som Hyrden det forvildede Faar, som Kvinden efter den tabte Penning. Han gaar, dog nej, han er gaaet, men uendelig langt længere end nogen Hyrde og nogen Kvinde, han gik jo den uendelig lange Vej fra at være Gud til at blive Menneske, den gik han for at søge Syndere!

„Kommer hid!“ O, staa dog ikke stille og betænk dig, nej betænk, betænk, at for hvert Øjeblik du staar stille efter at have hørt Indbydelsen, vil du i næste Øjeblik høre dens Kald svagere og saaledes fjerne dig, om du end bliver paa Stedet. — „Kommer hid!“ O, hvor træt og mødig du end er af Arbejdet, eller af den lange, lange og dog hidtil forgæves Gang efter Hjælp og Frelse; om det er dig, som kunde du ikke vinde eet Skridt mere, ikke holde eet Øjeblik længere ud uden at segne: o, blot eet Skridt endnu, her er Hvilen! — „Kommer hid!“ Ak, men hvis der nu var en, der var saa elendig, at han ikke kunde komme — o, et Suk er nok; at du sukker efter ham, det er ogsaa at komme hid.

STANDSNINGEN

KOMMER HID TIL MIG ALLE I SOM ARBEJDE OG ERE
BESVÆREDE, JEG VIL GIVE EDER HVILE

Stands nu! Men hvad er der da at standse ved? Ved det, som i samme Øjeblik uendelig forandrer alt — saa du i Virke-

ligheden, i Stedet for, hvad man maatte vente, at faa en uoverskuelig Trængsel at se af dem, som arbejde og ere besværede, der fulgte Indbydelsen, til sidst fik lige det modsatte at se, en uoverskuelig Trængsel af Mennesker, som flygte tilbage og gyse, indtil de storme frem og nedtræde, saa man, hvis man fra Udfaldet skulde slutte til hvad der blev sagt, snarere maatte slutte, at der blev sagt „*procul, o procul este profani*“, end „kommer hid“ — ved det, som er uendelig vigtigere og uendelig mere afgørende: *Indbyderen*. Ikke, som var han ikke Menneske for at gøre hvad han siger, eller Gud for at holde hvad han lover, nej i en anden Forstand.

At Indbyderen er og vil være den bestemte historiske Person, han var for 1800 Aar siden, som hvilken bestemte, og levende under de Vilkaar, under hvilke han den Gang levede, han har sagt hine Indbydelsens Ord. — Han er ikke og vil ikke for nogen være den, om hvem man saadan af Historien (*Verdenshistorien, Historien ligefrem forstaaet i Modsætning til den hellige Historie*) og ikke videre har faaet noget at vide; thi man kan af Historien intet faa at vide om ham, fordi der overhovedet intet kan „vides“ om ham. — Han vil ikke, menneskeligt, dømmes efter Følgerne af sit Liv, det er, han er og vil være Forargelsens Tegn og Troens Genstand; at dømme ham efter Følgerne af hans Liv er Gudsbespottelse; som Gud er hans Liv, det at han levede og har levet, uendelig mere afgørende end alle Følgerne deraf i Historien.

Hvo har sagt hine Indbydelsens Ord?

Indbyderen. Hvo er Indbyderen? Jesus Kristus. Hvilken Jesus Kristus? den Jesus Kristus, som sidder i Herlighed hos Faderens højre? Nej. Fra Herligheden har han intet Ord talet. Altsaa er det Jesus Kristus i sin Fornedrelse, i Fornedrelsens Vilkaar, der har sagt disse Ord.

Er da Jesus Kristus ikke den samme? Jo, han er i Dag og i Gaar den samme, og den samme som for 1800 Aar siden, den Jesus Kristus, der fornødrede sig selv og tog en Tjeners Skikkelse paa, den Jesus Kristus, der har sagt hine Indbydelsens Ord. Det er ogsaa ham, der har sagt, at han vil komme igen i Herlighed. I sin Genkomst i Herligheden er han atter den samme Jesus Kristus; men dette er endnu ikke sket.

Er han da ikke nu i Herligheden? Jo, det tror den Kristne. Men det var i Fornedrelsens Vilkaar, han sagde hine Ord; fra Herligheden har han ikke sagt dem. Og om hans Genkomst i Herlighed kan intet vides, det kan kun, i strengeste Forstand, tros. Men troende kan man ikke være blevet uden at være kommet til ham i hans Fornedrelses Stand, til ham, Forargelsens Tegn og Troens Genstand. Anderledes eksisterer han ikke, thi kun saaledes har han eksisteret. At han skal komme i Herligheden, forventes, men kan kun forventes og tros af den, der har holdt og holder sig til ham, som han har eksisteret.

Jesus Kristus er da den samme; dog levede han for 1800 Aar siden i sin Fornedrelse og forandres først ved sin Genkomst. Endnu er han ikke kommet igen, altsaa er han endnu bestandigt den fornødrede, der tros at skulle komme igen i Herlighed. Hvad han har sagt og lært, hvert Ord, han har talet, bliver *eo ipso* usandt, naar vi give det Udseende af, at det er Kristus i Herligheden, der siger det. Nej, han tier, den fornødrede taler. Mellemrummet (mellem Fornedrelsen og Genkomsten i Herlighed), der i dette Øjeblik er omtrent 1800 Aar, og muligt skal blive mange Gange 1800 Aar endnu, Mellemrummet, det er, hvad Mellemrummet vil gøre ham til, Verdenshistoriens eller Kirkehistoriens verdslige Efterretning om Kristus, om hvo Kristus var, om hvo der altsaa har sagt hine Ord, er noget uvedkommende, noget hverken helt eller halvt, som blot forvansker ham, og derved gør hine Indbydelsens Ord usande.

Thi usandt er det, naar jeg digter Ord, som et Menneske aldrig har sagt, og siger, han har sagt dem. Men det er ogsaa usandt, og Ordet, han har sagt, bliver usandt, eller det bliver usandt, at han har sagt det, naar jeg digter ham væsentlig anderledes end han var, da han sagde det. Væsentlig anderledes; thi en Usandhed betræffende en eller anden Tilfældighed formaar da ikke at gøre det usandt, at „han“ har sagt det. — Og saaledes, naar det behager Gud at vandre her paa Jorden i saa strengt et Inkognito, som kun en almægtig kan iføre sig, uigennemtrængeligt for al Medviden, naar det behager ham (og hvorfor han gør det, i hvilken Hensigt, det ved han vel bedst selv, men hvilken Grunden og Hensigten end er, de vidne om, at Inkognitoet har noget væsentligt at betyde) i en ringe Tjeners Skikkelse, efter Udseende at dømme ganske som et andet Menneske — naar det behager ham i denne Skikkelse at lære Menneskene — naar da nogen gentager, ganske nøjagtigt, de Ord, han har sagt, men giver det Udseende af, at det var Gud, der sagde disse Ord: saa bliver det usandt; thi det er usandt, at han har sagt disse Ord.

Kan man af Historien*) faa noget at vide om Kristus?

Nej. Hvorfor ikke? Fordi man overhovedet intet kan „vide“ om „Kristus“; han er Paradokset, Troens Genstand, kun til for Troen. Men al historisk Meddelelse er „Videns“ Meddelelse, altsaa kan man af Historien intet faa at vide om Kristus. Thi faar man lidt eller meget eller noget at vide om ham, er han ikke den, han i Sandhed er. Man faar saaledes noget andet at vide om ham, end hvad han er, altsaa faar

*) Ved Historien forstaas her overalt den profane Historie, Verdenshistorien, Historien ligefrem forstaet i Modsætning til den hellige Historie.

man intet at vide om ham, eller man faar noget urigtigt at vide om ham, man bedrages. Historien gør Kristus til en anden, end han i Sandhed er, og saa faar man af Historien meget at vide om — Kristus? nej, ikke om Kristus, thi om ham kan intet vides, han kan blot tros.

Kan man af Historien bevise, at Kristus var Gud?

Lad mig først gøre et andet Spørgsmaal; kan der overhovedet tænkes nogen taabeligere Modsigelse end den, at ville *bevise* (ligeegyldigt indtil videre om det er af Historien eller hvad i al Verden det for Resten er, hvoraf man vil bevise det), at et enkelt Menneske er Gud? At et enkelt Menneske er Gud, det er, siger sig at være Gud, er jo Forargelsen *κατ'εξοχην*. Men hvad er Forargelsen, det forargelige? Det, som strider mod al (menneskelig) Fornuft. Og det vil man bevise! Men at „bevise“ er jo at gøre noget til det fornuftig-virkelige, det er. Kan man da gøre det, som strider mod al Fornuft, til det fornuftig-virkelige? dog vel ikke, dersom man ikke vil modsige sig selv. Man kan kun „bevise“, at det strider mod Fornuften. De Beviser for Kristi Guddom, som Skriften anfører: hans Undergerninger, hans Opstandelse fra de døde, Himmelfart, ere ogsaa kun for Troen, det er, de ere ikke „Beviser“: de ville jo heller ikke bevise, at alt dette stemmer over ens med Fornuften, de ville tvertimod bevise, at det strider mod Fornuften og altsaa er Genstand for Troen.

Dog til Historiens Bevisen. „Er det nu ikke 1800 Aar siden, at Kristus levede, er ikke hans Navn forkyndt og troet over den ganske Verden, har ikke hans Lære (Kristendommen) forandret Verdens Skikkelse, sejrrikt gennemtrængt alle Forhold: og har da saa ikke Historien tilstrækkeligt, mere end tilstrækkeligt godtgjort, hvo han var, at han var — Gud?“ Nej, det har Historien hverken tilstrækkeligt eller mere end

tilstrækkeligt godtgjort, det kan Historien i al Evighed ikke godtgøre. Hvad derimod det første angaar, saa er det jo vist nok, at hans Navn er forkyndt i den ganske Verden — om det er troet, skal jeg ikke kunne afgøre; det er vist nok, at Kristendommen har forandret Verdens Skikkelse, sejrrikt gennemtrængt alle Forhold, saa sejrrikt, at alle nu sige sig at være Kristne.

Men hvad beviser saa det? Det kan højst bevise, at Jesus Kristus har været en stor Mand, maaske den største af alle. Men at han har været — Gud, nej holdt, den Slutning skal med Guds Hjælp nok mislykkes.

Begynder man, idet man vil indlede denne Slutning, med den Antagelse, at Jesus Kristus var et Menneske, og betragter saa de 1800 Aars Historie (Følgerne af hans Liv), saa kan man i et stadigt stigende Superlativ slutte: stor, større, størst, overmaade og forbavsende den største Mand, der nogensinde har levet. — Begynder man derimod med den Antagelse (Troens), at han var Gud, saa har man *eo ipso* slaaet en Streg over, annulleret de 1800 Aar som de, der hverken gøre fra eller til, hverken bevise *pro* eller *contra*, fordi Troens Vished er uendelig højere. — Og paa een af Maaderne maa man aabenbart begynde: begynder man paa den sidste Maade, er alt i sin Orden.

Begynder man paa den første Maade, kan man ikke, uden et eller andet Steds at forskyldte en μεταβασις εις αλλο γενος, pludselig ved en Slutning faa den nye Kvalitet: Gud ud, saa at altsaa Følgen eller Følgerne af — et Menneskes Liv paa et eller andet Punkt pludselig bevise, at dette Menneske var Gud. Lod dette sig gøre, maatte man ogsaa kunne svare paa følgende Spørgsmaal: hvilke Følgerne da skulde være, hvor store Virkningerne, hvor mange Aarhundreder der maatte til for af Følgerne af et „Menneskes“ Liv (det er jo Antagelsen) at faa bevist, at han var Gud; om det maaske er saa, at endnu Aar 300 var Kristus ikke ganske bevist at være Gud, der var noget om det, han var

lidt mere end den overmaade forbavsende største Mand, der nogensinde har levet, men der maatte endnu nogle Aarhundreder til. I saa Fald følger jo saa formodentlig deraf igen, at de, der levede ved Aar 300, ikke ansaa Kristus for Gud, end mindre da de, som levede i det første Aarhundrede, medens Visheden om, at han var Gud, derimod stiger med hvert Aarhundrede, saa den i vort, det 19de Aarhundrede, er den største, den endnu hidtil nogensinde har været, en Vished, i Sammenligning med hvilken de første Aarhundreder kun svagt skimtede. Man svare paa dette Spørgsmaal eller man lade det være, det er i Grunden ligegyldigt.

Kristenhedens Ulykke.

Men dette er just Ulykken og har i mange mange Tider været Ulykken i Kristenheden, at Kristus hverken er det ene eller det andet, hverken den, han var, da han levede paa Jorden, ej heller den, han (hvilket da maa tros) vil være ved sin Genkomst, men en, om hvem man paa utilladelig Maade af Historien har faaet noget at vide, at han har været saadan noget stort noget. Man er paa utilladelig og ulovlig Maade blevet vidende om Kristus — thi det tilladelige er at blive troende. Man har gensidigt bestyrket hinanden i, at man ved Hjælp af Udfaldet af Kristi Liv og de 1800 Aar, Følgerne, har faaet Facit at vide. Efterhaanden som dette blev Visdom, destilleredes al Saft og Kraft ud af Kristendommen; Paradoxet afspændtes, man blev Kristen uden at mærke det, og uden at mærke det mindste til Forargelsens Mulighed. Man tog Kristi Lære hen, vendte og skrabte den, han selv betryggede uden videre for Sandheden — en Mand, hvis Liv havde haft saadane Følger i Historien. Alt blev saa saa ligefrem som Fod i Hose, naturligt, thi Kristendommen er paa den Maade blevet Hedenskab. Der er i Kristenheden en evindelig Søndags-Vævlén om Kristendommens herlige og

uskatterlige Sandheder, dens milde Trøst, men det mærkes jo rigtignok, at det er 1800 Aar, siden Kristus levede; Forargelsens Tegn og Troens Genstand er blevet den eventyrligste af alle fabelagtige Skikkelser, en guddommelig Godmand. Hvad det er at forarges, ved man ikke, endnu mindre, hvad det er at tilbede. Det, man især priser hos Kristus, er just det, som man, hvis man var samtidig dermed, vilde mest forbitres over, medens man nu er ganske tryk i Tillid til Udfaldet, og, i Tillid til, at det af Historien er ganske vist, at han var det store, slutter: *ergo* er det det rigtige. Det vil sige, det er det rigtige, det ædle, det ophøjede, det sande — naar det er ham, der gør det: det vil sige, man bryder sig egentligen ikke i dybere Forstand om at faa at vide, hvad det er han gør, endnu mindre om efter ringe Evne med Guds Bistand at efterligne ham i at gøre det rigtige, det ædle, det ophøjede, det sande. Thi hvilket det er, faar man egentligen ikke at vide, kan derfor i Samtidighedens Situation dømme lige modsat; man nøjes med at beundre og prise, og er, som det blev sagt om en Oversætter, der ængstelig ordret, derfor ogsaa meningsløst, oversatte en Forfatter, „for samvittighedsfuld“, maaske ogsaa for fejk og blødagtig, til ret at ville forstaa.

Kristenheden har afskaffet Kristendommen, uden ret selv at vide det; Følgen er, at skal der gøres noget, maa man forsøge igen at indføre Kristendommen i Kristenheden.

INDBYDEREN

Indbyderen er altsaa den fornedrede Jesus Kristus, og det er ham, der har sagt hine Indbydelsens Ord. Det er ikke fra Herligheden, han siger dem. Var Forholdet dette, saa er Kristendommen Hedenskab, og Kristus taget forfængelig; derfor er det ogsaa usandt, at det er saa. Men var det saa,

at den, der sidder i Herlighed, vilde sige disse Ord: kommer hid, som var det saa ganske ligefrem til at løbe lige i Armene paa Herligheden — ja, hvad Under saa, at der løb en Mængde til! Men de, der løbe paa den Maade, de løbe blot med Limstangen, indbildende sig, at de ved, hvo Kristus er. Men det ved ingen; og for at tro paa ham, maa man begynde med Fornedrelsen.

Indbyderen, den der siger Ordene, altsaa den, hvis Ord disse Ord ere — medens de samme Ord i en andens Mund jo ere en historisk Usandhed — er den fornedrede Jesus Kristus, det ringe Menneske, født af en foragtet Jomfru, hans Fader en Tømmermand, i Slægtskab med nogle andre simple Folk af den laveste Klasse, det ringe Menneske, som derhos (hvad der da ganske rigtigt netop er Olie i Ilden) sagde sig at være Gud.

Det er den fornedrede Jesus Kristus, der har sagt hine Ord. Og intet Ord af Kristus, ikke eet eneste har du Lov at tilegne dig, du har ikke mindste Del i ham, ikke i fjerneste Maade Samfund med ham, hvis du ikke er blevet saaledes samtidig med ham i hans Fornedrelse, at du ganske som de samtidige har maattet blive opmærksom paa den Formaning af ham: salig den, som ikke forarges paa mig! Du har ikke Lov til at tage Kristi Ord hen og lyve ham bort; Du har ikke Lov at tage Kristi Ord hen og fantastisk gøre ham til noget ved Hjælp af Historiens Snaksomhed, der, naar den snakker om ham, ganske bogstavelig ikke ved, hvad den snakker om.

Det er den fornedrede Jesus Kristus, der taler; det er historisk sandt, at han har sagt disse Ord, det er Usandhed, at disse Ord ere sagte af ham, saa snart man forandrer hans historiske Virkelighed.

Altsaa det ringe, fattige Menneske, med tolv stakkels Disciple af den simpleste Klasse i Folket, en Tid lang Genstand for Nysgerrighed, men senere kun i Selskab med Syndere, Toldere, spedalske, afsindige; thi det gjaldt Ære, Liv

og Gods, i ethvert Fald (den Straf ved vi jo var sat derpaa) at blive udelukket af Synagogen, blot man lod sig hjælpe af ham — — kommer nu hid alle I, som arbejde og ere besværede! O, min Ven, om du var døv og blind og halt og spedalsk o. s. v. o. s. v., om du, hvad aldrig før var hørt eller set, forenede alle menneskelige Elendigheder i din Elendighed — og om han ved et Mirakel vilde hjælpe dig: det var dog muligt, at du (og dette er det menneskelige) mere end alle disse Lidelser frygtede den Straf, der var blevet sat paa at lade dig hjælpe af ham, den Straf at udstødes af Samfundet med andre Mennesker, at forhaanes, bespottes Dag ud og Dag ind, maaske at miste Livet. Det var menneskeligt (og dette er det menneskelige), om du tænkte som saa: nej, Tak, saa vil jeg dog hellere vedblive at være døv og blind o. s. v. end at hjælpes paa den Maade.

„Kommer hid, kommer hid, alle, alle I, som arbejde og ere besværede, o, kommer hid, se han indbyder eder, han aabner sin Favn!“ O, naar en pyntelig Mand i Silke siger dette med en behagelig, velklingende Stemme, saa det yndelig giver Genlyd i de dejlige Hvælvinger, en Silke-Mand, der udbreder Ære og Anseelse over det at høre ham; o, naar en Konge i Purpur og Fløjel siger dette, med Juletræet i Baggrunden, hvorpaa alle de herlige Goder hænge, som han agter at uddele: ja, ikke sandt, saa er der Mening deri? Men hvad Mening du end har derom, saa meget er vist, det er ikke Kristendom, det er lige det modsatte, Kristendommen saa stik imod som det er muligt; thi husk paa Indbyderen!

Og døm saa selv — thi dertil har du Lov; derimod have Menneskene egentlig ikke Lov til, hvad de saa ofte gøre, at bedrage sig selv. At et Menneske, der ser saaledes ud, et Menneske, hvis Selskab enhver flyr, der endnu har den mindste Smule Klogskab i Panden, den mindste Smule at tabe i Verden, at han — ja, det er det urimeligste og afsindigste af alt, man ved neppe, om man skal le eller græde — at han — ja, det er ubetinget det Ord, man sidst skulde

vente at høre af ham (thi om han havde sagt: kommer hid og hjælper mig; eller: lader mig med Fred; eller: skaaner mig; eller stolt: jeg foragter eder alle — det lod sig dog forstaa) — at han siger: kommer hid til mig! jo, det ser rigtignok indbydende ud! Og nu videre: alle I, som arbejde og ere besværede — ret som havde saadanne Mennesker ikke allerede Ulykker nok at trækkes med, at de saa endnu oven i Købet skal udsættes for alle Følgerne af at indlade sig med ham. Og saa endelig: jeg vil give eder Hvile. Det manglede blot — han vil hjælpe dem! O, jeg vilde sige: selv den godmodigste Spotter, der har levet samtidigt med ham, maatte jo sige: „det var da det, han sidst skulde indlade sig paa — at ville hjælpe andre, naar man selv er i den Forfatning. Det er jo, ligesom hvis en Tigger vilde gøre Anmeldelse til Politiet om, at man havde bestjaalet ham. Thi at en, der intet ejer og intet har ejet, anmelder af være bestjaalen, er en Modsigelse, og ligesaa, at ville hjælpe andre, naar man selv mest trænger til Hjælp.“ Det er jo menneskelig talt den afsindigste Modsigelse, at den, der bogstavelig ikke har det, hvortil han kan hælde sit Hoved, at den Mand, om hvem det, menneskelig, saa sandt blev sagt „se hvilket Menneske“ — at han siger: kommer hid til mig alle I, som lide — jeg vil hjælpe!

Prøv dig nu selv — thi dette har du Lov til, du har Lov til at prøve dig selv, derimod har du egentligen ikke Lov til uden Selvprøvelse at lade dig af „de andre“ indbilde, eller indbilde dig selv, at du er Kristen — altsaa prøv nu dig selv: hvis du levede samtidigt med ham! Sandt nok, han — ak, han! han sagde sig selv at være Gud! Det har jo mangan gal Mand gjort — og hele Samtiden dømte: „han bespotter Gud.“ Ja, derfor var det, der blev sat Straf paa at lade sig hjælpe af ham, det var det bestaaendes og den offentlige Menings gudfrygtige Omsorg for Sjælene, at ingen skulde komme paa Afveje: det var Gudsfrygt at man saaledes forfulgte ham. Førrend da en beslutter sig til at lade sig hjælpe,

har han dette at betænke, at han ikke blot maa vente Menneskenes Modstand, men betænk det vel, selv om du for Resten kunde udholde alle Følgerne af dette Skridt, betænk det vel, at Menneskenes Straf her er Guds Straf over ham den Gudsbespotter — Indbyderen!

Kommer nu hid alle I, som arbejde og ere besværede!

Ikke sandt, der er ikke noget at haste efter, der bliver en lille Standsning, som passende benyttes til at gaa om ad en anden Gade. Og hvis du ikke saaledes, dersom du var samtidig, vil skulke om ad en anden Gade, eller i Kristenheden skulke dig til at være saadan Kristen: saa bliver der en uhyre Standsning, den Standsning, hvilken er Betingelsen for at Troen kan blive til: du er standset paa Forargelsens Mulighed.

Dog for at gøre det ganske klart og nærværende, at Standsningen ligger i Indbyderen, at Indbyderen standser og gør det til en ingenlunde just saa ligefrem, men ganske egen Sag at følge Indbydelsen, fordi man ikke faar Lov til at tage Indbydelsen hen, men maa tage Indbyderen med: skal jeg korteligen gennemgaa hans Liv i tvende Afsnit, der udvise en Forskellighed, skønt dog begge væsentligen liggende inden for Bestemmelsen: Fornedrelsen! thi for Gud er det altid en Fornedrelse at være Menneske, om han saa var Kejser over alle Kejsere, og han er væsentligen ikke mere fornedret, fordi han er et fattigt, ringe Menneske, bespottet, som Skriften tilføjer, bespyttet.

HANS LIVS FØRSTE AFSNIT

Og lad os nu tale om ham ganske ugenert, aldeles som de samtidige have talt om ham, og som man taler om en samtidig, et Menneske som vi andre, hvem man ser paa Gaden i Forbigaaende, om hvem man ved, hvor han bor, paa hvad Sal, hvad han er, hvoraf han lever, hvem hans Forældre ere, hans Slægt, hvordan han er skabt, og gaar

klædt, med hvem han omgaas, „og noget overordentligt er der da ikke at se paa ham, han ser ud ganske som alle andre“, kort, som man taler om en samtidig, hvem man ikke saadan gør videre Ophævelse over; thi i Samtidighedens Situation med disse tusinde og tusinde virkelige Mennesker kan der ikke saaledes gøres Plads for en Forskel som den, maaske at blive mindet i alle Aarhundreder, og den at være en virkelig Kræmmersvend „lige saa god som han“. — Altsaa lader os tale om ham, som samtidige tale om en samtidig. Jeg ved vel, hvad jeg gør; og tro du mig, den tillærte, dresserede, dvaske verdenshistoriske Vane, i Kraft af hvilken man altid saadan med en vis Ærbødighed taler om Kristus, da man jo af Historien saadan har faaet at vide, og har hørt saa meget saadan om, at han saadan skal have været saadan noget stort noget — den Ærbødighed er ikke en sur Sild værd, den er Tankeløshed, Skinhellighed, for saa vidt Gudsbespottelse; thi det er Gudsbespottelse at have tankeløs Ærbødighed for den, man enten skal tro eller forarges paa.

Det er den fornedrede Jesus Kristus, et ringe Menneske, født af en foragtet Jomfru, hans Fader er Tømmermand. Men han fremtræder rigtignok under Forhold, som ganske særligen maa henlede Opmærksomheden paa ham. Det lille Folk, i hvilket han fremtræder, Guds udvalgte Folk, som det kalder sig, imødeser en forventet, der skal bringe en gylden Tid for Land og Folk. Det forstaar sig, den Skikkelse, under hvilken han optræder, er saa forskellig fra de flestes Forventning, som det er muligt. Derimod svarer den mere til gamle Spaadomme, med hvilke Folket dog maa antages at være bekendt. Saaledes træder han frem; en Forgænger har henledt Opmærksomheden paa ham, og selv samler han den afgjort paa sig ved Under og Tegn, om hvilke der bliver Tale i hele Landet — og han er Øjeblikkets Helt, hvor han gaar og staar omgiven af en talløs Menneske-Vrimmel. Sensationen, han vækker, er uhyre, alles Øjne rettede paa ham, alt hvad der kan gaa, ja endog hvad der kun kan krybe,

maa have set dette Vidunder — og alle maa have en Dom en Mening om ham, saa Leverandørerne af Meninger og Domme næsten maa gøre Opbud, fordi Søgningen er saa rivende og Modsigelserne saa krydsende. Dog er han, Undergøreren, bestandigt det ringe Menneske, der bogstavelig ikke har det, hvortil han kan hælde sit Hoved. — Og lad os ikke glemme: Tegn og Under i Samtidighedens Situation har en ganske anden Elasticitet til at støde fra og til at trække til end dette spagfærdige, dette, som Præsterne i Almindelighed opvarme det, endnu spagfærdigere om Tegn og Under — for 1800 Aar siden. Tegn og Under i Samtidighedens Situation er noget forbistret nærgaaende Noget, noget, der paa en højst generende Maade næsten tvinger en til at have en Mening, noget, man, naar man nu engang ikke er oplagt til at tro, kan blive i høj Grad forbitret over at være samtidig med, da det gør en, især jo mere forstandig, udviklet og dannet man er, Tilværelsen altfor anstrengt. Det er en ganske egen Sag, i Forhold til en samtidig at skulle antage, at han virkelig gør Tegn og Under — naar man har ham paa Afstand, naar Udfaldet af hans Liv hjælper en ind i Indbildninger, saa kan man let saadan indbilde sig, at man tror det.

Altsaa Mængden er henreven af ham, den følger ham jublende, ser Tegn og Under, baade dem, han gør, og dem, han ikke gør, glad i Haabet om, at den gyldne Tid vil begynde, naar han bliver Konge. Men Mængden gør sig sjælden Rede for sin Dom, dømmer i Dag eet, i Morgen et andet. Den kloge og forstandige deltager derfor ikke uden videre deri. Lad os nu se, hvad den kloge og forstandige, saa snart det første Overraskelsens og Forbavselsens Indtryk er forvundet, maa dømme.

Den kloge og forstandige maatte sige: „Antaget og, at denne Mand er, hvad han udgiver sig for at være, det overordentlige — thi det med at han skulde være Gud kan jeg da ikke betragte anderledes end som en Overdrivelse, hvilket jeg viligt vilde holde ham til Gode og tilgive ham, dersom jeg

virkeligen ansaa ham for det overordentlige, i Ord hænger jeg mig ikke — antaget, hvad jeg forøvrigt har mine Betæneligheder ved, og hvorom jeg i ethvert Tilfælde suspenderer min Dom, at det er Mirakler, han gør: er det saa ikke en uforklarlig Gaade, at denne samme Mand kan være saa taabelig, saa indskrænket, saa aldeles blottet for Menneskekundskab, saa svag, eller saa godmodig-forfængelig, eller hvad man nu vil kalde det, at bære sig saaledes ad, næsten at paanøde Menneskene sine Velgerninger! I Stedet for stolt og herskende at holde Menneskene paa den dybeste Underkastelses Fjernhed fra sig, tage deres Tilbedelse, naar han den sjældne Gang saas: i Stedet derfor at være tilgængelig for alle, eller endnu rigtigere selv at gaa til alle, at omgaas alle, næsten som var det at være det overordentlige, det at være alles Tjener, som var det at være det overordentlige, hvad han selv siger sig at være, det at være bekymret for, om Menneskene vilde have Gavn af ham eller ikke, kort, som var det at være det overordentlige, at være den mest bekymrede af alle. Uforklarligt er det hele mig, hvad han vil, hvad hans Hensigt er, hvortil hans Stræben sigter, hvad han vil opnaa, hvilken Mening er. Han der ved mangt et enkelt Udsagn, hvad jeg ikke kan nægte ham, røber et saa dybt Indblik i det menneskelige Hjærte, han maa dog vel sagtens vide, hvad jeg med mindre end Halvdelen af min Klogskab kan sige ham forud, at paa den Maade kommer man ingen Vegne i Verden — med mindre man da foragtende Klogskab redeligt tragter efter at blive til Nar, eller maaske endog gaar saa vidt i Redelighed, at man foretrækker at blive slaaet ihjel; men saa er man jo dog vel gal, naar det er det, man vil. Som sagt, som Menneskekender, maa han dog sagtens vide, at det, man skal gøre, er at bedrage Menneskene, og saa at give sit Bedrag Skin af Velgerninger, man gør hele Slægten. Saa høster man alle Fordele, selv den, hvis Nydelse er den kosteligste af alle, den af de samtidige at kaldes Menneskeslægtens Velgører — og

naar man først er i sin Grav, saa blæse være med hvad Efterverdenen siger om en. Men at give sig saaledes hen, som han gør, ikke at holde det mindste paa sig selv, næsten at tigge Menneskene til at tage mod disse Velgerninger: nej, slutte mig til ham, kunde da aldrig falde mig ind. Og det forstaar sig, han indbyder mig da heller ikke; thi han indbyder jo kun dem, som arbejde og ere besværede.“

Eller. „Hans Liv er ganske simplement Fantasteri; og det er endda det mildeste Udtryk, man kan bruge derom, man er, naar man dømmer saaledes, godmodig nok til aldeles at glemme denne rene Galskab, at han anser sig selv for at være Gud. Det er Fantasteri. Saadan kan man i det højeste leve et Par Aar i Ungdommen. Men han er allerede over 30 Aar. Og han er bogstaveligen ingenting. Og videre, om ganske kort Tid maa han aldeles have tabt al Agtelse og Anseelse blandt Folket — det eneste, der hidtil kunde være Tale om at han har skaffet sig. Vil man sikre sig Folkegunst i Længden, hvad jeg villig indrømmer er det usikreste Parti, man overhovedet kan tage, maa man bære sig anderledes ad. Det vil ikke vare mange Maaneder, førend Mængden er ked af en, der saaledes er til Tjeneste; han bliver betragtet som en fortabt Person, et Slags *mauvais sujet*, der kan være glad ved at ende i en Afkrog af Verden, glemmende Verden og glemt, hvis han da ikke ved at blive paa Stedet, skulde, i Fortsættelse af alt hans foregaaende, være fantastisk nok til at ville slaas ihjel, den uundgaaelige Følge af at blive paa Stedet. Hvad har han gjort for sin Fremtid? Intet. Har han nogen fast Stilling? Nej. Hvad Udsigter har han? Ingen. Blot dette simple, hvorledes vil han fordrive Tiden, naar han bliver ældre, de lange Vinteraftener, hvad vil han udfylde dem med, han kan ikke engang spille Kort. Han har en Smule Folkegunst — i Sandhed af al rørlig Ejendom den rørligste, den kan i en Haandevending være en uhyre Folke-Ugunst. — At slutte mig til ham, nej, jeg siger Tak, gal er jeg dog Gud ske Lov endnu ikke blevet.“

Eller. „At der (naar man da reserverer sig sin og den sunde Menneske-Forstands Ret til at afholde sig fra enhver Dom betræffende hans Paastand at være Gud) er noget overordentligt ved det Menneske, derom er egentligen ingen Tvivl. Snarere kunde man næsten blive forbitret paa Styrelsen, at den har betroet en saadan, hvad den har betroet ham, en saadan, der gør det modsatte af hvad han selv siger: at man ikke skal kaste sine Perler for Svin — hvorfor det da ogsaa vil ende med, at disse, ganske rigtigt, vende sig om og træde ham ned. Sligt kan man altid vente af Svin — men derimod skulde man ikke vente, at den, der selv er opmærksom derpaa, gør det modsatte af hvad han ved, man ikke skal gøre. Ja, kunde man paa en behændig Maade fraliste ham hans Visdom — thi den højst ejendommelige Tanke, som han selv synes at sætte saa megen Pris paa, at han er Gud, skal jeg med Fornøjelse lade ham enes om som hans udelukkende Ejendom — kunde man fraliste ham hans Visdom — uden at blive hans Discipel! Kunde man liste sig til ham om Natten og faa det ud af ham — thi at redigere og udgive det, det skal jeg nok være Mand for, und zwar paa en ganske anden Maade. Der skal til hele Verdens Forbavselse komme noget ganske andet ud deraf, det lover jeg for; thi saa meget ser jeg nok, der stikker noget saare dybt i hvad han siger, Ulykken er blot, at han er den, han er. Men maaske, hvo ved, maaske lader det sig am Ende gøre at narre ham det fra, maaske er han i denne Henseende igen godmodig tosset nok til at meddele sig ganske aabent. Det var ikke umuligt; thi mig forekommer det, at Visdommen, som han aabenbart besidder, ved at betros ham, er blevet betroet en Nar: en saadan Modsigelse er hans Tilværelse. — Men at slutte mig til ham, at blive Discipel, nej, det var da at gøre sig selv til Nar.“

Eller. „Dersom det, hvad jeg dog lader uafgjort, er det gode og sande, dette Menneske vil, saa gør han i det mindste for saa vidt Gavn, især mod Ynglinge og den uerfarne

Ungdom, hvem det for Livets Alvors Skyld er saa tjenligt, jo tidligere jo bedre ret til Gavns at forstaa dette: han gør det iøjnefaldende selv for den mest forblindede, at dette højtravende med at leve for det gode og sande har en betydelig Tilsætning af det latterlige i sig; han beviser, hvor rigtigt vor Tids Digtere have truffet det, naar de altid lade det gode og sande repræsentere af en halvfjantet Person, eller af en, der er saa dum, at man kan løbe Døre op med ham. At anstrenge sig saaledes, som dette Menneske gør, at forsage alt, kun ingen Møje og Besværlighed, at være paa Pinde til enhver Tid af Dagen, ivrigere end den travleste praktiserende Læge — og hvorfor? Er det, fordi det er hans Levebrød? Nej, ikke i fjerneste Maade, det er, saa vidt man kan skønne, nok aldrig faldet ham ind at ville have noget. Er det da, fordi han tjener Penge derved? Nej, ikke 4 β — han ejer ikke 4 β , og om han ejede dem, saa gav han dem straks bort. Er det da for at opnaa Ære og Anseelse i Staten? Lige omvendt, han afskyer al verdslig Anseelse. Og han der, da han nu engang forsmaar al verdslig Anseelse, og øver den Kunst at kunne leve af ingen Ting, han der (hvad der ogsaa er Mening i) hvis ellers nogen var beregnet paa at tilbringe sit Liv i det behageligste Farniente: han er den, som lever mere anstrengt end nogen Statstjener, hvem Ære og Anseelse lønner, mere anstrengt end nogen Forretningsmand, der tjener Penge som Græs. Hvorfor anstrenger han sig da saaledes, eller (thi hvortil dette Spørgsmaal om hvad der intet Spørgsmaal kan være om!): at anstrenge sig saaledes — for at opnaa den Lykke, at blive udlet, bespottet o. s. v.: i Sandhed det er en egen Art Fornøjelse. At en trænger sig igennem Mængden for at naa hen til det Sted, hvor der uddeles Penge, Hæder og Ære: det lader sig forstaa. Men at trænge sig frem for at blive kagstrøgen: hvor ophøjet, hvor kristeligt, hvor dumt.“

Eller. „Der høres om dette Menneske saa mange overilede Domme af dem, som intet forstaa — og forgude ham, og saa

mange strenge Domme af dem, som dog maaske misforstaa ham, mig skal man ikke med Rette kunne beskylde for nogen overilet Dom; jeg forholder mig ganske kold og rolig, ja, hvad mere er, jeg er mig bevidst at være saa føjelig og moderat mod ham, som muligt: lad det være saa, hvad jeg dog kun til en vis Grad indrømmer, at selv Forstanden imponeres af dette Menneske. Hvad maa der nu dømmes om ham? Dommen bliver: jeg kan for det første ingen Mening have om ham. Jeg mener ikke, betræffende at han siger sig at være Gud, thi derom vil jeg i al Evighed ingen Mening kunne have; nej, jeg mener om ham som Menneske betragtet. Først Udfaldet af hans Liv vil kunne afgøre, om han virkelig var det overordentlige, eller han, bedragen af sin Indbildningskraft, har lagt en alt for stor Maalestok an, ikke blot for sig, men overhovedet for det at være Menneske. Mere kan jeg med min bedste Villie ikke gøre for ham! om han var min eneste Ven, mit eget Barn, jeg kunde ikke dømme skaansommere, og heller ikke anderledes. Men deraf følger rigtignok sandsynligvis, at jeg af gode Grunde ingen Mening kan komme til at have om ham. Thi for at have en Mening, maa jeg først se Udfaldet af hans Liv, og indtil det sidste, det er, han maa være død. Saa kan jeg, og dog kun maaske, have en Mening om ham; og selv dette antaget, er det jo dog kun i uegentlig Forstand om ham, thi han er jo saa ikke mere. Af sig selv følger det da, at jeg umuligt kan slutte mig til ham, saa længe han lever. Den Myndighed, med hvilken han siges at lære, kan for mig ikke have nogen afgørende Betydning, det er dog vel let at se, at han bevæger sig i en Cirkel, saa han beraaber sig paa hvad han skal bevise, og hvilket igen kun kan bevises ved Udfaldet, for saa vidt det da ikke hænger sammen med hin hans fikse Ide, at han er Gud; thi dersom det er derfor, han har Myndighed, fordi han er Gud, saa er Svaret: ja — dersom. Saa meget kan jeg derimod indrømme ham, at hvis jeg tænkte mig at leve i en senere Slægt, og hvis da Udfaldet af hans

Liv, dets Følger i Historien havde gjort det aabenbart, at han var det overordentlige: da vilde det ikke være langtfra, der vilde kun fattes lidet i, at jeg blev hans Discipel.“

Den Gejstlige maatte sige. „Af en Bedrager og Folkefører er der egentlig noget ualmindelig ærligt ved ham, hvorfor han da heller ikke kan blive saa absolut farlig, om det end ser nok saa farligt ud, saa længe Ilingen staar paa, ser nok saa farligt ud med hans uhyre Popularitet, indtil saa Ilingen er forbi, og Folket — just Folket — igen styrter ham. Det ærlige er, at ville udgive sig for den forventede og saa ligne ham saa lidet som han gør — det er ærligt, ligesom naar en vil udgive falske Sedler, saa at gøre dem saa slette, at enhver, der har noget Kendskab, straks kan se det. — Vel sandt, vi imødesee alle en forventet, dog at det er Gud i egen Person, der skulde komme, er da ingen fornøftigs Forventning, og enhver religiøs gyser for Gudsbespottelsen, som dette Menneske forskylder. Dog en forventet imødesee vi, deri ere vi alle enige. Men Verdens-Regeringen gaar ikke tumultuarisk i Spring, Verdens-Udviklingen er ikke, og dette ligger jo allerede i, at det er en Udvikling, *revolutionær*, men *evolutionær*. Den sande forventede vil derfor se ganske anderledes ud, vil komme som det bestaaendes herligste Blomst og højeste Udfoldelse. Saaledes vil den sande forventede komme, og han vil bære sig ganske anderledes ad; han vil erkende det bestaaende som Instans, sammenkalde hele Gejstligheden til et Konvent, forelægge den sit Resultat, samt sit Kreditiv — og saa, hvis han da ved Ballotationen faar Majoritet, blive modtaget og hilset som det overordentlige, som det han er: den forventede.“

„Men i dette Menneskes Optræden er der en Duplicitet; han er for meget af en Dommer; det er, som vilde han paa een Gang være Dommeren, der dømmer det bestaaende, og saa dog tillige selv den forventede. Vil han ikke det første, hvortil saa hans absolute Isolation, hans Fjernhed fra alt, hvad der hedder det bestaaende! Vil han ikke være Dom-

meren, hvortil saa hans fantastiske Flygten uden for Virkeligheden ud i Selskab med den uvidende Almue, hans revolutionære Hovmods Forsmaaen af al det bestaaendes Intelligens og Dygtighed, for at begynde ganske og aldeles paa ny og forfra ved Hjælp af — Fiskere og Professionister, saa det er som Motto for hans hele Eksistens i Forhold til det bestaaende, at han er et uægte Barn! Vil han blot være den forventede, hvortil saa hvad han taler om, ikke at sætte en ny Lap paa et gammelt Klædebon, Ord, der netop ere enhver Revolutions Feltraab, thi deri ligger jo ikke at ville erkende det bestaaende, men at ville have det bort, i Stedet for at slutte sig til det bestaaende, og hvis man er Reformator, forbedre det, hvis man er den forventede, at udvikle det til sit højeste. Dette er en Duplicitet; og dette lader sig ikke gøre, baade at være Dommeren og den forventede; og denne Duplicitet bliver hans Undergang, hvilken jeg allerede har beregnet. En Dommers Katastrophe digtes rigtigt at blive voldsom Død; men den forventedes kan jo dog vel umuligt blive Undergang, saa er han jo *eo ipso* ikke den forventede, det er, ikke den, hvem det bestaaende venter paa for at forgude. Denne Duplicitet ser Folket ikke endnu, det ser i ham den forventede, hvad det bestaaende umuligt kan, og hvad kun Folket, den løse og ledige Mængde, kan, fordi den selv er intet mindre end noget bestaaende. Men saa snart Dupliciteten bliver aabenbar, saa er det hans Undergang. Nej, saa var hans Forgænger en langt bestemtere udpræget Skikkelse, han var kun eet: Dommeren. Men hvilken Konfusion og Forvirrethed, at ville være begge Dele, og hvilken yderligere Konfusion, selv at anerkende Forgængerens som den, der skulde holde Dom, altsaa dog vel netop gøre det bestaaende modtageligt for og ganske i Stand til at modtage den forventede, og saa selv at ville være den forventede, der følger efter Dommeren — og saa dog ikke ville slutte sig til det bestaaende!“

Og Filosoffen maatte sige. „En saa rædsom eller rettere

saa afsindig Forfængelighed, at et enkelt Menneske vil være Gud, er da noget hidtil uhørt; en til den Yderlighed dreven Form af den rene Subjektivitet og den blotte Negation er aldrig set. Han har ingen Lære, intet System, han ved i Grunden ingen Ting, det er saadanne enkelte aforistiske Ytringer, nogle Stykker Sentenser og et Par Parabler, han vedbliver at repetere eller variere, hvorved han blænder Massen, for hvem han ogsaa gør Tegn og Under, saa den, i Stedet for at faa noget at vide eller nogen sand Belærelse, kommer til at tro paa ham, der saa fatalt som det er muligt i eet væk paanøder en sin Subjektivitet. I ham og i hvad han siger er der slet intet objektivt eller positivt; for saa vidt behøver han ikke at gaa under, thi, *philosophice*, er han gaaet under, det er jo den blotte Subjektivitets Bestemmelse at gaa til Grunde. Man kan indrømme ham, at han er en mærkelig Subjektivitet, at han, det være nu med hans øvrige Tegn og Under som det være vil, bestandigt, som Lærer betragtet, repeterer Miraklet med de fem smaa Brød: ved Hjælp af lidt Lyrik og nogle Aforismer sætter han hele Landet i Bevægelse. Men selv om man vil overse Galaskaben, at han mener sig at være Gud, saa er det en ubegribelig Fejltagelse, som rigtignok kun røber liden filosofisk Dannelse, at mene, at overhovedet Gud kunde aabenbare sig i et enkelt Menneskes Skikkelse. Slægten, det universelle, det totale er Gud; men Slægten er dog vel ikke noget enkelt Individ. Det er overhovedet Anmasselsen, som ligger i Subjektiviteten, at den enkelte vil være noget; men det forstaar sig, det afsindige er, at den enkelte vil være Gud. Var det muligt dette afsindige, at et enkelt Menneske var Gud, saa maatte man jo konsekvent tilbede dette enkelte Menneske; en større filosofisk Bestialitet lader sig ikke tænke.“

Den kloge Statsmand maatte sige. „At dette Menneske i Øjeblikket er en Magt, lader sig ikke nægte — fraset naturligvis den Indbildning, han har, at han er Gud. Slight slaar

man nu een Gang for alle en Streg over som et privat Liebhaberi, der ikke videre bringes i Anslag og ingen vedkommer, mindst en Statsmand. En Statsmand ser blot paa, hvad Magt et Menneske har, og at han i dette Øjeblik er en Magt, lader sig, som sagt, ikke nægte. Men hvad han vil, hvad han styrer efter, er ikke godt at bliive klog paa; er dette Klogskab, maa det være en aldeles ny og egen Art, ikke ganske ulig det, man ellers kalder Galskab. Han har betydelige Forcer; men han synes at tilintetgøre dem, i Stedet for at bruge dem, han giver dem ud, men han faar ingen Ting igen. Jeg betragter ham som et Fænomen, med hvilket — og det gør man aldrig med et Fænomen — man kloge- ligen ikke indlader sig, da det er aldeles umuligt at beregne ham eller Katastrofen for hans Liv. Det er muligt, at han kan blive Konge, det er muligt — men det er ikke umuligt, eller rettere det er netop lige saa muligt, at han kan ende paa Skafottet. Han mangler i sin hele Stræben Alvor. Med en uhyre Vingestrækning svæver han, ikke videre; han gør ingen Ende fast, tager intet Bestik — han svæver. Er det for Nationaliteten, han vil kæmpe, eller er det en kommunistisk Omvæltning, han tilsigter, er det en Republik, han vil, eller et Kongerige, med hvilket Parti vil han holde, og mod hvilket, eller vil han se at staa sig godt med alle Partier, eller vil han stride med alle Partier? Indlade mig med ham — nej, det var da det sidste, jeg vilde, jeg gør endog mere, jeg tager alle mulige Forsigtighedsregler mod ham. Jeg forholder mig ganske stille, foretager intet, jeg er, som var jeg ikke til; thi man kan end ikke beregne, hvorledes han, blot man foretog sig det mindste, kunde komme til at gribe forstyrrende ind, eller hvorledes det kunde hvirvles ind i hans. Farlig, i en vis Forstand uhyre farlig er det Menneske. Men min Beregning er at fange ham, netop ved slet intet at gøre. Thi styrtes maa han — og sikrest ved sig selv, ved at snuble over sig selv; jeg har, i det mindste ikke i dette Øjeblik, ikke Kræfter til at styrte ham, og jeg ved ingen, der har det.

Nu at gøre det mindste mod ham, var blot selv at blive knust. Nej, bestandig kun negativ Modstand, intet, saa indvikler han sig formodentlig i de uhyre Konsekvenser, han drager efter sig, han kommer til at træde i Slæbet — og saa falder han.“

Og den satte Borgermand maatte sige, hvad der vilde blive Dommen i hans Familie. „Nej, lad os være Mennesker, til Maade er alt godt, for lidt og for meget fordærver alt, og som et fransk Ordsprog, jeg har hørt af en Handelsrejsende, siger: enhver Kraft, der overdrives, styrtes — og dette Menneske, hans Undergang er saamænd vis nok. Jeg har ogsaa alvorligt taget min Søn for, advaret og foreholdt ham, at han ikke gaar hen og kommer paa gale Veje, og slutter sig til det Menneske, og hvorfor? fordi alle løbe efter ham. Ja, hvilke alle? løse og ledige Mennesker, Gadestrygere og Landløbere, der har let ved at løbe. Men af bosiddende og velhavende dog ikke ret mange, og af de kloge og ansete Folk, efter hvem jeg altid stiller mit Ur, slet ingen, hverken Etatsraad Jeppesen, eller Konferensraad Marcus, eller den rige Agent Christophersen, nej, nej, de Folk de ved nok, hvilket der er hvilket. Og se vi nu til de Gejstlige, som da bedst maa forstaa sig paa sligt — de betakker dem. Det var det, Pastor Grønvald sagde i Gaar Aftes i Klubben, „det Liv tager en Ende med Forfærdelse“; og den Karl han kan mere end prædike, ham skal man ikke høre om Søndagen i Kirken, men om Mandagen i Klubben, jeg vilde blot ønske, jeg havde Halvdelen af hans Forstand paa Verden. Han sagde ganske rigtigt, det var som talt ud af mit Hjærte, „det er kun løse og ledige Mennesker, der render efter ham“. Og hvorfor render de efter ham? fordi han kan gøre nogle Under. Men hvo siger, at det er Under, eller at han giver sine Disciple den samme Kraft; og i ethvert Fald er et Under noget højst uvist, derimod er det visse det visse. Enhver alvorlig Fader, som har voksne Børn, maa i Sandhed være bekymret, at ikke hans Sønner lade sig forføre og henrive

og komme i Kast med ham samt de fortvivlede Mennesker, der følger ham, fortvivlede Mennesker, som slet intet have at tabe. Og selv disse, hvordan hjælper han dem? Man maa jo være gal for at ville hjælpes paa den Maade, selv betræffende den fattigste Stodder er det dog sandt, at han hjælper ham af Dynen i Halmen, hjælper ham i en ny Elenighed, som Stodderen kunde have undgaaet ved at blive hvad han var, slet og ret Stodder.“

Og Spotteren, ikke den af alle for sin Ondskab foragtede, nej den af alle for sin Vittighed beundrede, derhos for sin Godmodighed afholdte, han maatte sige. „Det er i Grunden en ubetalelig Ide, som da uden videre maa komme os alle til Gode, at et enkelt Menneske, ganske som vi andre, siger, at han er Gud. Er det ikke at gøre vel mod Menneskene, saa ved jeg ikke hvad Vel- og Godgørenhed eller God- og Velgørenhed er. Antaget, at Kendetegnet paa at være Gud er — ja, hvo i al Verden var faldet paa det; hvor sandt, at slikt ikke var opkommet i noget Menneskes Hjerte! — at se ud ganske som alle andre, hverken mere eller mindre: saa ere vi alle Guder. *Qvod erat demonstrandum.* Han leve, Opfinderen af denne for Menneskene saa overordentlige Opdagelse! I Morgen lader jeg bekendtgøre, at jeg Undertegnede er Gud — og Opfinderen i det mindste kan ikke nægte det uden at modsige sig selv. I Mørke ere alle Katte graa — og naar det at være Gud er at se ud som alle andre, ganske og aldeles som alle andre: saa er det mørkt, og vi ere alle, eller hvad det var jeg vilde sige, vi ere alle, hver især, Gud, den ene skal saa vist ikke lade den anden høre noget. Det er det latterligste, man kan tænke sig; Modsigelsen, hvori det komiske altid ligger, den størst mulige — men Fortjenesten er ikke min, den er ene og alene og udelukkende Opfinderens: at et Menneske ganske som vi andre, kun ikke slet saa godt paaklædt som Gennemsnittet, altsaa at et daarligt paaklædt Menneske, der nærmest (i det mindste, som det synes, adskilligt nærmere end under Rubrikken:

Gud) sorterer under Fattigvæsenet — at han er Gud. Det værste er i Grunden for Fattig-Direktøren, at han ikke bliver til mere ved dette General-Avancement for hele Menneske-Slægten.“

O, min Ven, jeg ved nok, hvad jeg gør, jeg kender mit Ansvar, og min Sjæl er evig forvisset om Rigtigheden af hvad jeg gør. Altsaa tænk dig nu samtidig med ham, Indbyderen. Tænk dig, at du var en lidende — men betænk, hvad du udsætter dig for ved at blive hans Discipel, ved at følge ham. Du udsætter dig for ubetinget at tabe saa godt som alt i alle de kloges og forstandiges og ansetes Øjne. Han, Indbyderen, fordrer af dig, at du skal opgive alt, slippe alt — men den medlevende, Samtidens Forstandighed slipper ikke dig, den dømmes, at det at slutte sig til ham er Galskab. Og dig vil Spotten grusomt falde over; medens den næsten skaaner ham af Medlidenhed, finder den det galere end det galeste, at blive hans Discipel. „Thi“ siger den „en Sværmer er en Sværmer, lad gaa; men at blive — for Alvor hans Discipel er den størst mulige Galskab. Der er bestandig kun een Mulighed af at være galere end en gal Mand: den højere Galskab, for Alvor at slutte sig til en gal og anse ham for den vise“.

Sig ikke, at denne hele Fremstilling er Overdrivelse, o, du ved jo (men du har maaske ikke før gjort dig det ret nærværende), at af alle de ansete, alle de oplyste og forstandige var der, medens det vel er muligt, at en og anden af dem, maaske flere, nysgerrigt har indladt sig med ham, men der var kun een, kun een, som for Alvor søgte ham, og han kom til ham — om Natten. Og det ved du nok, om Natten gaar man paa de forbudne Veje, Natten vælger man, naar man gaar derhen, hvor man ikke vil være bekendt at man har sin Gang — tænk dig, hvilken Dom over Indbyderen heri ligger: at gaa til ham var en Vanære, noget, ingen anset, ingen Mand af Ære kunde være bekendt, saa lidet som, hvad ogsaa skjultes af Natten, at gaa til — dog nej, jeg gi-

der end ikke udføre hvad der vilde følge efter dette „saa lidet som“.

Kommer nu hid til mig alle I, som arbejde og ere besværede, jeg vil give eder Hvile.

HANS LIVS ANDET AFSNIT

Det er nu gaaet ham, som alle de kloge og forstandige, Statsmænd og Borgere, Spottere o. s. v. forudsagde. Og som det senere spottende blev sagt i et Øjeblik, der syntes at maatte røre selv den mest hærdede til Deltagelse, selv Stene til Taarer, „han har hjulpet andre, lad ham nu hjælpe sig selv“: saaledes er det vel nu tusinde og tusinde Gange blevet gentaget af Tusinder og Tusinder „hvad var det, han i sin Tid talte om, at hans Time endnu ikke var kommet, skulde den nu maaske være kommet“ — ak, medens hin enkelte, den troende, maatte gyse, hver Gang han betænkte, og dog ikke kunde lade være at stirre ned i dette Dyb af, menneskelig talt, meningsløs Afsindighed: at Gud i menneskelig Skikkelse, at denne guddommelige Lære, at disse Tegn og Under, som, skete der, maatte have bragt selv et Sodom og Gomorra til Omvendelse, i Virkeligheden frembringe lige det omvendte, at Læreren bliver skyet, hadet, foragtet.

Hvo han nemlig er, det ser man nu lettere, da de mægtige og ansete og hele det bestaaendes Modstand og Forholdsregler mod ham har svækket en første Forestilling om ham, og Folket tabt Taalmodighed i at forvente, siden hans Liv, i Stedet for at gaa fremad i stigende Anseelse, i stigende Degradation gaar mere og mere tilbage. Det ved jo enhver, at man bedømmer et Menneske efter hvad Selskab han søger — og hans Selskab! Ja, hans Selskab kunde man betegne som det: at være udstødt af „det menneskelige Selskab“, hans Selskab er den laveste Klasse af Folket, videre er det Syndere og Toldere — som enhver, der er det mind-

ste, for sit gode Navn og Rygtes Skyld flyr, og et godt Navn og Rygte er dog vel det mindste, man kunde ønske at sikre sig i Livet; hans Selskab er fremdeles spedalske, som enhver flyr, afsindige, der blot vække Rædsel, syge og elendige, Armod og Usselhed. Og hvo er saa han, han, der i dette Optog dog endnu er Genstand for de mægtiges Efterstræbelser? Det er en som Forfører, Bedrager, Gudsbespotter foragtet! Det er en Slags Medlidenhed, om virkelig nogen anset ikke udtrykker sin Foragt for ham — at de frygte ham, er jo noget andet. — Saaledes er nu hans Optræden. Thi tag dig i Agt, at du ikke lader noget indflyde af hvad du har faaet at vide bagefter, om hvorledes hans Ophøjethed, næsten med guddommelig Majestæt, aldrig viste sig saa kendelig som just nu. O, min Ven, naar du lever samtidig med en, der ikke blot selv er „udelukket fra Synagogen“, men husk paa, der var sat Straf paa at lade sig hjælpe af ham, og denne Straf var „Udelukkelse af Synagogen“ — altsaa, naar du lever samtidig med en saadan foragtet, hos hvem man altsaa finder alt i Overensstemmelse dermed — thi enhver Ting kan forklares paa to Maader: er du næppe den Mand, der forklarer alt omvendt, eller hvilket er det samme, den enkelte, hvad du nok ved ingen vil være, hvad jo anses for en latterlig Særhed, maaske for en Forbrydelse.

Og — hvad der da hovedsagligen er hans Selskab — hans Apostle! Hvilken Afsindighed, men ikke: hvilken ny Afsindighed, thi den er ganske i Overensstemmelse med det første — hans Apostle er nogle Fiskere, uvidende Mennesker, som i Gaar fangede Sild — og i Morgen skal, saa hedder det i Afsindighedens Sammenhæng, gaa ud i al Verden, og omskabe Verdens Skikkelse. Og det er ham, der siger sig at være Gud; og disse ere hans velbestaltede Apostle! Er det ham, der skal skaffe Apostlene Anseelse, eller er det maaske Apostlene, der skal skaffe ham Anseelse? Er han, Indbyderen, er han en afsindig Sværmer: Optoget svarer dertil; ingen Digter kunde opfinde det bedre. En Lærer

en Vis, eller hvad man saadan vil kalde ham, et Slags forulykket Geni, der siger sig selv at være Gud — omgiven af en Skare Pøbel, som jubler, han selv ledsaget af nogle Toldere, dømte Personer, og spedalske; nærmest om ham hans udvalgte Kreds, Apostlene. Og disse til at bedømme hvad Sandhed er saa kompetente Instanser, disse Fiskere, Skræddere og Skomagere, de ikke blot beundre denne deres Lærer og Mester, ethvert Ord af ham er Visdom og Sandhed, de ikke blot se, hvad ingen anden kan se, Ophøjetheden og Helligheden, nej de se i ham Gud og tilbede ham. — Ingen Digter kan opfinde det bedre, naar han da ikke glemmer det Mere, her er, at denne samme er den af de mægtige frygtede, mod hvem de oplægge Planer for at styrte ham. Hans Død er det eneste, som kan berolige dem og stille dem tilfreds. De have faaet sat vanærende Straf paa at slutte sig til ham, ja paa blot at lade sig hjælpe af ham, og dog kan de ikke faa Fred, de kan ikke faa det rigtig vist, at det hele er Sværmeri og Afsindighed. Saaledes med de mægtige. Folket, som forgudede ham, Folket har mer eller mindre opgivet ham, kun i et enkelt Øjeblik blusser Forestillingen om ham atter op; der er i hele hans Tilværelse ikke en Trævl, som den misundeligste af alle misundelige kunde misunde ham. Og misunde ham dette Liv gør vistnok de mægtige heller ikke, men de fordre blot hans Død for deres Sikkerheds Skyld, at de kan faa Fred igen, naar alt er blevet det gamle, endnu mere befæstet ved hans advarende Eksempel.

Dette er hans Livs to Afsnit. Det begyndte med at Folket forgudede ham, medens alt hvad der hed det bestaaende, alt hvad der havde nogen Magt og Indflydelse, hadsk, men fejgt og skjult spændte Snaren for ham — i hvilken han saa gik? ja, men han saa den godt. Endeligen opdagede Folket, at det havde taget fejl af ham, at den Opfyldelse, han vilde bringe, intet mindre end svarede til deres Forventning af Guld og grønne Skove. Saa vendte Folket sig fra ham, og de mægtige trak Snaren sammen — i hvilken han saa gik?

ja, men han saa det godt. De mægtige trak Snaren sammen — og nu vender Folket, der jo nu fuldkomment ser sig bedraget, sit Had, sin Forbitrelse mod ham.

Og — for dog ogsaa at tage den med — Medlidenheden, den maatte sige; eller i de medlidendes Selskab (thi Medlidenheden er selskabelig, elsker at samles, og i Selskabet med den pjankede Indskrænkethed er Skadefryd og Misundelse, da, som jo allerede en Hedning har bemærket, ingen er saa tilbøjelig, saa hurtig til Medlidenhed som den misundelige) der maatte Talen falde saaledes. „Det kan dog virkelig gøre en ondt for det sølle Menneske, at han skal ende saaledes. Det var dog en skikkelig Fyr. Lad det nu ogsaa være en Overdrivelse med at ville være Gud, han var dog virkelig god mod de fattige og trængende, om han end gjorde det paa en sær Maade ved at gøre sig ganske til eet med de fattige og trække omkring i Selskab med Tigere. Men noget rørende er der dog alligevel deri, og det kan ikke andet end gøre en ondt for det stakkels Menneske, at han saa ynkelig skal komme af Sted. Thi man maa nu sige hvad man vil, og dømme ham saa strengt man vil: at ynke ham kan jeg ikke lade være, jeg er ikke saa haardhjertet, og jeg kan ikke lade være at vise Medlidenhed.“

Vi ere i det sidste Afsnit, ikke af den hellige Historie, som Apostlene og Disciplene, der troede paa ham, have optegnet den, men af den vanhellige Historie, der er Modstykket.

Kommer nu hid alle I, som arbejde og ere besværede, det er, føler du Trang til, selv om du var den af alle lidende mest elendige, føler du Trang til at blive hjulpen paa den Maade, det er, ind i endnu større Elendighed, kom saa hid, han vil hjælpe dig.

KRISTENDOMMEN SOM DET ABSOLUTTE; SAMTIDIGHEDEN
MED KRISTUS

Med Indbydelsen til alle dem, „som arbejde og ere besværede“, er Kristendommen ikke, som Præsten flæbende og usandt introducerer den, kommen ind i Verden som et Prag-Eksemplar af milde Trøstegrunde — men som det absolute. Det er af Kærlighed, Gud saa vil, men det er ogsaa Gud, der vil, og han vil, som han vil. Han vil ikke skabes om af Menneskene og være en rar — menneskelig Gud: han vil skabe Menneskene om, og det vil han af Kærlighed. Han vil heller ingen menneskelig Næsvished vide af at sige betræffende, hvorfor og hvorfor Kristendommen er indkommen i Verden: den er, og den skal være det absolute. Derfor er det Usandhed alt, hvad relativt man har hittet paa om hvorfor og hvortil. Maaske har man hittet derpaa af en Art menneskelig Medlidenhed, der mener at maatte prutte — thi Gud kender formodentligen ikke Mennesket, hans Fordringer ere overspændte, saa maa Præsterne til for at prutte. Maaske har man hittet derpaa for at staa sig godt med Menneskene og have Fordel af at forkynde Kristendommen; thi naar den bliver nedspændt til det blot menneskelige, til hvad der er opkommet i Menneskenes Hjerter, saa synes Menneskene naturligtvis godt om den, og naturligtvis igen om den elskværdige Taler, der kan gøre Kristendommen saa mild — havde Apostlene kunnet gøre det, saa havde Verden ogsaa den Gang syntes godt om Apostlene. Men alt dette er Usandhed, er at forvanske Kristendommen, der er det absolute. Men hvad skal den saa til, saa er den jo en Plage? Aa, ja, det kan man ogsaa sige; relativt forstaaet er det absolute den største Plage. I alle matte, dorske, sløve Øjeblikke, hvor det sanselige behersker Mennesket, er Kristendommen ham en Afsindighed, da den ikke er kommensurabel for noget endeligt Hvorfor. Men hvad skal

den saa? Svar: ti, den er det absolutte. Og saaledes skal den fremstilles, altsaa som o: saa den maa vise sig som Af-sindighed for det sanselige Menneske. Og derfor er det sandt, og i en anden Forstand ogsaa saa sandt, naar den forstandige i Samtidighedens Situation dømmende siger om Kristus: „han er bogstaveligen ingenting“ — ganske vist, thi han er det absolutte. Som det absolutte er Kristendommen kommen ind i Verden ikke, menneskelig forstaaet, til Trøst, tværtimod den taler jo idelig og idelig om, hvorledes den Kristne maa lide eller et Menneske for at blive og være den Kristne, Lidelser, som han altsaa kunde undgaa ved blot at lade være at blive Kristen.

Der er nemlig en uendelig svælgende Forskel mellem Gud og Menneske, og derfor viste det sig i Samtidighedens Situation, at det at blive Kristen (at omdannes til Lighed med Gud), menneskelig talt, er en endnu større Kval og Elen-dighed og Smerte end den største menneskelige, tilmed en Forbrydelse i de medlevendes Øjne. Og saaledes vil det altid vise sig, naar det at blive Kristen i Sandhed kommer til at betyde at blive samtidig med Kristus. Og kommer det at blive Kristen ikke til at betyde det, saa er det Tant og Ind-bildning og Forfængelighed, til Dels Gudsbespottelse, og Synd mod det andet Bud i Loven, og Synd mod den Hellig-Aand med al denne Snak om at blive Kristen.

Thi i Forhold til det absolutte er der kun een Tid: den nærværende; den, som ikke er samtidig med det absolutte, for ham er det slet ikke til. Og da Kristus er det absolutte, ses let, at der i Forhold til ham kun er een Situation: Sam-tidighedens; de 3, de 7, de 15, de 17, de 18 Hundrede Aar ere noget, som hverken gør fra eller til, de forandre ham ikke, men gøre heller ikke aabenbart, hvo han er, thi hvo han er, er kun aabenbart for Troen.

Kristus er, at jeg skal sige det saa alvorligt, han er ingen Komediand, ej heller en blot historisk Person, da han som Paradokset er en højst uhistorisk Person. Men denne er

Forskellen mellem Poesi og Virkelighed: Samtidigheden. Forskellen mellem Poesi og Historie er vistnok den, at Historien er det virkelig skete, Poesien det mulige, det tænkte, det digtede. Men det, der er virkelig sket (det forbigangne), er endnu ikke uden i en vis Forstand, i Modsætning nemlig til Digt, det virkelige. Den Bestemmelse, der er Sandhedens (som Inderlighed) og al Religiøsitetens Bestemmelse: **for dig** mangler. Det forbigangne er ikke Virkelighed: for mig; kun det samtidige er Virkelighed for mig. Hvad du lever samtidig med, er Virkelighed: for dig. Og saaledes kan ethvert Menneske kun blive samtidig: med den Tid, paa hvilken han lever — og saa med eet til, med Kristi Liv paa Jorden, thi Kristi Liv paa Jorden, den hellige Historie, staar ene for sig, udenfor Historien.

Historien kan du læse og høre om som det forbigangne, du kan, om det saa behager dig, her dømme efter Udfaldet. Men Kristi Liv paa Jorden er intet forbigangent, ventede ikke i sin Tid, for 1800 Aar siden, og venter ikke paa noget Udfalds Assistance. En historisk Kristendom er Galimatias og ukristelig Forvirrethed; thi hvad af sande Kristne der er i hver Generation ere samtidige med Kristus, have intet at skaffe med de Kristne i forrige Generation, men alt med den samtidige Kristus. Hans Liv paa Jorden følger Slægten, og følger hver Slægt især som den evige Historie, hans Liv paa Jorden har den evige Samtidighed. Og denne gør igen al Doceren af Kristendommen (hvilken Doceren væsentlig har sit Skalkeskjul og Tilhold i, at Kristendommen er noget forbigangent, og i de 1800 Aars Historie) til det ukristeligste af alle Kætterier, hvad enhver vilde indse, og derfor opgive at docere, hvis han forsøgte at tænke sig den med Kristus samtidige Generation — docerende; men enhver Generation (af Troende) er jo samtidig.

Kan du ikke overvinde dig selv til i Samtidighedens Situation med ham at blive Kristen, eller kan han ikke i Samtidighedens Situation bevæge dig og drage dig til sig; saa

bliver du aldrig Kristen. Du kan saa ære, prise, takke, med alle jordiske Goder lønne den, der indbilder dig, at du alligevel er Kristen — han bedrager dig. Du kan prise dig lykkelig, at du ikke blev samtidig med nogen, der vovede at sige det; du kan blive opbragt indtil Raseri over den Plage, lig „Bremsens“ Stik, at være samtidig med en, der siger dig det: i første Tilfælde er du bedragen, i andet Tilfælde har du i det mindste faaet Sandheden at vide.

Kan du ikke taale Samtidigheden, ikke taale at se dette Syn i Virkeligheden, kunde du ikke gaa ud paa Gaden — og se, det er Guden i det rædsomme Optog, og dette dit Vilkaar, hvis du faldt ned og tilbad ham: saa er du ikke væsentlig Kristen. Det, du har at gøre, er saa ubetinget at tilstaa dig det selv, at du fremfor alt bevarer Ydmygheden og Frygt og Bæven i Forhold til, hvad det vil sige i Sandhed at være Kristen. Thi ad den Vej skal du, for at lære og indøve saaledes at henfly til Naaden, at du ikke tager den forfængelig; gaa for Guds Skyld ikke til nogen for at blive „beroliget“. Thi vel hedder det „salige de Øjne, som saa, hvad I saa“, hvilke Ord Præsterne især have travlt med — besynderligt nok, stundom maaske ogsaa for at forsvare en verdslig Pyntelighed, der dog just i Samtidighedens Situation vilde blive noget afstikkende — ret som vare de ikke sagte ene og alene om de samtidige, der blev troende. Havde Herligheden ligefrem været at se, saa enhver uden videre kunde se den, saa er det jo Usandhed, at Kristus fornedrede sig selv og tog en Tjeners Skikkelse paa; en Overflødighed at advare mod Forargelse, thi hvor i al Verden skulde man vel forarges paa Herlighed iført Herlighed! Og hvor i al Verden forklarer man det saa, at det gik Kristus, som det gik ham, at ikke alle beundrende stormede til for at se, hvad der ligefrem var at se! Nej, der var „intet for Øjet hos ham, ingen Glans, at vi skulde kunne se paa ham, ingen Anseelse, at vi kunde have Lyst til ham“ (Es. 53, 2.); der var ligefrem intet at se uden et ringe

Menneske, som ved Tegn og Under og ved at sige sig at være Gud i eet væk satte Forargelsens Mulighed. Et ringe Menneske, der saa udtrykte 1) hvad Gud forstaar ved Medlidenhed (og det selv at være det ringe og fattige Menneske, naar man vil være den medlidende, er heri indeholdt), og 2) hvad Gud forstaar ved Menneskets Elendighed, hvad i begge Tilfælde er yderst forskelligt fra, hvad i hver Generation indtil Dagenes Ende enhver for sin Del maa lære fra Begyndelsen, begyndende aldeles paa samme Punkt som enhver med Kristus samtidig, indøvende det i Samtidighedens Situation. Menneskelig Hidsighed og Ustyrlighed hjælper naturligvis til intet. Hvorvidt det skal lykkes en væsentligen at blive Kristen, kan intet Menneske sige ham. Men Angst og Frygt og Fortvivlelse hjælper ikke heller til noget. Oprigtighed for Gud er det første og det sidste, oprigtigt at tilstaa sig selv, hvor man er, oprigtigt for Gud bestandigt holdende Sigte paa Opgaven — hvor langsomt det saa end gaar, om man kun kryber frem: eet har man dog, man er rigtigt stillet, ikke vildledt og bedragen ved Hjælp af det Kunststykke at digte Kristus om, saa han i Stedet for at være Gud bliver hin smægtende Medlidenhed, som Menneskene selv have opfundet, saa Kristendommen, i Stedet for at drage Menneskene til det himmelske, sinkes undervejs og bliver det slet og ret menneskelige.

MORALEN

„Og hvad vil saa alt dette sige?“ Det vil sige, at enhver især, i stille Inderlighed for Gud, skal ydmyge sig under, hvad det dog vil sige at være i strengeste Forstand en Kristen, oprigtigt for Gud tilstaa, hvor han er, at han dog værdeligen maatte tage mod Naaden, der tilbydes enhver ufuldkommen, det er, enhver. Og saa ikke videre; saa passe han for Resten sit Arbejde, glad ved det, elske sin Hustru, glad ved

hende, opdrage sine Børn, sig til Glæde, elske sine Medmennesker, glæde sig ved Livet. Om der fordres videre af ham, vil Gud vel lade ham forstaa og vil i saa Fald ogsaa hjælpe ham videre; thi i Lovens forfærdelige Sprog lyder det dog derfor saa forfærdende, fordi det er, som var det Mennesket selv, der ved egen Kraft skal holde sig til Kristus, i Stedet for at det i Kærlighedens Sprog er Kristus, der holder paa ham. Altsaa, om der fordres videre af ham, vil Gud vel lade ham forstaa; men dette fordres af enhver, at han skal for Gud oprigtigt ydmyge sig under Idealitetens Fordringer. Og derfor skulle disse høres, høres atter og atter i deres hele Uendelighed. Det at være Kristen er blevet et Intet, en Narrestreg, noget som enhver uden videre er, noget man slipper lettere til end til den allerubetydeligste Færdighed. Sandeligen, det er paa høje Tid, at Idealitetens Fordringer høres.

„Men naar det kristelige er noget saa forfærdende og rædsomt, hvor i al Verden kan da et Menneske falde paa at antage Kristendommen?“ Ganske simpelt, og hvis du ønsker det med, ganske luthersk: kun Syndens Bevidsthed kan, om jeg saa tør sige, forcere (fra den anden Side er Naaden Forcen) ind i denne Rædsel. Og i samme Øjeblik forvandler det kristelige sig og er idel Mildhed, Naade, Kærlighed, Barmhertighed. For enhver anden Betragtning er og skal Kristendommen være noget afsindigt Noget eller den største Rædsel. Kun i Syndens Bevidsthed er Adgangen; ad nogen anden Vej at ville komme derind er Majestæts-Forbrydelse mod Kristendommen.

Men Synden, at du og jeg er Synder (den enkelte), har man afskaffet, eller man har slaaet utilladeligt af baade i Livet (det huslige, det borgerlige, det kirkelige) og i Videnskaben, der har opfundet: Læren om Synden i Almindelighed. Til Vederlag har man saa villet hjælpe Menneskene ind i Kristendommen og bevare dem i den ved Hjælp af alt det verdenshistoriske, alt det om denne milde Lære, det høje

og dybe, om en Ven o. s. v., hvilket Luther alt vilde kalde Sludder, og hvilket er Blasfemi, da det er frækt at ville fraternisere Gud og Kristus.

Kun Syndsbevidstheden er den absolutte Respekt; og just derfor, fordi Kristendom vil have den absolutte Respekt, skal og vil Kristendommen for enhver anden Betragtning vise sig som Afsind eller Rædsel, just for at det kvalitative uendelige Eftertryk kan falde paa, at kun Syndsbevidstheden er Adgangen, er Synet, der ved at være den absolutte Respekt, kan se Kristendommens Mildhed og Kærlighed og Barmhertighed.

Den enfoldige, der ydmygt bekender sig at være en Synder, sig personligt (den enkelte), behøver slet ikke at blive vidende om alle de Vanskeligheder, som fremkomme, naar man hverken er enfoldig eller ydmyg. Men hvor denne ydmyge Bevidsthed mangler om personligt at være en Synder (den enkelte) — ja, om der saa for Resten var al menneskelig Visdom og Kløgt i en saadan, og alle menneskelige Gaver i ham: det skal ham kun lidet baade. Kristendommen skal i samme Grad rejse sig forfærdelig mod ham og forvandle sig til Afsind eller til Rædsel, indtil han lærer enten at opgive Kristendommen, eller ved Hjælp af, hvad der er intet mindre end videnskabelig Propædeutik, Apologetik o. s. v., en sønderknust Samvittigheds Kvaler, alt i Forhold til som han behøver disse, ad den snævre Vej, gennem Syndens Bevidsthed, at gaa ind i Kristendommen.

TIL SELVPRØVELSE

(UDDRAG)

HVAD DER FORDRES FOR TIL SAND VELSIGNEELSE
AT BETRAGTE SIG I ORDETS SPEJL?

For det første fordres der, at du ikke maa se paa Spejlet, betragte Spejlet, men se dig selv i Spejlet.

Dette synes saa indlysende, at man skulde tro, det næppe behøvede at siges. Dog gøres det vist fornødent; og hvad der bestyrker mig i den Mening er, at denne Bemærkning ikke er af mig selv, ej heller af hvad vi nu til Dags kalder en from Mand, en Mand, der saadan har nogle fromme Stemninger, men af et Sandhedsvidne, et Blodvidne; og saadanne herlige de ere vel underrettede.

Han advarer mod det Fejlsyn, at komme til at betragte Spejlet, i Stedet for at se sig selv i Spejlet. Jeg benytter blot Bemærkningen, og spørger saa dig, m. T., er den ikke som møntet paa vore Tider og vore Forhold, og overhovedet paa Kristenhedens senere Tider?

Thi „Guds Ord“ er jo Spejlet; men, men — — o, uoverskuelige Vidtløftighed: hvor meget hører der i strengere Forstand til „Guds Ord“, hvilke Bøger ere ægte, ere de ogsaa af Apostlene, og ere disse ogsaa troværdige, have de selv set alt, eller maaske i Forhold til adskilligt dog kun hørt det af andre; og nu Læsemaaderne, 30,000 forskellige Læsemaader; og saa denne Stimmel eller Trængsel af lærde og Meninger, og lærde Meninger og ulærde Meninger om, hvorledes det enkelte Sted er at forstaa ikke sandt, dette her ser

noget vidtløftigt ud! Guds Ord er Spejlet — jeg skal ved at læse eller høre se mig i Spejlet: men se, det med Spejlet forvirrer sig saaledes, at jeg nok aldrig kommer til at spejle mig — i det mindste ikke, naar jeg slaar ind paa den Vej. Næsten kunde man fristes til at antage, at her er en hel menneskelig Underfundighed med i Spillet (ak, og sandt er det, vi Mennesker ere i Forhold til Gud og det guddommelige og den gudfrygtige Sandhed saa underfundige, det er slet ikke saaledes, som vi saadan sige til hinanden: at vi saa gerne ville gøre Guds Vilje, naar vi blot kunde faa den at vide), næsten kunde man fristes til at antage, at dette er Underfundighed, at vi Mennesker ikke gerne ville til at se os i hint Spejl, og at det er derfor, vi have hittet paa alt dette, som truer med at gøre Spejlet umuligt, alt dette, som vi saa hædre med de prisende Navne af lærd og grundig og alvorlig Gransken og Grublen.

M. T., hvor højt holder du Guds Ord i Pris? Sig nu ikke, at du holder det saa højt i Pris, at intet Udtryk kan betegne det; thi man kan ogsaa tale saa højt, at man slet intet siger. Lad os derfor, for at det kan blive til noget, tage et simpelt menneskeligt Forhold; holder du Guds Ord højere i Pris, saa meget desto bedre.

Tænk dig en elskende, der har modtaget et Brev fra den elskede — saa dyrebart som dette Brev er for den elskende, saa dyrebart, antager jeg, at Guds Ord er for dig; som den elskende læser dette Brev, saaledes antager jeg, at du læser, og at du mener, at du bør læse Guds Ord.

Dog maaske siger du: „Ja, men den hellige Skrift er skreven i et fremmed Sprog.“ Det er dog vel egentlig nærmest de lærde, der behøver at læse den hellige Skrift i Grundsproget; men vil du det ikke anderledes, vil du holde fast paa, at du maa læse Skriften i Grundsproget: vel, vi kunne godt blive i Billedet med Brevet fra den elskede, kun føje vi en lille Bestemmelse til.

Jeg antager da, at dette Brev fra den elskede er skrevet

i et Sprog, som den elskende ikke forstaar; og der er ingen dersteds, som kan oversætte ham det, og maaske han ikke engang gerne ønskede nogen saadan Hjælp for ikke at indvie en uvedkommende i sine Hemmeligheder. Hvad gør han? Han tager en Ordbog, sætter sig til at stave Brevet igennem, slaar hvert Ord op, for derpaa at tilvejebringe en Oversættelse. Lad os antage, at som han sidder beskæftiget med dette Arbejde, kommer en Bekendt af ham ind til ham. Han ved, at dette Brev er kommet; idet han ser hen paa Bordet, ser han det ligge der, og siger: „Naa, du sidder og læser det Brev, du har faaet fra din elskede“ — hvad mener du den anden vil sige? Han svarer: „Er du fra Forstanden, tror du, det er at læse et Brev fra den elskede! Nej, min Ven, jeg sidder her i Slid og Slæb for ved Hjælp af en Ordbog at faa det oversat; stundom er jeg færdig at briste af Utaalmodighed, Blodet styrter mig til Hovedet, saa jeg gerne kunde smide Ordbogen hen ad Gulvet — og det kalder du at læse, vil du spotte mig! Nej, snart er jeg, Gud ske Lov, færdig med Oversættelsen, og saa, ja saa, saa skal jeg til at læse Brevet fra den elskede, det er noget ganske andet — dog til hvem taler jeg . . . , dumme Menneske, gaa bort fra mine Øjne, jeg gider ikke se dig, at du kunde falde paa i den Grad at fornærme den elskede og mig, at kalde det at læse et Brev fra hende! Og dog, bliv, bliv, du ved nok, det er kun min Spøg, ja jeg saa det endogsaa meget gerne, at du blev, men oprigtigt talt, jeg har ingen Tid, der er endnu noget tilbage at oversætte, og jeg er saa utaalmodig efter at komme til at læse — derfor, bliv ikke vred, men gaa, at jeg kan blive færdig.“

Altsaa, den elskende gør, i Forhold til Brevet fra den elskede, Forskel mellem det at læse og det at læse, mellem det at læse med Ordbog, og det at læse Brevet fra den elskede. Blodet styrter ham til Hovedet af Utaalmodighed, naar han sidder og hekser med at læse med Ordbog, han bliver som rasende, da hans Ven vover at kalde denne lærde

Læsen en Læsen af Brevet fra den elskede. Nu er han færdig med Oversættelsen, nu læser han Brevet fra den elskede. Han betragtede hele dette, om du saa vil, lærde Forarbejde som et nødvendigt Onde, at han kunde komme til — at læse Brevet fra den elskede.

Lad os ikke for tidligt slippe dette Billede. Lad os antage, at dette Brev fra den elskede ikke blot, som vel saadanne Breve i Almindelighed gøre, indeholdt Udtalelse af en Følelse, men at der var et Ønske indeholdt, noget den elskede ønskede, at den elskende skulde gøre. Det var, lad os antage dette, meget, der fordredes af ham, saare meget, der var, vilde enhver Tredjemand sige, god Grund til at betænke sig: men den elskende — i samme Sekund fluks af Sted for at faa opfyldt den elskedes Ønske. Lad os antage, at efter en Tids Forløb traf de elskende sammen, og den elskede sagde: „Men, kære, det havde jeg jo slet ikke forlangt af dig, du maa have forstaaet det Ord forkert, eller oversat det forkert“ — tror du, at den elskende nu fortrød, at han, i Stedet for straks i samme Sekund at ile med at efterkomme Ønsket, ikke først havde gjort sig nogle Betæneligheder, og saa maaske havde faaet et Par Ordbøger endnu til Hjælp, og saa faaet flere Betæneligheder, og saa maaske faaet Ordet oversat rigtigt, og altsaa været fri — tror du, han fortryder denne sin Fejltagelse, tror du, han behager den elskede mindre? Tænk dig et Barn, ret hvad man kalder en flink og dygtig Discipel; da Læreren en Dag har sat dem Lektien for til næste Dag, siger han: lad mig nu se, at I kan eders Ting godt i Morgen. Paa vor flinke Discipel gør dette et dybt Indtryk. Han kommer hjem fra Skole, fluks til Arbejdet. Men han har ikke hørt ganske nøje efter, hvor langt de har for, hvad gør han? Denne Lærerens Formaning er det, der har gjort Indtryk paa ham, han læser vel dobbelt saa langt, som det viser sig. at han virkelig har for: tror du, Læreren vil synes mindre godt om ham, fordi han ganske udmærket kan en dobbelt saa lang Lektie? Tænk dig en

anden Discipel; han hørte ogsaa Lærerens Formaning, han havde heller ikke hørt nøje, hvor langt de havde for. Da han saa kom hjem, sagde han: Jeg maa først have at vide, hvor langt vi have for. Saa gik han hen til en af sine Kammerater, saa til en anden, han var heller ikke hjemme, derimod kom han her i Snak med en ældre Broder af ham — og saa langt om længe kom han hjem, og Tiden var gaaet, og han fik slet ingenting læst!

Altsaa den elskende gjorde i Forhold til Brevet fra den elskede Forskel mellem at læse og at læse, fremdeles forstod han det at læse saaledes, at var der et Ønske indeholdt i Brevet, da skulde man begynde dets Opfyldelse straks, der var ikke et Sekund at spille.

Tænk nu paa Guds Ord. Naar du læser Guds Ord lærd — vi nedsætte ikke Lærdom, nej, langt fra — men husk vel paa: naar du læser Guds Ord lærd, med Ordbog o. s. v., saa læser du ikke Guds Ord — husk paa den elskende, der sagde: „Det er ikke at læse Brevet fra den elskede.“ Er du da lærd, saa pas dog endelig paa, at du ikke over al denne lærde Læsen (der ikke er at læse Guds Ord) glemmer at læse Guds Ord. Er du ikke lærd, o, misund ham ikke, glæd dig, at du straks kan komme til at læse Guds Ord! Og er der nu et Ønske, et Bud, en Befaling, saa — husk paa den elskende! — saa fluks af Sted for at gøre derefter. „Men,“ siger du maaske, „der er saa mange dunkle Steder i den hellige Skrift, hele Bøger, der næsten ere som Gaader.“ Her-til vilde jeg svare: for at jeg skulde indlade mig med denne Indvending, maatte den gøres af en, hvis Liv udtrykte, at han nøjagtigt havde efterkommet alle de Steder, som er lette at forstaa; er dette Tilfældet med dig? Dog saaledes vilde den elskende bære sig ad med Brevet; hvis der var dunkle Steder, men der ogsaa var tydeligt udtalte Ønsker, han vilde sige: „Jeg maa fluks efterkomme Ønsket, saa faar jeg at se, hvad det bliver med de dunkle Steder, o, men hvorledes skulde jeg sætte mig hen og grunde over de dunkle Steder,

og lade Ønsket uopfyldt, Ønsket, som jeg tydeligt forstod!“ Dette vil sige; naar du læser Guds Ord: det der forpligter dig, er ikke de dunkle Steder, men det, du forstaar; og det har du øjeblikkelig at efterkomme. Var der kun eet eneste Sted, du forstod i den hellige Skrift: vel, saa har du først at gøre det; men ikke har du først at sætte dig hen og grunde over de dunkle Steder. Guds Ord er givet, for at du skal handle derefter, ikke for at du skal øve dig i at fortolke dunkle Steder. Læser du ikke Guds Ord saaledes, at du betænker, at den mindste Smule, du forstaar, øjeblikkelig forpligter dig til at gøre derefter: saa læser du ikke Guds Ord. Saaledes mente den elskende: „Hvis jeg, i Stedet for øjeblikkelig at ile for at opfylde Ønsket, som jeg forstaar, vil sætte mig hen og grunde over, hvad jeg ikke forstaar, saa læser jeg ikke Brevet fra den elskede. Jeg kan træde med god Samvittighed frem for den elskede og sige: der var nogle dunkle Steder i dit Brev, i Forhold til dem har jeg sagt, den Tid den Sorg; men der var et Ønske, som jeg forstod, det har jeg øjeblikkelig opfyldt. Derimod kan jeg ikke træde med god Samvittighed frem og sige: der var nogle dunkle Steder i dit Brev, som jeg ikke forstod, dem satte jeg mig hen at grunde over, og i Forhold til dit Ønske, som jeg nok forstod, sagde jeg: den Tid, den Sorg.“ Men maaske frygter du, at det skulde gaa dig i Forhold til Guds Ord, som det gik den elskende med Brevet, at du (dog denne Frygt er vistnok ugrundet i Forhold til Guds Fordring) at du skulde komme til at gøre for meget, at du ved at slaa op i endnu en Ordbog skulde se, at der dog ikke var fordret saa meget: o, min Ven, mishagede dette da den elskede, at den elskende var kommen til at gøre for meget? Og hvad tror du, at den elskende vilde sige om det, at nære en saadan Frygt? Han vilde sige: „Den, der nærer en saadan Frygt for at skulle komme til at gøre for meget, han læser ikke Brevet fra den elskede;“ og jeg vilde sige: han læser heller ikke Guds Ord.

Lad os endnu ikke slippe dette Billede med Brevet fra den elskede. Da han sad og var beskæftiget med at oversætte det ved Hjælp af en Ordbog, blev han forstyrret, idet en Bekendt kom ind til ham. Han blev utaalmodig, „men,“ vilde han vistnok sige, „det var blot, fordi jeg blev sinket, thi ellers kunde det da være det samme, jeg læste jo ikke den Gang Brevet. Ja, var en kommet ind til mig, medens jeg sad og læste Brevet, det var noget ganske andet, det havde været en Forstyrrelse. Dog det skal jeg nok sikre mig imod; før jeg begynder paa sligt, lukker jeg min Dør i Laas og er ikke hjemme. Thi jeg vil være ene, uforstyrret ene med Brevet; er jeg ikke det, saa læser jeg heller ikke Brevet fra den elskede.“

Han vil være ene, uforstyrret ene med Brevet — „ellers,“ siger han, „læser jeg ikke Brevet fra den elskede.“

Og saaledes med Guds Ord; den, som ikke er ene med Guds Ord, læser ikke Guds Ord.

Ene med Guds Ord! M. T., lad mig her gøre en Tilstaaelse om mig selv: jeg tør endnu ikke ret være ganske ene med Guds Ord, saa intet Sansbedrag underskyder sig. Og tillad mig saa at sige eet: jeg har aldrig set nogen, om hvem jeg turde tro, at han havde Oprigtighed og Mod til at være ene med Guds Ord, saa intet, intet Sansbedrag underskyder sig.

Forunderligt! Naar der i Samtid træder en stærkere bevæget Mand frem, der bestemmer Prisen af det at være Kristen blot en Femtedel mod den Pris, som Evangeliet sætter: da raaber man: „Tager eder i Agt for det Menneske, læs ikke, hvad han skriver, allermindst i Ensomhed, tal ikke med ham, allermindst ensomt, han er et farligt Menneske.“ Men den hellige Skrift! Ja næsten ethvert Menneske ejer den, man tager ikke i Betænkning at forære enhver Konfirmand (altsaa i den farligste Alder) denne Bog. I Sandhed, der maa være mange Sansbedrag med, man maa være forvænt ved, at denne Bog nu engang er til, man maa læse

den paa en ganske egen Maade — mindst saaledes, at man er ene med den.

At være ene med den hellige Skrift! Jeg tør det ikke! Naar jeg nu slog op i den: det første det bedste Sted — det fanger mig øjeblikkelig; det spørger mig (ja, det er som det var Gud selv, der spurgte mig): har du gjort, hvad du der læser? Og saa, saa . . . ja saa er jeg fangen. Saa enten straks til Handling eller øjeblikkeligt ydmygende Indrømmelse.

O, at være ene med den hellige Skrift — og hvis ikke, saa læser du ikke den hellige Skrift.

At det at være ene med Guds Ord, at det er en farlig Sag, det er ogsaa stiltiende tilstaaet af just dygtigere Mennesker. Der var maaske den (et dygtigere, et alvorligere Menneske, om vi end ikke kunne prise hans Beslutning), som sagde til sig selv: „Jeg duer ikke til at gøre noget halvt — og denne Bog, Guds Ord, det er en yderst farlig Bog for mig, og det er en herskesyg Bog, giver man den en Finger, tager den hele Haanden, giver man den hele Haanden, tager den hele Manden og omkalfatrer maaske pludselig hele mit Liv efter en uhyre Maalestok. Nej, uden (hvad jeg afskyr) uden at tillade mig et eneste spottende eller nedsættende Ord om denne Bog: jeg flytter den hen paa et afsides Sted, jeg vil ikke være ene med den.“ Vi billige det ikke; men der er dog altid noget heri, som vi billige, en vis Redelighed.

Men man kan ogsaa paa en ganske anden Maade værge sig mod Guds Ord, trodsende paa, at man godt vover at være ene med det, hvilket dog ikke er sandt. Thi tag den hellige Skrift, luk din Dør — men tag saa ti Ordbøger, fem og tyve Fortolkninger: saa kan du læse den lige saa rolig og ugenert, som du læser Adresseavisen. Falder det dig saa maaske en Gang, forunderligt nok, ind, ligesom du bedst sidder og læser et Sted: har jeg gjort dette, handler jeg herefter (det er naturligvis i Distraktion, i et adspredt Øjeblik, hvor du ikke er samlet i vanlig Alvor, du kan falde paa sligt), saa er Faren dog ikke saa stor. Thi se, maaske er der

flere Læsemaader, og maaske bliver der just nu fundet et nyt Haandskrift: i bevares — og Udsigt til nye Læsemaader, og maaske er fem Fortolkere af en Mening, og syv af en anden, og to af en mærkelig Mening, og tre vaklende eller har ingen Mening, og „jeg selv er ikke ganske enig med mig selv om Meningen af dette Sted, eller, for at sige min Mening, jeg er af samme Mening som de tre vaklende, der ingen Mening har“ o. s. v. En saadan kommer saa ikke i den Forlegenhed som jeg: enten straks at maatte gøre efter Ordet eller dog at maatte gøre en ydmygende Tilstaaelse. Nej, han er rolig, han siger: „Der er ikke noget i Vejen fra min Side, jeg skal nok gøre derefter — dersom det blot først bliver bragt i Orden med Læsemaaden, og Fortolkerne bliver nogenlunde enige.“ Aha! Dermed har det nemlig vistnok lange Udsigter. Derimod opnaaede Manden, at det bliver dunkelt, om Fejlen ikke stikker i ham, at det er ham, der ikke har Lyst til at fornægte Kød og Blod og gøre efter Guds Ord. O, sørgelige Misbrug af Lærdom, o, at det gøres Menneskene saa let saaledes at bedrage sig selv!

Thi var der ikke saa mange Sansbedrag og Selvbedrag, da vilde vistnok enhver, som jeg gør det, tilstaa: jeg tør næppe være ene med Guds Ord.

Ene med Guds Ord, det maa man være, som den elskende vilde være ene med Brevet, thi ellers var det ikke at læse Brevet fra den elskede — og ellers er det ikke at læse Guds Ord, eller at se sig i Spejlet. Og det var jo det, vi skulde, og det, vi først skulde, hvis vi til Velsignelse skulde betragte os i Ordets Spejl, vi skulde ikke se paa Spejlet, men os i Spejlet. Er du lærd, husk paa, at hvis du ikke læser Guds Ord anderledes, det vil hænde dig, at du efter hele dit Liv igennem at have læst mange Timer hver evige Dag i Guds Ord, dog aldrig har læst — Guds Ord. Gør da Forskellen, saa du kommer til (foruden den lærde Læsning) ogsaa at læse Guds Ord, eller tilstaa dig i det mindste selv, at du trods den daglige lærde Læsen deri, ikke læser Guds Ord,

at det vil du overhovedet ikke have med at gøre. Er du ulærd: desto mindre er du vel foranlediget til at se fejl; altsaa fluks til Sagen, intet Sinkeri med at betragte Spejlet, men fluks til at betragte dig i Spejlet.

Dog hvorledes læses Guds Ord vel i Kristenheden? Skulde vi deles i to Klasser — thi enkelte Undtagelser kan der ikke saaledes tages Hensyn til — saa maatte man vel sige: en større Del læser aldrig Guds Ord, en mindre Del læser det paa en eller anden Maade lærd, det er, læser dog ikke Guds Ord, men betragter Spejlet. Eller for at sige det samme paa en anden Maade: en større Del betragter Guds Ord som et forældet Oldtidsskrift, man sætter til en Side; en mindre Del betragter Guds Ord som et yderst mærkeligt Oldtidsskrift, paa hvilket man anvender en forbavsende Flid og Skarpsindighed o. s. v. — betragtede Spejlet.

Tænk dig et Land. Der udgaar et Kongebud til alle Embedsmænd, Undersaatter, kort til hele Befolkningen. Hvad sker? Der foregaar med alle en mærkelig Forandring: alt forvandler sig til Fortolkere, Embedsmændene bliver Forfattere, den ene Fortolkning lærdere, skarpsindigere, smagfuldere, dybsindigere, ingeniøsere, vidunderligere, dejligere og vidunderlig dejligere end den anden, udkommer hver evige Dag; Kritikken, som skal holde Oversigten, kan næppe holde Oversigten over denne uhyre Litteratur, ja Kritikken selv bliver en saa vidtløftig Litteratur, at det ikke er muligt at holde Oversigten over Kritikken: alt er Fortolkning — men ingen læste Kongebuddet saaledes, at han gjorde derefter. Og ikke blot dette, at alt blev Fortolkning, nej man forrykkede tillige Synspunktet for, hvad Alvor er, og gjorde det at sysle med Fortolkningen til den egentlige Alvor. Tænk dig, at denne Konge ikke var en menneskelig Konge — thi en saadan vilde vel ogsaa nok forstaa, at man egentligen gjorde Nar af ham ved paa den Maade at vende Sagen; men da en menneskelig Konge er arhængig især af samtlige Embedsmænd og Undersaatter, saa vilde han vel blive nødsaget til

at gøre gode Miner til slet Spil, lade, som var dette i sin Orden, saa den smagfuldeste Fortolker til Belønning blev ophøjet i Adelsstanden, og den dybsindigste blev hædret med en Orden o. s. v. — Tænk dig, at denne Konge var en almægtig, som altsaa ikke kommer i Forlegenhed, om saa alle Embedsmænd og Undersaatter spille falsk mod ham. Hvad tror du nu denne almægtige Konge vil tænke om sligt? Mon han ikke vilde sige: det, at de ikke efterkommer Buddet, det kunde jeg endda tilgive; fremdeles, hvis de forenede indgik med et Bønskrift til mig, om at jeg vilde have Taalmodighed med dem, eller maaske ganske forskaane dem for dette Bud, der faldt dem saa tungt: det kunde jeg tilgive dem. Men dette kan jeg ikke tilgive, at man endog forrykker Synspunktet for, hvad Alvor er.

Og nu Guds Ord! „Mit Hus er et Bedehus, men I have forvandlet det til en Røverkule.“ Og Guds Ord, hvad er det efter sin Bestemmelse, og hvad har vi forvandlet det til? Al denne Fortolken og Fortolken og Videnskab og ny Videnskab, det bringes frem under den højtidelige, alvorsfulde Form: at det er for ret at forstaa Guds Ord — se nærmere til, og du skal se, det er for at værge sig mod Guds Ord. Det er kun alt for let at forstaa Fordringen, som er indeholdt i Guds Ord („giv alt dit Gods til de fattige,“ „naar en slaar dig paa den højre Kind, vend den venstre til,“ „naar en tager din Kappe, giv ham Kjortelen med,“ „værer altid glade,“ „agter det for idel Glæde, naar I falde udi adskillige Frestelser“ o. s. v., alt lige saa let at forstaa som den Bemærkning: „det er godt Vejr i Dag,“ en Bemærkning, som kun paa een Maade kunde blive vanskelig at forstaa, naar der blev en Litteratur til for at fortolke den), ikke den mest indskrænkede sølle Stakkel kan med Sandhed nægte at kunne forstaa Fordringen — men det kniber for Kød og Blod at ville forstaa den og at skulle gøre derefter. Og det er, i mine Tanker, menneskeligt, at et Menneske krymper sig ved at lade Ordet ret faa Magt over ham — vil ingen anden tilstaa

det, jeg tilstaar, det gør jeg. Det er menneskeligt at bede Gud at have Taalmodighed, om man ikke straks kan, hvad man skal, men dog lovende at stræbe; det er menneskeligt at bede Gud at have Medlidenhed, at Fordringen er en for høj: vil ingen anden tilstaa det om sig, jeg tilstaar, det gør jeg. Men det er dog ikke menneskeligt at give Sagen en ganske anden Vending: at jeg listigt skyder, det ene Lag efter det andet, Fortolkning og Videnskab og atter Videnskab (omtrent som naar en Dreng anbringer en Serviet eller flere under Trøjen, naar han skal have Prygl), at jeg skyder alt dette mellem Ordet og mig og saa giver denne Fortolken og Videnskabelighed Navn af Alvor og Sandhedsiver og saa lader denne Syslen svulme op til en saadan Vidtløftighed, at jeg aldrig kom til at faa Indtrykket af Guds Ord, aldrig kommer til at betragte mig i Spejlet. Det ser ud, som drog al denne Forsken og Grublen og Gransken og Grunden Guds Ord ganske nær til mig: det sande er, at jeg just saaledes, paa den listigste Maade, fjerner Guds Ord det længst mulige fra mig, uendelig langt længere end det er fra den, der aldrig saa Guds Ord, uendelig langt længere end det er fra den, der blev saa angst og bange for Guds Ord, at han kastede det det længst mulige bort.

Thi en endnu større Afstand fra det fordrede (at se sig selv i Spejlet), en endnu større Afstand derfra end det aldrig at se Spejlet, en endnu større Afstand er det: Aar ud og Aar ind hver evige Dag at kunne sidde ganske rolig — og betragte Spejlet.

For det andet fordres der, at naar du læser Guds Ord for at se dig i Spejlet, saa maa du (for at du virkelig kan komme til at se dig i Spejlet) huske paa i eet væk at sige til dig selv: det er mig, der tales til, det er mig, der tales om.

Lad dig ikke bedrage — eller, vær ikke selv underfundig. Thi vi Mennesker, vi ere i Forhold til Gud og Guds Ord o, saa listige, selv den dummeste iblandt os saa listig — ja, Kød og Blod og Selvkærlighed er meget listig.

Saa have vi da (at det er for at værge os mod Guds Ord, det sige vi ikke, vi ere da ikke gale; sagde vi det, saa havde vi jo ingen Profit af vor kloge Opfindelse), vi have opfundet, at det at tænke paa sig selv (hvad det vistnok i mange Tilfælde kan være, kun ikke naar det gælder om at lade Guds Ord faa Magt over sig) at det er — tænk dig, hvor listigt! — det er Forfængelighed, sygelig Forfængelighed! Føj, skulde jeg være saa forfængelig! Thi det at tænke paa sig selv og sige: „det er mig,“ det er, som vi lærde sige, det er det subjektive; og det subjektive, det er Forfængelighed, denne Forfængelighed, ikke at kunne læse en Bog — Guds Ord — uden at mene, at det er mig, den handler om. Skulde jeg ikke afsky at være forfængelig! Og skulde jeg da være saa dum ikke at gøre det, naar jeg derved tillige sikrer mig, at Guds Ord ikke kan komme til at faa fat i mig, fordi jeg ikke sætter mig i noget personligt (subjektivt) Forhold til Ordet, men derimod — o, Alvor, for hvilken jeg saa bliver højt priset af Menneskene — forvandler Ordet til et personligt Noget (det objektive, en objektiv Lære o. d.), til hvilket jeg — den baade alvorlige og dannede! — forholder mig objektivt, saa jeg da ikke er saa udannet og forfængelig, at jeg bringer min Personlighed med i Spillet, at jeg skulde tro, det var mig, der taltes til, mig — og i eet væk — mig, der taltes om. I! langt fra mig være en saadan forfængelig Udannethed — og langt fra mig være ogsaa, hvad der jo ellers saa let kunde ske, at Ordet fik fat i mig, just i mig, fik Magt over mig, saa jeg ikke kunde værge mig mod det, saa det blev ved at forfølge mig, indtil jeg enten gjorde efter det, forsagende Verden, eller dog tilstod, at jeg ikke gjorde det — den retfærdige Straf over hver den, der tillader sig paa en udannet Maade at omgaas Guds Ord.

Nej, nej, nej! Dette, naar du læser Guds Ord, da i alt, hvad du læser, bestandig at sige til dig selv: det er mig, der tales til, mig, der tales om, det er Alvoren, just det er Alvoren. Ej heller har nogen eneste af dem, hvem Kristen-

dommens Sag i højere Forstand har været betroet, glemt at indskærpe dette atter og atter som det mest afgørende, som ubetinget Betingelsen, hvis du skal komme til at se dig i Spejlet. Altsaa, det er dette, du skal gøre, du skal i eet væk under Læsningen sige til dig selv: det er til mig, det er om mig, der tales.

Hin mægtige Kejser i Østen, hvis Vrede det lille navnkundige Folk havde tildraget sig, om ham fortælles, at han havde en Slave, der sagde til ham hver Dag: husk paa at tage Hævn. Det var ogsaa noget at huske paa; mig synes, det havde været bedre at have en Slave, der hver Dag havde erindret ham om at glemme, hvilket dog heller ikke er godt; thi skulde man hver Dag erindres om at glemme, saa bliver det jo ikke til Alvor med at glemme. Men i ethvert Tilfælde, denne Hersker forstod meget rigtigt, just fordi han var vred (og Vrede er en, om ikke priselig, Bestemmelse af Personlighed), hvorledes man bærer sig ad, naar der skal virkes personligt paa en.

Men endnu bedre end denne Hersker blev dog Kong David betjent — det forstaar sig, det er af den Art Betjening, som man sjældent selv frivillig ønsker, man fristes snarere til at betragte den som en af Livets største Ubekvemmeligheder.

Historien, jeg sigter til, er bekendt. Kong David saa Bathseba. At se hende — og at se, at hendes Mand stod i Vejen, det var eet. Han maa altsaa bort. Og det skete ogsaa; man ved ikke ret, hvorledes det gik til, der maa være en Styrelse, han faldt i Slaget, dog „det er saa Krigens Gang“ siger Kongen, han havde formodentlig i Dumdristighed selv valgt saa farlig en Post, at det var den visse Død — jeg siger blot, var der nogen, der ønskede ham af Dage, han kunde, hvis han raadede over sligt, aldrig have gjort det bedre end at anbringe ham paa den Post, der var den visse Død. Nu er han af Vejen. Det gik meget nemt. Og nu er der altsaa heller ikke mere noget i Vejen for at komme i lovlig Besid-

delse af hans Hustru. Noget i Vejen, er du sær, det er jo endogsaa en i høj Grad ædel, højmodig, ægte kongelig Handling, der vil begejstre hele Krigerstanden, at Kongen ægter den for Fædrelandet faldne Krigers Enke.

Saa kommer der en Dag en Profet op til Kong David. Lad os gøre Sagen ret nærværende og modernisere den lidt. Den ene er Kongen, den højest staaende Mand i Folket, den anden Profeten, en anset Mand i Folket, begge, naturligvis, dannede Mænd, og man kan da være forvisset om, at deres Omgang med hinanden, deres Samtale vil bære ubetinget Præget af Dannelse. Desuden de ere begge, især den ene af dem, berømte Forfattere, Kong David den navnkundigste Digter, og, hvad dermed følger, en Kender, en smagfuld Smagsdommer, der ved at vurdere Fremstillingen og Udtrykkenes Valg, og Anlægget i et Digt og Sprogformen og Tonarten og dets Gavnlighed eller Skadelighed for Sæderne o. s. v.

Og det er ret heldigt, just den rette Mand at komme til; thi Profeten har digtet en Novelle, en Fortælling, som han vil have den Ære at foredrage for Hans Majestæt, den kronede Digter og Kender af Digterværker.

„Der boede tvende Mænd i en Stad; den ene var saare rig og havde stort Kvæg og smaat Kvæg i Mængde; den fattige derimod havde ikkun et lidet Lam, som han havde købt og opklækket, og som var blevet stort hos ham tillige med hans Børn. Det aad af hans Haand og drak af hans Bæger, og det var som et Barn i Huset. Men der en Vandringsmand kom til den rige, da sparede han sit smaa Kvæg og sit store Kvæg og tog den fattiges Faar; det slagtede han og lavede det til Spise for den fremmede, som var kommen til ham.“

Jeg tænker mig, David har hørt opmærksomt efter, har derpaa givet sin Mening til Kende, naturligvis ikke indblandet sin Personlighed (Subjektivitet), men upersonligt (objektivt) vurderet dette nydelige lille Arbejde. Der har maaske

været en Enkelthed, han har ment kunde være anderledes, et heldigere valgt Udtryk har han maaske foreslaaet, maaske ogsaa vist en lille Fejl i Anlægget, rost Profetens mesterlige Foredrag af Fortællingen, hans Stemme, Minespil, kort udtalt sig saaledes, som i vore Tider vi dannede pleje at bedømme en Prædiken for dannede, det er, en Prædiken, der ogsaa selv er objektiv.

Da siger Profeten til ham: Du est Manden.

Se, Fortællingen, Profeten foredrog, det var en Historie; men dette: Du est Manden, det var en anden Historie — det var Overgangen til det subjektive.

Men tror du da ikke, at David forinden meget godt selv vidste, hvor afskyeligt det er at lade en Kones Mand slaa ihjel for at ægte hende; tror du ikke, at David, den store Digter, let var i Stand til selv (med Veltalenhed, forfærdende, rystende) at fremstille det? Og dernæst, tror du ikke, at David meget godt vidste med sig selv, at, og hvad han havde forskyldt? Og dog, dog, dog behøvedes en udenfra, som sagde til ham: Du.

Du ser heraf, hvor lidt det hjælper med dette upersonlige (det objektive), en Lære, en Historie, Videnskab o. d., naar endog en for Resten saa from og gudfrygtig Mand som David (og Fromhed og Guds frygt er jo Former af Personlighed, det subjektive), naar endog han i Forhold til at have øvet en saa afskyelig Udaad (og forud fandt han — objektivt nok! — intet i Vejen, ikke Samvittigheden i Vejen for at lade Urias dræbe, intet i Vejen, ikke Samvittigheden i Vejen for at ægte Bathseba), naar endog han, efter at det er sket, kan bevare saa megen Upersonlighed (Objektivitet), at han kan leve hen og lade som intet, at han kan høre Profetens Fortælling og lade som intet — indtil saa Profeten, træt af denne, i vort Aarhundrede som Dannelse og Alvor saa prisede, Upersonlighed eller Objektivitet, bruger Myndigheden og siger: Du est Manden.

Du ser tillige heraf, hvilket Dyb af List og Underfundig-

hed det er, naar en Verdens Dannelse i Kristenheden, benyttende sig af, hvad der unægteligt er sandt, at det selvskideligt at anbringe sit Jeg og sin Personlighed er Forfængelighed, at man benyttende sig deraf har faaet det gjort til Forfængelighed, det som just i Forhold til Guds Ord er Alvoren, saa man fritager sig for Alvoren og Alvorens Anstrængelse og netop derved sikrer sig Anseelse som den alvorlige og dannede. O, Dyb af Underfundighed! Man gør Guds Ord til et upersonligt, et objektivt, en Lære — i Stedet for at det er Guds Stemme, du skal høre; saaledes hørte Fædrene det, denne Guds forfærdende Stemme, nu klinger det objektivt som Kattun! Og man forholder sig upersonligt (objektivt) til dette upersonlige; og paa Højden af en Verdens Dannelse, i Spidsen for det dannede Publikum, Videnskaben, trodser man paa, at dette er Alvor og Dannelse, man ynker hine personlige (subjektive) Stakler om muligt ind i en Skammekrog! O, Dyb af Underfundighed! Thi denne Upersonlighed (Objektivitet) i Forhold til Guds Ord, den falder det os Mennesker kun alt for let at bevare, det er virkelig en medfødt Genialitet, som vi alle have, noget, som vi faa gratis — ved Arvesynden, da denne lovpriste Upersonlighed (Objektivitet) er hverken mere eller mindre end Samvittighedsløshed. Og det forstaar sig, Samvittighedsløshed, naturligvis ikke saa den ytrer sig, hvad der er taabeligt, dumt og uklogt, som Politiforbrydelser, nej, nej med Maade, til en vis Grad og saa med Smag og Dannelse, den gør Livet bekvemt og nydelsesrigt — men er det dog ikke for meget at gøre den til Alvor og Dannelse!

Nej, naar du skal læse Guds Ord for at se dig i Spejlet, saa maa du i eet væk under Læsningen sige til dig selv: det er mig, der tales til, mig, der tales om.

Der var et Menneske, som gik fra Jerusalem til Jericho og faldt iblandt Røvere, hvilke baade klædte ham af og slog ham og gik bort og lod ham ligge halvdød — naar du nu læser „men ved en Hændelse drog en Præst den samme

Vej, og der han saa ham, gik han forbi“, saa skal du sige til dig selv: „det er mig.“ Du skal ikke søge Udflugter, endnu mindre blive vittig (thi i den verdslige Verden der kan en Vittighed jo rigtignok gøre Fyldest selv for den største Nederdrægtighed, men saa er det ikke, naar du læser Guds Ord), du skal ikke sige: „det er ikke mig, det var jo en Præst, og jeg er ikke Præst, hvorimod jeg finder det ypperligt af Evangeliet at lade det være en Præst, thi Præsterne er de aller-værste.“ Nej, naar du læser Guds Ord, skal det være Alvor, og du skal sige til dig selv: „denne Præst det er mig.“ Ak, at jeg kunde være saa ubarmhertig, og jeg, som dog kalder mig en Kristen — og for saa vidt er jeg jo ogsaa en Præst, i det mindste ved vi ellers godt at gøre det gældende, naar det gælder om at frigøre os fra Præsterne, thi saa sige vi: kristeligt ere alle Præster. Ak, at jeg kunde være saa ubarmhertig, at jeg kunde se sligt (og jeg saa det, der staar i Evangeliet, „der han saa ham, gik han forbi“) og se det urørt! — „Desligeste ogsaa en Levit, der han kom til Stedet, gik han til og saa ham og gik forbi.“ Her skal du sige: „det er mig, o, at jeg kunde være saa haardhertet, og at det, naar det en Gang tidligere er hændt mig, at det saa skal kunne hænde mig endnu en Gang, at jeg ikke er bleven bedre!“ — Og der kom en praktisk Mand ad den samme Vej, da han kom i Nærheden, sagde han til sig selv: „hvad er det, der ligger et halvdødt Menneske, det er nok ikke værd, at jeg gaar ad den Vej, det kunde jo blive en Politisag, eller Politiet kunde maaske komme til i samme Øjeblik og tage mig fast som Gerningsmanden“ — saa skal du sige til dig selv: „det er mig, o, at jeg kunde være saa lurvet klog, og ikke blot dette, men at jeg saa bagefter kunde glæde mig derover, at jeg, da jeg fortalte en af mine Bekendte det, kunde glæde mig over, at han priste det som saa klogt og praktisk af mig! — Og der kom en i dybe Tanker tænkende paa ingen Ting ad den samme Vej, han saa slet ikke noget og gik forbi — saa skal du sige til dig selv: „det var mig, jeg

Fæ, at jeg kan gaa saaledes og tosse uden at se, at der ligger et halvdødt Menneske;" og saaledes vilde du dog tale til dig selv, hvis en stor Skat havde ligget paa den Vej, og du var gaaet forbi uden at se den. — „Men en Samaritan rejste og kom til ham.“ For ikke at blive træt af idelig at sige: „det er mig“ kan du her til en Afveksling sige: „det var ikke mig, ak, nej saaledes er jeg ikke!“ — Naar saa Parabelen ender og Kristus siger til Farisæeren: „gak bort og gør du ligesaa,“ saa skal du sige til dig selv: „det er mig, der tales til, fluks af Sted.“ Du skal ikke søge Udflugter, endnu mindre forsøge dig i Vittigheder (thi gudelig forstaaet gør Vittighed sandelig ikke Fyldest for noget, men skærper blot Dommen), du skal ikke sige: „jeg kan paa Ære forsikre, at det Tilfælde er aldrig hændt i mit Liv, at jeg er kommen ad en Vej, hvor der laa et halvdødt Menneske, som var overfaldet af Røvere; overhovedet er Røvere en Sjældenhed hos os.“ Nej, saaledes skal du ikke tale, du skal sige: „det er til mig, Ordet er sagt: gaa bort og gør ligesaa.“ Thi du forstaaer Ordet meget godt. Og traf du aldrig paa din Vej en, der var overfaldet af Røvere: der er paa din Vej som paa min elendige nok. Eller for at tage et Eksempel, der dog altid har en Lighed med hint i Evangeliet, kom du aldrig ad en Vej, hvor der, om ikke bogstavelig saa dog alligevel i Sandhed, laa en, hvem Bagtalelse og Bagvaskelse havde overfaldet og klædt nøgen af og ladet ligge halvdød? Og der kom en Præst ad den samme Vej, og han gik forbi — det vil sige, han hørte først, hvad Bagtalelsen fortalte om det Menneske, og saa gik han videre — og fortalte Historien videre; og denne Præst, skal du sige til dig selv, ja, om du saa var Biskop eller Provst, du skal alligevel sige til dig selv: denne Præst det var mig! Og der kom en Levit ad den samme Vej, og han gik forbi — det vil sige, efter først i Forbigaaende at have faaet Nyheden at vide, saa gik han forbi og tog Nyheden med; og denne Levit, skal du sige til dig selv, det var mig! Og saa kom der en Borgermand forbi;

han hørte ogsaa Historien, og saa gik han med det, og sagde: „det er rigtig en Skam, at man — hvad jeg nu gør! — fortæller det og det om den Mand“; og denne Borgermand, skal du sige til dig selv, det var mig! Det var mig, o, dette er jo værre end hin Historie i Evangeliet, thi hverken Præsten eller Levitten var dog med at slaa Manden halvdød, men her er de Røvernes medskyldige.

Du læser om hin Øverste, Medlem af Synedriet, at han gik til Kristus om Natten. Du skal ikke adsprede din Opmærksomhed, ikke engang ved at gøre den dog maaske rigtige Bemærkning, at det var underligt af ham at vælge den Tid, thi hvad hjælper det dog, naar man vil være skjult, at vælge at gaa om Natten, naar man gaar til den, der er Lyset, som der staar i Salmen (139, 11): „vilde jeg sige, Mørket maa dog skjule mig, saa bliver Natten et Lys omkring mig, Mørket selv er ikke mørkt for dig, og Natten lyser som Dagen.“ Nej, saaledes skal du ikke tale, ak, thi du forstaar kun alt for godt, hvorfor han valgte Natten, at, er Kristus end „Vej“, i Samtidigheden var han — og hvis han kom igen, han var det vel atter — den forbudne Vej.

Naar du da læser derom, om ham, paa hvem Kristus dog havde gjort et Indtryk, men kun saaledes, at han hverken kunde ganske hengive eller ganske løsrive sig, hvorfor han valgte Natten, at stjæle sig til ham i Natten: da skal du sige til dig selv: „det er mig.“ Du skal ikke søge Udflugter, ikke blande uvedkommende Ting ind, du skal overhovedet sidde rolig i Timen, du skal ikke sige: „det var en af de fornemme, og saaledes er de fornemme, store paa det, og saa fejge og troløse, hvor skulde ogsaa det Evangelium, som er for de fattige, kunne være for de fornemme!“ Nej, saaledes skal du ikke tale. Naar du læser Guds Ord, saa har du intet med de fornemme eller med de fornemme i Almindelighed at gøre eller med at anklage dem; thi var du selv en af de fornemme, du har dog kun med dig selv at gøre. Nej, du skal sige: „det er mig.“ Og maa du tilstaa dig selv, at du

virkelig var i Færd med at gøre denne Bemærkning om de fornemme, saa skal du ikke blot sige: „det var mig,“ men tilføj: det er mig, der saa oven i Købet vilde søge Udflugter, endnu en Gang (hvor lidet det end hjælper, naar jeg er for den, som er Lyset) skjule mig i Nattens Mørke, i den Udflugt eller Undskyldning, som forstod jeg ikke Guds Ord, som var det blot de fornemme, der taltes om. Nej, det var mig. O, at jeg kunde være saa ussel, en saadan Pjalt, hverken kold eller varm, hverken det ene eller det andet.

Saaledes (dette er blot et Par Eksempler) skal du læse Guds Ord; og som man, efter hvad Overtroen beretter, ved at læse Besværgelsesformler kan mane Aander til sig: saaledes skal du (og dette er det først fornødne) naar du blot nogen Tid vedbliver at læse Guds Ord paa den Maade, du skal læse en Frygt og Bæven ind i din Sjæl, saa det, med Guds Bistand, skal lykkes dig at blive et Menneske, en Personlighed, frelst fra at være denne rædsomme Uting, hvortil vi Mennesker — skabte i Guds Billede! — er blevne forgjorte, et upersonligt, et objektivt Noget. Det skal, naar du læser Guds Ord paa den Maade, det skal — om det end vil være dig forfærdeligt, men husk paa, det er Frelsens Betingelse! — lykkes dig, det fordrede, at betragte dig selv i Ordets Spejl. Kun saaledes lykkes det.

Thi er Guds Ord for dig blot en Lære, et upersonligt, et objektivt Noget, saa er det intet Spejl — en objektiv Lære kan ikke kaldes et Spejl; det er lige saa umuligt at spejle sig i en objektiv Lære som at spejle sig i en Mur. Og vil du forholde dig upersonligt (objektivt) til Guds Ord, saa kan der ikke være Tale om, at dette skulde være at betragte sig selv i Spejlet, thi til at spejle sig fordres dog vel en Personlighed, et Jeg; en Mur kan ses i et Spejl, men ikke spejle sig eller betragte sig selv i Spejlet. Nej, du maa under Læsningen af Guds Ord i eet væk sige til dig selv: det er til mig, det er om mig, der tales.

Endeligen maa du, hvis du til sand Velsignelse skal

betragte dig selv i Ordets Spejl, ikke straks glemme, hvorledes du saa ud, ikke være den glemsomme Hører (eller Læser), om hvilken Apostlen taler: han betragtede sit legemlige Ansigt i et Spejl, men glemte straks, hvorledes han saa ud.

Dette er da indlysende nok; thi at se sig i et Spejl og saa straks glemme, det er jo som at skrive i Sandet eller i Vandet, eller som at tegne i Luften.

Det rigtigste er derfor, at du straks siger til dig selv: jeg vil straks begynde med at forhindre mig i at glemme, straks endnu i dette Øjeblik, jeg lover mig det selv og Gud, om det saa kun var for den næste Time eller for den Dag i Dag; saa længe skal det da være vist, at jeg ikke glemmer. Det er det rigtigste, tro du mig, og du ved nok, jeg skal være lidt af en sjælekyndig, og hvad du ikke ved, ak det ved jeg, i hvor mange Lidelser, i hvor bitre Erfaringer jeg er blevet det, hvis jeg ellers er blevet det. At bære sig saaledes ad er langt rigtigere end straks at tage Munden for fuld og straks sige: „Jeg skal aldrig glemme.“ O, min Ven, det er meget bedre, at du aldrig glemmer straks at huske det, end at du straks siger: jeg skal aldrig glemme det. Alvor er just at have denne redelige Mistanke til sig selv, at omgaas sig selv som en mistænkelig, som en Pengemand omgaas en uvederhæftig, til hvem han siger: „Ja, disse store Løfter hjælper ikke meget, jeg vil hellere have en lille Del af Summen straks.“ Og saaledes ogsaa her. O, det ser saa fattigt ud, naar man har lovet sig selv aldrig at glemme — saa just straks i den næste Time at skulle begynde paa at huske! Og dog, denne næste Time afgør maaske alt; den næste Time efter hvad vi kalde en stille Time, denne næste Time er den kritiske Time. Lader du den gaa hen og siger: „Jeg har lovet aldrig at glemme, altsaa hele mit Liv er indviet til at huske, hvilken Smaalighed saa at være saa nøje-regnende med denne nærmest liggende Time“ — siger du det: saa er det egentligen afgjort, at du bliver den glemsomme

Hører eller Læser. Tænk dig en, der har været og er hengiven til en Lidenskab. Der kommer nu et Øjeblik (og saaledes kommer der for enhver, maaske mange Gange, ak maaske mange Gange forgæves!) et Øjeblik, hvor han ligesom er standset; en god Beslutning vaagner. Tænk dig da, at han (lad det være f. Eks. en Spiller) sagde til sig selv en Morgen: „Saa lover jeg højt og helligt, jeg skal aldrig mere befatte mig med at spille, aldrig mere — i Aften skal det være den sidste Gang“: o, min Ven, han er tabt! Jeg tør snarere holde paa det modsatte, hvor underligt det end synes, dersom der var en Spiller, der i et saadant Øjeblik sagde til sig selv: „Nu vel, du skal faa Lov til hele dit øvrige Liv at spille hver evige Dag — men i Aften skal du lade det være“; og han gjorde det: o, min Ven, han er vistnok frelst! Thi hin førstes Beslutning er en Gavtyvestreg af Lysten, den andens er at narre Lysten; den ene bliver narret af Lysten, den anden narrer Lysten. Lysten er kun stærk i Øjeblikket, faar den blot øjeblikkelig sin Vilje, saa skal der fra dens Side ikke være noget til Hinder for at give Løfte for hele Livet. Men at vende Forholdet om og sige: „Nej, blot ikke i Dag, men i Morgen, i Overmorgen o. s. v.“, det er at narre Lysten; thi skal der ventes, saa taber Lysten Lysten, inklades den ikke øjeblikkelig, naar den melder sig, fremfor enhver anden, hedder det, at den først kan tilstedes Adgang i Morgen, saa forstaar Lysten (hurtigere end den mest indsmigrende Hofmand eller den listigste Kvinde forstaar, hvad det betyder, naar dette hænder dem i Forgemakket) Lysten forstaar, at den ikke mere er eet og alt, det vil sige, at den ikke mere er „Lysten“. Saaledes med det at passe paa, at man ikke straks glemmer; lov ikke, aldrig at ville glemme, mod saa at være fritaget for i den næste Time straks at huske, nej, saa vend hellere Forholdet om, sig: Dette er jo ikke noget at huske paa hele mit Liv, men jeg lover, at jeg skal huske paa det straks i den næste Time, og det skal jeg holde.

Naar du da nu gaar herfra (thi vi kunde jo tænke os, at det var en Tale, der var bleven holdt), saa faa ikke travlt med at bedømme Talen eller Taleren. Thi vistnok kan du for saa vidt ikke siges straks at have glemt Talen; men paa den Maade at erindre den er dog at være en glemsom Tilhører. Nej, — og dog, glem Talen og Taleren; men naar du kommer hjem, læs for dig selv, om muligt højt, Dagens Tekst igennem — o, men gør det straks! Ikke sandt, det vil du gøre? Tak derfor. Og dersom der var en, der maaske først om ti Aar ganske af en Hændelse kom til at læse denne Tale og læste den til Ende: o, det er dig jeg beder, læs saa for dig selv, om muligt højt, Dagens Tekst, o, men gør det straks! Ikke sandt, det vil du gøre? Tak derfor.

Og du, o Kvinde, dig er det jo endog forbeholdt at kunne være Billedet paa den Ordets Hører og Læser, som ikke er glemsom. Du efterkomme sømmeligt Apostelens Formaning: Kvinden tie i Menigheden; det er sømmeligt. Heller ikke befatte hun sig med hjemme at gaa og prædike; det er uklædeligt. Nej, tavs være hun; i Tavshed gemme hun Ordet; hendes Tavshed være Udtrykket for, at hun gemmer det dybt. Tror du ikke paa Tavshed? Det gør jeg. Da Kain havde dræbt Abel, da tav Abel. Men Abels Blod raaber til Himlen; det raaber (ikke: det raabte) det raaber til Himlen; frygtelige Veltalenhed, der aldrig forstummer; o, Tavsheds Magt! Hin kongelige Mand, der bærer Navnet den Tavse — betydede hans Tavshed ikke noget? De andre have vel tallet højrøstet nok om Statens Frelse og maaske om, hvad de vilde gøre — kun han tav. Hvad betydede denne Tavshed? At han var Manden, at han frelste Staten; o, Tavsheds Magt!

Saaledes med Kvinden. Lad mig beskrive dig en saadan Kvinde, en Ordets Hører, der ikke glemmer Ordet; men glem dog ikke over denne Beskrivelse selv at blive en saadan! Som sagt, hun taler ikke i Menigheden, hun tier; ej heller taler hun hjemme om Religionen, hun tier. Hun er heller ikke som en aandsfraværende, langt borte i andre Egne: Du sid-

der og taler med hende; og som du bedst sidder, siger du ved dig selv: hun er tavs — hvad betyder denne Tavshed? Hun passer sit Hus, er ganske nærværende, som med sin hele Sjæl ved end den mindste lille Ubetydelighed, hun er glad, stundom fuld af Spøg og Munterhed, hun er, næsten mere end Børnene, Glæden i Huset — og som du allerbedst sidder og ser paa hende, siger du til dig selv: hun er tavs; hvad betyder da denne Tavshed? Og dersom saa selv den, der staar hende nærmest, til hvem hun er knyttet ved uopløseligt Baand, hvem hun elsker af sin hele Sjæl, og som har Krav paa hendes Fortrolighed — dersom det kunde tænkes, at han vilde sige ligefrem til hende: „Hvad betyder denne Tavshed, hvad tænker du paa; thi der er noget bag ved alt det andet, noget, du ligesom altid maa have i Tanke, sig mig det!“, hun siger det ikke ligefrem; undvigende siger hun maaske i det højeste: „Gaar du saa med i Kirke paa Søndag!“ — og saa taler hun om andre Ting; eller hun siger: „Lov mig at læse en Prædiken højt for mig paa Søndag!“ — og saa taler hun om andre Ting. Hvad betyder denne Tavshed?

Hvad den betyder? ja, lad os ikke forske videre derefter; siger hun intet ligefrem til sin Mand, saa kunne vi andre da ikke forlange at faa noget at vide. Nej, lad os ikke forske videre derefter, men betænke, at denne Tavshed, det er just hvad vi behøve, hvis Guds Ord skulde faa lidt Magt over Menneskene.

O, dersom man (hvad man, kristeligt, vistnok er berettiget til) idet man betragter Verdens nuværende Tilstand, hele Livet, maatte, kristeligt, sige: det er en Sygdom — og dersom jeg var en Læge: hvis da nogen spurgte: „Hvad mener du, der maa gøres?“ jeg vilde svare: „Det første, den ubetingede Betingelse for at der kan gøres noget, altsaa det første, der maa gøres, er: skaf Tavshed, anbring Tavshed, Guds Ord kan ikke høres, og skal det, betjent ved larmende Midler, raabes støjende ud for at høres med i Spektakelet, saa bliver det ikke Guds Ord; skaf Tavshed! O, alt larmer; og som

man siger om en hidsig Drik, at den rører Blodet, saaledes er i vore Tider ethvert, selv det ubetydeligste Foretagende, enhver, selv den mest intetsigende Meddelelse, blot beregnet paa at ryste Sanserne eller paa at røre Massen, Mængden, Publikum, Larmen! Og Mennesket, dette kløgtige Hoved, det er blevet som søvnløst for at udfinde nye, nye Midler til at forøge Larmen, til at udbrede, med størst mulige Hast og efter størst mulige Maalestok, Støjen og det intetsigende. Ja, Omvendtheden er vel snart naaet: Meddelelsen er vel snart bragt ned til det laveste i Retning af Betydningsfuldhed, og samtidig have Meddelelses-Midlerne vel omtrent naaet et Højeste i Retning af hastig og alt oversvømmende Udbredelse; thi hvad hastes der vel saa meget med at faa ud, og paa den anden Side, hvad har større Udbredelse end: Pjat! O, skaf Tavshed!“

Og det kan Kvinden. Der fordres en ganske overordentlig Overlegenhed, hvis en Mand ved sin Nærværelse skal paabyde Mænd Tavshed: derimod enhver Kvinde kan, inden for sin Grænse, i sin Kreds, formaa det, hvis hun, ikke selvisk, men ydmygt tjenende et Højere, vil det.

Sandeligen, Naturen har ikke forfordelt Kvinden, Kristendommen sandeligen heller ikke. Nu, og det er menneskeligt, saaledes ogsaa kvindeligt, inden for sin Grænse sømmeligen at ville have sin Betydning, være — nu vel! — være en Magt. Saa kan en Kvinde paa forskellig Maade øve Magt, ved sin Skønhed, ved sin Ynde, ved sine Gaver, ved sin dristige Indbildningskraft, ved sit lykkelige Sind — hun kan ogsaa forsøge paa en larmende Maade at blive Magt: det sidste er uskønt og usandt, det første det er dog skrøbeligt og usikkert. Men vil du være en Magt, o Kvinde, lad mig betro dig, hvorledes. Lær Tavshed; og lær Tavshed fra dig! O, du ved jo — ja, naar kun knappere Kaar blev dig til Del, du ved dog, venligt, venligt-indbydende at indrette dit Hus, dit Hjem i al Tarvelighed ikke uden Fortryllelse; og hvis rigere Kaar blev dig til Del, du ved, smagfuldt, hyggeligt-overtalende at

indrette dit Hus, dit Hjem ikke uden Fortryllelse; og hvis Overflod blev dig til Del, du ved, med sindrig Takt næsten skjulende Rigdommen, just derved at udbrede en vis Fortryllelse over dit Hus, dit Hjem, enende Rigdom og Tarvelighed: mit Øje er ikke blindt derfor, jeg har maaske kun altfor meget digterisk i mig; men lad andre prise dette. Derimod er der eet; hvis du glemte at anbringe dette i dit Hus, dit Hjem — det vigtigste mangler: det er: Tavshed! Tavshed! Tavshed; det er ikke et bestemt Noget, thi det bestaar jo ikke deri, at der ikke tales. Nej, Tavshed er som den milde Belysning i det hyggelige Værelse, som Venligheden i den tarvelige Stue: det er ikke den, man taler om, men den er der og udøver sin velgørende Magt. Tavshed er som den Stemning, Grund-Stemningen, der ikke drages frem, derfor hedder den just Grund-Stemningen, fordi den ligger til Grund.

Men denne Tavshed kan du ikke saaledes anbringe, som du f. Eks. sender Bud efter en, der hænger Gardiner op; nej, skal Tavsheden anbringes, det forholder sig til din Nærværelse, eller til hvorledes du er i dit Hus, dit Hjem. Og naar du saa, ved din Nærværelse, Aar efter Aar stadigen har anbragt Tavshed i dit Hus, saa vil til sidst ogsaa denne Tavshed være der i din Fraværelse, et Vidnesbyrd om dig, endeligen, ak, en Erindring om dig!

Der er et Tillægsord, som betegner den afgørende Egenskab for Kvinden; hvor stor Forskel der end i de mangfoldige Henseender kan være imellem Kvinde og Kvinde, dette fordres af enhver Kvinde, ingen Overflod skjuler, ingen Fattigdom undskylder denne Mangel; det er dermed som med det Magtens Tegn, Øvrigheden bærer: der er Forskel mellem Personerne, den ene er den øverste, en meget højtstaaende Mand i Samfundet, en anden er den ringeste, en meget underordnet Mand i Samfundet; men eet have de fælles, Magtens Tegn. Denne Egenskab er: Huslighed, Kvindens Karakter, som det skal være Mandens Karakter at være Karakter; den talløse Skare af Kvinder med alle disse mang-

foldige og mangfoldigt forskelliggjorte Forskelligheder, eet skal de alle have fælles, som de alle have det fælles, at være Kvinde: Huslighed. Tag en tarvelig, borgerlig Kone — hvis det med Sandhed kan siges om hende, at hun er huslig: Ære være hende; jeg bøjer mig lige saa dybt for hende som for en Dronning! Og paa den anden Side, dersom Dronningen ikke har Huslighed, saa er hun dog kun en maadelig Madame. Tag en ung Pige, om hvem det hedder, at det var Synd at sige, at hun er nogen Skønhed — dersom hun, som den unge Pige kan være det, er huslig: Ære være hende! Og paa den anden Side, en straalende Skønhed, og for den Sags Skyld, giv hende allehaande Talenter i Tilgift, og for den Sags Skyld, lad hende være en Navnkundighed — men hun er ikke huslig, ja, hun har ikke engang Ærbødighed derfor: hun er dog med samt sine Talenter, Skønhed og Navnkundighed et maadeligt Fruentimmer. Huslighed! Derved gøre vi Kvinden den store Indrømmelse, at det egentligen er hende, der skaber Huset; den unge Pige, selv om hun aldrig blev gift, vi bestemme alligevel hendes Rang efter den kvindelige Værdighed: Huslighed. Men Tavsheden anbragt i et Hus, det er Evighedens Huslighed!

Dog hvis du, o Kvinde, skal kunne anbringe denne Tavshed, lære den fra dig, saa maa du selv gøre Skole. Du maa passe paa, skaffe dig Tid, hvor du selv, hver Dag, samler dig i Indtrykket af det gudelige. Du maa skaffe Tid; og har du end nok saa meget at tage vare, o, du er jo — her kommer det igen — du er jo huslig; og naar man husligt omgaas Tiden, saa faar man nok Tid. Det maa du passe paa. Manden har saa meget at overfare, saa meget med det larmende at gøre og kun alt for meget: passer du ikke paa, at alt er i Orden, at Tavsheden er der, saa kommer der aldrig Tavshed ind i dit Hus.

Pas da vel paa dette! Thi i disse Tider lærer et Pigebarn saa meget i Instituttet, baade Tysk og Fransk og Tegning; og i Hjemmet lærer hun vistnok mangan gavnlig Ting: Spørgs-

maal, om hun i disse Tider lærer det, der er det vigtigste, det, som hun senere skal lære fra sig (thi det er da kun enkelte, der senere komme til at lære Tysk og Fransk fra sig) om hun lærer: Tavshed, Jeg ved det ikke; men du, du være opmærksom i denne Henseende, det er jo din Opgave at anbringe Tavshed. Husk paa Apostelens Ord om at betragte sig selv i Ordets Spejl. Thi en Kvinde, der spejler sig meget, hun bliver forfængelig og forfængelig snaksom! Ak, og en Kvinde, der spejler sig i Tidens Spejl, hun bliver høj-røstet støjende! O, men en Kvinde, der spejler sig i Ordets Spejl, hun bliver tavs! Og bliver hun det, det er maaske det stærkeste Udtryk for, at hun ikke er en glemsom Læser eller Hører. Den, som, efter at have betragtet sig i Ordets Spejl, blev talende, det kan være et Tegn paa ikke at have glemt, maaske; men den, der blev tavs, det er sikkert. Du ved det jo: den, som blev forelsket — og blev talende: nu ja! men at blive tavs: det er sikrere.

BLADARTIKLER

VAR BISKOP MYNSTER ET „SANDHEDSVIDNE“, ET AF „DE RETTE SANDHEDSVIDNER“ — ER DETTE SANDHED?

Fædrelandet Mandag d. 18. Dec. 1854. Nr. 295.

I Febr. 1854.

S. Kierkegaard.

I den Tale, Prof. Martensen har „holdt 5te Søndag efter hellig tre Konger, Søndagen før Biskop Dr. Mynsters Jordefærd“, en Erindringstale, hvad den maaske ogsaa for saa vidt kan kaldes, som den bringer Prof. Martensen i Erindring til den ledige Bispestol — i denne Tale stilles Biskop Mynster frem som et Sandhedsvidne, som et af de rette Sandhedsvidner; der tales i saa stærke og afgørende Udtryk som vel muligt. Med den afdøde Biskops Skikkelse, hans Liv og Levned, Udgangen af hans Vandel for Øje formanes vi til at „efterligne de sande Vejlederes, de rette Sandhedsvidners Tro“ (p. 5), deres Tro, thi den var, hvad der udtrykkeligt siges om Biskop Mynster „ikke blot i Ord og Bekendelse, men i Gerning og Sandhed“ (p. 9); den afdøde Biskop indføres af Prof. Martensen i (p. 6) „den hellige Kæde af Sandhedsvidner, som strækker sig gennem Tiderne fra Apostlenes Dage“ o. s. v.

Dette maa jeg gøre Indsigelse mod — og nu da Biskop Mynster er død, kan jeg ville tale, her dog meget kort, og da slet ikke om, hvad der bestemte mig til at indtage det Forhold til ham, som jeg indtog.

Naar man ved „Forkyndelse“ nærmest tænker paa hvad der siges, skrives, trykkes, Ordet, Prædikenen — at da (for blot at tage eet) Biskop Mynsters Kristendoms-Forkyndelse fortøner, tilslører, fortier, udelader noget af det mest afgørende kristelige, det, der falder os Mennesker ubelejliger, det, der vilde gøre vort Liv anstrenget, forhindre os i at nyde Livet, det om at afdø, om frivillig Forsagelse, om at hade sig selv, om at lide for Læren osv.: behøver man ikke at være synderlig skarpsynet for at kunne se, naar man lægger det nye Testamente ved Siden af Mynsters Prædiken.

For saa vidt derimod ved „Forkyndelse“ nærmest tænkes paa, hvorvidt nu Forkynderens Liv udtrykker det, han siger (og dette er vel at mærke kristeligt det afgørende, hvorved Kristendommen just har villet sikre sig mod at faa karakterløse Docenter i Stedet for Vidner) — at da Biskop Mynsters Kristendoms-Forkyndelse ikke var i Karakter, at han uden for de stille Timer ikke var i Karakter, ikke engang af den hans Prædiken, der dog, som sagt, sammenholdt med det nye Testamente har slaaet betydeligt af paa det kristelige: dette behøver man atter ikke at være synderlig skarpsynet for at kunne se, hvis man ellers ved at høre og læse ham har behørigt Kendskab til hans Prædiken; i 1848 og efter den Tid blev det til at se selv for blinde Beundrere, hvis de have behørigt Kendskab til hans Prædiken, for at kunne vide, hvad denne, hvad de stille Timer foranledige en til at vente.

Saaledes var, naar man lægger det nye Testamente ved Siden, Biskop Mynsters Kristendoms-Forkyndelse en, især for et Sandhedsvidne, mislig Kristendoms Forkyndelse. Men da var der, mente jeg, det sande hos ham, at han, hvad jeg holder mig fuldt forvisset om, var villig til at tilstaa for Gud og sig selv, at han ingenlunde, ingenlunde var et Sandhedsvidne — just denne Tilstaaelse var i mine Tanker det sande.

Men skal Biskop Mynster fra Prædikestolen fremstilles, kanoniseres som Sandhedsvidne, et af de rette Sandhedsvid-

ner: saa maa der gøres Indsigelse. Den Berlingske Tidende (den officielle Tidende, ligesom vel Prof. Martensen er den officielle Prædikant) er, som jeg ser, af den Mening, at Prof. Martensen (der med paafaldende Hasten kommer Begravelsen og saa ogsaa Monumentet i Forkøbet) ved denne Tale har fra Prædikestolen rejst den afdøde et skønt og værdigt Monument; jeg vilde foretrække at sige: et Prof. Martensen selv værdigt Monument. Men i ethvert Tilfælde Monumenter kan man ikke ignorere, derfor maa der gøres Indsigelse, hvad saa maaske endog kunde bidrage til at gøre Monumentet (for Prof. Martensen) varigere.

Biskop Mynster et Sandhedsvidne! Du, som læser dette, du ved vel, hvad der kristeligt forstaas ved et Sandhedsvidne*); men lad mig dog erindre dig derom, at dertil fordres ubetinget det at lide for Læren. Og naar der skærpene siges: et af „de rette“ Sandhedsvidner, saa maa altsaa Ordet tages i strengeste Forstand. Lad mig da med nogle faa Træk forsøge at antyde, hvad derved maa forstaas, for at gøre dig det nærværende.

Et Sandhedsvidne, det er en Mand, hvis Liv fra først til sidst er ukendt med alt, hvad der hedder Nydelse — o, og hvad enten meget eller lidet forundtes dig, du ved, hvor godt det gør, det, man kalder Nydelse; men hans Liv var fra først

* Dog maaske er dette ved Biskop Mynsters mangeaarige Kristendoms-Forkyndelse bragt i Glemsel. Thi ogsaa dette er, og en kapital, Mislighed ved hans Forkyndelse, ikke det, at han selv var Embedsmand, — kristeligt trækker dette fra — Forkyndelsen, hans egen glimrende, paa Nydelser rige Karriere, nej, ikke det, men det, at han vilde autorisere den Art Forkyndelse til den sande kristelige, og derved, i Fortielse, gøre den sande kristelige (den af lidende Sandhedsvidner) til en Overdrivelse, i Stedet for, omvendt, at gøre Kristendommen den Tilstaaelse, at den Forkyndelse, han repræsenterede, er noget, som maa ved Aflad og Indulgens indrømmes os almindelige Mennesker, noget, vi almindelige Mennesker hjælpe os med, fordi vi ere for selviske, for verdslige, for sanselige til at du til mere, noget, som vi almindelige Mennesker hjælpe os med, og som saaledes forstaaet, saa ingenlunde — alle falske Reformatorer til Trods! — skal indbildsk og opblæst vrages, tværtimod respekteres.

til sidst ukendt med alt, hvad der hedder Nydelse, derimod fra først til sidst indviet i alt, hvad der hedder Lidelse — ak, og blev du end fritagen for de langvarige, de kvalfuldere Lidelser, du ved det dog af egen Erfaring, hvorledes et Menneske ømmer sig i det, man kalder Lidelse! Men deri var hans Liv fra først til sidst indviet, i hvad derved endog sjældnere tales om blandt Mennesker, fordi det sjældnere forekommer, i Inderlighedens Kampe, i Frygt og Bæven, i Skælven, i Anfægtelser, i Sjæls-Angster, i Aands-Kvaler; og saa dertil forsøgt i alle de Lidelser, som der almindeligere tales om i Verden. Et Sandhedsvidne, det er en Mand, der i Armod vidner for Sandhed, i Armod, i Ringhed og Fornedrelse, saa miskendt, forhadet, afskyet, saa bespottet, forhaanet, udgrint — det daglige Brød har han maaske ikke altid haft, saa fattig var han, men Forfølgelsens daglige Brød fik han rigeligt hver Dag; for ham var der aldrig Avancement og Befordring uden omvendt, nedefter Skridt for Skridt. Et Sandhedsvidne, et af de rette Sandhedsvidner, det er en Mand, der bliver hudflettet, mishandlet, slæbt fra det ene Fængsel i det andet, og saa til sidst — sidste Avancement, hvorved han optages i første Klasse af den kristelige Rangforordning, blandt de rette Sandhedsvidner — saa til sidst — thi det er jo et af de rette Sandhedsvidner, Prof. Martensen taler om — saa til sidst korsfæstet eller halshugget eller brændt eller stegt paa en Rist, hans afsjælede Legeme af Rakkeren henslængt paa et afsides Sted ubegravet — saaledes begravet et Sandhedsvidne! — eller brændt til Aske og henkastet for alle Vinde, at ethvert Spor af dette „Udskud“, som Apostelen siger han er bleven, maatte udslettes.

Dette er et Sandhedsvidne, hans Liv og Levned, hans Død og Begravelse — og Biskop Mynster, siger Prof. Martensen, var et af de rette Sandhedsvidner.

Er det Sandhed? Er det at tale saaledes, er det maaske ogsaa at vidne for Sandhed, og Prof. Martensen ved denne Tale selv traadt i Karakter af Sandhedsvidne, et af de rette

Sandhedsvidner? Sandeligen, der er det, som er Kristendommen og Kristendommens Væsen mere imod end ethvert Kæteri, ethvert Skisma, mere imod end alle Kætterier og Skismaer til sammen, og det er det: at lege Kristendom. Men det er — aldeles, aldeles i samme Forstand, som Barnet leger Soldat — at lege Kristendom: at tage Farerne bort (kristeligt svarer „Vidne“ og „Fare“ til hinanden), i Stedet for disse at anbringe Magten (til at være Fare for andre), Gorderne, Fordelene, en yppig Nydelse selv af de fineste Raffinements — og saa at lege den Leg, at Biskop Mynster var Sandhedsvidne, et af de rette Sandhedsvidner, lege den saa frygtelig alvorligt, at man da slet ikke kan standse Legen, men leger den fort ind i Himlen, leger Biskop Mynster med ind i den hellige Kæde af Sandhedsvidner, som fra Apostlenes Dage strækker sig til vore Tider.

EFTERSKRIFT

Denne Artikel har, som man vil se af dens Dato, ligget nogen Tid.

Saa længe der var Spørgsmaal om Besættelsen af Sjællands Bispestol, mente jeg at burde lade Professor Martensen offentligen uomtalt, da han jo, hvad enten han nu blev Biskop eller ikke, i ethvert Tilfælde var en Kandidat til denne Plads og formodentlig ønskede, at der, saa længe det stod paa, saa vidt muligt intet passerede, ham betræffende.

Med Prof. Martensens Udnævnelse til Biskop faldt dette Hensyn bort. Men da nu engang Artikelen ikke kunde komme og derfor ikke var kommen straks, tænkte jeg som saa: der er jo ingen Grund til at haste. Desuden fremkaldte Biskop Martensens Udnævnelse Angreb paa ham fra andre Sider og af en ganske anden Art: dette Angreb vilde jeg højst unødigt træffe sammen med; jeg ventede da, jeg mente: der er, som sagt, slet ingen Grund til at haste, og der tabes slet intet ved at vente. Muligt vil endog nogen finde, at der er

vundet noget, finde en dybere Betydning i, at Indsigelsen kommer med en saadan Langsomhed.

I Efteraaret 1854.

*

*

*

Men Indsigelse maa der gøres mod dette, at Biskop Mynster skulde have været et Sandhedsvidne.

Biskop Mynster kan tilnærmelsesvis siges at have baaret en hel Slægt — det er derfor en Vanskelighed, som grænser til det umulige, at bringe Klarhed ind i vore forvirrede religiøse Forhold og Begreber, saalænge der ikke falder en sandere Belysning over Sandheden af Biskop Mynsters Kristendoms Forkyndelse, hvad i Grunden ogsaa skyldes mig; thi Biskop Mynster, just Biskop Mynster var, om man saa vil, mit Livs Ulykke, ikke endda det, at han ikke var et Sandhedsvidne (den Sag havde ikke været saa farlig), men det, at han foruden al anden Fordel, som han, efter største Maalestok, drog af at forkynde Kristendom, ogsaa medtog den Nydelse, ved at deklamere i stille Timer om Søndagen og ved verdsligklogt at dække sig om Mandagen, at forandlede det Skin, at han var Karaktermenneske, en Mand af Grundsætninger, en Mand, der staar fast, naar alt vakler, en Mand, der ikke svigter, naar alle svigte osv. osv., medens Sandheden var, at han var i høj Grad verdslig klog, men svag, nydelsessyg og kun stor som Deklamator — og mit Livs Ulykke, om man saa vil (hvad dog i en meget høj Forstand ved Styrelsens Kjærlighed blev til Gode for mig, blev min Lykke) min Ulykke var, at jeg, af en afdød Fader opdragen ved „Mynsters Prædiken“, ogsaa, af Pietet mod den afdøde Fader, honorerede denne falske Veksel i Stedet for at protestere den.

Han er nu død — Gud være lovet, at det kunde holdes hen, saa længe han levede! Det blev naaet, hvad jeg rigtignok mod Slutningen var nær ved at fortvivle om, men det blev dog naaet, hvad der var min Tanke, mit Ønske, hvad jeg ogsaa

kan huske en Gang for mange Aar siden at have sagt til gamle Grundtvig: Biskop Mynster skal først leve ud, begravet med fuld Musik — det blev naaet, han blev jo, om jeg saa tør sige, begravet med fuld Musik. Til Monumentet for ham er der vel ogsaa nu omtrent indkommet, hvad der vil indkomme.

Saa kan der ikke længer ties, Indsigelsen maa komme, ved sin Langsomhed kun desto alvorligere, Indsigelsen mod fra Prædikestolen, altsaa for Gud, at fremstille Biskop Mynster som Sandhedsvidne; thi usandt er det, men saaledes forkyndt bliver det en himmelraabende Usandhed.

I December 1854.

HVAD JEG VIL?

Fædrelandet d. 31. Marts 1855. Nr. 77.

Marts 1855.

S. Kierkegaard.

Ganske simpelt: jeg vil Redelighed. Jeg er ikke, som man velmenende — thi Forbitrelsens og Raseriets og Afmagtens og Vrøvlets Opfattelse af mig kan jeg ikke tage Hensyn til — har villet fremstille mig, jeg er ikke en kristelig Streng-
hed lige over for en given kristelig Mildhed.

Paa ingen Maade, jeg er hverken Mildhed eller Streng-
hed — jeg er: en menneskelig Redelighed.

Den Formildelse, som er den almindelige Kristendom her i Landet, vil jeg have holdt ved Siden af det nye Testamente for at faa at se, hvorledes disse to forholde sig til hinanden.

Viser det sig saa, kan jeg eller nogen anden vise, at den lader sig holde lige over for det nye Testaments Kristendom: saa vil jeg med største Glæde gaa ind paa den.

Men eet vil jeg ikke, for ingen, ingen Pris: jeg vil ikke ved Fortielser eller ved at gøre Kunster se at frembringe det Skin, at den almindelige Kristendom i Landet og det nye Testaments Kristendom ligne hinanden.

Se, det er dette, jeg ikke vil; og hvorfor ikke? Nu, fordi jeg vil Redelighed, eller vil du, jeg skal tale anderledes, vel, fordi jeg tror, at er det muligt, kan end den alleryderligste Formildelse af det nye Testamentes Kristendom holde Stik i Evighedens Dom: den kan umuligt holde Stik, naar man endog har anvendt Kunster paa at skjule over Forskellen mellem det nye Testamentes Kristendom og denne Formildelse. Jeg mener som saa: er en den naadige, nu vel saa lad mig vove at forlange af ham, at han skal tilgive mig al min Gæld: men var end hans Naade guddommelig Naade, dette er for meget forlangt, at jeg ikke engang vil være sand, betræffende hvor stor Gælden er.

Og det er denne Usandhed, jeg mener den officielle Kristendom forskylder: den gør ikke hensynsløst den kristelige Fordring kendelig, maaske fordi den er bange for, at man vilde komme til at gyse ved at se, paa hvilken Afstand vi leve, og uden at vort Liv i fjerneste Maade kan kaldes en Stræben i Retning af at opfylde Fordringen. Eller for blot at tage et Eksempel af hvad der for Resten jo overalt er til Stede i det nye Testamentes Kristendom, naar Kristendommen fordrer til at frelse sit Liv evigt (og det er jo det, vi mene at opnaa som Kristne): at hade sit eget Liv i denne Verden; er der nogen eneste iblandt os, hvis Liv end i fjerneste Maade kunde kaldes end den svageste Stræben i denne Retning, medens der i Landet maaske ere tusindvis „Kristne“, som ikke engang ere vidende om denne Fordring. Altsaa, vi „Kristne“, vi leve i ganske almindelig menneskelig Forstand elskende vort Liv. Hvis da Gud alligevel skal af „Naade“ antage os for Kristne: eet maa dog fordres, at vi ved at være nøjagtigt vidende om Fordringen have en sand Forestilling om, hvor uendelig stor Naaden er, som vises os. Saa langt kan „Naaden“ umuligt række, eet maa den aldrig, den maa aldrig bruges til at fortie eller formindske Fordringen; i saa Fald endevender „Naaden“ hele Kristendommen. — Eller for at tage et Eksempel af en anden Art. En Lærer i Kristen-

dom lønnes f. Eks. med flere Tusinder. Naar vi nu fortie den kristelige Maalestok og gaa ud fra det almindelige menneskelige, at det jo er ganske naturligt, at en Mand skal have Løn for sit Arbejde, Løn, saa han kan leve med Familie, og som Embedsmand i anset Stilling anseelig Løn: saa er flere Tusinder om Aaret slet ikke meget. Saa snart derimod den kristelige Fordring: Armod gøres gældende, saa er Familie Luksus, flere Tusinder en saare høj Gage. Jeg siger ikke dette for at fradrage, hvis jeg formaaede det, en saadan Embedsmand en eneste Skilling, tværtimod, hvis han ønskede det, og jeg formaaede det, skulde han gerne faa dobbelt saa mange Tusinder: men jeg siger, at Fortielsen af den kristelige Fordring forandrer Synspunktet for hele hans Gage. Til Redelighed mod Kristendommen vil fordres, at man selv bringer det i Erindring, at kristeligt er Fordringen Armod, og at dette ikke er noget kapriciøst Indfald af Kristendommen, men er, fordi Kristendommen meget godt forstaar, at kun i Armod kan den betjenes sandt, og at jo flere Tusinder en Kristendoms Lærer har i Gage, jo mindre kan han tjene Kristendommen. Derimod er det ikke redeligt at fortie Fordringen eller at gøre Kunster for at give det Udseende af, at den Art Levevej og Karriere er ganske det nye Testaments Kristendom. Nej, lad os tage Pengene; men for Gud i Himlens Skyld ikke det næste, ikke ville skjule over den kristelige Fordring, saa der, ved Fortielse eller ved Falsk, tilvejebringes et Slags Decorum, der er i aller-allerhøjeste Grad demoraliserende og er at snigmyrde Kristendommen.

Altsaa Redelighed vil jeg; men hidtil har det bestaaende ikke af egen Drift villet gaa ind paa den Art Redelighed og heller ikke villet lade sig paavirke af mig. Dog bliver jeg derfor hverken en Mildhed eller en Strenghed, nej jeg er og bliver: ganske simpelt en menneskelig Redelighed.

Lad mig vove det yderste, for om muligt at blive forstaaet i, hvad det er jeg vil.

Jeg vil Redelighed. Er det da dette, Slægten eller Samti-

den vil, vil den ærligt, redeligt, uforbeholdent, aabent, ligefrem gøre Oprør mod Kristendommen, sige til Gud: „Vi kan, vi vil ikke bøje os under denne Magt“ — men vel at mærke, det gøres ærligt, redeligt, uforbeholdent, aabent, ligefrem: nu vel, hvor besynderligt det kunde synes, jeg er med; thi Redelighed vil jeg. Og overalt, hvor der er Redelighed, kan jeg gaa med; et redeligt Oprør mod Kristendommen kan kun gøres, naar man redeligt vedgaar, hvad Kristendom er, og hvorledes man selv forholder sig dertil.

Er det dette, man vil: ærligt, aabent, oprigtigt, som det sømmer sig, naar man taler med sin Gud, hvad derfor enhver er, der agter sig selv, og ikke saa dybt foragter sig selv, at han vil være uoprigtig lige over for Gud — altsaa vil man ærligt, oprigtigt, uforbeholdent, ganske gøre Gud Tilstaaelse, betræffende hvorledes det egentligen hænger sammen med os Mennesker, at Slægten gennem Tidernes Løb har tilladt sig at formilde og formilde Kristendommen, indtil vi til sidst har faaet den til at være lige det modsatte af hvad den er i det nye Testamente — og at vi nu dog gerne ville, hvis det lod sig gøre, at dette maatte være Kristendom: vil man det, saa er jeg med.

Men eet vil jeg ikke, nej, for ingen, ingen, ingen Pris vil jeg det, eet vil jeg ikke: jeg vil ikke, om det saa blot var med den sidste Fjerdedel af det sidste Led paa min lille Finger, deltage i, hvad der hedder: officiel Kristendom, derved Fortielse eller Kunster gives Skin af at være det nye Testaments Kristendom, hvad jeg paa mine Knæ takker min Gud for at han forbarmende forhindrede mig at komme for langt ind i.

Vil saa den officielle Kristendom i Landet af hvad her er sagt tage Anledning til at bruge Magt mod mig; jeg er rede; thi jeg vil Redelighed.

For denne Redelighed vil jeg vove. Derimod siger jeg ikke: at det er for Kristendommen jeg vover. Antag det, antag, at jeg blev ganske bogstavelig et Offer: jeg blev dog ikke et Offer for Kristendommen, men fordi jeg vilde Redelighed.

Men medens jeg ikke tør sige, at jeg vover for Kristendommen, holder jeg mig dog fuldt og saligt forvisset om, at denne min Voven er Gud velbehagelig, har hans Samtykke. Ja, det ved jeg, det har hans Samtykke, at i en Verden af Kristne, hvor Millioner og Millioner kalde sig Kristne — at der et Menneske udtrykker: jeg tør ikke kalde mig en Kristen; men Redelighed vil jeg, og til den Ende vil jeg vove.

ØJEBLIKKET

(UDVALG)

SANDHED OG LEVEBRØD

Etatsraad Heibergs Hr. Zierlich har, som bekendt, i den Grad Følelse for det anstændige, at han endog finder det uanstændigt, at Fruentimmer- og Mandfolkeklæder hænge i Skab sammen.

Dette ville vi nu lade Hr. Zierlich om; men hvad derimod gøres fornødent at indøve i vor karakterløse Tid er Skilsmissen, Adskillelsen mellem det uendelige og det endelige, mellem en Stræben for det uendelige og for det endelige, mellem det at leve for noget og det at leve af noget, hvad vor Tid — højst uanstændigt — har faaet i Skab sammen, faaet til at løbe sammen eller ud paa eet, og hvad derimod Kristendommen med Evighedens Lidenskab, med det rædselsfuldeste Enten-eller holder ude fra hinanden, adskilte ved et svælgende Dyb.

Kristendommen, som dog nok ogsaa kender Mennesket og ved, hvad det er for en rar Fyr, hvor nemt det gaar med at faa ham til at antage og sværge paa hvad det skal være, naar man bare viser, at det er Vejen til Levebrød, Vejen til at gøre Karriere, til at kunne faa sig en Kone o. s. v.: Kristendommen har derfor saa politi-forsigtigt som muligt spærret af i Henseende til, at det ikke saa ganske kom til at løbe ud paa eet: Kristendom og Levebrød, Kristendom og Karriere, Kristendom og Forlovelse o. s. v.

Staten anderledes, den har faaet Kristendom og Levebrød, teologisk Kandidat og Forlovelse o. s. v. o. s. v. gjort ens-tydigt. Og derfor har det ogsaa faaet en ganske anden Art med Kristendommen fra det Øjeblik, Staten fik fat; i Stedet for dette Bagatelleri, som det dog kun blev til med især Kri-sti, men ogsaa Apostlenes Virken, at tilvejebringe nogle faa Kristne, gik det nu i Millionvis: Millioner Kristne og 100,000 Levebrød — Kristendommen har ganske sejret.

Ja, eller en uhyre Gavtyvestreg har, under Navn af Kri-stendom, sejret; thi som hin Indskrift: „Dette skal være Troja“ i Stedet for Troja, og som Ryg-Titlen paa et tomt Bind saaledes er dette hele med Kristenheden. Paa den Maade kan man sejerrigt indføre hvilken som helst Religion i Verden; og Kri-stendom indført paa den Maade er uheldigvis just det mod-satte af Kristendom. Eller skulde der i vore kloge Tider fin-des endog nogen Yngling, som ikke let forstaar, at hvis Sta-ten fik det Indfald at ville indføre f. Eks. den Religion at Maanen er gjort af en grøn Ost, og til den Ende arrange-rede 1000 Levebrød for en Mand med Familie jævnt avan-cerende, at Følgen deraf vilde — naar Staten blot uforandret holdt sit fast — blive, at efter nogle Generationer en Stati-stiker maatte kunne bevidne, at den Religion (Maanen er gjort af en grøn Ost) er den i Landet herskende.

Et Levebrød — o, disse Beviser, der ere førte for Kristen-dommens Sandhed, disse Satans lærde og grundige og alde-les overbevisende Beviser, som have fyldt Folianter, paa hvilke Kristenheden trodser som Staten paa sit Militær, hvad forslaa de alle i Sammenligning med: et Levebrød, og hvor man oven i Købet kan gøre Karriere!

Et Levebrød — og saa Juliane, at Fredrik og Juliane kan komme sammen: o, disse Beviser, der ere førte for Kristen-dommens Sandhed, disse Satans lærde og grundige og alde-les overbevisende Beviser, hvad forslaa de alle i Sammen-ligning med: Juliane, og at saa Juliane og Fredrik kan komme sammen! Hvis det noget Øjeblik skulde kæmpe i Fredrik:

„Jeg tror jo dog egentligen ikke selv paa denne Lære, og saa at skulle forkynde den for andre“ — hvis slige Tanker skulle kæmpe i Fredrik: gaa til Juliane, hun kan jage slige Tanker bort. „Søde Fredrik“, siger hun, „lad os bare se at komme sammen; hvad vil du gaa og plage dig selv med saadanne Tanker; der er jo 1000 andre Præster ligesom du, kort og godt du er Præst ligesom andre.“

Ja Juliane spiller en stor Rolle i at skaffe Staten Gejstlige. Og derfor skulde man have været forsigtig med at anbringe Juliane ligesom med at anbringe Levebrødet. Thi muligt er det saa, som Don Juan siger til Zerline, at kun i en skyldfri Hustrus ømme Arme bor den sande Lykke; og muligt er det sandt, hvad baade Digtere og Prosaikere have bevidnet, at man i disse ømme Arme glemmer Verdens Nød og Harme; men Spørgsmaalet er, om der ikke ogsaa er noget andet, man kun alt for let glemmer i disse ømme Arme: hvad Kristendom er. Og jo ældre jeg bliver, jo tydeligere bliver det mig, at det Pjæt, hvori Kristendommen især i Protestantismen og især i Danmark er sjunket ned, for en stor Del hænger sammen med, at disse ømme Arme ere komne til at gribe lidt for meget ind, saa man paa Kristendommens Vegne maatte forlange, at disse ømme Armes respektive Ejerinder drog sig lidt mere tilbage.

Det vilde være af stor Betydning for at faa noget sandt at vide om Kristendommen i Landet, hvis man kunde faa Levebrødet og Juliane til en Side for at komme til at se. Hvor ønskeligt, om Staten forstod det saaledes, at den lod bekendtgøre, at den følte sig forpligtet til at lønne de Præster, med hvilke den engang har kontraheret, i det Tilfælde at disse mente at maatte nedlægge deres Embede! Der er vistnok mangen, menneskelig talt, retsindig og agtværdig Mand, der vilde føle sin Samvittighed i høj Grad lettet — og det er jo dog egentligen Staten, der bærer Ansvar, Staten, der forførerisk vinkende har vist unge, uerfarne teologiske Kandidater med deres Forlovede et Noget, som kristeligt ikke

har Medhold. Bagefter (naar man først er blevet Familie-Fader o. s. v.) bagefter, ja saa er det bagefter, saa har man ikke Kraft til at bryde med dette forkerte, man uskyldigt kom ind i, men bliver i det — med en besværet Samvitighed.

DET OFFICIELLE — DET PERSONLIGE

Du, som læser dette, tænk dig følgende Tilfælde. Der kommer til dig et Menneske, som (uden paa nogen Maade at bibringe dig Forestillingen om at være afsindig) stille, alvorlig, dog dybt rystet siger til dig: „Bed for mig, o bed for mig“: ikke sandt, det vilde gøre et næsten forfærdeligt Indtryk paa dig. Og hvorfor? fordi du selv personligt fik Indtrykket af en menneskelig Personlighed, der formodentligen maatte kæmpe den yderste Kamp med en personlig Gud, siden det kunde falde ham ind at sige til et andet Menneske: bed for mig, bed for mig.

Naar du derimod læser f. Eks. i et „Hyrdebrev“: Brødre, indeslutter os i eders Forbønner, ligesom vi uafladeligen Nat og Dag beder for eder og omfatter eder i vore Forbønner — hvoraf kommer det, at dette formodentligen slet intet Indtryk gør paa dig? mon ikke deraf, at du uvilkaarlig fatter en Mistanke, om dette ikke er Formular, Ramse, officielt, af en Haandbog eller af en Spilledaase. A! Det officielle kan man ikke sige om at det har en ubehagelig Afsmag, nej, det modbydelige ved det officielle er, at man bliver saa uendelig flov derved eller deraf, fordi det smager af ingen Ting fordi det, at jeg skal bruge et gammeldags Udtryk, smager ligesom at række Tungen ud af Vinduet og faa et Smæk over den.

Og da nu den Mand, hvem Staten sidst har engageret til som Hyrde at gaa i Fløjl for at forkynde, at Jesus Kristus levede i Armod og lærte: følg mig efter, da Biskop Martensen formodentligen har besluttet af al Magt at kæmpe — for

det officielle — mod Sekter og Kætterier o. s. v. og da der desuden er Hundreder i det officielle Tjeneste: saa kan det jo vel gøres fornødent, at der dog i det mindste er een, som tager sig af det officielle. Jeg tør i denne Henseende ikke vente nogen Ansættelse fra Statens Side, snarere maaske — mellem os sagt — fra vor Herres Side. Thi, tro du mig, der er Intet, der er Gud saa modbydeligt, intet Kætteri, ingen Synd, intet ham saa modbydeligt som det officielle. Og det kan du let forstaa; thi da Gud er et personligt Væsen, kan du vel begribe, hvor modbydeligt det er ham, at man vil tørre ham om Munden med Formularer, opvarte ham med officiel Højtidelighed, officielle Talemaader o. s. v. Ja, just fordi Gud er i eminenteste Forstand Personlighed, idel Personlighed, just derfor er det officielle ham uendelig langt modbydeligere end det er en Kvinde at opdage, at der fries til hende efter — en Formularbog.

HVAD MAN SAADAN KALDER EN KRISTEN
FØRSTE BILLEDE

Det er en ung Mand — lad os tænke det saaledes, Virkeligheden giver rigeligt Eksempel — det er en ung Mand endog med mere end almindelige Evner, Kundskaber, inde i det offentlige Livs Begivenheder, Politiker, selv agerende som saadan.

Hvad Religion angaar, er hans Religion: han har slet ingen. At tænke paa Gud falder ham aldrig ind; at gaa i Kirke lige saa lidet, og det er saa vist ikke af religiøs Grund, han lader det være; og hjemme at læse i Guds Ord vilde han næsten befrygte var at gøre sig latterlig. Da det engang føjer sig saaledes, at hans Livs-Forhold foranlediger ham til, forbundet med nogen Fare, at ytre sig om Religionen, vælger han den Udvej at sige, hvad Sandhed er: jeg har ingen Mening om Religionen, sligt har aldrig beskæftiget mig.

Samme unge Mand, som ingen Trang føler til Religion,

føler derimod en Trang til at blive — Fader. Han gifter sig; nu har han et Barn; han er — Barnefader: og hvad sker?

Ja, vor unge Mand er, som man siger, i Vinden med dette Barn, han bliver nødsaget til i Egenskab af — Barnefader at have en Religion. Og det viser sig, at han har den evangelisk-lutherske Religion.

Hvor ynkeligt paa den Maade at have Religion. Som Mand har man ingen Religion; hvor der kunde være Fare forbunden med blot at have en Mening om Religion, har man ingen Religion: men i Egenskab af — Barnefader har man (*risum teneatis!*) den kristelige Religion, som just anpriser enlig Stand.

Saa bliver der sendt Bud til Præsten; Jordemoderen ankommer med Barnet; en ung Dame holder koket Huen; nogle unge Mænd, der heller ingen Religion have, viser Barnefaderen den Tjeneste som Faddere at have den evangelisk-kristelige Religion og at overtage Forpligtelse for Barnets kristelige Opdragelse; en Silke-Præst stænker med Gratie tre Gange Vand over det søde lille Barn, aftørre sig gratiøst i et Haandklæde — —

og dette vover man at byde Gud under Navn af: kristelig Daab. Daaben; det var ved den hellige Handling, at Verdens Frelser indviedes til sit Livs Gerning, og efter ham Disciplene, Mænd, der længst vare komne til Skels Aar og Alder, og som nu, døde for dette Liv (derfor neddukkede de sig tre Gange, betydende at være døbt til Kristi Døds Samfund), lovede at ville leve som ofrede i denne Løgnens og Ondskabens Verden.

Dog Præsterne, disse hellige Mænd, forstaaer nok deres Dont, og ligeledes, at hvis det skulde være, som Kristendommen ubetinget maa fordre og ethvert fornuftigt Menneske, at først naar en er kommen til Skels Aar og Alder, faar han Lov at bestemme sig for, hvilken Religion han vil have — Præsterne forstaa meget godt, at saa blev det ikke rigtigt til noget med Næringsvejen. Og derfor trænge disse hellige

Sandhedsvidner ind i Barselstuerne og benytte det sarte Øjeblik, hvor Moderen er svag efter overstanden Lidelse, og Fatter er — i Vinden. Og saa vover man under Navn af kristelig Daab at byde Gud en Handling som den beskrevne, hvori der dog kunde bringes en lille Smule Sandhed ind, hvis den unge Dame i Stedet for sentimentalt at holde Huen over Barnet, satirisk holdt en Nathue over Barnefaderen. Thi paa den Maade at have Religion er, aandeligt, en komisk Ynkelihood. Man har ingen Religion; men paa Grund af Omstændighederne: fordi først Moderen kom i Omstændigheder, og saa, som Følge deraf, Fatter igen kom i Omstændigheder, har man paa Grund af Omstændighederne med dette lille søde Nusseben, paa Grund deraf har man: den evangelisk-lutherske Religion.

ANDET BILLEDE

Det er en næringsdrivende. Hans Grundsætning er: enhver er Tyv i sin Næringsvej. „Det er umuligt“, siger han, „at kunne komme igennem denne Verden, naar man ikke er ligesom de andre næringsdrivende, der alle hylde den Sætning: enhver er Tyv i sin Næringsvej.“

Hvad Religion angaar — ja, hans Religion er egentligen dette: enhver er Tyv i sin Næringsvej. For Resten har han ogsaa en Religion; og hans Mening er, at det bør især enhver næringsdrivende have. „En næringsdrivende“, siger han, „burde, selv om han ingen Religion har, aldrig lade sig mærke dermed, thi dette kan let blive skadeligt ved muligt at mistænkeliggøre hans Redelighed; og en næringsdrivende bør helst have den i Landet herskende Religion“. Hvad det sidste angaar, da forklarer han deraf, at Jøderne altid have Ord for at snyde mer end de Kristne, hvad, som han paa staar, ingenlunde er Tilfældet; han paa staar, at de Kristne snyde lige saa godt som Jøderne, men at det, der skader Jøderne, er, at de ikke have den i Landet herskende Religion. Hvad det første angaar, den Fordel, det at have Religion afgiver

med Hensyn til at begunstige en i at snyde, da beraaber han sig i den Henseende paa hvad man lærer af Præsterne; han paastaar, at det, der hjælper Præsterne til at kunne snyde mere end nogen anden Samfundsklasse, just er, at de ligge Religionen saa nær; naar sligt lod sig gøre, vilde han med Glæde give en god Skilling for at opnaa at blive ordineret, thi det vilde betale sig brillant.

To eller fire Gange om Aaret tager saa denne Mand pæne Klæder paa — og gaar til Alters. Der træder saa en Præst frem, en Præst, der (ligesom de, hvilke, naar man trykker paa en Fjeder, springe ud af en Snustobaksdaase) springer, saa snart han ser „en blaa Seddel“. Og derpaa højtideligholdes en hellig Handling, fra hvilken den næringsdrivende eller rettere begge de næringsdrivende (baade Præsten og Borgeren) vende hjem til deres vante Levevis, kun at den ene af dem (Præsten) ikke kan siges at vende hjem til sin vante Levevis, han havde jo ikke forladt den, meget mere været i Virksomhed som næringsdrivende.

Og dette vover man at byde Gud under Navn af Nadverens Sakramente, Kristi Legemes og Blods Samfund!

Nadverens Sakramente! Det var ved Nadverbordet, Kristus, selv fra Evighed indviet til at være Offeret, for sidste Gang før Døden samledes med sine Disciple, indviende ogsaa dem til Døden eller Dødens Mulighed, hvis de i Sandhed fulgte ham efter. Derfor er det i al sin Højtidelighed dog saa gysende sandt, hvad der tales om hans Legeme og Blod, om denne Blod-Pagt, der har samlet Offeret med hans faa tro — Blod-Vidner, som de vel vilde blive det.

Og nu er Højtideligheden den: at leve før og efter aldeles verdsligt — og saa en Ceremoni. Dog at oplyse Menne-skene om, hvad det nye Testamente forstaar ved Nadveren og dens Forpligtelse, vogter Præsterne af gode Grunde sig nok for. Deres hele Næringsvej er grundet paa at leve af, at andre blive ofrede; deres Kristendom er: at tage Offer. At foreslaa dem selv at blive ofrede, vilde de anse for eine

sonderbare und höchst unchristliche Zumutung, aldeles stridende mod det nye Testamentes sunde Lære, hvad de vel vilde bevise med en saa kolossal Lærdom, at intet enkelt Menneskes Levetid vil være tilstrækkelig for at gennemstudere alt dette.

„FØRST GUDS RIGE“

ET SLAGS NOVELLE

Cand. theol. Ludvig From — han søger. Og naar man hører, at en „teologisk“ Kandidat søger, behøver man da ikke nogen levende Indbildningskraft for at forstaa, hvad det er han søger, naturligvis Guds Rige, som man jo skal søge først.

Nej, det er det dog ikke; det, han søger, er: et kongeligt Levebrød som Præst; og er der, hvad jeg med nogle faa Træk skal angive, først sket saare meget, førend han er naaet saa vidt.

Først har han gaaet i den lærde Skole, fra hvilken han saa er demitteret. Derpaa har han først taget 2 Eksaminer, og, efter 4 Aars Læsning, først taget Embedseksamen.

Han er da altsaa teologisk Kandidat; og man skulde maa-ske mene, at han, efter først at have tilbagelagt alt dette, endeligen kan komme til at virke for Kristendommen. Ja, paa det Lav. Nej, først maa han gaa $\frac{1}{2}$ Aar i Seminariet; og naar det er gaaet, kan der da ikke være Tale om at kunne søge i de første 8 Aar, hvilke altsaa først maa være tilbagelagte.

Og nu staa vi ved Novellens Begyndelse: de 8 Aar ere forløbne, han søger.

Hans Liv, som hidtil ikke kan siges at have haft noget Forhold til det ubetingede, antager pludseligt et saadant Forhold: han søger ubetinget alt; skriver det ene Ark stemplet

Papir fuldt efter det andet; render fra Herodes til Pilatus; anbefaler sig baade hos Ministeren og hos Portneren, kort han er ganske i et Ubetingets Tjeneste. Ja, en af hans Bekendte, der i de sidste Par Aar ikke har set ham, mener til sin Forbavselse at opdage, at han er bleven mindre, hvilket maaske lader sig forklare af, at det er gaaet ham som Münchhausens Hund, der var en Mynde, men ved den megen Løben blev en Grævling.

Saaledes gaar der 3 Aar. Vor teologiske Kandidat trænger virkelig til Hvile, til, efter en saa uhyre anstrenget Virksomhed at blive sat ud af Virksomhed eller at komme til Ro i et Embede og plejes lidt af sin tilkommende Kone — thi han er imidlertid først bleven forlovet.

Endeligen — som Pernille siger til Magdelone — slaar hans „Forløsnings“ Time, saa han med Overbevisningens hele Magt vil, af egen Erfaring, kunne „vidne“ for Menigheden, at i Kristendommen er der Frelse og Forløsning: han faar et Embede.

Hvad sker? Ved at indhente en endnu nøjere Efterretning, end han hidtil har haft om Kaldets Indtægter, opdager han, at disse ere c. 150 Rdlr. mindre, end han havde troet. Nu er 101 ude. Det ulykkelige Menneske næsten fortvivler. Han har allerede købt stemplet Papir for at indgaa med Ansøgning til Ministeren, at det maa tillades ham at betragtes som ikke kaldet — og for saa igen at begynde forfra; da en af hans Bekendte faar ham til at opgive dette. Det bliver altsaa derved, han beholder Kaldet.

Han er ordineret — og Søndagen kommet, da han skal fremstilles for Menigheden. Provsten, ved hvem dette sker, er en mere end almindelig Mand, han har ikke blot (hvad de fleste Præster have, og oftest i samme Grad mere, jo højere de komme op i Rangen) et uhildet Blik for den jordiske Profit, men tillige et spekulativt Blik paa Verdenshistorien, noget han ikke beholder for sig selv, men lader Menigheden komme til Gode. Han har, genialt, valgt til Tekst

de Ord af Apostelen Peter „se, vi have forladt alle Ting og fulgt dig“, og forklarer nu Menigheden, at just i Tider som vore maa der saadanne Mænd til som Lærere, og anbefaler i Forbindelse hermed denne unge Mand, om hvem Provsten ved, hvor nær han var traadt tilbage for de 150 Rdlrs. Skyld.

Den unge Mand bestiger nu selv Prædikestolen — og Dagens Evangelium er (besynderligt nok!): tragter *først* efter Guds Rige.

Han holder sin Prædiken. „En meget god Prædiken“, siger Biskoppen, som selv var til Stede, „en meget god Prædiken; og det frembragte ordentlig Virkning det hele Parti om „først“ Guds Rige, den Maade, paa hvilken han fremhævede dette Først“. „Men synes da Deres Højærværdighed, at her var den ønskelige Overensstemmelse mellem Talen og Livet; paa mig gjorde det næsten et satirisk Indtryk, dette Først“. „Hvilken Urimelighed; han er jo kaldet til at forkynde Læren, den sunde, uforfalskede Lære om at søge først Guds Rige; og det gjorde han meget godt.“

*

*

*

Det er den Art Gudsyndelse, man — under Ed! — vo-
ver at byde Gud, den rædsomste Forhaanelse:

Hvo du end er, tænk blot dette Guds Ord „først Guds Rige“, og tænk saa paa denne Novelle, der er saa sand, saa sand, saa sand: og du vil ikke behøve mere for, at det bliver dig tydeligt, at hele den officielle Kristendom er et Dyb af Usandhed og Øjenforblindelse, noget saa vanhelligt, at det eneste, der sandt er at sige derom er: du har (hvis du ellers deltager i den offentlige Gudsyndelse) ved at lade være at deltage i den, som den nu er, bestandig een og en stor Skyld mindre, den ikke at deltage i at holde Gud for Nar (cfr. „Dette skal siges, saa være det da sagt“).

Guds Ord lyder: „først Guds Rige“, og Fortolkningen, maaske endog „Fuldkommengørelsen“ (thi man lader sig

ikke lumpe) er: først alt andet og sidst Guds Rige; langt om længe naas først det jordiske, og saa endelig kommer til sidst en Prædiken om: først at søge Guds Rige. Saaledes bliver man Præst; og Præstens hele Praksis er saa en stadig Udøven af dette: først det jordiske og saa — Guds Rige, først Hensynet til det jordiske, om det behager Regeringen, eller Majoriteten, eller man dog er nogle Stykker o: først Hensynet til hvad Menneske-Frygt byder eller forbyder, og saa Guds Rige; først det jordiske, først Pengene, og saa kan du faa dit Barn døbt, først Pengene, saa skal der blive kastet Jord paa og holdt Tale efter Taksten, først Pengene, saa skal jeg komme til den syge; først Pengene og saa: *virtus post nummos*, først Pengene og saa Dyden, saa Guds Rige, hvilket sidste til sidst kommer i den Grad til sidst, at det slet ikke kommer, og det hele bliver ved det første: Pengene — i dette eneste Tilfælde føler man ikke Trangen til „at gaa videre“.

Saaledes forholder paa ethvert Punkt og i alt officiel Kristendom sig til det nye Testamentes Kristendom. Og dette er saa ikke, hvad man selv vedgaar at være en Jammerlighed, nej, frækt trodses paa, at Kristendommen er perfektibel, at man ikke kan blive staaende ved den første Kristendom, at den er blot et Moment o. s. v.

Derfor er intet Gud saaledes imod som officiel Kristendom og Deltagelse deri med Paastand paa, at det er at dyrke ham. Dersom du tror, og det troer du jo dog, at stjæle, røve, plyndre, hore, bagtale, fraadse o. s. v. er Gud imod: den officielle Kristendom og dens Gudsdyrkelse er ham uendeligt væmmeligere. At et Menneske kan være sjunken i en saadan dyrisk Dumhed og Aandløshed, at han vover at byde Gud slig Dyrkelse, hvor Alt er Tankeløshed, Aandløshed, Dorskhed; og at saa Mennesket frækt vover at ansee det for et Fremskridt i Kristendom!

Dette er det min Pligt at sige, dette: „hvo du end er, hvilket dit Liv for Resten — ved (hvis du ellers deltager)

at lade være at deltage i den offentlige Gudsdyrkelse, som den nu er, har du bestandig een og en stor Skyld mindre“. Selv bærer du saa og bære du saa Ansvaret for, hvorledes du handler; men du er gjort opmærksom!

GUDS UFORANDERLIGHED

EN TALE

(UDDRAG)

BØN

Du uforanderlige, hvem intet forandrer! Du i Kærlighed uforanderlige, som, just til vort Bedste, ikke lader dig forandre: at vi ogsaa maatte ville vort eget Vel, ved din Uforanderlighed lade os opdrage til, i ubetinget Lydighed, at finde Hvilen og at hvile i din Uforanderlighed! Ikke er du som et Menneske; skal han bevare blot nogen Uforanderlighed, maa han ikke have for meget, der kan bevæge ham, og ikke lade sig for meget bevæge. Dig derimod bevæger, og i uendelig Kærlighed, alt; endog hvad vi Mennesker kalde en Ubetydelighed og gaa ubevægede forbi, Spurvens Trang, den bevæger dig; hvad vi saa ofte næppe paaagte, et menneskeligt Suk, det bevæger dig, uendelige Kærlighed: men intet forandrer dig, du uforanderlige! O, du, der i uendelig Kærlighed lader dig bevæge, dig bevæge ogsaa denne vor Bøn, at du velsigner den, saa Bønnen forandrer den bedende i Overensstemmelse med din uforanderlige Villie, du uforanderlige!

Jacob 1, 17—21.

Al god Gave og al fuldkommen Gave er ovenfra, og kommer ned fra Lysenes Fader, hos hvilken er ikke Forandring

eller Skygge af Omskiftelse. Efter sit Raad fødte han os formedelst Sandheds Ord, at vi skulde være en Førstegrøde af hans Skabninger. Derfor, mine elskelige Brødre, være hvert Menneske snar til at høre, langsom til at tale, langsom til Vrede! thi en Mands Vrede udretter ikke det, som er ret for Gud. Derfor aflægger al Skidenhed og al Levning af Ondskab, og med Sagtmodighed annammer Ordet, som er indplantet i eder, og som er mægtigt til at gøre eders Sjæle salige.

M. T., du har hørt Teksten forelæse. Hvor nær ligger det ikke at tænke paa Modsætningen: de timelige, de jordiske Tings Foranderlighed, og Menneskenes Foranderlighed! Nedtrykkende, trættende, at alt er Forkrænkelighed, at Menneskene ere Foranderlighed, du, m. T., og jeg! Sørge ligt, at Forandringen saa ofte er til det værre! Fattige menneskelige Trøst, men dog en Trøst, at der da er endnu een Forandring ved det foranderlige: at det faar Ende! —

Forskellige Synspunkter! Det blot menneskelige (hvad jo Hedenskabet viser) taler mindre om Gud og har overvejende Tilbøjelighed til sørgmodigt kun at ville tale om de menneskelige Tings Foranderlighed; Apostelen vil ene og alene tale om Guds Uforanderlighed. Saaledes med Apostelen. For ham er Tanken om Guds Uforanderlighed ene og alene idel Trøst, Fred, Glæde, Salighed. Og dette er jo ogsaa evig sandt. Men lader os ikke glemme, at det, at det er saa for Apostelen, ligger i, at Apostelen er Apostelen, at han allerede længst havde i ubetinget Lydighed ganske givet sig hen i Guds Uforanderlighed, at han ikke stod ved Begyndelsen, men snarere ved Enden af Vejen, den trange, men ogsaa den gode Vej, som han, forsagende alt, havde valgt, uforandret fulgt uden at se sig tilbage, med stærkere og stærkere Skridt hastende mod Evigheden. Vi derimod, som kun endnu ere Begyndere, under Opdragelsen, hos os maa Guds Uforanderlighed ogsaa

have en anden Side at ses fra; og glemme vi dette, da løbe vi let Fare for at tage Apostelens Ophøjethed forfængeligt.

Saa ville vi da tale, om muligt baade i Forfærdelse og til Beroligelse om dig, du uforanderlige, eller om din Uforanderlighed.

Gud er uforanderlig. Almægtig skabte han denne synlige Verden — og gjorde sig usynlig; han iførte sig den synlige Verden som en Klædning, han forandrer den, som man omskifter en Klædning — selv uforandret. Saaledes i den sanselige Verden. I Begivenhedernes Verden er han overalt til Stede i ethvert Øjeblik; i en sandere Forstand end den aarvaagneste menneskelige Retfærdighed, der siges at være allesteds, er han, aldrig set af nogen dødelig, allestedsnærværende, overalt til Stede, ved det mindste og ved det største, ved hvad der kun uegentlig kan kaldes en Begivenhed og ved hvad der er den eneste Begivenhed, naar en Spurv dør, og naar Menneske-Slægtens Frelser fødes; han holder i ethvert Øjeblik alt i Beredskab, forandrer i et Nu alt, Menneskenes Meninger, Domme, menneskelig Højhed og Ringhed, han forandrer alt — selv uforandret. Naar alt er tilsyneladende Uforandrethed (thi det er kun tilsyneladende, at det udvortes til en vis Tid er uforandret, det forandres altid), i alts Omvæltning forbliver han lige uforandret, ingen Omskiftelse berører ham, end ikke Skyggen af Omskiftelsen; i uforandret Klarhed er han, Lysenes Fader, evig uforandret. I uforandret Klarhed — ja just derfor er det, han er uforandret, fordi han er idel Klarhed, en Klarhed, som ingen Dunkelhed har i sig, og som ingen Dunkelhed kan komme nær. Med os Mennesker er det ikke saaledes, vi ere ikke saaledes Klarhed, og just derfor ere vi foranderlige: snart bliver noget lysere i os, og snart fordunkles noget, og vi forandres, nu veksler det uden om os, og Omskiftelsens Skygge glider forandrende over os, nu falder der fra Omverdenen en for-

andrende Belysning over os, medens vi selv under alt dette igen forandres i os selv. Men Gud er uforanderlig.

Denne Tanke er forfærdende, idel Frygt og Bæven. I Almindelighed fremhæves dette maaske mindre; man klager over Menneskenes, over alt det timeliges Foranderlighed, men Gud er uforanderlig, det er Trøsten, idel Trøst, siger endog Letsindigheden. Ja vist er Gud uforanderlig.

Tænk dig en Vandringsmand; han er standset ved Foden af et uhyre, et uoverstigeligt Bjerg. Det er det, han . . . nej, han skal ikke, men det er det, han vil over, thi hans Ønsker, hans Længsler, hans Begæring, hans Sjæl — der har en lettere Art Befordring — er allerede ovre paa den anden Side, og det, der mangler, er blot, at han følger efter. Tænk dig, han blev 70 Aar gammel; men Bjerget staar uforandret, uoverstigeligt. Lad ham blive endnu engang 70 Aar; men Bjerget staar uforandret ham i Vejen, uforandret, uoverstigeligt. Saa forandres maaske han under alt dette, han dør fra sine Længsler, sine Ønsker, sine Begæring, han kender næppe sig selv mere, saaledes træffer nu en senere Slægt ham siddende, forandret ved Foden af Bjerget, der staar uforandret, uoverstigeligt. Lad det være 1000 Aar siden; han, den forandrede, han er længst død, kun et Sagn fortælles om ham, det er det eneste, der er blevet tilbage — ja, og saa Bjerget, der staar uforandret, uoverstigeligt. Og nu den evig uforanderlige, for hvem 1000 Aar ere som en Dag, ak og selv dette er for meget sagt, de ere for ham som et Nu, ja egentligen ere de for ham, som vare de ikke for ham — hvis du end i fjerneste Maade vil ad en anden Vej, end han vil, du skal: frygteligt! —

Saaledes er der idel Frygt og Bæven i denne Tanke om Guds Uforanderlighed, næsten er det, som var det langt, langt over et Menneskes Kræfter at have med en saadan Uforanderlighed at gøre, ja som maatte denne Tanke styrte et Menneske i Angest og Uro indtil at fortvivle.

Men saa er det ogsaa saaledes, at der er Beroligelse

og Salighed i denne Tanke; det er virkelig saa, at naar du, trættet af al denne menneskelige, al denne timelige og jordiske Foranderlighed og Omveksling, trættet af din egen Ustadighed, kunde ønske et Sted, hvor du kunde hvile dit trætte Hoved, din trætte Tanke, dit trætte Sind, for at hvile og hvile ud: o, i Guds Uforanderlighed der er Hvile! Naar du derfor lader denne hans Uforanderlighed tjene dig, som han vil, til dit Bedste, dit evige Bedste, naar du lader dig opdrage, saa din Egenvillie (og det er fra den, Foranderligheden egentligen kommer, endnu mere end udenfra) uddør, jo før jo hellere, det hjælper dig jo ikke, du skal enten med det gode eller med det onde, tænk dig det forgæves i at ville være uens med en evig Uforanderlighed, vær som Barnet, naar det ret dybt fornemmer, at det lige over for sig har en Villie, hvor der kun hjælper eet, at lystre — naar du lader dig ved hans Uforanderlighed opdrage, saa du forsager Usteadighed og Foranderlighed og Lune og Egenraadighed: da hviler du stedse tryggere og saligere og saligere i denne Guds Uforanderlighed. Thi at Tanken om Guds Uforanderlighed er salig, ja, hvo tvivler; men vogt blot paa, at du bliver saaledes, at du saligt kan hvile i denne Uforanderlighed! O, som den, der har et lykkeligt Hjem, saaledes siger en saadan: mit Hjem er evig betrygget, jeg hviler i Guds Uforanderlighed. Den Hvile kan ingen forstyrre dig uden du selv; kunde du blive ganske lydige i uforandret Lydighed, da skulde du i ethvert Øjeblik med samme Nødvendighed, som et tungt Legeme synker til Jorden, eller med samme Nødvendighed, som hvad der er let hæver sig mod Himlen, frit hvile i Gud.

Og lad det saa kun alt for Resten veksle, som det gør. Skal du finde din Virksomhed paa en større Skueplads, vil du efter en større Maalestok erfare alts Foranderlighed; men paa en mindre Skueplads, paa den mindste, vil du dog erfare det samme, maaske lige saa smerteligt. Du vil erfare, hvorledes Menneskene forandre sig, hvorledes du selv for-

andrer dig; stundom vil det ogsaa være, som om Gud forandrede sig, hvilket hører med til Opdragelsen. Herom, om alts Foranderlighed vil en ældre bedre kunne tale end jeg, medens maaske, hvad jeg kunde sige, kunde synes den ganske unge noget nyt. Dog dette ville vi ikke videre udføre, men overlade Livets Mangfoldighed at udfolde for enhver, som det er ham bestemt, at han kan komme til at erfare, hvad før ham alle andre have erfaret. Stundom vil Forandringen være saaledes, at du mindes Ordet: Forandringen behager — ja, usigeligt! Der vil ogsaa komme Tider, da du selv opfinder et Ord, som Sproget har fortiet, og du siger: Forandringen behager ikke — hvor kunde jeg dog sige: Forandring behager. Naar saa er, vil du særligen være foranlediget til (hvad du dog vel heller ikke i det første Tilfælde vil glemme) at søge hen til ham, den uforanderlige.

M. T.! denne Time er nu snart forbi, og Talen. Hvis du ikke selv vil det anderledes, snart vil ogsaa denne Time være glemt, og Talen. Og hvis du ikke selv vil det anderledes, snart vil ogsaa Tanken om Guds Uforanderlighed være glemt i Foranderligheden. Dog deri er han dog vel ikke Skyld, han den uforanderlige! Men forskylder du ikke selv at glemme den, da vil du i denne Tanke være forsørget for dit Liv, for en Evighed.

Tænk dig i Ørkenen en ensom; forbrændt næsten af Solens Hede, forsmægtende finder han en Kilde. O, liflige Kølighed! Nu er jeg, Gud være lovet, siger han — og han fandt dog kun en Kilde, hvorledes maatte ikke den tale, der fandt Gud! og dog maatte ogsaa han sige „Gud være lovet“, jeg fandt Gud! — nu er jeg, Gud være lovet, forsørget. Thi din trofaste Kølighed, o elskede Kilde, er ikke underlagt Forandring. I Vinterens Kulde, hvis den naaede herhen, du bliver ikke koldere, men bevarer nøjagtigt den samme Kølighed, Kildens Vand fryser ikke! I Sommersolens Middags-Brand, du bevarer nøjagtigt din uforandrede Kølighed, Kildens Vand

lunknes ikke! Og der er intet usandt i, hvad han siger (han, der i mine Tanker ikke valgte nogen utaknemmelig Genstand for en Lovtale, en Kilde, hvad enhver bedre forstaar, jo bedre han ved, hvad det vil sige: Ørken og Ensomhed), der er ingen usand Overdrivelse i hans Lovtale. Imidlertid, hans Liv tog en ganske anden Vending, end han havde tænkt. Han forvildede sig en Gang bort, blev saa revet ud i den vide Verden. Mange Aar efter vendte han tilbage. Hans første Tanke var Kilden — den var der ikke, den var udtørret. Et Øjeblik stod han tavs i Sorg; da fattede han sig og sagde: nej, jeg tilbagekalder dog ikke eet Ord, af hvad jeg sagde til din Lov, det var Sandhed alt. Og prisede jeg din liflige Kølighed, medens du var, o elskede Kilde, saa lad mig ogsaa prise den, nu du er forsvunden, at det maa være sandt, at der er Uforandrethed i et Menneskes Bryst. Ej heller kan jeg sige, at du bedrog mig; nej, havde jeg fundet dig, jeg er forvisset, din Kølighed vilde være uforandret — og mere havde du ikke lovet.

Men du, o Gud, du uforanderlige, du er uforandret altid at finde, og lader dig uforandret altid finde, ingen rejser, hverken i Liv eller Død, saa langt bort, at du ikke er at finde, at du ikke er der, du er jo overalt, — saaledes er der ikke Kilder paa Jorden, Kilderne ere kun paa enkelte Steder. Og desuden — overvældende Sikkerhed! — du bliver jo ikke som Kilden paa Stedet, du rejser med; ak, og ingen forvilder sig saa langt bort, at han ikke kan finde tilbage til dig, du der ikke blot er som en Kilde, der lader sig finde, — fattige Beskrivelse af dit Væsen! — du, der er som en Kilde, der selv søger den tørstende, den forvildede, hvad man aldrig har hørt om nogen Kilde. Saaledes er du uforandret altid og overalt at finde. O, og naar som helst et Menneske kommer til dig, i hvilken Alder, til hvilken Tid paa Dagen, i hvilken Tilstand: dersom han kommer oprigtigt, han finder altid (som Kildens uforandrede Kølighed) din Kærlighed lige varm, du uforanderlige! Amen.

ANMÆRKNINGER

Indledningen. Søren Aabye Kierkegaard, født i København 5. Maj 1813. Forældre: Hosekræmmer Michael Pedersen K. (død 1838) og Anne Sørensdatter Lund (død 1834). Student 1830. Første Skrift: „Af en endnu levendes Papirer“ Sept. 1838. Cand. theol. 3. Juli 1840. Forlovet med Regine Olsen fra Sept. 1840 til Okt. 1841. Magisterdisputats („Om Begrebet Ironi“) Sept. 1841. Rejse til Berlin Okt. 1841 til Marts 1842. „Enten—Eller“, Februar 1843. „To opbyggelige Taler“, Marts 1843. Rejse til Berlin Maj 1843. „Frygt og Bæven“, Oktober 1843. „Gentagelsen“, Oktober 1843. „Tre opbyggelige Taler“, Oktober 1843. „Fire opbyggelige Taler“, Nov. 1843. „Filosofiske Smuler“, Juni 1844. „Begrebet Angst“, Juni 1844. „Forord“, Juni 1844. „Fire opbyggelige Taler“, Aug. 1844. „Tre Taler ved tænkte Lejligheder“, April 1845. „Stadier paa Livets Vej“, April 1845. Rejse til Berlin Maj 1845. Angreb paa „Korsaren“ Decbr. 1845. „Afsluttende Efter-skrift“, Februar 1846. „En litterær Anmeldelse“, Marts 1846. „Opbyggelige Taler i forskellig Aand“, Marts 1847. „Kærlighedens Gerninger“, Sept. 1847. „Kristelige Taler“, April 1848. „Krisen og en Krise i en Skuespillerindes Liv“, Juli 1848. „Lilien paa Marken og Fuglen under Himlen“, Maj 1849. „Tvende etisk-religiøse Smaa-Afhandlinger“, Maj 1849. „Sygdommen til Døden“, Juli 1849. „Ypperstepræsten, Tolderen, Synderinden“, Nov. 1849. „Indøvelse i Kristendom“, Sept. 1850. „En opbyggelig Tale“, Decb. 1850. „To Taler ved Altergangen om Fredagen“, Aug. 1851. „Om min Forfattervirksomhed“, Aug. 1851. „Til Selvprøvelse“, Sept. 1851. Første Artikel mod Biskop Mynster, Decbr. 1854. „Øjeblikket“ Nr. 1—9, Maj—Sept. 1855. S. K. død 11. Nov. 1855. — „Synspunktet for min Forfattervirksomhed“ (skrevet 1846—1849), udg. 1859. „Dømmer selv“ (skrevet 1851—1852), udg. 1876. — „Af S. K.s Efterladte Papirer“ I—VIII, v. Barfoed og Gottsched 1869—1881. „Mit Forhold til hende“, v. H. Lund, 1904. Kierkegaardske Papirer, Forlovelsen, v. R. Meyer 1904.

„S. K.s samlede Værker“ I—XIV, v. Drachmann, Heiberg og Lange 1901—06.

Skrifter om S. K.: G. Brandes, S. K., en kritisk Fremstilling i Grundrids, 1877. F. Petersen, S. K.s Kristendomsforkyndelse. Chra. 1877. W. Rudin, S. K.s person och författarskap, Sthm. 1880. H. Høffding, S. K. som Filosof, 1892. P. A. Heiberg, S. K. i Barndom og Ungdom, 1895. C. Koch, S. K., Tre Foredrag, 1898. P. A. Rosenberg, S. K., 1898. C. Koch, S. K. og Emil Boesen, 1901. N. Teisen, Om S. K.s Betydning som kristelig Tænker, 1903.

Udvalget er ordnet efter Hovedlinjerne i S. K.s Forfatterskab saaledes:

I. DE TRE STADIER.

1. Æstetisk.

Diapsalmata.

Den ulykkeligste.

Forførerens Dagbog.

In vino veritas.

2. Etisk.

Adskilligt om Ægteskabet.

3. Religiøst.

Skyldig — Ikke skyldig.

II. OPBYGGELIGT.

Hvad vi lære af Lilierne paa Marken og af Himmelens Fugle.

III. KRISTELIGT.

Indøvelse i Kristendom.

Til Selvprøvelse.

IV. KAMP.

Bladartikler.

Øjeblikket.

V. FRED.

Guds Uforanderlighed.

Teksten er aftrykt efter de ovenfor nævnte Samlede Værker, hvis Anmærkninger ogsaa er kommet nedenstaaende Oplysninger til gode. Ordstavningen og Tegnsætningen er delvis normaliseret; Flertalsformerne af Udsagnsordene er beholdt.

Διαψαλματα (læs: Diapsalmata) ad se ipsum, af „Enten—Eller, et Livs-Fragment, udgivet af Victor Eremita 1843“ (Saml. Værker I, S. 1—27), betyder ordret: Mellemspil eller Akkorder henvendt til sig selv, altsaa:

lyriske Selvbetrægtninger. — S. 9, L. 2 f. n. *Bjørnens Græs* er Grundtvigs urigtige Oversættelse af det islandske *sina* (¹) Sene, ²) vissent Græs).

Den ulykkeligste, en begejstret Tiltale til Συμπαρανεκρωμενοι (læs: Symparanekrómenoi), Peroration i Fredagsmøderne, af „Enten—Eller“ (Saml. Værker I, S. 191—203), er, som Titlen lyder, en Festtale til „dem, der er ved at dø såmmen“ (smlgn. Titelen paa S. K.s første Skrift: „Af en endnu levendes Papirer“ og paa Henrik Ibsens sidste Skuespil: „Naar vi døde vaagner“), til hvem ogsaa de to foregaaende Stykker af „Enten—Eller“ er henvendt. — S. 14, L. 1—2 f. n. er et unøjagtigt Citat af Prams „Stærkodder“. — S. 15, L. 14—15 f. n. Det græske og latinske Ord betyder „udstødte“ og forklares af Forfatteren selv i det følgende. — S. 17, L. 4 f. n. Det latinske Citat, af Brentanos „Die drei Nüsse“, betyder: „Den tredie Nød er Døden. — S. 21, L. 1 f. n. Det græske Vers, der læses: „*Polla metáksy pelei kylikós kai cheileos akru*“ og betyder: „Meget kan ske mellem Bægerets Rand og de spidsede Læber“, citeres nu almindeligt i den tyske Form (af Fr. Kind):

Zwischen Lipp' und Kelchenrand
Schwebt der finstren Mächte Hand.

— S. 22, L. 6 f. o. *Leto*, latinsk *Latona*, Moder til Apollon og Artemis, hindredes længe ved Fødsels gudinden Heras Skinsyge i at føde. — S. 23, L. 2 f. o. *Niobe*, som pralede af sine mange Børn over for Leto, der kun havde to, blev til Straf berøvet dem alle ved Apollons og Artemis' Pile og stivnede af Sorg til en Stenstøtte. — S. 23, L. 17 f. o. *Antigone* fulgte som den sidste af Labdakidernes ulykkelige Slægt sin Fader Ødipus i Landflygtighed. Paa et andet Sted i „Enten—Eller“ i Afhandlingen „Det antike Tragiskes Refleks i det moderne Tragiske“ (Saml. Værker I, S. 111) har Forfatteren fremstillet hende som sin „tragiske Heltinde“. — S. 24, L. 1 f. o. falden, d. e. falnet, bleg.

Forfæderens Dagbog af „Enten—Eller“ (Saml. Værker I, S. 273—412). — S. 33, L. 4 f. o. Efter Leibnizes Filosofi beror Tilværelsen paa en *præstabileret Harmoni*, en forudbestemt Samklang mellem Enkeltvæserne. — S. 38, L. 15 f. n. *ved Stranden* er Navnet paa en Gade i København. — S. 40, L. 4 f. o. *annekterede Batailloner* kaldtes indtil Hærloven af 1842 de af det opløste Landeværn dannede, til Liniebataillonerne knyttede Forstærkningsbatailloner. — S. 40, L. 9 f. o. *De forlibte Haandværksfolk* er Titlen paa et tysk Syngestykke af Gasman efter et Lystspil af Goldoni, der fra 1781 jævnlig opførtes paa det kgl. Teater. — S. 41, L. 13 f. n. *Døden gaar over ens Grav* synes at være et ordsprogligt Udtryk for at fare sammen. — S. 41, L. 3 f. n. *Hende kan jeg ikke tænke mig*, urigtigt for: kun tænke mig. — S. 42, L. 9 f. n. *Venerabile*, det tilbedelsesværdige, kaldes Hostien i den katolske Gudstjeneste. — S. 44,

L. 14 f. n. *Onomatopoietika* kaldes i Sprogvidenskaben de lydmalende Ord og Udtryk. — S. 46, L. 7 f. o. Billedhuggeren *Pygmalion* forelskede sig i sin Statue af Afrodite, som Gudinden paa hans Bøn gjorde levende (se Fr. Paludan-Müllers Digt „Pygmalion“). — S. 46, L. 8 f. n. Nymfen Klytie forvandlede af Længsel til en Blomst („*Heliotrop*“), da Solguden („*Helios*“) havde forladt hende.

In vino veritas (d. e. I Vinen Sandheden) en Erindring, efterfortalt af William Afham af „Stadier paa Livets Vej, Studier af forskellige, sammenbragte, befordrede til Trykken og udgivne af Hilarius Bogbinder 1845“ (Saml. Værker VI, S. 13—83). — S. 49, L. 2 f. n. *Jacobi* er den tyske Tros- og Personligheds-Filosof (1743—1819), hvis Skrifter har været af Betydning for Kierkegaard. — S. 72, L. 9 f. o. *fasces*, Stokkeknippet var hos Romerne Tegnet paa Embedsmændenes Straffemyndighed og bares af deres Tjenere. — S. 73, L. 10 f. n. *at forskylde en Paralogisme* er at forfalske Regningen. — S. 78, L. 16 f. o. Ogsaa et andet Sted (Saml. Værker VI, S. 113) sammenligner Kierkegaard „Forelskelsens Stemme“ med „*Feernes fra Sommernattens Grotter*“, Gulnares Ord om Aladdins Røst i Oehlenschlägers „*Aladdin*“ (Poet. Skr. v. Liebenberg I, S. 204). — S. 79, L. 2 f. o. *at slaa an* siges om Jagthunde, der kommer paa Spor af Vildtet; L. 5 f. o.: adsplittede Lemmer af de mest forskelligartede Livsanskuelser.

Adskilligt om Ægteskabet. Mod Indsigelser, af en Ægte-
mand, af „Stadier paa Livets Vej“ (Saml. Værker VI, S. 85—174). Mot-
toet skal efter Plutark Filosofen Gorgias have sagt om Tilskuernes For-
hold til den dramatiske Illusion. — S. 90, L. 13 f. n. De latinske Ord
betyder: stavnsbunden. — S. 100, L. 10 f. n. Her hentydes til Goethes
Fremstilling af hans Forhold til Friederike Brion i 11. Bog af „*Aus
meinem Leben*“; L. 2 f. n. *med høflig Maner* er et Citat af Chr. Winthers
„*Hjertesorg*“ (Saml. Digt. IV, S. 109):

Han fjerned sig sindig og rolig
Med høflig Maner,
Til sidst i min Moders Bolig
Vi saa ham ej mer.

„Skyldig? — Ikke skyldig?“ En Lidelseshistorie. Psykolo-
gisk Eksperiment af Frater Taciturnus, af „Stadier paa Livets Vej“
(Saml. Værker VI, S. 175—459). — S. 114, L. 8—10 f. o. Det latinske
Citat betyder:

Lige overfor
Var der en Ragestue; der var det vor Skik
At vente hende, til hun hjemad gik derfra
(nemlig fra Musikskolen).

— S. 117, L. 15 f. o. *undgaa*, at vi ikke kom til at følges ad er en Latinisme for: undgaa, at vi osv. — S. 119, L. 14 f. n. Det latinske Citat, fra Horats „Digtekunsten“ V. 78, betyder: „Er Sagen da endnu hos Dommeren?“ — S. 123, L. 15 f. o. *Simon leprosus*, d. e. den Spedalske, omtales Mathæus 26, 6. — S. 132, L. 3 f. n. *Hyfén*, d. e. „i Et“, er Buetegnet, hvormed hos de græske Grammatikere to Stavelser forbindes til en. — S. 136, L. 13 f. o. *Flodholt* er det Stykke Træ eller Kork, der bruges til Floddet paa en Fiskesnor; L. 8—9 f. n. Det latinske Citat (af Terents Hautontimorumenos V. 77) betyder: „Jeg er et Menneske og holder intet menneskeligt for fremmed“ og anvendes efter Herder ofte som Valgsprog for den moderne Humanisme. — S. 139, L. 7 f. o. *molimina* betyder krampagtige Kraftanstrengelser. — S. 146, L. 1 f. n. *Stolt Hendrik* er det folkelige Navn paa forskellige Markblomster.

Hvad vi lære af Lilierne paa Marken og af Himmelens Fugle er den første af de tre med denne Titel under Kierkegaards eget Navn i 1847 udgivne Taler (Saml. Værker VIII, S. 248—269). — S. 171, L. 3 f. o. *holder sig ren fra Verden* er en Erindring fra Jakob 1, 27; L. 11 f. o. I Platons Phædros 237 A siger Sokrates ironisk, at han vil tale om Kærlighed „med bedækket Hoved“.

Indøvelse i Kristendom af Anti-Climacus. Udgivet af S. Kierkegaard 1850 (Saml. Værker XII, S. 1—290). — S. 175, L. 5 f. o. *hin enfoldige Vise* er Sokrates, der underviste uden Betaling. — S. 176, L. 5 f. o. *Krigernes Kald ved Trompeten* ved de som Gudsdomme betragtede Tvekampe i Middelalderen. — S. 181, L. 7 f. o. Det latinske Citat (af Vergils Æneide VI, 258), der er Skriftets Motto, betyder: „Bort, o bort, I uindviede!“ — S. 184, L. 16 f. o. De græske Ord læses *kat eksochén* og betyder: i strengeste Forstand. — S. 185, L. 11 f. n. De græske Ord læses: *metábasis eis allo genos* og betyder: Overgang til en anden Klasse af Begreber. — S. 186, L. 10 f. o. at *skimte* brugtes tidligere intransitivt i Betydningen: at give et svagt Skær. — S. 187, L. 4 f. o. en *Godmand*, efter K. Traugott Thieme: Godmand eller den danske Børneven, oversat af Hallager (V. Dahlerup). — S. 213, L. 6 f. o. Med *Bremser* hentydes til Sokrates' Ord i Platons Apologi 30 E, at han er tilskikket Athenæerne som en Bremse til at holde dem vaagne.

Til Selvprøvelse. Samtiden anbefalet af S. Kierkegaard. 1851. (Saml. Værker XII, S. 291—370). — S. 230, L. 7 f. o. Efter Herodot 5, 105 skulde en Slave daglig sige til Perserkongen Darius: Herre, husk paa Athenæerne! — S. 238, L. 10 f. n. *at sidde rolig i Timen* siges i Skolestuen. — S. 240, L. 11 f. n. *hin kongelige Mand* er Nederlandenes Befrier Vilhelm af Oranien, kaldet den Tavse.

Bladartikler. 1854—55. (Saml. Værker XIV, S. 5—82). — S. 250. L. 5 f. n. *Angreb fra andre Sider*, nemlig fra det nationalliberale Parti

der ønskede, at Prof. theol. H. N. Clausen var bleven Mynsters Efterfølger som Sjællands Biskop. — S. 251, L. 14 f. n. *en Mand, der staar fast, naar alt vakler* kaldtes Mynster i C. Hauchs Mindedigt i Berl. Tid. 1854, Nr. 34. — S. 252, L. 17 f. n. *som man velmenende har villet fremstille mig*, nemlig Rasmus Nielsen i Artiklen „En god Gerning“ i „Fædrelandet“ 1855, Nr. 8.

Øjeblikket Nr. 4 og 7 af „Øjeblikket Nr. 1—10 d. $\frac{24}{5}$ — d. — 1855. S. Kierkegaard“. (Saml. Værker XII, S. 101—364 paa fl. St.). — S. 257, L. 4 f. o. *Hr. Zierlich* osv. er Fejlhuskning fra „Aprilsnarrenes“ 29. Scene. — S. 260, L. 17 f. n. Med *et Hyrdebrev* hentydes til Biskop Martensens Rundskrivelse Til Gejstligheden i Sjællands Stift af 6. Juni 1854. — S. 266, L. 14 f. o. *som Pernille siger til Magdelone* i Holberg Den Stundesløse I, 11. — S. 268, L. 12 f. o. Det latinske Citat er af Horats Epistler I, 1, 54 og oversættes i det følgende; L. 16 f. o. *at gaa videre*, et staaende Udtryk om Martensens Dogmatik, der paa een Gang vil gaa videre end den umiddelbare Tro (til Filosofien) og „gaa ud over“ den forudsætningsløse Filosofi (til Troen).

Guds Uforanderlighed, en Tale af S. Kierkegaard. 1855. (Saml. Værker XII, S. 277—294).

INDHOLD

	Side
<i>Søren Kierkegaard</i>	I—XXV
Diapsalmata	1—13
Den ulykkeligste	14—26
Forførerens Dagbog	27—47
In vino veritas	48—86
Adskilligt om Ægteskabet.....	87—104
Skyldig — Ikke skyldig	105—147
Liljerne paa Marken og Himmelens Fugle.....	148—173
Indøvelse i Kristendom.....	174—216
Til Selvprøvelse	217—245
Bladartikler	246—256
Øjeblikket	257—269
Guds Uforanderlighed	270—274
<i>Anmærkninger</i>	277—282

2
B

2

98526

LDaNor.
A5447m

Author ~~X~~Andersen, Vilhelm Rasmus Andreas (comp.)

Title Mindesmaerker ad Danmarks National-litteratur

Vol. 1

DATE.

NAME OF BORROWER.

Dec 13/23

Pilcher

Heldman

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

Do not
remove
the card
from this
Pocket.

Acme Library Card Pocket
Under Pat. "Ref. Index File."
Made by LIBRARY BUREAU

